

מאמרי הפרשה

מבית

אספיקולריא

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

תוכן העניינים (מהווה גם קישורים למאמרים):

- T..... אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר
- I ..... אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים
- ג ..... אהל תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים
- כ..... אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנחות', לייקווד
- כד..... ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק
- כח..... בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים
- לד..... דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל ציון'
- לז ..... הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר
- לט..... השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'
- מד ..... ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס
- מז..... חזק ונתחזק / הרב יחזקאל אהרונוסון
- נח ..... חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים
- ס ..... להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב
- סח ..... לזית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)
- ע ..... מי הדעת / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית
- עג ..... מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד
- פ ..... משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית
- פח ..... מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית
- צ..... נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס 'יאמר ישראל' (רחובות)
- צב..... נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רזובסקי זצ"ל
- צו..... פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי
- צט..... שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער
- ק ..... שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממערורי תנועת התשובה
- קי..... תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה
- קיב..... תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

תבונות שורש – הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד..... קיד

תשובות הגר"ח – פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א (חלקם טרם נדפסו) / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח..... קיט

חינוך..... קכג

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי..... קכד

חידות..... קכו

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'..... קכז

אספקלריא לדף היומי..... קכט

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת..... קל

סיפור..... קלד

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק..... קלה

סיפור / מתוך המדור 'פרחים לתורה' באספקלריא הנוכחי..... קמג

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

□ המשלת התורה הקדושה ותלמידי החכמים ל'עץ' שהקטנים מדליקים את הגדולים

פִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חִפְצוּ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה. וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עָלָיו פְּלִגֵּי מַיִם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעָלְהוּ לֹא יִבּוֹל וְכֹל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ (תהלים א, ב-ג)

בגמרא במסכת תענית (דף ז' ע"א) דרשו על הפסוק 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכה מאשר' (משלי ג, יח):

"אמר רב נחמן בר יצחק: למה נמשלו דברי תורה כעץ, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה' לומר לך: מה עץ קטן מדליק את הגדול □ אף תלמידי חכמים קטנים מחדדים את הגדולים."

וממשיכה הגמרא:

"והיינו דאמר רבי חנינא: הרבה למדתי מרבותי, ומחבירי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולן."

וביאור הדימוי על פי רש"י: כשם שבעץ הקיסמים הקטנים מדליקים את הגדולים, שכשמציתים אש מציתים קודם את העצים הדקים, כך התלמידים מחדדים את רבותיהם, על ידי שהם מרבים לשאול שאלות.

*

את דברי הגמרא ורש"י ייתכן לפרש לכאורה בשני אופנים:

א. שהעצים הקטנים אינם הקיסמים שהאדם אוחו בידו, אלא העצים הדקים מבין העצים שבתוך המדורה פנימה. שתחילה מציתים אותם כי אותם קל יותר להדליק, וכאשר מתפשטת האש ממילא ניצתים גם הגדולים.

ב. שהעצים הקטנים הכוונה לקיסמים שאחזה האש בראשם שאותם אוחו האדם בידו, ובעזרתם מצית את העצים הגדולים המיועדים להסקה וכדומה.

*

המשלת התורה הקדושה ותלמידי החכמים ל'עץ' □ רמז לשכר טוב שיש לעוסקים בתורה

ה'כלי יקר' (שמות כה) מבאר את המשלת התורה הקדושה לעץ, כי כל עץ עושה פרי, וזה רמז לשכר טוב אשר יש לעוסקים בתורה.

עיין שם שכתב זאת לבאר מדוע היה ארון הברית עשוי מעץ.

*

לעצם הקביעה המעניינת ש'כל עץ עושה פרי, ראה גם בזהר חדש (רות צו ע"ב), שמהפסוק (בראשית א, יא) "עץ פרי עושה פרי למינו" רואים שלכל עץ יש פירות, ואין מציאות של עץ שאין לו פירות (כך ביאור דברי הזוה"ק על פי 'מתוק מדבש').

ולכאורה צריך ביאור, כיצד יתיישב דבר זה עם המציאות שישנם אילני סרק שאינם נותנים פירות.

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

ה'מקום'

והלכתה אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשפן שמו שם. ויבאנו אל המקום הזה (כו, ב; כו, ט)

בית המקדש נקרא 'מקום'

במקראות אלו נקרא בית המקדש 'מקום' סתם, וכן מצינו בהרבה מקומות בתורה, באברהם (בראשית כב ד) 'וירא את המקום מרחוק', ביעקב (שם כח יא) 'ויפגע במקום וגו' ויקח מאבני המקום וגו' וישכב במקום ההוא', וכן הוא תוארו במקומות רבים במקרא. בבית המקדש נטועה נקודת מקום העולם, והיא אבן השתיה, בה כלול שורש כל המקומות שבעולם, ועליה הארון אשר מקומו אינו מן המדה (ב"ב צט.), וביניהם נקשר המקום אל מקומו של עולם, שאין לו גבול של מקום, ועל קשר זה נקבע שמו 'המקום', ועל כך יבואו דברינו.

הקב"ה נקרא 'מקום'

כינויו של הקב"ה בפי חז"ל הוא 'מקום', כמו ששנינו (אבות ב יג) 'כשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום', וכן בברכות (ד:): 'חסידים הראשונים היו שוהין שיכוננו לבם למקום', ומשמעות כינוי זה התבארה במדרש (ב"ר סח ט) מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום, שהוא מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו, מן מה דכתיב (שמות לג) 'הנה מקום אתי', הוי הקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו.

וביאר מהר"ל (אור חדש ד) שהקב"ה נקרא 'מקום' מפני שהוא מקיים את הכל, וזו מהותו של 'מקום' שהוא נותן יכולת לעומד בו להתקיים, כי 'מקום' אין משמעו שטח, אלא הוא הגדרת כל שורש וסיבה, כמו 'יש מקום לומר', ו'מקום הניחו לו להתגדר', ו'רווח והצלה יעמוד ממקום אחר', דהיינו שיש יכולת או סבה אחרת, והדבר היוצא ממנו נשען עליו או בתוכו, ולכן שרשו נקרא מקום, והקב"ה כולל את כל הסבות וקיומם, ולכן כינויו הוא 'מקום', ומשמעו מקיים הכל.

ביאור לביאורו, למיעוט השגתנו אין סיבה לנמצאים להמצא, שהרי כל צד שלימות נמצא אצל הקב"ה, ולפי תפיסת הנבראים אכן אין שום תועלת בחידוש מציאות נפרדת

^א ובשמות רבה (מה) 'הנה מקום אתי - אתרי טפילה לי', והיינו שתיבת 'אתי' מורה שאין הכוונה שהשי"ת נמצא גם במקום זה, אלא שגם המקום הוא אתו, כי אין שום דבר נפרד גם בעולם הנפרדים. שהרי מצדו ית' הוא ממלא כל עלמין.

מאחדותו, אלא שהקב"ה חידש לנבראים יכולת להשיג כביכול יצר סיבה שיהיה צורך בעבודתם, ובכך עשאו שותפים כביכול לבריאה, ועל כך כינויו 'מקומו של עולם', דהיינו שאין דבר שיכול להוות סיבה למציאות, זולת השי"ת עצמו, שהוא אשר העמיד צד חסרון כביכול בגילוי כבודו, ונתנו לנבראים שיגלוהו בעבודתם.^ב

ובנפש החיים (ש"ג פ"א) כתב שביאור זה הוא לפי פשוטו, והוא פינת יסוד אמונת ישראל, שהבורא ית"ש הוא המקום האמיתי הסובל ומקיים העולמות והבריות כלם. ואם ח"ו יסלק כחו מהם אף רגע אחת. אפס מקום קיום וחיות כל העולמות, כאמור ואתה מחיה את כולם.^ג

אכן, אחר שהביא אזהרת חז"ל שלא להכנס ולחקור בדברים יותר מדי, כתב (שם פ"ב) שבאמת מה שכנוהו 'מקומו של עולם', אין לו ערך כלל לענין מקום הנושא חפץ העומד עליו, שהרי לחפץ יש מציאות וקיום בפני עצמו, והמקום רק מצילו שלא יפול וישבר, אבל העולמות כולם כל עיקר התהוות מציאותם כל רגע הוא רק מאתו ית"ש, ואלו היה מסלק רצונו ית' מלהוות אותם כל רגע היו לאין ואפס ממש. ומה שכינהו חז"ל 'מקום' הוא רק משום שאין בכח שום נברא, אף עליון שבעליונים להשיג מהות הענין, איך כל העולמות וכל צבאם המה בעצם אין. ורק בכדי לסבר לאזן שומעת בקרב חכמים, כינוהו בתיבת 'מקום', ואף שגזרה חכמתו ית' ליתן מציאותו לעולמו באופן שילאה כל שכל להשיג איך הוא המשכת התהוותם ממנו כל רגע, האירו חז"ל עיני השכל, בהמשילם את כח הקיום כ'מקום'.^ד

והמשך דבריו (פ"ד ואילך) כוללים ביאור עמוק במהותו של 'מקום', על פי מאמר חז"ל (זהר ח"ג רכד. הקדמת תיקו"ז ה.). כי אין סוף ב"ה, ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, וביאר, שמצידו יתברך נקרא בבחינת 'ממלא כל עלמין', כי גם אחר שברא וחידש את העולמות ברצונו, הוא ממלא כל העולמות בשווי גמור ואחדות פשוט, ואין שום חציצה מחמתם בעצמות אחדותו הפשוט, והוא גם עתה כקדם הבריאה, שהיה הכל מלא עצמות א"ס ב"ה, גם במקום שעומדים העולמות עתה. ורק מצידנו, כפי שהצטוינו בענין הנהגותינו בתורה ומצוות, וכפי השגתנו בחוש, נקרא ית"ש בבחינת 'סובב כל עלמין', כי בחינת ממלא כל עלמין הוא כבוד אלהים הסתר דבר מצידנו. וחילוקי המקומות, שיש קדושים וטהורים,

---

^ב וכן כתב רמח"ל (כללים ראשונים ד) 'המקום הוא היותו הוא ית"ש נותן מקום לנמצאים, ותומך מציאותם. והוא ענין מיוחד, שהרי קדמות מציאותו הפשוט לא היה נותן מקום לזולתו, והוא חידש לעצמו ענין זה, שגזירתו בנבראים יהיה מקום להם, ומשם והלאה יש להם לימצא, ולא קודם לכן. וכשהוא מקום לנמצאים, אז צריך שימצאו נמצאים להשלמת ענין זה, וזולתם היה המקום חלל'.^א

^ג והוסיף (שם פ"ד) שעל כך נאמר (לעיל ד לט) 'כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו', לאמור, שאף כל המקומות שמורגשים לחוש במציאות, אין המקומות עצמים, אלא הוא ית' שמו, הוא המקום של כל המקומות, שמצדו יתברך נחשבים כלם כאלו אינם במציאות כלל, גם עתה כקדם הבריאה, ואף זה בכלל זה גם כן בכלל מאמרם שהוא 'מקומו של עולם ואין העולם מקומו'.^ב

ולהיפך טמאים ומטונפים, הם הבחינה אשר מצדינו, כי השגתנו אינה משגת בחוש רק ענין מציאותם כמו שהם נראים.

ביאור הדברים למיעוט ערכנו היא, שכל מושג 'מקום' נברא לצורך תפיסת הנבראים, שלפי יכולת השגתם כל העליון יותר קרוב יותר למציאותו ית'. אך באמת מצדו ית' מציאות כל הנמצאים כלולה בו, ולא התפנה שום מקום לבריאתם, כי אצל אין סוף ית' לא שייך שום גבול וצורך ב'מקום'.

נמצא שיש יחס כפול לתואר 'מקום', כי 'מקומו' ית' אין לו השגה כלל, ואף משרתיו שואלים 'איה מקום כבודו', שהרי אינו צריך מקום, לא לו ולא לנבראים, בהיות הוא מקום לכל והכל כלול במקומו, אך תפיסתו מצד הנבראים תלויה בהעמדת גבול הקובע מקום, בין קודש לחול ובין טמא לטהור, כי רק על ידי גבול זה מותאם הגילוי ליכולת השגתם המוגבלת.

הנחת 'מקום' ליכולת ההשגה

וכבר יסד הרמב"ם במורה נבוכים (ח"א עב עג, ח"ב ל) שאין מקום שהוא חלל ריק, כי העמדת המקום לעולם היא ככתוב (איוב כו) 'תולה ארץ על בלימה', דהיינו בלי מהות שיש בה מושג, אלא זהו שפעת כחו ית' הנושא את כל המציאות כולו. והוא המקום לכל

---

¹ ראה שם שכתב שהיה מונע עצמו מלדבר בענין זה, רק בא להוציא מידי טעות, וכוונתו לדברי הגרש"ז מלאדי (תניא מח-נב, ושער היחוד והאמונה פ"ז) ש'בחינת החיות המתלבשת תוך עצם הנברא, היא מצומצמת בתוכו בצמצום רב, כפי ערך מהות הנברא שהוא בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו, והיינו שאין הצמצום במציאותו ית', אלא רק בהשפעתו לנבראים, אך הוא ומידותיו חד הם, ואף שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן, הרי הוא נמצא גם למטה במקום וזמן, ואין סוף ב"ה, ממלא את כל הארץ ממש, וכמו שתמצת בתורה אור (פר' וירא, ד"ה אנת) ש'הצמצום היה באור ולא במאור'. אך הגר"א (ספר יצירה פ"א מ"ה) כתב ש'הוא שליט בכולן ע"י שם קדשו', והיינו שקו הארת א"ס נמצא בכל העולמות, והמצאו בהם היא בשליטתו ולא בעצמותו, וזה האריך הגר"ח מוולאז'ין להבהיר, שאין לומר בכל מקום וכל דבר שהוא אלוקות גמור, כי היחס בין הנבראים לבוראם חלוק הוא, שהרי אף שמצדו ית' לא ארעה בבריאת העולם שום שינוי במציאותו, ומציאות כל הנמצאים כלולה בו. הרי מצד תפיסת הנבראים, כל העליון יותר קרוב יותר למציאותו ית'. ונקודת מחלוקתם אינה אם יש מציאות לעולם מצד עצמו או לא, אלא אם יש להתייחס להמציאות הגשמית הנראית לעינינו כאל גילוי אלוקותו ית'. אף שודאי מצדו ית', המציאות כולה כלא היתה, וכל הנידון הוא אם לנבראים יש איזה שהוא יחס לבחינה זו.

וברובד נוסף, הגרש"ז ביאר שהשפע האלוקי המקיים את הנמצאים, הוא המציאות, ולכן היחס אליו הוא כעצמות גילוי אלוקותו ית', בעוד הגר"ח נקט שמצד תפיסת הנבראים הם מציאות גמורה, ואין הם גילוי אלוקות, אלא שקיומם הוא בשפע אלקי. וכבר הרחבנו בביאור הענין בקונטרס שיר ומזמור בסוף ספר התורה.

² כאמור בשיר היחוד 'סובב את הכל ומלא את כל, ובהיות הכל אתה בכל. ואין בתוך ממך נבדל, ואין מקום דק ממך נחדל. ואינך נאצל מכל ונבדל, ואין מקום ריק ממך ונחדל'.

³ וכבר אמרו (תיקו"ז כו, עא): ש'מקום' הוא גימטריא של שם הוי"ה שכל אות מכפילה את עצמה, והיינו שקיום המציאות נובעת משם הוי"ה, והמקומות הן כלל האפשרויות של גילויי כבודו בעולם. ולכן המלכות נקראת 'מקום', שנאמר ביעקב 'ויפגע במקום', כי הוא בת"ת, הנקרא 'עולם', והמלכות היא 'מקומו של עולם'.

המציאות. ועל כך כתב האר"י ז"ל (שער הקדמות י.) שהמקום הוא יותר זך ומעולה וגדול במעלה ומדרגה מן העולם עצמו, ולכן נקרא הקב"ה מקומו של עולם¹.

וזהו ענין הצמצום כמבואר בנפש החיים (שם פ"ז), כי ודאי בו ית' אין שום שינוי וחילוק מקום, מעלה ומטה פנים ואחור, וכל חילוק המקומות הם מצד תפיסתנו, ולשון 'צמצום' אינו לשון סילוק והעתק ממקום למקום, להתכנס ולהתחבר עצמו אל עצמו כביכול, להמציא מקום פנוי ח"ו, אלא משמעו הסתר וכיסוי, כמו 'צמצמה פניה (ב"ר מה, איכה רבתי א), לאמור שהוא מצומצם ומוסתר מהשגתנו, ככתוב (ישעיה מה) 'אכן אתה אל מסתתר', אך לא נותר מקום פנוי וריק והעדר ח"ו.

נמצא איפה, שכל עניינו של 'מקום' הוא נתינת יכולת להשיג מקצת דרכיו לפי רצונו, כאשר עצם ההסתר הוא לצורך גילוי, ולכך מכונה העליון שאין לו סוף וגבול, על שם הנחת הגבול התוחמת את ההשגה אל תוך 'מקום' שניתן להשיגו, וכיון שנקודת חיבור זו נמצאת בבית המקדש, לכך אף הוא נקרא על שמה 'המקום', כאשר נמשיך לבאר.

יחס ה'דבר' ל'מקום'

הנה שנינו (אבות פ"ד מ"ג) 'אין לך דבר שאין לו מקום', ולהאמור, המכוון הוא, כי הרי עצם היות 'מקום' עניינו הוא הסתר גילוי כבודו, כדי להניח מקום ויכולת, כביכול השלמת המקום תלויה במציאות שהוא מכיל בקרבו, ולאידך, המציאות תלויה בשורש ה'מקום' אשר נוצר כדי לקיימה, ובפועל יוצא נמצא, כי מי שאין לו מקום אין לו קיום, אלא אם כן הוא עצמו שורש המקום.

זהו היחס בין הארון לאבן השתייה, כי לצד המשפיע אין גבול ומקום, אלא שהמקבל מעמיד גבול לפי יכולת קבלתו, ולכן הארון אינו מן המדה, לפי שבו גנוז שורש מקומו של

¹ ציטוט לשון הלשם (הקדו"ש שער ה פ"א) ראה שם בהרחבה.

² השל"ה (ביאור הגדש"פ) ביאר בזה את הלשון 'ברוך המקום ברוך הוא', כי השי"ת נגלה ונסתר, נגלה מצד פעולותיו, ומצד פעולותיו בעולמו 'ברוך המקום' כי הוא מקומו של עולם, ונסתר מצד מהותו, שאינו נודע אלא לעצמו, וזהו 'ברוך הוא'. והגר"א חבר (בהגדת יד מצרים) ביאר 'ברוך המקום' כשהקב"ה מנהיג את עולמו בדרך הטבע, כביכול עושה מקום לעולם, כאמור 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם', אבל באמת שגם בהנהגה זו 'ברוך הוא', שהשבח מגיע לו, כאומן ע"י כלים.

³ כשם שמצד השגתנו סדר העולמות הוא דרך השתלשלות כעין קו ממעלה למטה, ואמנם אין זה אלא ציור כפי יכולת ההשגה, כאשר פשוט לכל בר לבב שענינם הוא זה לפנינו מזה, ולא בסדר עמידתם, אלא בבהירות גילויים ועומק השגתם, ואף חילוק זה הוא מצדנו, בעוד מצדו ית' אין שום חילוק והכל באחדות והשוואה אחת.

⁴ וכבר ביארו הרמ"ע מפאנו (בראש ספרו יונת אלם) והגר"א (ליקוטים בסוף ספד"צ) את ענין הצמצום, שהשי"ת בחר ברצון מסוים ומוגבל, בו יברא וינהיג את הנבראים לתכלית מסוימת. והמשל, כביכול א"ס היה ממלא את כל המציאות, ואח"כ צמצם אורו והשאיר חלל פנוי, דהיינו שנתן מקום לעולמות, בהם לא יתגלה רצונו השלם, אלא בגבול, ומקום זה יהיה לו הארה בקו אור של אותו רצון. והיינו ששורש הנהגת העולם, מקורה בחוקי ההנהגה שקבע המאציל, אך אין שום השתלשלות ממציאותו יתברך, כי מהותה של השתלשלות הוא שינוי מהמקור, ולא יתכן שום שינוי באלוקות. אלא שהמתבונן בעולם רואה את קיום הרצון העליון, וזו היא ההארה המקיימת את העולם. וראה בקל"ח (לד) שהצמצום אינו העדר בלבד, אלא העדר מצד אחד וקיום מצד אחר, כי אף שאין תפיסה בא"ס, הרי הגבול קיים, וגבול זה הוא סוד שורש הדין שהתגלה בצמצום.

עולם, והוא היסוד המשפיע אל אבן השתיה, ובהיותה מקבלת שפע עליון, הרי היא נקודת ה'מקום'. וכמבואר, שכל ענין העמדת מקום הוא לגלות בו את הכבוד, ואין לך מקום המקבל שאין כנגדו שורש המשפיע קיום למציאות היעודה לו, ורק ביחודם יחד יש ביכולתם להמשיך ולהתרבותי^א.

ולפי שתכלית הבריאה היא לגילוי כבודו, הרי שה'מקום' הוא הכנה להשגת ה'כבוד', כי בו תלויה קיום המציאות שיצאה למגמת גילוי כבוד ה'י^ב, וכיון שכל 'דבר' יש לו 'שם' המורה על מהותו ותכליתו, וזו היא נקודת הכבוד שבו, בה חל כל ריבוי וגילוי, לפיכך יציאה מן המקום, בהעמדת הכוחות לתכלית אחרת, גורמת למעט את השם (רש"י בראשית יב ב), כי אינו תואם למקומו, ושוב אין לו כח לרבות ולהגלות, וזה הוא שורש ענין הגלות הנמשך מן החטא, המוציאו ממקומו^{יג}.

'המקום גורם'

והנה דרשו חז"ל (סנהדרין יד): 'וקמת ועלית אל המקום', מלמד שהמקום גורם, לאמור שהמשכת התורה מן המקדש, וזאת לפי שאבן השתיה היא מקום המקבל מן התורה שבארון, וכל דבר שהוא במקומו יש לו קיום והתפשטות, ואז מתקיים 'כי מציון תצא תורה', אך בעת הגלות, כיון שיצאו ממקומם, נאמר 'ואכלה אתכם ארץ אויבכם', כי אין קיום לדבר אלא במקומו.

אכן תורה שבכתב היא בארון, ולו אין 'מקום', וכל ענין ה'מקום' גורם לסנהדרין, שמהם יוצאת תורה שבע"פ, שהיא תלויה בתפיסת הנבראים, וכבר התבאר (פר' בראשית ופר' דברים) שאחר קבלת לוחות ראשונות לא הוצרכו למשכן, כי מעת קבלת תורה שבכתב היה 'מלא כל הארץ כבודו', ואז נאמר על מעלת ישראל 'אני אמרתי אלהים אתם', ורק אחר חטא העגל, כאשר חזרו להיות 'כאחד האדם', אזי הוצרכו ל'מקום'.

וענין ה'מקום' אשר התחדש בלוחות שניות יתבאר עפ"ד הזוהר (ח"ב צג): שבלוחות הראשונות היתה כללות כל התורה שבכתב ושבעל פה, וביאר הבית הלוי (ח"ג דרוש יח) שבהם ראו הכל בלוחות עצמם, וכאמור בעירובין (נד). שאלמלא נשתברו הלוחות לא היה תורה משתכחת מישראל, אך בלוחות שניות ניתנה תורה שבעל פה לכל אדם שיוכל להשיגה לפי מדרגתו ולפי יגיעתו, ולהאמור, הרי קודם החטא היה אור תורה שבכתב

---

^א כשם שהארון אינו מן המדה, שאינו ביכולת תפיסת החומר, כך יום הכפורים אינו נמנה בימות השנה בצד החומר (יומא ב), כי עבודת היום היא בחיבור תחתונים אל העליונים, למעלה מצמצום המקום והזמן שנקבעו לצורך השגת התחתונים במיעוט ערכם.

^ב ככתוב בהפטרות שבת זו (ישעיה ס יג) 'לפאר מקום מקדשי, ומקום רגלי אכבד', והיינו שכל מקדש הוא מקום בו חל ומתגלה כבוד המשפיע לו שהוא עליון ממנו, ולמעלה המלכות היא מקום מקדש של התפארת, ואילו בית המקדש התחתון הוא 'מקום רגלי' שהוא מקום גילוי המלכות בעולם, והיא נקראת הדום רגלי הת"ת (ע"ח מג ב), כי קומתה כנגד נה"י דת"ת.

^ג ראה מהר"ל (נצח ישראל כד), שלכך גלו קודם 'ונושנתם' כדי שישאר עליהם שם מקומם שגלו ממנו. ואף אם אינם במקומם, נחשב זה מקום שלהם, כי אילו ישבו שם כל אשר היה ראוי להם, הרי היה כלה הכנת המקום אליהם, ואילו היו יוצאים ממנו אז, היה מתקיים 'ואבדתם מהרה'.

עליהם, והוא בלא גבול, ואינו צריך 'מקום', אך כיון שחטאו, ניתנה התורה כפי השגתם, ולכך הוצרך להעמיד להם מקום וגבול^י.

'המקום' בזה ובבא

והנה בית המקדש הוא מקום לשכינה בעולם, אך אין תכליתו של צמצום מקומו לקבוע גבול ותחום, אלא אדרבא להמשיך את השכינה ולקבעה בכל הארץ, כאשר כתב הגר"א (שה"ש א ג) שאמנם 'עיקר העוה"ב להשיב השכינה למקורה, אך ודאי טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה, כאשר היתה כוונת הבריאה', אלא שמעת החטא, נתעלית להיות שוכנת בעולם הנשמות, כמו שביאר הגר"א (שה"ש ו ב) את הכתוב 'דודי ירד לגנו', שאין העוה"ז כדאי לו עכשיו, ונסתלק לגן עדן, ומקום העבודה נשאר מגולה בארץ ישראל.

והענין מבואר בהרחבה בשערי אורה (ש"א, ש"ח) ש'בתחילת בריאת העולם, עיקר שכינה בתחתונים היתה, שהרי מערכת כל הנבראים על סדר המעלות היו, עליונים כנגד עליונים, תחתונים כנגד תחתונים, ולפיכך היתה שכינה שרויה בתחתונים, ובהיות השכינה למטה, נמצאו שמים וארץ אחדים וכו', והיו הצינורות והמקורות פועלים בשלימותם, ונמשכים מלמעלה למטה. בא אדם הראשון וחטא, נתקלקלו השורות ונשתברו הצינורות ונפסקו הבריכות, ונסתלקה שכינה ונתפרדה החבילה. באו אברהם יצחק ויעקב ע"ה, התחילו להמשיכה למטה ותיקנו לה שלשה כסאות, והמשיכו קצת המשכה, ועשו גופותיהם כסאות לשכינה, אבל לא נמשכה השכינה בארץ לדירת קבע, אלא לדירת עראי, והיתה יושבת על גביהם, בא משה רבינו ע"ה וכל ישראל עמו ועשו משכן וכלים, ותיקנו קלקול הצינורות, וסידרו את השורות, והתקינו את הבריכות, והמשיכו מים חיים מבית השואבה, והחזירו השכינה לשכון בתחתונים באוהל, אבל לא בקרקע כאשר בתחילת הבריאה, ונמצאת השכינה כאכסנאי הולך ממקום למקום, ועל דרך זה נצטער דוד וביקש לקבוע מקום לשכינה למטה במקום קבוע, ולפי שביקש דוד לקבוע מקום למנוחת השכינה, ואמר 'קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך' ישרו מחשבותיו לפני השכינה וכו', חטאו ישראל ונסעה עשר מסעות, בא דניאל ואמר, אין מסעות הללו כמסעות של אדם הראשון, שבזמן אדם הראשון לא היה לשכינה מקום קבוע, חטא אדם נסתלקה שכינה, משנקבע מקום לשכינה בארץ, משבנה שלמה בית המקדש, אף על פי שהיא מסתלקת לפעמים, אינה זזה ממקום קדושתה לעולם, וכן אמר שלמה 'מכון לשבתך עולמים', כלומר אף על פי שמסתלק לפעמים, לכאן הוא חוזר, כאמרו 'כה אמר ה' שבת י אל ציון ושכנתי בתוך ירושלים'.

מבואר מדבריו, שענין הקמת המקדש לא היתה להגביל מקום, אלא לקביעות מקום בארץ^ט, כאשר בתחילת הבריאה, ועומק עניינו כאמור, שכאשר ישוב העולם לתיקונו,

^י לכך תואר 'מקום' למקדש נאמר במקרא, כי כל עניינו הוא 'מקום' אשר נוצר רק עקב מצבם של הנבראים, בעוד תואר 'המקום' שנקרא בו הקב"ה, הוא רק מצדנו, וחז"ל הם אשר קבעוהו, רק כמשל לסבר האוזן, אך הוא מצד עצמו מלא כל הארץ כבודו, ולכך לא הוזכר לו תואר 'מקום' במקרא.

^ט בדברי הימים (א' כח ב) ויקם דויד המלך על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי אני עם לבבי לבנות בית מנוחה לארון ברית ה' ולהדום רגלי אלהינו, וכבר התבאר לעיל ש'הדום רגלי' הוא כבוד המלכות המתגלה בארץ, וענין 'מנוחה

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

יתגלה עליו הכבוד מצד מקומו של עולם, ותהיה השכינה דבוקה למטה, 'מלא כל הארץ כבודו'.

וזו תפילתנו, 'ממקומך מלכנו תופיע', דהיינו שימשיך את בחינת ה'מקום' הנשגב מהשגתנו, 'ותמלוך עלינו' שיכלול אותנו עד שאף אנו נקרא 'מקומו של הקב"ה', כמו שאמרו (ב"ב עה:): עתידים צדיקים שיקראו על שמו של הקב"ה, שנאמר (ישעיה מג, ז) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

לארון ה', שהיה נטלטל מאהל לאהל, כאמור (שם יז ה, שמואל ב ז ו) 'ואהיה מתהלך מאהל אל אהל', ורצה דוד להעמיד מקום, שהוא 'בית' ליחוד, בו ינוח יסוד במנוחה, אך אין זה תחום וגבול, שהרי אף שם צמצם שכינתו בין בדי ארון, שמקומו אינו מן המדה.

אהל תורה / הרב יהודה איזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

שורש אחד לג' החילוקים בין הקללות של 'כי תבוא' לקללות של 'בחוקותי' (לאוה"ח לשיטתו ולגר"א לשיטתו!)

וּזְכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר (ויקרא כו, מב)

[א] בגמ' במגילה (לא, ב) אמרו: "תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים (פר' בחוקותי) קודם עצרת, ושבמשנה תורה (פר' כי תבוא) קודם ראש השנה. מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה השנה וקללותיה".

והתוס' (שם) מוסיפים, שהטעם שאנו קוראים גם את פרשת נצבים קודם ראש השנה, הוא כדי שלא להסמיך את הקללות לראש השנה. והביה"ל (תכח, ד) כותב בשם הלבוש, לפי שיש בו מענין התשובה.

ג' החילוקים בין הקללות של בחוקותי לקללות של כי תבוא

[ב] ונבוא כאן לעמוד ולבאר את החילוקים שמצינו בין הקללות.

הנה שני חילוקים עמדו עליהם שם בגמ' במגילה הנ"ל.

שם שנינו "אין מפסיקין בקללות", ואמרו עלה בגמרא: "אמר אביי, לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל קללות שבמשנה תורה פוסק. מאי טעמא? הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן, והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן".

ומבואר ב' חילוקים: [א] פרשת בחוקותי נאמרה מפי הגבורה, לעומת פרשת כי תבוא שנאמרה מפיו של משה. [ב] פרשת בחוקותי נאמרה בלשון רבים, לעומת פרשת כי תבוא שנאמרה בלשון יחיד.

לא נזכר נחמה בקללות של כי תבוא

חילוק נוסף מצאנו בין הקללות, שבשונה מהתוכחות שבפרשת בחוקותי (ויקרא כו, מב-מד), שם מסיימת התורה בנחמה: "וּזְכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר. וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲיִבִיָּהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גְעַלְתִּים לְכַלְתֶּם לְהַפִּיר בְּרִיתִי אִתְּם כו'", כאן בתוכחות שבפרשת השבוע, לא מסיימת התורה בשום נחמה.

וכבר שלחו שאלה זו קמי הרדב"ז, וכפי שמופיע בשו"ת הרדב"ז (ב, תשסט): "שאלת ממני, למה לא נכתבת נחמה בקללות של 'והיה כי תבוא אל הארץ', כמו בקללות של 'אם בחוקותי'".

וענה להם ששאלה זו נשאלה כבר בספר הזוהר^{טו} (וראה בהערה^{יז}). ותירץ להם: "כי פרשת "אתם נצבים" היא קשורה למעלה עם פרשת "והיה כי תבוא", והרי הוא בכלל הברית, והכי משמע מדכתיב (כט, יא) "לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו וגו'", והרי יש בסופה נחמות, דכתיב (ל, א ואילך) "והיה כי יבואו עליך וגו' ושבת עד וגו' ושב ה' אלהיך וגו'" עד סוף הפרשה כולה נחמה, והרי זה נכון".

ומבואר שהנחמה של קללות של כי תבוא, הוא ה"תשובה".

ועלינו לבאר את תוכן הדברים, מדוע בפר' בחוקותי הנחמה היא נחמה כפשוטו, ואילו בכי תבוא הנחמה היא התשובה.

וגם עלינו לבאר, מדוע כאן לא נאמרו התוכחות בתוך הפרשה עצמה.

מפי הגבורה או מפיו של משה

ג] נקדים תחילה לבאר (בקצרה) את החילוק אם נאמרו מפי הגבורה או מפי עצמו.

וכבר הרחבנו בזה במקו"א^{יח}, שאין הכונה שמשה אמרם על דעת עצמו, אלא כפי שכותב המגיד מדובנא בשם הגר"א: שד' החומשים נאמרו על ידי השכינה, ששכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה, לעומת חומש דברים שהיתה בדרגה מעין דרגת הנביאים.

וכפי שביאר בזה המשנ"ב (תכח, יח): "שנאמרו רק בלשון יחיד ומשה מפי עצמו אמרו, שהרי במשנה תורה כתיב "ידבק ה' בך ישלח ה' בך", [שאף שהכל היה ע"י צווי השי"ת, כמו שנאמר בסוף הפרשה "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל וגו'", עכ"ז בשעה שאמרן היה מפי עצמו]. משא"כ בתו"כ הדברות נאמרו מפי הגבורה, כי שכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה, שהרי אמרו בלשון משלחו "ונתתי" "והפקדתי" "והשלכתי", מי שהיכולת בידו לעשות כך".

לשון רבים ולשון ויחיד

^{טו} זוה"ח פר' כי תבוא. ויש שם בזה אריכות דברים נשגבים, ושם מבואר שהתוכחות של פרשת בחוקותי הם כנגד בית המקדש הראשון, ואילו הקללות של פרשת כי תבוא המה כנגד בית המקדש השני (וכפי שיבואר עוד לפנינו). ולפיכך נבהלו מאוד החכמים שנשמע שאין נחמה לגלותינו (חורבן בית שני), ויש שם מעשה שלם ששלחו השאלה לרבי שמעון על ידי פתק].

^{יז} בזה תירץ, דהא כתיב (כח, סא) "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך עד השמדך", מלשון העלמה ולא מלשון העלאה. וא"ת כי מה שאמר הכתוב אחר כך "עליך" מורה שהוא העלאה. ותו דאיכא בתר האי קרא כמה קללות ודרך הנחמה שתבוא בסוף. ויש לתרץ לפי שיטת המדרש, דאין הכי נמי דפשיטיה דקרא קללה הוא, אלא דרמוז לן הנחמה בנקודה". והרדב"ז עצמו מתרץ: "ומה שנ"ל לתרץ, כי אין צריך נחמה בפרשת כי תבוא, לפי שנחמתם בצידם, שאין פסוק ופסוק שלא הוזכר בו שם ההוי"ה המורה על הרחמים, להודיע שהמדה היא ברחמים, על דרך "ומחץ וידיו תרפנה" ואין לך נחמה גדולה מזו".

^{יח} פרשת דברים תשפ"ב, ושם הרחבנו לבאר מהו באמת הגדר של חומש דברים ואכ"מ.

דן נמשיך לבאר את החילוק בין בחוקותי שנאמרה בלשון רבים, לכי תבוא שנאמרה בלשון יחיד. והרי מפשטות דברי הגמרא הנ"ל משמע^ט, שיש קשר ושייכות בין מה שנאמרו מפי הגבורה שלכן זה נאמר בלשון רבים, לעומת פרשת כי תבוא שמשה אמרו מפי עצמו שלכן זה נאמר בלשון יחיד. ועלינו לבאר את הדברים.

והנה בפשטות מה שחילקו בין בחוקותי שנאמרה בלשון רבים לכי תבוא שנאמרה בלשון יחיד, הכונה שבבחוקותי זה נאמר בכלליות לכלל ישראל, ואילו בכי תבוא זה נאמר לכל יחיד ויחיד.

וכפי שמבאר האוה"ח הקדוש (כאן בפרשה): "שקללות שבפרשת בחוקותי נאמרו לכללות ישראל, שכן נאמרו כולם בלשון רבים מתחילתם ועד סופם, ויש מקום לומר שאם חלק מישראל יטיבו מעשיהם אין ה' מקפיד על חלק המרשיע, לזה באו קללות האמורים בפרשה זו ונאמרו כולן בלשון יחיד".

ולפי"ז יש לבאר את השייכות בין שני הדברים הנ"ל. שפר' בחוקותי נאמרה בלשון רבים, מאחר שזה בא מאת הקב"ה. לעומת פר' כי תבוא שנאמרה בלשון יחיד, כי זה בבחינת המקבל באר את התורה.

ועפ"ז מוסיף האוה"ח לבאר לפי דרכו, מדוע לא מצינו נחמה בקללות של פר' כי תבוא, ואלו דבריו:

"ומעתה הרוחנו למה לא נאמרה נחמה בהם, כי לא נאמרה נחמה אלא בקללה שהם לכללות ישראל, כי לא יעזבם לכלותם ושיזכור להם ברית אבותם גם יזכור הארץ, משא"כ היחידים מהם כי ירשיעו אש תאכלם עד עולם. והלא תמצא שצוה ה' לאבד עיר מישראל ולשומה תל עולם והיא עיר הנדחת, ואין צריך לומר אדם כי ירשיע להמיתו בבית דין, ומה נחמה יש לזה אחר אובדו".

ונמצא לפי זה, שכל הג' חילוקים שהבאנו שורש אחד להם. שבפר' בחוקותי שזה נאמר לרבים, לכן שם זה נאמר מפי הגבורה - ושם יש הבטחה לגאולה. לעומת פר' כי תבוא שנאמרה על ידי משה רבינו באר היטב לכל יחיד ויחיד, לכן כאן אין הבטחה ליחידים!

הבנת הגר"א בלשון רבים ולשון יחיד

הן אולם בדברי אדונינו הגר"א (אד"א נצבים), מצינו שהבין את כונת הגמרא לשון רבים ולשון יחיד, להיפך מהבנת האוה"ח הקדוש הנ"ל.

ואלו דבריו:

"פירוש שבלשון רבים נאמר וקאי על כל יחיד ויחיד, והשניה בלשון יחיד נאמר והוא על כלל ישראל כאחד. וזהו אומרו "והיה בשמעו את דברי האלה הזאת" השניה, הנאמר בלשון

^ט אולם המהרש"א שם במגילה כותב שזה ב' ענינים.

יחיד על כלל ישראל, "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי", הלא אני יחיד, ולא נאמר רק על כלל ישראל. לכן נאמר "והבדילו ה' לרעה" כיון שפירש עצמו מכלל ישראל".

ומבואר מדבריו אדרבה, שהקללות של פרשת בחוקותי מכוונות לכל יחיד ויחיד - ולכן זה נאמר בלשון רבים כי זה נאמר לרבים, לעומת הקללות של כי תבוא, שנאמרו בלשון יחיד לפי שהם מיוחדים לכלל ישראל.

ולפי"ז נפל גם ישובו של האוה"ח מדוע לא נאמר נחמה בקללות של פר' כי תבוא, שהרי האוה"ח ביאר בזה ע"פ דרכו לפי שהם נאמרו לכל יחיד ויחיד, וליחידים אין הבטחה של נחמה. אולם לפי הבנת הגר"א הרי אדרבה פר' כי תבוא נאמרה לכלל ישראל יחד.

וכבר הבאנו לעיל את ישובו של הרדב"ז, שהנחמה היא בפר' נצבים שם נאמר התשובה, אלא שכתבנו שעלינו לבאר, מדוע בפר' כי תבוא הנחמה היא נחמה כפשוטו, ואילו בכי תבוא הנחמה היא התשובה.

וגם עלינו לבאר את עצם דברי הגר"א, מה הכונה שכלל ישראל מוגדר "יחיד". וגם מדוע דוקא הקללות של פר' כי תבוא מיוחדות לכלל ישראל, יותר מהקללות של פר' בחוקותי ששם הם מיוחדות לכל יחיד ויחיד.

כמו כן עלינו לבאר, מה השייכות של זה למה שויקרא מפי הגבורה נאמרה לעומת דברים שנאמרה מפי עצמו.

בית ראשון ובית שני

ו[ומה שנראה לבאר בזה, בהקדם מה שהרחיב הרמב"ן בפר' בחוקותי, שהקללות שם המה כנגד בית ראשון, ואילו הקללות כאן בכי תבוא המה כנגד בבית שני. ומוסיף גם לבאר, שחלוק הגאולה ההיא מגאולה דידן, שהגאולה דידן תלוי בתשובה. ואלו דבריו:

"ודע והבן, כי האלות האלה (בחוקותי) ירמזו לגלות ראשון, כי בבית הראשון היו כל דברי הברית הזאת הגלות והגאולה ממנו כו', והזכיר בהם במות וחמנים וגלולים, כי היו עובדי עבודת כוכבים ועושים כל הרעות כו'. ואמר בגלות "אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו' כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה", שהיו שנות הגלות כשנים אשר בטלו השמיטות, וכן אמר הכתוב בגלות ההוא (ד"ה ב לו, כא) "למלאת דבר ה' בפי ירמיהו עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלאת שבעים שנה". כן התרה בהם וכן הגיע אליהם, א"כ דבר ברור הוא שעל הגלות ההוא דיבר הכתוב".

וממשיך הרמב"ן: "והסתכל עוד בענין הגאולה ממנו, שאינו מבטיח רק שיזכור ברית אבות, ובזכירת הארץ (פסוק מב), לא שימחול עונם ויסלח חטאתם, ויוסיף אהבתם כקדם, ולא שיאסוף את נדחיהם. כי היה כן בעלותם מבבל, שלא שבו רק יהודה ובנימין והלויים

^כ יסוד הדברים מדברי מו"ר הגאון הגרד"כ שליט"א (במה כי תבוא תשפ"ב).

עמהם מעט, ומקצת השבטים אשר גלו לבבל, ושבנו בדלות, בעבדות מלכי פרס. וגם לא אמר שישובו בתשובה שלימה לפניו, רק שיתודו עונם ועון אבותם (פסוק מ), ומצינו אנשי בית שני עושים כן כמו שהתודה דניאל (דניאל ט) "חטאנו ועוינו והרשענו ומרדנו וסור ממצותיך וגו' למלכינו לשרינו ולאבותינו כו'". וכל אלה דברים ברורים בברית הזאת שהוא באמת ירמוז לגלות הראשון והגאולה ממנו.

אבל הברית שבמשנה תורה ירמוז לגלותנו זה ולגאולה שנגאל ממנו, **כי הסתכלנו תחילה שלא נרמז שם קץ וקצב ולא הבטיח בגאולה, רק תלה אותה בתשובה.** ולא הזכיר בעבירות ההם שיעשו אשרים וחמנים ושיעבדו עבודת כוכבים כלל, אבל אמר (כח, טו) "והיה אם לא תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו וחוקותיו". אמר, כי מפני שיעברו על קצת מצותיו שלא ישמרו ויעשו את כולן יענשו, שכך היה בבית שני, כמו שאמרו (יומא ט, ב) שבית ראשון מפני מה חרב, מפני עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, בית שני שאנו בקיאים בהם שהיו עוסקין בתורה ובגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם. ולא הזכיר שם המקדש וריח ניחוח כאשר הזכיר כאן, שלא היתה האש יורדת ואוכלת הקרבנות בבית שני, כמו שהעידו במסכת יומא (ויעו"ש שמרחיב עוד בזה).

ומבואר בדבריו, שהקללות של פר' בחוקותי מכוונות כנגד בית ראשון וגלות ראשון, ולכן שם הובטח גאולה גם מבלי תשובה שלימה - כפי שבאמת ארע אז. לא כן הקללות של כי תבוא שמכוונות כנגד בית שני, לכן לא נרמז בהם קץ, כי דרך התשובה הוא דוקא על ידי ה"תשובה".

ועפ"ז מובנים דברי הרדב"ז שכותב, שהנחמה של הקללות של כי תבוא, הוא מה שיחזרו בתשובה, כי זהו באמת הדרך ואופן התיקון בגלות זו.

ומוסיף הגר"א (יהל אור שמות טו, ב), שהטעם שלא נכתב נחמה זו בתוך פרשת כי תבוא, הוא: "להורות שעל ידי התשובה דוקא יהיה נחמתן כו'. ולכן הפסיק בין התוכחה ובין פרשת התשובה פרשה שלימה, לומר שיהיה בהיסח הדעת, כלומר באריכת, וזהו הענין של הפרשה שמפסיק".

בית ראשון זכות אבות ובית שני בזכות כנסת ישראל

ז] אלא שעלינו לבאר את עצם דברי הרמב"ן, מדוע באמת בגלות בית ראשון נגאלו גם מבלי תשובה, ואילו הגאולה מגלות בית שני, מותנה דוקא שיהיה על ידי תשובה.

והביאור הוא עפ"ד הגר"א (ליקוטים בסוף ספד"צ ד"ה ענין לאה ורחל) שכותב, שבית ראשון היה "איתערותא דלעילא", לעומת בית שני שאמנם היה בו גילוי פחות, אבל סוג העבודה היתה עבודה של "איתערותא דלתתא".

וביאר בזה השפתי חיים (מאמרי חנוכה) עפ"ד המהר"ל (נצח ישראל פ"ד), שמבאר שבית ראשון עמד בזכות האבות, ובית שני עמד בזכותם של ישראל.

ושם בא המהר"ל לבאר מדוע בית ראשון נחרב בעון ג' עבירות, ואילו בית שני נחרב בעון שנאת חנם. ואלו דבריו:

"למה בית המקדש ראשון חרב על אלו ג' עבירות, ומקדש שני על ידי שנאת חנם, ואפרש אותו ברמז, ותבין אותו. וזה, כי מקדש ראשון היה להם בזכות ג' אבות הקדושים, אשר מדריגתם בודאי יותר עליונה מן ישראל (וכידוע ג' האבות הם כנגד ג' העמודים שעליהם העולם עומד). ובית המקדש שני שלא היה כל כך במעלה, היה נגד כנסת ישראל עצמם. וכבר אמרו חז"ל (שבת נה, א) כי בסוף כאשר חרב מקדש ראשון, תמה זכות אבות. ולכך היה מקדש שני נגד ישראל בעצמם. ולפיכך שנאת חנם מבטל כח כנסת ישראל, שנקרא "כנסת ישראל" על שם חיבור ואחדות ישראל. וזה אמרם כי מקדש שני חרב על ידי שנאת חנם בלבד".

מבואר, שבית ראשון עמד בזכות האבות, ולכן נחרב בעון ג' עבירות חמורות, מאחר שהם כנגד ג' העמודים הנ"ל שהעמידו האבות (ע"ז כנגד עבודה, שפיכות דמים כנגד גמ"ח, ועריות כנגד תורה). וכשחטאו בג' העבירות, פגמו בג' העמודים הנ"ל, ובטל זכות אבות, ובטל הכח שממנו עמד הבית.

לעומת בית שני שעמד בזכות "כנסת ישראל", לכן נחרב בעון שנאת חנם, שזה הפרדה ופגם בכנסת ישראל.

ומהו "כנסת ישראל"? מבאר הפחד יצחק (פסח מאמר לג): "כלליות כנסת ישראל אין מובנה קובץ האישים היחידים מבני ישראל, אלא הוא להיפך כלליות כנסת ישראל היא יחידה אחת אשר האישים היחידים הם חלק ממנה".

ביאור הדברים

חן ולפי"ז א"ש מדוע מבית ראשון נגאלו גם בלי תשובה, מאחר ששם נגאלו עדיין מכח וזכות האבות.

וכפי שכותב המהרש"א (מגילה לא, ב) שלכן בקללות של בחוקותי שהיה להם זכות אבות נאמר שם "וזכרתי את בריתי יעקב וגו'", לעומת הקללות של כי תבוא שכאמור מכוונות על בית שני, לא נזכר בהו זכות אבות, שכבר תמו בבית ראשון.

וכותבים התוס' בשבת (נה, א ד"ה ושמואל): "דאף שזכות אבות תמה, ברית אבות לא תמה כו' דהא כתיב וזכרתי את בריתי יעקב, אף לאחר הגלות".

אבל בית שני שהועמד בזכותן של ישראל, הדרך היחידה היא לשוב בתשובה.

עפ"ז נמשיך גם לבאר את החילוק בין לשון רבים ללשון יחיד:

הקללות של בחוקותי שמכוונות כנגד בית ראשון, שעמד בזכות האבות, לכן שם זה נאמר בלשון רבים. לעומת הקללות של פר' כי תבוא שמכוונות כנגד בית שני שעמד כאמור בזכותם של ישראל, לכן נאמרה בלשון יחיד והכונה ל"כנסת ישראל". וכפי שביאר הפח"י

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

הנ"ל, ש"כנסת ישראל" אין הכוונה לקיבוץ אישים יחידים מבני ישראל, אלא להיפך, כלליות כנסת ישראל היא יחידה אחת אשר האישים היחידים הם חלק ממנה.

וגם יש לבאר לזה את השייכות בין מה שנאמרו מפי הגבורה או מפי עצמו של משה: כי בפר' בחוקותי שמכוון כנגד בית ראשון שכאמור היה בחינת איתערותא דלעילא ועמד בזכות האבות, לכן זה נאמר מפי הגבורה. לעומת פר' כי תבוא שמכוון כנגד בית שני שהיה בחינת איתערותא דלתתא ועמד בזכותם של ישראל, לכן זה מתייחד לצד המקבל, ונאמרה מפי משה.

ונמצא מבואר לפי זה בס"ד, שגם לפי דרכו של הגר"א, כל הג' חילוקים בין הקללות, שורש אחד להם.

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין שלימות הבטחון

וּלְקַחְתָּ מִרְאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תֵּבִיא מֵאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמַתָּ בַּשָּׂנֵא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׂכַן שְׁמוֹ שָׁם (כו, ב)

איתא במדרש (בראשית רבה פ"א, ד'): "בראשית □ [העולם נברא] בשביל ביכורים שנקראו ראשית, שנאמר: ראשית בכורי אדמתך וגו'". וכתב רבי אהרן קוטלר זצוק"ל (משנת ר' אהרן ח"ג, עמ' סז) וז"ל: "הודאה פירושה הוא הכרת טובות הבורא, והשתעבדות מוחלטת לו דלית ליה מגרמיה כלום. וגם שאין שום תביעה על הבוי"ת, אלא הכל מחסדו יתברך, וזהו בעצם תכלית הבריאה, וכמו שאמרו חז"ל, בראשית בשביל ביכורים שנקראו ראשית", עכ"ל. נוקט שתכלית כל הבריאה הוא להודות ולהכיר הטובות שהקב"ה עושה עמנו. ובאמת מצינו שכן מפורש בקרא (ישעיהו מג, כא): "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו". ופי' רש"י וז"ל: "עם זו יצרתי לי - למען תהלתי יספרו", עכ"ל. הרי חזינן שהתכלית עבודה ברא הבוי"ת הכל הוא למען יספרו תהילתו וחסדו של השי"ת! דברים נוראים!

אמנם צ"ב, מה פשר גודל ענין ההודאה להשי"ת שזו תכלית כל הבריאה?

מצינו דברים נפלאים בדברי הרמב"ן (סוף פר' בא) וז"ל: "ולפיכך אמרו (אבות פ"ב, מ"א): הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן חמודות וחיובות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלקיו, וכוונת כל המצות - שנאמין באלקינו, ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם, ויודה לאלקיו שבראו", עכ"ל. מבואר גם בדבריו שתכלית כל הבריאה הוא: א] אמונה בהשי"ת. ב] הודאה להשי"ת. ובשלמא מה שכתב שתכלית הכל הוא "אמונה" מובן, שהרי בא חבקוק והעמיד כל התורה כולה על אחת והוא "אמונה בהשי"ת" (מכות כד א). אבל צ"ב מדוע תכלית הכל הוא גם הודאה להשי"ת.

אמונה בהשי"ת □ הודאה

בפשטות נשמע מדברי הרמב"ן, שהעמיד תכלית הכל על ב' ענינים נפרדים שלא שייכים זה לזה כלל. אולם י"ל שב' ענינים אלו, אמונה בהשי"ת □ והודאה להשי"ת - תלויים זה בזה, ותכליתן אחת, ובעזה"י"ת בהמשך נבאר זאת.

כתיב (תהלים יג, ו): "ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי". ביאר הגר"א (מובא בסידור הגר"א בשמו"ע בברכת 'ראה בענינו') וז"ל: "כי שלימות הבטחון הוא כאשר ימצא בשלש זמנים אלו: א] כאשר הוא בעת צרה אליו ישא את נפשו. ב] כאשר יבא לו הישועה לא יבקש ישועה מבני אדם רק מאת ה'. ג] כאשר יושיע לו ה', ביום ההוא ישיר לה' ולא ישכח ישועתו, אז הוא הבטחון בשלימות בלב ולב. לכן אמר ואני ביום צרתי

בה' בטחתי ולא בזולתו, גם ביום ישועתי יגל לבי בישועתך כי לא בקשתי מזולתו, אשירה לה', כאשר תושיע לי זרועו וירום ימיני אשירה לו כי גמל עלי", עכ"ד.

ונראה להוסיף, דמצינו ג' פעמים בהלל שאמר דוד המלך ע"ה - "ובשם ה' אקרא", והם כנגד שלש זמנים הללו. א] "צרה ויגון אמצא - ובשם ה' אקרא". ב] "כוס ישועות אשא - ובשם ה' אקרא". ג] "לך אזבח זבח תודה - ובשם ה' אקרא". הרי זה ממש כדבריו, דשלימות הבטחון הוא רק בג' זמנים אלו. בשעת הצרה, כשתבא הישועה, וגם להלל אחר הישועה. ובשלושתם אמר דוד המלך - "בשם ה' אקרא". להורות שבוטח בה' בכל הני זמנים, וזו שלימות הבטחון כדברי הגר"א.

עכ"פ נמצא מדברי הגר"א ש"שלימות הבטחון" □ הוא שאחר שזכה לישועת ה' יאמר שירה, ויודה להשי"ת על ישועתו, ויכיר שכל מה שיש לו, כולו מאת השי"ת. רק כך יש "שלימות הבטחון".

הודאת בעל דין

יש להרחיב הדברים ולבארם על פי דברי הפחד יצחק (חנוכה, מאמר ב') שהאריך טובא בענין הודאה להשי"ת וז"ל: "בבנין המילים של לשון הקודש נודמנו לפונדק אחד שני מושגים: הבעת החזקת טובה, והסכמה לדעת הצד השני. לשני מושגים אלו יש בלשון הקודש ביטוי משותף: הודאה. הודאת בעל דין - פירושה הסכמה לדברי הצד השני, הודאה על העבר - פירושה החזקת טובה על מעשה חסד. פשר השיתוף הזה הוא, כי בתכונת נפש האדם טמונה שאיפה להיות סמוך על שולחן עצמו, מבלי להזקק לעזרת הזולת. בשעה שמביע הכרת טובה לחברו ונותן לו תודה, יש כאן הודאת בעל דין כי הפעם לא עלה בידו, והיה עליו להשתמש בטובתו של חברו. נמצא שהשרש הנפשי העמוק של כל הבעת תודה הוא הודאה. על אחת כמה וכמה שכך הענין בבין אדם למקום. עיר פרא אדם יולד (איוב יא יב), ובטבע הפרא של כל אדם גנוזה הנחה ש"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח יז). ובשעת שמקריב את תודתו למקום הרי זו הודאה כי לית ליה מגרמיה כלום", עכ"ל.

מבואר מדבריו יסוד גדול, דמחוץ לעצם ה"תודה" שמחזיק טובה להמטיב לו, נכלל בהכרת הטוב גם להכיר ולהיות "מודה" □ ממש כמו הודאת בעל דין, שבאה לו טובה מאת השי"ת. שאילו אינו "מודה" שבאה לו הטובה, ואינו מכיר דלית ליה מגרמיה כלום רק הכל מאת השי"ת, חו"ש יבא לומר "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". וע"כ זו עבודת ההודאה להשי"ת □ לבא להכרה ש"אין עוד מלבדו" □ וכל מה שיש לנו הוא מאת השי"ת. [וכן מפורש בדברי רש"י (סוכה מה: ד"ה ולך) "מודים לאו לשון הוד אלא לשון תודה שאנו מודים בו ולא כופרים".]

וממשיך הפחד יצחק לבאר שמצינו בשמו"ע בברכת 'מודים' הני ב' ענינים. שאנו אומרים "מודים אנחנו לך שאתה הוא וכו'". ואח"כ ממשיכים "נודה לך ונספר תהלתך על חיינו וכו'". מה שאנו אומרים תחילה "מודים אנחנו לך וכו'", - זו "הודאת בעל דין" □ שאנו

מודים ומכירים שכל מה שיש לנו הוא מאת השי"ת. וכשאומרים "נודה לך וכו'" □ זו החזקת טובה, על כל החסדים שעשה עמנו השי"ת.

ובאמת כל זה מפורש ב'מזמור לתודה' (תהלים ק) □ שאומרים כשמביאים קרבן תודה, ומה אומרים בו? "דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו". ועי' במלבי"ם שביאר "ה' הוא אלקים" □ לומר שכל הכוחות המתפשטים במציאות, הוא המנהיג את כולם. וזהו ממש "אין עוד מלבדו". וגם מה שאומרים "הוא עשנו ולו אנחנו" □ כתיב "לא" וקרי "לו". וביאר הרד"ק כוונת הכתיב וז"ל: "ופירושו שלא נוכל לומר כחנו ועוצם ידינו עשה לנו את החיל הזה", עכ"ל. וזו תכלית ההודאה להשי"ת לבא לידי אמונה שלימה, ולא חו"ש לומר "כחי ועצם ידי" □ "לא אנחנו".

חלק של אמונה

לפי זה מובן היטב מה דאיתא במדרש שכל העולם מיוסד על מצות ביכורים, והיינו הודאה להשי"ת. וכן מה שמבואר בדברי הרמב"ן שתכלית הכל הוא אמונה בהשי"ת, וגם הודאה להשי"ת, שהודאה להשי"ת אינה סתם הנהגה טובה, אלא זה חלק של אמונה בהשי"ת. כדי להאמין באמונה שלימה בהשי"ת צריך להכיר שכל הטובות השי"ת עושה עמנו תמיד בכל יום. [נאפשר דיש קיום מצות עשה של אמונה בהשי"ת בכל פעם שמודה להשי"ת, שזה חלק של מצות אמונה בהשי"ת].

וכל זה מפורש בדברי המדרש (משנת רבי אליעזר פרשה ז): "מפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי טובה? מפני שהוא כענין כפירה בהקב"ה. אף הכופר בהקב"ה כופר טוב הוא. האדם הזה הוא כופה טובתו של חבירו, למחר הוא כופה טובתו של קונו. וכן הוא אומר בפרעה, "אשר לא ידע את יוסף" (שמות א ח). והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו, וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקב"ה, שאמר: לא ידעתי את ה'. הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר. וכן הקב"ה אומר להן לישראל: "אנכי ה' אלקיך" (שמות כ ב). מה ת"ל "אשר הוצאתיך". אמר להן, הזהרו שלא תכפו טובה, שכפוי טובה אינו יכול לקבל מלכות שמים. וכן יהושע אומר לישראל: אם כפיתם הטובה הזאת, לא תוכלו לעבוד את ה'. והן משיבין אותו, כי ה' אלקינו הוא המעלה אותנו, אין אנו כופין טובתו", ע"כ.

חזינן להדיא בדברי המדרש, שהכרת הטוב נכללת במצות "אנכי ה' אלקיך", ועיקר האמונה מחייבת כל אחד ואחד להכיר טובה להשי"ת, על כל טובה וטובה, מדבר קטן עד דבר גדול. רק ע"י זה, שייך להאמין באמונה שלימה בהשי"ת. ולא רק הכרת הטובה להקב"ה, אלא אפילו להכיר טובה לכל אדם, נכלל בחלק של "אמונה בהשי"ת", דרך ע"י זה שייך להאמין באמת בהשי"ת. והכוונה כנ"ל, דהודאה להשי"ת הוא הכרה ד"אין עוד מלבדו" □ וכל זה בכלל אמונה בהשי"ת.

האופן לקנות מדת הבטחון

ויש להוסיף, שע"י הודאה לה' יתעורר האדם לבטוח בה'. וכ"כ רבינו יונה (שערי תשובה שער ד', אות י"ב) וז"ל: "בענין ההודאה על הטובה נאמר (תהלים נב, יא): "אורך לעולם כי עשית ואקוה שמך כי טוב נגד חסידיך", פירוש: **אורך על הטובה שעשית עמדי, ובעבור זה אקוה להתמדת טובותיך**, ונאמר (תהלים קטז, יג): "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא", (שם ג - ד): "צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא", עכ"ל. הרי האופן לחזק עצמו לקנות מדת הבטחון בהשי"ת, היינו ע"י שיודה להשי"ת על כל הטובות שעשה עמו עד היום הזה, ועל ידי זה יקוה ויבטח בהשי"ת שיעשה עוד טובות עד אין סוף, שיבא לידי ההכרה שהשי"ת מוחזק לעשות עמנו טובות.

והנה בענין הודאה לה', יש ג' חלקים. א] להודות - כאשר זוכה לישועת ה', כשהיה באיזו צרה שהיא. ב] להודות - על כל הטובות שתמיד באות לאדם, כפרנסתו וכדומה. ג] להודות - על הצרות שלא באו עליו. זה שהוא בריא, ואין לו מחלות, גם על זה צריך להודות לה'.

והנה בג' דברים אלו, כשאחד זוכה לישועת ה', אם היה באיזו צרה שהיא, מיד אומר: "נשמת כל חי". אבל על הטובות שרגיל בהם, כפרנסתו וכו', על זה במיוחד צריך להכיר ולהתבונן שהכל מאת השי"ת. וכן אדם שאין לו כל מיני צרות גם צריך להודות לה' שיש לו חיים טובים. וכפי גודל ההודאה שמודה לה', כן יהיה גודל בטחונו בו, שהרי הוא מובטח יותר יותר, שהקב"ה יתמיד הטבתו עמו.

הודאה של ר' אביגדור מיללער

הגאון הצדיק ר' אביגדור מיללער זצ"ל כתב לעצמו רשימת מחלות ואסונות שאירעו לאנשים. והחזיק רשימה זו אצלו כדי להודות תמיד לה' על שמנע זאת ממנו. וכך היה כותב ברשימה זו: אפילפסיה, הרעלת קיבה, אש, שוד, גנבים, בית כלא, צבא, מחלת לב, מחלת ריאות, מחלת הסרטן, גמגום, אסטמה, אלרגיית אביב, אלרגיות בכלל, השתלת כליה, גידול במח, דכאון, התקפת עצבים, אברים שבורים, סכרת, טחורים, ליקוי תפקוד כבד, רגל או יד קצרים, פיגור שכלי, חרש, בלי שכל, עוור על עין אחת או שנים, כריתת רגל או יד, עקר, נפילת שיער, פרקינסון, עוור צבעים, חוסר חוש הריח, גמד, צולע, ישיבה על כסא גלגלים, שפתיים שסועות.

הרי שצריך להתבונן עליהם, שברכו השי"ת, שאין לו הני צרות. נויש הרבה הרבה יותר, וזו רק הרשימה של ר' אביגדור מיללער...]. ואם רוצה לקנות מדת בטחון, צריך להודות לה' על "כל" מה שיש לו, אפילו הדברים הרגילים שאינו שם לב שהם הטבה לו, וכן על כל הצרות שאין לו. וע"י זה, ודאי יתעורר לבטוח בה', שגם בעתיד יתמיד חסדו וטובו.

לתגובות: adebstein@gmail.com

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק

ארור אשר לא יקים □ מצוה לראות הכתב ולכרוע ולומר וזאת התורה

אַרור אֲשֶׁר לֹא יִקְיָם אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם (כו, כז)

וכתב הרמב"ן וזה לשונו "ואמרו על דרך אגדה, זה החזן, שאינו מקים ספרי התורה להעמידן כתקנן שלא יפלו. ולי נראה, על החזן שאינו מקים ספר תורה על הצבור להראות פני כתיבתו לכל, כמו שמפורש במסכת סופרים (יד יד) שמגביהין אותו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה לכל אנשים והנשים לראות הכתוב ולכרוע ולומר וזאת התורה אשר שם משה וגו' (לעיל ד מד), וכן נוהגין", עכ"ל.

וראה בחת"ס (יו"ד רעו) שכותב עפ"י הרמב"ן הנ"ל שדין הגבהת ס"ת ולהראותו לעם הוא "קרוב לדאורייתא" וכלשונו שם "והגבהת ס"ת ולהראות חזותו לעם קרוב לדאורייתא" היא וכמ"ש רמב"ן בפ' כי תבא על פסוק ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת ע"ש", עכ"ל.

ובדברינו דלהלן נבא לברר בס"ד המנהג להגביה הס"ת ולומר "וזאת התורה וכו'" אחר קריאת התורה וכמ"ש הרמ"א בסי' קל"ד ס"ב, עיי"ש.

הנה איתא בריש מס' ע"ז (ב, ב) ש"ואין זאת אלא תורה שנא' וזאת התורה" ובבית הלוי לשה"ש פי' שהכוונה על תורה שבע"פ, וז"ל: למדנו דעיקר ההבדל היא הך דבעל פה. דשבכתב גם הם העתיקה ומאמינים בה ורק שבעל פה הוא לישראל לבדם והם אינם יודעים ממנה ואין מאמינים בה. ועיקר השנאה ששונאים השונאים לישראל הוא רק משום הך דבע"פ. ובזה מובן מה דאיתא בריש מסכת ע"ז דלע"ל מניח הקב"ה ס"ת בחיקו ויאמר מי שעסק בה יבא ויטול שכרו מיד מתקבצין עובדי גלולים ובאין בערבוביא כו' ולבסוף יאמר להם כלום יש בכם מגיד זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. דבתחילה כשרואין דמניח ספר תורה בחיקו סבורין דרק הך דבכתב סגי ומתקבצין גם הם דיש מהם שעסקו בה וישיב להם כלום יש בכם מגיד זאת דזאת נקראת תושבע"פ וכמו דאיתא בספר שערי אורה שער א' יעו"ש. וזהו שאה"כ (ישעיה נ"ט כ"א) ואני זאת בריתי דברית הוא תורה שבע"פ וכמו שאמרו חז"ל לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא ע"י תושבע"פ. ומש"ה כתיב בה אשר שם משה לפני בני ישראל דניתנה לישראל לבד והיא בהסתר שלא בכתב, עכ"ל. וכן פי' בד' הגמ' שם בפי' התקלין חדתין בשקלים דף י"ג ע"ב ד"ה כשם. [ומדויק הלשון שם שיבא מי ש"עסק" בתורה, ו"עסק" בתורה הוא בתושבע"פ כמ"ש"כ הט"ז וכידוע].

למדנו שהקרא ד"וזאת התורה" קאי על תושבע"פ.

והנה בבית הלוי פר' יתרו האריך לבאר המו"מ של משה רבינו ע"ה עם המלאכים על התורה כדאי' בשבת דף פ"ח ע"ב, שהיה זה על ענין תורה שבע"פ, והיינו שהמלאכים רצו שדיני התורה יקבעו על פיהם ולא על פי ישראל.

ובסוף דבריו כתב שעל ענין זה [היינו מה שמשא "ניצח" למלאכים] תקנו חכמים לברך לאחר קריאת התורה וזה לשונו: ועל ענין זה תיקנו חכמים שתי ברכות על התורה בעת קריאת התורה ברבים, אחת קודם שקורא בספר תורה והיא אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, והוא על תורה שבכתב, ואחר שמסיים קריאתו בכתב תיקנו לומר אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו והיא הברכה על תורה שבע"פ שמסרה לנו שיהיה האמת בהתורה כפי אשר יאמרו החכמים, וזהו אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו כי היא לנו כנטיעה שמוספת והולכת חידושי תורה עד אין סוף וכמו שדרשו במסכת חגיגה (דף ג') על פסוק (קהלת יב) דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים שפרה ורבה יעו"ש, עכ"ל.

ומבואר שהברכה שלאחר קריאת התורה היא על התושבע"פ, והיינו על הניצוח על המלאכים בענין ה"בעלות" על התורה שיהא האמת כפי שיאמרו החכמים.

ומקור הדברים שברכת אשר נתן וכו' וחיי עולם וכו' קאי על תושבע"פ יעו"י בטור סי' קל"ט, וכן עי' בסדור דובר שלום [בסדר קריה"ת] שהביא מהגר"א בביאור הברכה "אשר נתן לנו תורת אמת" וז"ל: וכולל עוד במאמר תורת אמת מאמר חז"ל לא בשמים היא ומאמר השליך אמת ארצה שיהיה האמת כפי שאמרו למטה כמאמרם אתם אפילו שוגגים אפילו מוטעים זהו נתן לנו תורת אמת שיהיה אמיתת התורה תלויה בנו, עכ"ל. ועי' בהקדמת הקצוה"ח שכתב: ועל זה השיב הקדוש ברוך הוא זהו רצוני שתעלה אמת מן הארץ והאמת יהיה כפי הסכמת החכמים בשכל האנושי ולשכון כבוד בארצינו וע"ד שאפרש בסמוך האמנתי כי אדבר. וזו היא ברכת התורה אשר נתן לנו תורת אמת שיהיה האמת אתנו וחיי עולם נטע בתוכינו, עכ"ל.

כמו"כ מצינו שלאחר קריאת התורה אומרים "הודו על ארץ ושמים וכו'" וביאר באליה רבה בסי' קל"ד סק"ד וז"ל: והא דאמרינן הודו, נמצא בדרשות מהר"ש [סי' שטז] דכתיב [חבקוק ג, ג] כסה שמים הודו, וזה נאמר על קודם מתן תורה, אבל אח"כ הודו על ארץ ושמים, עכ"ל. וכ"כ המלבושי יו"ט בסי' קמ"ט סק"ו והשערי אפרים שער י' סעי' מ"א.

ושורש הדברים במה שאמרו במד"ר פר' נשא (י"ב, ז), "מלאכי השרת אמרו, ווי אמרו, עכשיו הקב"ה מניח אותנו ויורד ודר בארץ, אעפ"כ פייסם הקב"ה ואומר להם, חייכם העיקר למעלה הוא, שכן כתיב "כסה שמים הודו" ואח"כ "ותהלתו מלאה הארץ". א"ר סימון בשם ריב"ל שחק עליהם הקב"ה, כשאמר להם העיקר למעלה, מניין, שכן כתיב "הודו על ארץ ושמים" תחילה ארץ ואח"כ שמים כו' עכ"ד. וע"ע מד"ר שה"ש (ח, ט"ו): שמא למחר אתה משרה שכינתך בתחתונים אמר להם הקב"ה תורתני אני נותן בתחתונים אבל אני דר בעליונים אני נותן את בתי בכתובתה במדינה אחרת שתתכבד עם בעלה ביפיה

ובחמדתה שהיא בת מלך ויכבדוה אבל אני דר עמכם בעליונים ומי פירש זה חבוקק שנא' (חבוקק ג') כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ ר' סימון בשם ריב"ל אמר כל מקום שהשרה הקדוש ב"ה תורתו השרה שכינתו ומי פרש זה דוד הה"ד (תהלים קמ"ד) יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים קודם על הארץ ואח"כ שמים, עיי"ש. ומבואר שהקרא ד"הודו על ארץ ושמים" באה כתשובה למלאכים ש"מקודם ארץ ואח"כ שמים", ונראה עומק הדברים ש"ארץ" הכוונה לתושבע"פ שהיא "בארץ" ולכן עיקר שכינה היא "תחילה בארץ ואח"כ בשמים", וזהו כמו שהבאנו ש"אמת מארץ תמצח" ו"השליך אמת ארצה" קאי על תושבע"פ, ונראה שזהו כוונת דברי המדרש ש"תחילה ארץ ואח"כ שמים, ודו"ק.

ויש לציין עוד ש"הודו" האמור על התורה, הכוונה לתורה שבכתב וכמש"כ ב"תורת המנחה" [לתלמיד הרשב"א בפר' וארא דרשה כא עה"פ "הוד והדר לבשת" וז"ל: כאדם שלובש כלי מלאכתו לעבוד עבודתו, כך השי"ת נתלבש בכליו וברא עולמו. ומה הם כליו, היא התורה שנאמר בה "הוד והדר לבשת", דכתיב (תהלים קיא, ב) "גדולים מעשי ה' דרושים לכל חפציהם", והם הלוחות דכתיב (שמות לב, טז) "והלוחות מעשה אלקים המה", מה כתיב אחריו (תהלים שם, ג) "הוד והדר פעלו". ונקראת התורה "הוד והדר" כנגד עשה ולא תעשה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה עכ"ל. וזהו כוונת הקרא "הודו על ארץ ושמים" והיינו שהתורה שבכתב [הודו] נמסרה ל"ארץ" שהיא מתפרשת כפי היאך שיקבעו ב"ארץ" [-תושבע"פ], וכמש"נ שזהו ענין "תחילה ארץ ואח"כ שמים", ודו"ק.

מעתה מבואר מאד שלאחר קריאת התורה, אנו מודים על התושבע"פ שבה ניתן לישראל ה"בעלות" לקבוע ולחדש בה דינים, והוא ענין אמירת "וזאת התורה וכו'" אשר כאמור קאי על תושבע"פ, והוא ענין ברכת "אשר נתן לנו וכו' וחיי עולם וכו'" והוא ענין מה שאומרים הפסוק "הודו על ארץ ושמים" דקאי על ניצוח המלאכים, ונפלא.

^{כא} ועי' בספר חסידים סי' רכ"ד שכותב "אלא חפץ שיסכימו עליונים ותחתונים למדת משפטיו שנא' למען תצדק בדבריך תזכה בשפטך אמת מארץ תצמח וכו', עיי"ש.

וכך מבו' במש"ח פר' אמור (ויקרא כ"ג, כ"א): אמנם בכל האומות התקשרותם זה לזה הוא נמוסיי וענין לאומי הבא מצד התולדה והדירה בארץ אחת וההשתוות בדיעות, לא כן חלק יעקב, כי התקשרות הלאומי הוא גדול כל כך כי התורה נתונה להאומה, וכפי הסכמת חכמיה וגדוליה כן נמשכים דרכי האלקים והשגחתו, וכמו שאמרו, נרד אני ואתם לב"ד של מטה ונדע אימת ראש השנה ויום הכפורים, ואתם אפילו שוגגין, ולא תסור ימין ושמאל כו' וכמו שפירשו הך דאמרו השליך אמת ארצה, שכפי הוראת ב"ד כן האמת, עכ"ל.

וראה עוד להגר"א (הובא בס' תולדות אדם פי"ד, קול אליהו אות רכ"ז, עיי"ש) במה שביאר המעשה בב"מ (נ"ט, ב) ש"לא בשמים היא ואין משגיחין בבת קול וכו', והביא לדברי המדר"ר הנ"ל ש"השליך אמת ארצה" וביאר הגר"א ש"מסר האמת לשרי התורה והחכמה למטה בארץ, כפי שיסכימו הם יקום, שנא' "אמת מארץ תצמח", ומשנתן הקב"ה את התורה לישראל צווה בעצמו שאם יולד איזה ספק בתורה יקום פסק ההלכה שבין החכמים החולקים דוקא כפי שיבינו שרי התורה ולא זולתם ועליהם הבטיח בתורה "על פי התורה אשר יורוך וכו', על כן משיצא הבת קול ואמר הלכה כר"א עמד ר"י על רגליו ואמר "לא בשמים היא" ר"ל שכבר יצא הפסק דין מיד הדיין, על כן אין אנו משגיחין בבת קול ולא בשום נברא בעולם במה שנוגע בענייני הדת, רק כפי הסכמת חכמי התורה למטה בארץ, עכ"ל.

^{כב} [והיינו כמש"כ בסידור הגר"א (פסוקי דזימרא 'הודו') עה"פ "הוד והדר לפניו", ש"הוד" זה הפנימי, ו"הדר" זה החיצוני המתראה יותר לפניו. "הוד" הוא יופי עצמות כמו אור החמה, ו"הדר" הוא נוגה הירח שמקבל מן השמש. וכ"ה במלבי"ם בכ"ד שהוד זה הפנימי וההדר זה היופי היוצא לחוץ]

ויש לצרף לזה המובא (קובץ קול התורה, נב) בשם מרנא הגרא"מ שך זיע"א שביאר ענין אמירת פסוקים אלו וענין ההסתכלות בכתב הספר תורה, דהנה איתא בנדריים (ל"ח, א) אמר ר' יוסי ב"ר חנינא לא נתנה תורה אלא למשה וזרעו שנא' "כתב לך פסל לך" מה פסולתן שלך אף כתבן שלך, ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ומסיק שם הגמ' שהכוונה ל"פלפולא דאורייתא" ופירש הרא"ש שם "הבנה וחריפות והיינו כתבן שלך כי כל החכמה והשכל רמוזים בכתב התורה בצורת האותיות". ולכן אחר קריאת התורה שבכתב מראים אותיות התורה לקהל לרמוז על ענין פלפולא של תורה שבע"פ שמושה נתן לישראל, ולכן אומרים הפסוק "וזאת התורה אשר שם משה" והיינו ענין פלפולא של תורה המרומז באותיות התורה, שאת זה נתן משה לישראל ממה שקיבל מה' ית' "על פי ה' ביד משה", עכ"ד. והדברים נפלאים עם מש"נ שענין אמירת "וזאת התורה וכו'" מכוון על ענין תושבע"פ,

והנה איתא במד"ר פר' וזאת הברכה (פר' י"א אות ו'): הלכה אדם מישראל שעלה לקרות עד שלא יברך תחילה מברך ואח"כ קוראו משה בשעה שזכה לקבל התורה תחילה בירך ואח"כ קרא א"ר אלעזר איזו היה ברכה שבירך משה בתורה תחילה בא"י אמ"ה אשר בחר בתורה הזאת וקדשה ורצה בעושיה ולא אמר בעמליה ולא אמר בהוגיה אלא בעושיה באלו שהן עושין את דברי תורה, עכ"ל. וצ"ב מהו הלשון "התורה הזאת" וכי יש כמה תורות, וכבר עמדו בזה המפרשים.

ויל"פ שהברכה האמורה כאן היתה "בשעה שזכה לקבל התורה" והיינו בשעה ש"ניצח" המלאכים [זכה היינו מלשון ניצוח כמו דתנן בסופ"ק דברכות ולא זכיתי וכו'] וזהו התורה "הזאת" היינו התורה שבע"פ הקרויה "זאת" כדהבאנו לעיל מהביה"ל בשם השערי אורה ש"זאת" הכוונה לתושבע"פ ושע"ז היה ה"ניצוח" על המלאכים.

ויתפרש לפי"ז גם היטב הלשון "ורצה בעושיה" דהנה הנצי"ב בכ"ד פירש הלשון "עשיה" האמור על אצל תורה שהכוונה ל"חידושי תורה" שב"חידושי תורה" האדם "עושה להתורה" [נפירש בזה הבקשה באבינו האב הרחמן וכו' "ולעשות" שכוונת הבקשה היא "לחדש" בתורה], וזהו שבירך משה לאחר ניצח המלאכים על "התורה הזאת" ועל ש"רצה בעושיה", ועי'.

*

לע"נ האשה הצדקנית מרת חנה נחמה נביס ע"ה אשת יבלחט"א הרה"ג ר' שלמה שליט"א בת הג"ר כתריאל כהן שליט"א

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים

הכנה לראש השנה | מעשה איש ופקודתו

במטבע תפילת הזכרונות מצלינן: אתה זוכר את כל המפעל, וגם כל היצור לא נכחד ממך. לפניך נגלו כל תעלומות, והמון נסתרות שמבראשית, כי אין שכחה לפני כסא כבודך, ואין נסתר מנגד עינך. הכל גלוי וצפוי לפניך ה' אלוקינו, צופה ומביט עד סוף כל הדורות. כי זכר כל המעשים לפניך בא, מעשה איש ופקודתו.

ויש להתבונן בכל זה, מה השייכות של כל זה ליום ר"ה, "אתה זוכר את כל המפעל", זה שבח גדול להשי"ת אשר אין שכחה לפני כסא כבודו, אבל לא נתבאר עצם שייכותו ליום זה. ואין לפרש שכל ענין זה "שאתה זוכר מעשה כולם", הוא מעין ביאור למשפט ר"ה, אשר אין דבר נעלם ממנו, והאלוקים יבוא במשפט על כל נעלם, ולפיכך, בעומדנו למשפט, הכל יבוא בחשבון גם מה שנשכח מאיתנו, כי אין שכחה לפני ית', דאם כן עדיין אינו מובן את היצור להזכיר כאן את "המון נסתרות שמבראשית" ואיזה שייכות יש לכל זה למשפט דראש השנה. ועדיין אינו מובן מה הביאור בזה שהכל גלוי וצפוי לפניך ה' אלוקינו, צופה ומביט עד סוף כל הדורות, וכיון שכל המשפט הוא על העבר, כיצד התנהגנו בשנה החולפת, איזה משמעות יש לענין זה שהקב"ה צופה ומביט עד סוף כל הדורות. להלן נבאר ענין זה בס"ד.

הנהגת השי"ת עם האדם היא בב' אופנים של נסיון

כתב הרמח"ל בדרך ה' [ח"ב פ"ג]: הנה כבר הקדמנו שענין העבודה שנמסרה לאדם, זה לעמוד בנסיון, ולבחור לו את הטוב, ולשם כך ברא הקב"ה לאדם, את כל הנצרך לו בכדי שיוכל לבחור בטוב. ואמנם, אף שניתן לו לאדם את כל הכלים בכדי שיבחר בטוב וימאס ברע, מ"מ כל אדם לפי תפקידו המיוחד בעולם, ניתנו לו נסיונות ומצבים המיוחדים לו, שעומדים עליו להתמודד, בכדי לבחור בטוב, ולא להיפך.

דרך משל, אם לא היו עשירים ועניים, לא היתה אפשרות לאדם להתנהג לא ברחמנות ולא באכזריות. ועתה, הנה ינוסה העשיר בעשרו אם יתאכזר על העני הצריך לו, או יעמוד בנסיון וירחם עליו. וכן ינוסה העני אם יסתפק במועט שבידו ויודה לה' או להיפך. וכן כל כיוצא בזה מעניני העולם, תפקידם לסייע לאדם לבחור בטוב, ולעמוד בנסיון.

עתה מבאר הרמח"ל, כי דרך הנהגת השי"ת בבריאה, בהשפעת השפע לכל יחיד ויחיד, והעמדתו בנסיונות החיים, היא בשני אופנים.

החלק הראשון, דלכל איש ואיש מבני האדם, חלק מיוחד בנסיון ובמלחמת היצר, והוא פקודתו ומשאו בעולם הזה, וידונו מעשיו במידת דינו יתברך, בתכלית הדקדוק, כפי מעשיו. ומבאר הרמח"ל דחלק זה של הנסיון המוטל על האדם לעמוד בו בימי חייו, הנה זה כעבדי המלך שכולם סרים למשמעתו, ובין כולם צריך שתשלם עבודת מלכותו, והנה הוא מחלק

לכל אחד מהם חלק מסוים, עד שבין כולם ישתלמו כל החלקים הנצרכים לו למלכותו. ועל כל אחד מהם מוטלת עליו השלמת החלק ההוא אשר נמסר לו, וכפי פעולתו בפקודתו, כן יגמלהו המלך. עכ"ד.

ביאור הדברים, כי לכל אחד מישראל ישנו תפקיד רוחני המוטל עליו בלבד בכלל הבריאה כולה, ולהשלמת תיקון הבריאה ע"י מעשיו. ובכדי שאדם ימלא את חלקו המיוחד לו בתפקיד זה, ניתנו לו לאדם כלים גשמיים ורוחניים בכדי שיוכל למלא את תפקידו, וכלים אלו ניתנים לו, ללא קשר למעשיו הרוחניים או הגשמיים, ולמידת צדקותו. וכגון מה שגוזרים על האדם בשעת ההריון אם יהי' גבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני, [נדה ט"ז ע"ב], דברים אלו נגזרים על האדם לא לפי מעשיו, דכל אחד הקב"ה נותן לו את הכלים לפי חלקו המיוחד בנסיון, ולפי מה שהוא צריך לתקן ולהשלים, ועם כל זה הוא צריך להתמודד, בכדי להשלים את תקון הבריאה.

עיקר הכלים הללו שהאדם מקבל, ביאר הרמח"ל, "הנה זה כעבדי המלך שכולם סרים למשמעתו, ובין כולם צריך שתשתלם עבודת מלכותו, והנה הוא מחלק לכל אחד מהם חלק מסוים", הקב"ה חפץ שהעולם כולו יגיע לתיקונו, ולשם כך עלינו לעשות את המוטל עלינו, ולשם כך הנשמה יורדת לעוה"ז, "כי זהו פקודתו ומשאו בעולם הזה", עד שתשתלם עבודת מלכותו, כלומר, עד שבין כל בני האדם ישתלמו כל חלקי הבריאה. וזהו החלק הראשון בנסיון שניתן לאדם בעולם הזה.

מוסיף הרמח"ל [ד"ה ואמנם עוד סיבה], דבנוסף לכך, ישנו לאדם נסיונות ומצבים כפי מעשיו, וכפי בחירתו בטוב ועמידתו בנסיון, כך השי"ת משפיע עליו שפע רוחני וגשמי, בהתאם למעשיו, ע"פ דרכי המשפט והגמול. והיינו דאם יבחר בטוב, יקבל מהשי"ת שפע של טוב, ואם להיפך, להיפך. ומי שקובע זאת זה רק האדם בעצמו ע"פ מעשיו. בחלק זה האדם מקבל את שכרו ע"פ מעשיו בלבד, בלי כל קשר לתפקידו בתיקון כלל הבריאה כולה. וכן ביאר עוד הרמח"ל ענין זה בקיצור נמרץ בדעת תבונות [סי' נ']: עוד אודיעך בענין הזה, כי ודאי בכל מידה ומידה שהוא ית"ש מודד לנו נבחין שני ענינים, הנראה, והנסתר. דהיינו, הנראה הוא השכר או העונש למי שנמדדה לו המידה ההיא לפי מה שהיא הטובה היא אם רעה. הנסתר, היא העצה העמוקה הנמצאת תמיד בכל מדותיו להביא בהן את הבריות לתיקון הכללי כי כך היא המדה ודאי, שאין לך מעשה קטן או גדול שאין תוכיות כוונתו לתיקון השלם. ועיין עוד שם [סי' ל"ו].

כל המקיים נפש אחת מישראל

ע"פ המבואר, דלכל איש מישראל יש תפקיד מיוחד בתיקון כלל הבריאה, ביאר הגרי"א חבר בספר שיח יצחק [דרוש לשבת הגדול] את מאמר חז"ל "כל המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים עולם מלא" [סנהדרין ל"ז]. והיינו, דכיון ששלימות הבריאה כולה תלויה ועומדת עד שכל אחד ואחד מישראל ימלא את תפקידו הראוי והמיוחד לו בדווקא, לפיכך אם חסר אחד מישראל הרי שאין זה הפסד רק לו, אלא הפסד לכל העולם כולו, שהרי כל העולם לא יוכל להיות מתוקן ומושלם בלא עבודת היחיד.

וכעין זה הביא בס' מכתב מאליהו [ח"א עמ' שי"ד] ציור ומשל נפלא המדגים את גילוי כבודו יתברך בבריאה. ותוכן המשל, דהעולם הזה כמו בית חרושת העובד באופן אוטמטי, העבודה נעשית בצורה מושלמת, ותפקיד האנשים הוא רק לפקח שהכל יסתובב לפי התכנית, אבל אם מתהווה איזה קלקול אפילו בחלק קטן ושולי שבמכונה, או אפילו בבורג זעיר שבקצה המכונה הגדולה, בורג שאינו ניכר כלל לעין ואין מבינים את חשיבותו, מכל מקום זה גורם קלקול בכל העבודה, והיא מושבתת ומתבטלת.

כך כל הנבראים כולם, הם "מכונה" אחת לגילוי כבוד מלכותו ית' בעולם, וכל הברואים קשורים זה לזה בקשר אמיץ, כמו במכונה גדולה שכל החלקים וכל הפרטים קשורים ותלויים זה בזה, ואם אדם אחד חוטא הוא פוגם בכל הגילוי שצריך להיות בעולם, כי קלקול בפרט אחד גורם את השבתת העבודה בכל מכונת העולם, כי אין עבודת האדם הפרטית מתיחסת אך ורק אליו, עבודתו היא חוליה אחת בשרשרת הענקית של גילוי כבודו יתברך. וע"ע שם [ח"ד עמ' פ"ט].

ישראל נוטריקון יש שישים רבוא אותיות לתורה

והנה מספר כל האותיות שבתורה הם ששים רבוא, ודורשי רשומות רמזו דישראל ל נוטריקון יש שישים ריבוא אותיות לתורה, ולפיכך מספר כל ישראל היו שישים ריבוא כמו אותיות התורה, כי כל אחד ואחד מישראל יש לנשמתו מצוה אחת ואחיזה באות אחת מהתורה, עי' בפנ"י [קידושין ל' ע"א] שכ' ע"ז, ודבר זה כמעט שהוא דבר מוסכם ונוכר בוודאי, ובספר הקדוש שני לוחות הברית במקומות הרבה, ע"ש שביאר ענין זה כיצד יתכן הדבר במציאות, ע"ש. וע"ע בהקדמת ס' חיים תחילה להגר"ח פלאגי דברים מופלאים בענין זה, ואכמ"ל.

ולאמור יש לפרש ענין זה, וקדם להעיר בזה בס' כתר מלוכה [עמ' קמג], דהנה נתבאר שאין העולם שלם רק כשתמלאנה המשימות כולם, מטלותיהם הנרחבות של הגדולים, יחד עם תפקידהם הזוטרים של הקטנים, וכמו שכ' הרמח"ל "הנה זה כעבדי המלך, ובין כולם צריך שתשלם עבודת מלכותו", וביאור הענין לפי משנ"ת, דכיון שכל אחד ואחד מישראל שורשו באות אחת בתורה המיוחדת לו כפי תפקידו המיוחד לו, והנה הדין הוא שספר תורה שחסר בו אות אחת פסול, וכיון ששישים ריבוא נשמות ישראל כנגד שישים ריבוא אותיות שבתורה, לפיכך ג"כ אין העולם שלם עד שכאו"א מישראל ימלא תפקידו הראוי לו, ואם יחסר אדם אחד זה חסרון לעולם כולו.

ועי' כעין זה בדברי רבינו האריז"ל [עץ חיים ש"ג פ"ב]: "וזהו ענין חכמת הצירוף כ"ב אותיות א"ב, וכו', שאין לך יום שדומה לחבירו, ואין צדיק דומה לחבירו, וכל הנבראים כולם לצורך גבוה, כי אין יניקת כולם שוה אף לא תיקון כולם שוה, ותתקן החלבנה בקטורת מה שלא תתקן הלבונה".

והנה בפסוקי זכרונות מצלינן: מי לא נפקד כהיום הזה, כי זכר כל המעשים לפניך בא, "מעשה איש ופקודתו". וביאר הרמח"ל במאמר החכמה, "מעשה איש" □ מה שמצד הבחירה. "ופקודתו" □ מה שמצד הנגזר עליו. ובספר ביאורי חכמה ביאר הדברים ע"פ

המבואר בדבריו בדרך ה' הנו', והיינו, דמעשה איש מה שמצד הבחירה, ביאורו, מה שנידון לפי מעשיו באופן פרטי, ע"פ דרכי המשפט והגמול. ופקודתו, זה מה שמוטל על האדם בתפקידו לתיקון כלל הבריאה כחלק מהכלל, "כי זהו פקודתו ומשאו בעולם הזה".

עוברים לפניו כבני מרון

ונראה, דהדברים מכוונים בסוגיית הגמ' [ר"ה י"ח א']. דאמרינן, בר"ה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון. ושאלה הגמ' מאי כבני מרון, הכא תרגימו כבני אמרנא [פרש"י, ככבשין שמונין אותן לעשרן, ויוצאין זה אחר זה]. ריש לקיש אמר, כמעלות בית מרון [פרש"י, שהדרך צר ואין שניים יכולים להלך זה בצד זה שהעמק עמוק בשני צידי הדרך]. אמר רב יהודה אמר שמואל, כחיילות של בית דוד. אמר רבב"ח א"ר יוחנן וכולן נסקרין בסקירה אחת. ע"כ. ויש להבין דברי הגמ' שהביאה שלוש דוגמאות שונות שענינם אחד, ומה הוסיף ריש לקיש ואמר כמעלות בית מרון, ואיזה תוספת ביאור יש בדבריו שהוצרך להשמיענו "כמעלות בית מרון", והלא זה ממש כעין הדוגמא הראשונה שהגמ' הביאה, "כבני אמרנא". ועי' בזה בדרשת מוהר"ח, ובכוכבי אור, ובס' שערי אורה [ח"א דף שי]. וקדם לכולם המהרש"א בח"א שם, ע"ש מה שביאר ענין זה.

וע"פ דברי הרמח"ל הנ"ל, נראה שרמזו כאן את מהלך וצורת הדין של ראש השנה. דכפי שנתבאר, כל אדם נידון בשני ענינים, ראשית על מעשיו כאדם פרטי, "מעשה איש". ועוד נדון דין נוסף על תפקידו המיוחד לו בגילוי כבוד שמים בבריאה וזה נקרא "פקודתו".

ולפיכך, הדוגמא הראשונה שהובאה בגמ' לבאר את צורת דין ראש השנה הוא "כבני אמרנא". והמשל בזה, דבעה"ב שמונה וסופר את בהמותיו בעדר, עיקר כוונתו על העדר כולו, אם חסר אחד מהעדר, או שכולם חזרו בריאים ושלמים, ואין כונתו של בעה"ב לבדוק כל מצב של בהמה ובהמה בפני עצמה, מי נפגעה או שאין לה צמר מספיק, אלא עיקר כוונתו רק על כללות העדר. וסברת"ק, דכבחינה זו הוא דין ראש השנה, על כללות הבריאה כולה, על חלקו של כל יחיד בהשלמת תיקון הבריאה כולה.

וריש לקיש אמר, כמעלות בית מרון, ובזה נתכוין לומר דצורת הדין על כל אחד ואחד באופן פרטי, והמשל הוא כבני מרון, שאין שנים יכולים להלך בצידי הדרך יחדיו, ועל כל אחד ואחד בפני עצמו, מוטלת החובה לראות שלא ינזק חלילה באופן פרטי, ולא יפול לפי תהום, כי לדעתו דין ר"ה הוא על כל אחד ואחד על מעשיו בנפרד, והיינו דהחיים או המוות שנגזרים עליו בר"ה הם כתוצאה ממעשיו, צדיקים נכתבין לחיים, ורשעים למיתה, כפי מעשיהם, ע"פ דרכי המשפט והגמול. וכמו שפירש הרמח"ל "מעשה איש", מה שמצד הבחירה.

וכנגד ב' דעות הללו אמר רב יהודה אמר שמואל, כחיילות של בית דוד. ופרש"י, כחיילות של בית דוד, וכבני מרון, כבני חיילות של מלך מרון, וכך היו מונים אותם, יוצאים בזה אחר זה בצאתם למלחמה. עכ"ל. והיינו, דכוונת ר"י אמר שמואל לומר, דגם המשל הראשון "כבני אמרנא", וגם המשל השני "כמעלות בית מרון", נכוונים ואמתיים. דבאמת דין ר"ה הוא גם על מעשה האדם באופן פרטי, ע"פ דרכי המשפט והגמול, וגם על חלקו בתיקון

העולם כחלק מהכלל, מבלי קשר להיותו צדיק או רשע.

ולפיכך פירש ר"י אמר שמואל, כחיילות של בית דוד בצאתם למלחמה, והיינו דעיקר החשיבות של הצבא הוא ככלל שלם, דהמטרה היא לנצח במלחמה ולהכניע את האויב, ואין זה משנה למפקד הצבא איזה חייל ינצח, אלא העיקר הוא הנצחון הסופי על האויב. וכמו כן יש לכל חייל חשיבות בפני עצמו באופן פרטי, וכל חייל וחייל חייו חשובים לו והוא עושה את הכל בכדי שלא ינוק בשום דרך במלחמה, וישמור על גופו בריא ושלם. והיינו, לפי שדין ר"ה הוא גם על מעשה הפרט, "מעשה איש", □ מה שמצד הבחירה. וגם על חלקו של הפרט כחלק מהכלל, האם ממלא את תפקידו בתיקון הבריאה כולה, "ופקודתו" □ מה שמצד הנגזר עליו, וכדברי הרמח"ל הנ"ל.

המבין אל כל מעשיהם

וזה הביאור בהמשך דברי הגמ' שם: אמר רבב"ח א"ר יוחנן וכולן נסקרין בסקירה אחת. אמר ר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא, היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם. מאי קאמר, וכו', הכי קאמר היוצר רואה יחד ליבם ומבין אל כל מעשיהם.

והיינו, דבפסוק זה מבואר ב' בחינות הדין המבוארים ברמח"ל, "מעשה איש" ו"פקודתו". היוצר יחד ליבם, דאף שעוברים כבני מרון בזה אחר זה, וכל אחד נידון על מעשיו באופן פרטי, מ"מ הקב"ה רואה יחד ליבם, וכולם יחד נידונים בסקירה אחת.

ומ"מ לא די במשפט זה על מעשה האדם, אלא האדם נידון גם על חלקו מצד מה שנגזר עליו בגילוי כבוד שמים בבריאה, חלקו המיוחד לו בתיקון הבריאה כולה, ועל זה נאמר המבין "אל כל מעשיהם", וזה מדוקדק היטב בלשון הפסוק המבין אל "כל" מעשיהם, ולכאורה היה צריך לומר המבין אל מעשיהם ומה זה "כל" מעשיהם, [נעי' בדרשת מוהר"ח שהעיר בזה], ולאור המבואר י"ל, דעיקר המשפט הוא על חלקו של היחיד בתיקון כללות הבריאה, ולעולם לא תושלם הבריאה כולה עד שכל יחיד ויחיד ישלים את חלקו המיוחד לו, והבריאה כולה, תיקונה תלוי ועומד בידי כל יחיד ויחיד, לפיכך המשפט הוא המבין אל "כל" מעשיהם.

נמצא מבואר, דיעודו ותפקידו של כל אחד מישראל בבחירתו בטוב ובקיום התורה והמצוות, הוא להשלים את תיקון הבריאה בעולם, אשר בהצטרף כל המעשים, בכל הדורות כולם, תגיע הבריאה לתיקונה, ותתגלה מלכותו בעולם, "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

אתה זוכר את כל המפעל

לפי"ז נמצא דמשפטו של כל יחיד בר"ה נעשה במבט אל העבר ואל העתיד. אל העבר, כמה הבריאה התקדמה לכלל תיקונה, ומאידך אל העתיד כמה נותר עוד עד התיקון השלם.

והדברים מפורשים בדברי הרמח"ל במאמר החכמה וז"ל: אתה זוכר את כל המפעל, הוא סדר הדין, והנה הדין נעשה בהשקפה על כל העבר ההוא והעתיד. אתה זוכר מעשה כולם,

והוא העבר. אתה זוכר כל המפעל, ההוה. הכל צפוי, העתיד. עכ"ל הרמח"ל. ומבואר, דהדין נעשה בהשקפה על כל העבר ההוה והעתיד, וביאור הדברים לפי מה שנתבאר, דמשפט היחיד אינו נמדד רק מתוך הסתכלות על מעשיו כיחיד בפני עצמו, מידת זכייתו של כל יחיד בדין נמדדת גם במבט אל העבר ואל העתיד, כיצד עבודתו משתלבת בבנין הבריאה כולה בצירוף מעשה כל הדורות כולם, שהיו כבר, ושעתידים להיות. ועי' בשפתי חיים [דף צג].

ומצאתי שהאריך לבאר ענין זה הגרי"א חבר בפתחי שערים [דף פד ע"ב] וז"ל, סוד ג' ספרים הנפתחים בר"ה, הוא דבר עמוק, אבל באמת הדין הזה הוא תלוי בשיקול אל דעות, והוא אינו תלוי בדעת המושג לנו, שהדין הוא לפי מה שעבר, ולפי מה שיהיה ולפי ענין הגלגולים הקודמים. שלפעמים יש צדיק גמור ונדון ביסורים לפי ענין הגלגול שקדם לו, ולפי מה שעתיד להיות מעינינו, או כדי שמן העונש שמגיע לו יגיע לו תיקון לאחר זמן. וא"א לעמוד על עומק הדין בזה, אא"כ ידוע לנו כלל כל הפרטים של כל אדם, וכל הנשמות מתחילת הבריאה עד סוף שית אלפי שנין. וגם נדון כל אחד לפי מה שעבר, ולפי מה שעתיד, וכמ"ש אתה זוכר מעשה כולם ופוקד כל יצורי קדם. עכ"ל בקיצור. ומבואר בדבריו כמו שנתבאר, דדין ר"ה אינו על השנה החולפת בפרטות, אלא על מעשה האדם כחלק אחד מכלל הבריאה כולה, לפי מה שעבר, ולפי מה שעתיד להיות, הכל כדי להשלים את התכלית כפי רצונו ית'.

בהאמור נבין היטב מטבע התפילה, אתה זוכר את כל המפעל, וגם כל היצור לא נכחד ממך, הכל גלוי וצפוי לפניך ה' אלוקינו, צופה ומביט עד סוף כל הדורות, דכפי שנתבאר משפט היחיד הוא בצירוף הדורות שלפניו ושלאחריו, הבריאה כולה צריכה להגיע לתיקונה, מראשית כזאת הודעת ועד סוף כל הדורות. ולפיכך מידת הדין והמשפט היא לא רק על "מעשה איש", דהיינו שכר ועונש על הנהגת האדם בעוה"ז ע"פ דרכי המשפט והגמול, אלא גם על "פקודתו", תפקידו המיוחד בתיקון הבריאה. ולפיכך אתה זוכר את כל המפעל, ואתה זוכר כל יצורי קדם, כי רק בהצטרף העבר עם ההוה והעתיד, הבריאה תגיע לשלימותה, כל הנברא בשמי לכבודי בראתיו, בגילוי כבוד ה' בבריאה. וע"ע בספרי כתר מלכות מש"כ עוד בענין זה. ע"ש.

דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל

ציון'

ביעור מעשר שני בטהור ובטמא

וְלֹא בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְטָמֵא (כו, יד)

רש"י כותב: "ולא בערתי ממנו בטמא - בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הוזהר על כך (לעיל יב יז) לא תוכל לאכול בשעריך, זו אכילת טומאה, כמו שנאמר בפסולי המקודשים (לעיל טו כב) בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו', אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר", מבואר בדבריו שהביעור האמור כאן [לא ביערתי ממנו בטמא] הוא אכילה, והתורה אסרה לאכול את המעשר שני בין אם האדם טמא ובין אם המעשר שני טמא.

והנה בתרומה יש גם כן איסור לאו על אכילתה כשהכהן טמא, ויש גם חיוב מיתה על כך כמבואר בגמרא (סנהדרין פג,א), אך כשהיא טמאה אין בה אלא איסור עשה (יבמות עג,ב), ויש לעיין בטעם החילוק ביניהם לענין זה.

ובגמרא (שבת כה,ב) מבואר שלומדים מהפסוק 'לא בערתי ממנו בטמא' איסור לבער מעשר שני בטומאה, כלומר להדליק באופן שהוא נהנה מההדלקה, ואילו תרומה טמאה מותר להדליקה באופן שהוא נהנה מההבערה, ודורשים זאת מהפסוק 'לא בערתי ממנו בטמא' ממנו אי אתה מבעיר בטומאה אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת, וגם בזה יש לעיין מדוע חלוקה תרומה ממעשר שני לענין זה?

עוד חלוקים הם לענין דין האכלה לבהמה, שתרומה נאכלת גם לבהמת כהן, ואילו מעשר שני אינו נאכל אלא לאדם, ויש לעיין בטעם החילוק.

חילוק נוסף ביניהם הוא לענין האם זה נחשב ממון בעלים או ממון גבוה, שבמעשר שני קיימא לן שממון גבוה הוא, ואילו תרומה היא נכסי כהן ויכול לקדש בו את האשה, וגם בזה יש לעיין מהו טעם החילוק.

ונראה שמעשר שני ניתן לה' כדברי הפסוק: "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה'" (כו,ל) והקיום של זה הוא בכך שהוא נאכל בירושלים לפני ה', ככתוב: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגן ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתך ותרומת ירך: כי אם לפני ה' אלהיך תאכלנו במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו" (יב,יז-יח) ואכילה זו היא אכילה על שולחן גבוה, ולכן זה נחשב לממון גבוה, כי זה מיועד ומיוחד לעמוד כדבר של גבוה אשר אנו אוכלים אותו כאורחים על שולחנו של מקום.

ואילו תרומה אינה ניתנת לה' אלא לכהנים, זהו דין לתת לכהנים מתנה מהתבואה וכל קדושתה נובעת מכך שהיא ניתנת לכהנים הקדושים, הנתינה היא לענין זה שהיא תהיה ממון של הכהנים וכל קדושתה נובעת מכך.

ולכן נחשבת התרומה ממון כהן, ואילו מעשר שני נחשב לממון גבוה, ולכן נאכלת התרומה גם לבהמתו של הכהן ואילו מעשר שני אינו נאכל לבהמה משום שענינו הוא להיאכל לפני ה', וזהו דבר שאינו מתקיים באכילת בהמה.

והנה כתב הרמב"ם (הלכות מעשר שני פ"ג ה"א) שאין לוקים על אכילת מעשר שני בטומאה אלא בירושלים, ונראה מזה שגדר איסור האכילה בטומאה הוא שכשהוא אוכל את המעשר שני בירושלים נחשבת אכילתו כאכילה לפני ה', ואסור לאכול לפני ה' בטומאה.

ולכן אין במעשר שני הבדל בין אם הוא טמא לבין אם האדם טמא, כי החילול הוא של האכילה לפני ה', שכשאוכלים את המעשר לפני ה' בטומאה פוגעים בקדושת האכילה לפני ה'.

ואילו בתרומה גדר איסור האכילה בטומאה הוא שדבר קדוש אסור לאוכלו בטומאה כי זה מחלל את קדושתו, וכלשון הפסוק: "ומתו בו כי יחללוהו" וזהו רק אם התרומה טהורה והאדם טמא, אך אם התרומה טמאה ומחוללת אין איסור זה כה חמור, כמו שלומדים מהפסוק הנ"ל "כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת", ולכן הוא אינו אסור בלאו אלא באיסור עשה בלבד.

ולכן מותר לכהן לבער תרומה בטומאה, כי אף שעיקר יעודה הוא לאכילה, כל כמה שאינה ראויה לאכילה משום טומאתה מתקיים בה דין ממון כהן בכך שהיא נשרפת לצורך הכהן, אך מעשר שני שכל דינו הוא להיאכל לפני ה', אם הוא נפסל מאכילה מחמת טומאה צריך האדם לנהוג בו כדבר שאינו עומד עוד לאדם, ואם יבערנו בטומאה הוא יראה שהמעשר שני עומד לו למרות טומאתו וזו פגיעה בניהוג הקדושה כלפי המעשר שני.

ולכן גם בשמן של קודש שנטמא אסור ביעור בטומאה כמבואר בדברי הגמרא (שבת כה,ב), משום שקודש עומד אך ורק לאכילה, ואם הוא נטמא ואינו ראוי עוד לאכילה אסור לנהוג בו כאילו הוא עומד עדיין לאדם, ומה שאין כן בתרומה שאינה עומדת לאכילה דוקא אלא להיות לצורך הכהן כממונו, אף שאם היא טהורה מצוה לאוכלה, אם נטמאת יכול הכהן להדליקה להנאת עצמו.

אמנם חשוב להדגיש שבדברי הרמב"ם מבואר שחלוק איסור אכילת מעשר שני בטומאה שלוקים עליו, מאיסור ביעור מעשר שני בטומאה שהוא אסור אך אין לוקים עליו, וטעם הדבר הוא שרק אכילת מעשר שני לפני ה' בטומאה היא עבירה מושלמת על הלאו, משום שהוא לוקח את האכילה לפני ה' ומחללה, אך ביעור מעשר שני בטומאה אינו עבירה מושלמת משום שהוא אינו פוגם ומחלל את אכילת המעשר שני, אלא הוא מחלל את קדושת המעשר שני בכך שהוא אומר במעשיו שהמעשר שני עומד לבעלים על אף שהוא נטמא.

ויש לדמות ביעור מעשר שני בטומאה לאכילתו מחוץ לירושלים בטומאה שגם שם כתב הרמב"ם שאין לוקים עליו, וביארנו שזהו משום שהמלקות הם דוקא אם הוא אכל את

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

האכילה לפני ה' בטומאה, אך אם הוא לא אכל אכילה לפני ה' בטומאה, אין כאן חילול מושלם של אכילת המעשר שני בטומאה, אלא יש כאן חילול מעשר שני בזה שהוא נוהג בה כדבר העומד לו למרות שהוא נטמא [כלומר, כשהמעשר שני נטמא צריך לנהוג בו כדבר שאינו עומד לאדם עוד, וכשהוא מבערו בטומאה הוא נוהג בו כדבר שעדיין עומד לו].

הכי איתמר / הרב איתמר טעף, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

אם ברכת המצוות או הנהנין מדאורייתא

לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (כו, יג)

בברכות (מ:) דרשו פסוק זה, "לא עברתי מלברכך, ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו".

ד' פירושים נמצא בזה: א. רש"י (ברכות שם) פי' לה אברכת המצוה "ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשר". ב. מהר"י קורקוס (סוף תרומות) מוקים לה בברכת האכילה. ג. הריטב"א (ברכות שם) פירש לה אברכה אחרונה (וראיתי מבארים שלכאורה כונת קדשו לברכה אחרונה על מעשר שני שמצוה על ישראל לאוכלו בירושלים, ולא על ברכה אחרונה סתמא, שאינה ענין לוידוי מעשרות). ד. הנך דסברי דשהחיינו דאורייתא^כ למדו זאת מהפסוק ודרשא הנ"ל "ולא שכחתי - מלברכך" (שם משמואל (פר' תבוא, עה"פ ולא שכחתי) מאביו האבנ"ז).

ובמש"כ רש"י שברכת המצוות דאורייתא, הקשו רבים "והיכן ציונו", וכן יקשה אמהרי"ק שברכת הנהנין נדרשת בתורה. ברם בס' הפרדס המיוחס לרש"י (סי' כב) כתב טעם מחודש לתקנת ברכת המצוות - שהיא לאהבת וחיבת המצוה, וכ"כ באו"ז (סי' קמ). ואם ברכת המצוות מורה על אהבת וחיבת המצוות א"ש שכולן נכנסות בחומר דאורייתא, היינו הדאורייתא של שמחה במצוה שהברכה היא שמורה על כך.^{כד}

דוגמא לדבר מה שאמרו (ברכות כא.) דברכת אמת ויציב דאורייתא לפי שמזכיר בה יציאת מצרים. והרמב"ם (ריש פי"ד מאבל) כ"כ לענין ביקור חולים וניחום אבלים, שנכללות בדאורייתא דגמילות חסדים, ולענין שבות (ריש פכ"א משבת), וברמב"ן (ויקרא כג כד) וריטב"א (ר"ה לב:) יותר מפורש גדר שבות. ותפילה ראשונה בכל יום דלהרמב"ם הויא דאורייתא. ואמנם אמרו בגמ' בהדיא (שם טו.) שברכת המצוות דרבנן, אך עדיין אפשר ל"מ"מ שייכא בדאורייתא דשמחת המצוות. [ואמנם מסדר הסימנים נראה שאין התשו'

^כ האבנ"ז מייתי לה משו"ת הר"י מיגאש (סי' רג), וכן נמצא בכמה ראשונים בשם תשו' הגאונים, ויש מהראשונים שאף הביאו כן מירושלמי - עי' תשובות ופסקים לראב"ד (סי' ח') וראבי"ה (ח"א שפג) ותניא רבתי (סי' עג) ושבלי הלקט (סי' רפה) וס' העצמים המיוחס לר"א אבן עזרא (דף מט).

^{כד} האו"ז שם כתב: "כל מצוה שיש עתים למצותה כגון וכו', שיש זמן שחייב בהם ופעמים שאינו חייב בהן, הלכך כשמגיע זמן חיובם צריך לברך על עשייתם מחמת חיבוב. אבל אותן מצות שלעולם חייב בהם ואין עתים להפטר מהם וכו' שאין להם פטור, אין שייך לברך עליהם כי לעולם חייב בהם, ואין שייך בהם חיבוב". ובשערי שמחה לרי"צ גאות (הל' הלל) כתב "וכל דבר הבא לקיצים מברכין עליו", ובהערות 'יצחק ירנן' (שם סקי"ג) הצריך עיון מה כוונת הגאון בזה. אכן להנ"ל מפרדס ואו"ז דמברכין רק על מצוות שיש בהם הפסק, לכאורה זוהי נמי כונת הריצ"ג ז"ל.

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

מרש"י אלא מרבינו משולם ב"ר משה [כפי הנראה בעל ההשלמה], מ"מ מדראו תלמידי רש"י להכניס תשובתו בס' זה רגליים לדבר שכך ביארו הדבר בבית מדרשם^{כה}.

וכך ביאר השם משמואל כוונת הסוברים דשהחיינו דאורייתא, היינו החיוב לקיים המצוות בשמחה.

וממילא אולי גם כוונת מהר"י קורקוס שהיא ברכה ראשונה על מה שאוכל, הדאורייתא היא ההכרת הטוב וההודאה לקב"ה על בריות טובות שברא להנות בהם בני אדם, וא"ש על נכון להידרש מ"לא שכחתי" שהיא היפך הכרת הטוב.

---

^{כה} הגרי"ח סופר שליט"א עמד בדבר אם כל ס' הפרדס מרש"י, ומייתי נמי מהקה"י שכתב דחזינן דמודפסים שם דברי תורה שאינם מרש"י. ויש להעיר מלשון שיבלי הלקט (סי' קסא): "ורבינו שלמה זצ"ל כתב בפרדס שחיבר", הרי דנקיט בסתמא דפרדס חיבר רש"י. אולם גם מש"כ שם מהקה"י הוא שהרבה עניינים שם אינם מרש"י, וא"כ י"ל דעצם הספר הוא מרש"י אלא שהוסיפו שם כמה דברים ממחברים אחרים. ועוד שיתכן כסברא דלעיל שהוסיפו רק הדברים שידעו שכן דעת רש"י או עכ"פ כך נהגו בבית מדרשו.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע □ פרשת כי תצא

כו, א: וְלִקְחַתְּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֶרֶץ.

הגאון בעל הציץ אליעזר [חלק טו, סימן טז אות ג'] חידש שמצות ביכורים אי אפשר ואין צריך להביא מכל עץ כל שנה מחדש כאשר מצמיח מחדש פירותיו, אלא רק פעם אחת לכל עץ יכולים להביא ממנה ביכורים ותו לא.

ולפי"ז יישב מדוע לא כתוב מראשית "פרי העץ", והיינו מפני שאילו היה כתוב כן, היינו יכולים לטעות ולחשוב שצריך תמיד להביא ביכורים בכל שנת עונה שהעץ נותן פרי מחדש, הגם שכבר הביא מפריו הקודם בשנה שעברה, ובמיוחד הייתי טועה לומר כן בחיטה ושעורה אשר בכל שנה גדל ממש הכל מחדש, ולכן כתבה התורה בזה הלשון "ולקחת מראשית כל פרי האדמה" לאשמועינן שהדבר תלוי באדמה, ואם האדמה הזאת שלו כבר נתנה "ראשית" והביא מביכוריה, תו אין צריך להביא יותר, הגם שהפרי מתחדש וגדל מחדש בכל שנה או יותר עכ"ד.

וכבר הקשו דא"כ האיך מתקיימת הברכה שמביא רש"י [להלן פסוק טז] שאם הבאת ביכורים בשנה זו תביא גם לשנה הבאה, הרי לא כל אחד נוטע עצים חדשים בכל שנה!

*

כו, א: וְלִקְחַתְּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֶרֶץ.

יש לעיין מדוע רק את הארץ ייחס למקריב "מארצך", ואילו את פרי האדמה נקט בסתמא ולא פרי אדמתך. ראיתי מובא בשם רבי צדקה חוצין זצ"ל שביאר על פי הרמב"ם בביכורים [ב, יד] שכתב שהלוקח פירות תלושים ולאחר מכן קנה הקרקע הוא מביא ביכורים [וקורא, לפי הרדב"ז שם], וא"כ יש לומר דזה כוונת הפסוק ולקחת מראשית כל פרי האדמה אף שאין האדמה שלו, ואם אח"כ קנה קרקע אז זה נחשב להביא מארצך ולכן צריך להביא ביכורים.

ועיין בדרך אמונה שם דדוקא שלקח מי שחייב בקריאה, אבל אם לקח מכל הני שמביאין ולא קורין יש אומרים שאין מביא כלל עכ"ד.

ואפשר להוסיף לפי הנ"ל דבפרשתנו שמוזכר גם מקרא ביכורים מתפרש לפי עניינו שאח"כ קנה הקרקע מאלו שמביאין וקורין, והוא נכנס תחתיו ומביא וקורא ככתוב בפרשה, אולם בפרשת כי תשא [לד, כו] דכתיב ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך ולא מוזכר קריאה התם, לכך הוזכר בכינוי "אדמתך" דבעינן שיביא הביכורים שגדלו מקרקע שלו, כדי שיהא חיוב להביא, אבל בלאו הכי אין חיוב הבאה כלל כמו שנתבאר.

*

כו, ד: וְלָקַח הַפֶּהַן הַטָּנָא מִיַּדְךָ וְהַנִּיחוּ לְפָנַי מִזְבַּח ה' אֱלוֹקֶיךָ.

בחולין [קכ, ב] מה לביכורים שכן טעונין קרייה והנחה, ופירש"י והנחה על הריצפה והנחתו לפני ה', בצבא הלוי כתב משמע חידוש שהנחה צריך להיות דוקא על הריצפה ואם יניח על איזה דבר לא חשיב הנחה, ואולי עיקר הכוונה שאין צריך הנחה על המזבח אלא בצד המזבח.

*

כו, ה: וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲרָמִי אָבִד אָבִי.

לדעת רש"י ותרגום אונקלוס וספרי דמה שכתוב "ארמי" הכוונה ללבן הארמי. והטעם שלא אמר מפורש "לבן הארמי", כתב בשערי אהרן [רוטר] על פי מה שכתב רבינו אפרים ארמי אותיות רמאי לבן רבהון דרמאי [ב"ר עה].

*

כו, ה: אֲרָמִי אָבִד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם.

לכאורה מה השייכות בין לבן הארמי לירידת מצרים. שמעתי בשם מהר"י אסאד זצ"ל שאמר שהרי בשביל שהאחים קנאוהו ביוסף נתגלגל הדבר וירדו ישראל למצרים כדאיתא בשבת [י, ב], והרי זה פשוט דכל מה שקינאוהו בו על הגדולה שנטל לעצמו זהו משום שלא היה אז בכור אלא ראובן הבכור, והרי לבן הוא זה שהחליף את רחל בלאה ואילולי זה היה יעקב נושא לרחל תחילה ויוסף בנה היה בכור ממש ולא היה מתגלגלת ירידת מצרים, מזה נמצא דלבן הוא זה שגרם לירידת מצרים.

ומהגרי"א דינר שליט"א שמעתי דרואים דלבן עשה פעולה מסויימת פעם אחת וכל ההשלכות והתוצאות שבאין אח"כ לדורות הכל מתייחסים אליו, ואם כך במידה רעה ק"ו במידה טובה מרובה דעל כל פעולה טובה שאדם עושה ויש בזה השפעה על אחרים בין ישירות ובין בעקיפין לשעה ולדורות הכל נזקף לזכותו.

*

כו, יא: וְשִׁמְחָתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְקֹקֶךָ אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהַלְוִי וְהַגֵּר.

פירש"י הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר לאבותינו.

והנה דעת הרמב"ם (פ"ד מביכורים ה"ג) דהגר מביא וקורא לפי שנאמר לאברהם אב המון גויים נתתיך וגו', וכבר העיר בצידה לדרך דרוב בנין ורוב מנין הסכימו עם הרמב"ם ז"ל.

ובספרי דבי רב כתב קשה לי דאפילו נימא דסבר כתנא דמתניתין ביכורים פ"א מ"ד דהגר מביא ואינו קורא, אבל מהך קרא אדרבא מביא ראייה לסתור, שהרי בכתוב הזה השוה הכתוב גר לישראל דכתיב אתה והלוי והגר, וקושטא הוא דהך קרא לא איירי אלא לענין שיש לו להזמין וליתן משלמיו לעניים ללוי ולגר עכ"ל. וכן כתב המלבי"ם, ציוה ה' שבעת הבאת הביכורים ישמח גם את הלוי והגר, וז"ש בספרי, בכל מקום שאתה מוצא הלוי תן לו

מחלקו (פי' מעשר ראשון), ואם אין לו מע"ר תן לו מע"ש, אין לו מע"ש תן לו מעשר עני, אין לו מעשר עני תן לו שלמים, אין לו שלמים פרנסהו מן הצדקה.

וקשה לי דאי הפסוק איירי לענין להזמין לשמח הלוי והגר לאכול משלמיו, א"כ אמאי לא מוזכרים גם היתום והאלמנה בהדי הגר כמו בפרשת ראה, וצ"ע.

שוב אמר לי חכם אחד שליט"א דפשט הכתוב י"ל דקמ"ל דגם לוי וגר שאין להם חלק ונחלה בארץ חייבין להביא ביכורים, ולענין קריאה לא איירי כלל.

*

כו, טו: וּבְרַךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ פֶּאֶרְךָ וְשִׁבְעַתְּ לְאַבְתֵּינוּ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ.

לכאורה קשה שהגם שהקב"ה נשבע לאבות שיתן להם את הארץ, אבל לא נשבע שיתן להם ארץ זבת חלב ודבש.

אמנם נראה שזוהי קשה לרש"י ולכן כתב ליישב זאת בלשונו הזוהב "אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו לתת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב ודבש", והיינו שהקב"ה קיים יותר ממה שהתחייב בשבועה.

אולם הברוך טעם [מובא בחת"ס] רצה ליישב פסקי הרמב"ם שפסק [ביכורים ד, ג] הגר מביא וקורא שנאמר לאברהם אב המון גויים נתתיך הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי השכינה, ולאברהם היתה השבועה תחילה שירשו בניו את הארץ. אולם בהל' מעשר שני בסופו פסק ד"גר מביא ואין מתוודה שאין לגרים חלק בארץ וכתוב כאשר נשבעת לאבותינו, וצריך ביאור מאי שנא.

אולם להאמור יש לומר דגבי ביכורים דכתיב אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו ותו לא, שפיר אפשר לפרש דסתם אבותינו אלו אברהם יצחק ויעקב וכיון שאברהם הוא אב המון גויים ולו היתה השבועה תחילה שירשו בניו את הארץ שפיר אף הגרים בכלל, אבל בוידוי מעשר דכתיב "כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש" והרי לאבות לא נאמר שבועה על ארץ שבת חלב ודבש, ועל כרחך מתפרש בקרא שנשבע לאבותינו שהיו במצרים שיתן להם ארץ זבת חלב ודבש, וכדכתיב [שמות ג, ה] שמשח נצטוה לומר לבני ישראל "ולהעלותו מן הארץ ההיא... אל ארץ זבת חלב ודבש", ואם כנים הדברים הרי גר שאבות שהיו במצרים אינן אבותיו אין יכול לקרות זאת ולכן מביא ואינו קורא עכ"ד.

ובזה ניחא שהרמב"ם מסיים גבי וידוי מעשר דגר אינו קורא שהרי גר אין לו חלק בארץ וכתוב אשר נשבעת לאבותינו, כן הוא בכל הכת"י. ובדפוס אמסטרדם הגיהו מדעת עצמם "אשר נתת לנו". ובדרך אמונה שם נתפלא מה מהני "אשר נשבעת לאבותינו" הרי אברהם הוא המון גויים כמו בביכורים והוי ליה למימר "ואת האדמה אשר נתת לנו", אולם לדברינו אתי שפיר דמכאשר נשבעת לאבותינו וכו' ארץ זבת חלב ודבש יש הכרח דגר אינו קורא.

[מאחי הרב שמואל שליט"א]

*

כז, יב: אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרֶךְ אֶת הָעָם עַל הַר גְּרִזִים וּגּו'.

האבן עזרא [פסוק י] כתב בזה"ל על הברכה בני הגבירות, ועל הקללות בני השפחות, ואם יחסרו שנים ובני לאה רבים, ונלקחו הגדול והקטן עכ"ל.

ובספר הרמזים לרבינו יואל ביאר את הדברים יותר וז"ל כאן מונה בני השפחות לבד בפסוק [בלי וי"ו החיבור כמו שיבואר להלן א"ה] שלא יונו אותן בני הגבירות על הקללה, ולכך חיבר אצלם ראובן גדול השבטים והקטן בבני לאה חיבר אותם, בעבור חיבת בני השפחות, ותדע לך שהוא לכבוד בני השפחות שהרי נמנה ראובן ומיד גד ולא נאמר וגד בוי"ו כי איננו רוצה לעשות טפלים לראובן, ומחבר אשר לגד דכתיב גד ואשר שהיה אחיו וקטן ממנו, וכתיב זבולון בוי"ו אע"פ שהוא מבני לאה טיפלו ומוסיפו על גד כלומר בני השפחות עיקר, ואחר זבולון כתב דן ונפתלי אינן טפילין על זבולון לכתוב ודן כי בני השפחות עיקר, וכתיב ונפתלי כי היה קטן מדן אחיו ונטפל אליו ונוסף עליו הרי כתבנו הטעם.

ונראה להוסיף נופך בדבריהם דאדם המכובד והחשוב ראוי לעמוד על הברכה והפחות והשפל על הקללה, לכך ראוי היה שבני הגבירות יעמדו על הברכה ובני השפחות על הקללה, אמנם כדי שלא יצטערו בני השפחות לגודל פחיתותם ושפלותם נתנו לראובן הגדול שבבני הגבירות שיהא עמהם, ומה שזבולון נתחבר עמו כי הוא הפחות יחסית אצל בני הגבירות והוא הבא בתור לעמוד על הקללה אחרי בני השפחות, ובעינין שיעמדו שם בשוה ששה על הברכה וששה על הקללה.

*

כז, יב: אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרֶךְ אֶת הָעָם עַל הַר גְּרִזִים וּגּו'.

ולהלן פסוק יג כתוב ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל, ולא כתיב על הר עיבל, וצריך ביאור השוני. ועיין בחזון יחזקאל עה"ת שכתב דהיינו משום שהחצי אשר היו על הר עיבל היו פחות מאלה שהיו על הר גריזים [כדאמרינן בסוטה דף לו, ב] והיה מקום בראש ההר לכולם, משא"כ בהר גריזים לא הכילם ראש ההר כולם והוצרכו לעמוד קצת בשיפוע מזה ובשיפוע מזה.

אמנם מלשון רש"י [בסוטה לו, א ד"ה על] שכתב על הר גריזים ועל הר עיבל שכתב משה בתורה על - בסמוך כדמפרש ואזיל עכ"ד. נראה דבאמת לא היה חילוק ביניהם.

*

כח, ד-ה: פְּרוּך פְּרִי בְּטֶנֶךָ וּפְרִי אֲדָמְתֶךָ: פְּרוּך טֶנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֶתֶךָ.

המתבונן יראה שכאן בברכות הקדים פרי בטן לפרי האדמה טנאך ומשאריתך, ואילו בקללות כתב להיפך. ורבינו בחיי מפרש על פי חז"ל [ויק"ר יז, ד] שאין הקב"ה פוגע בנפשות תחילה, ולכן בברכות הקדים נפשות, ובקללות הקדים נכסי ממונו תחילה. ועיין חת"ס שכתב דבברכה טוב שיתברך בעושר ונכסים אחר שכבר גידל את בניו כדי שיתגדלו

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

בהכנעה ועבודת ה' טרם יהיה עשיר ויכירו בה', ובקללה להיפך אע"ג שכבר ירדו מנכסיהם והיה לבנים להיות נכנעים לה', מ"מ יתארר פרי הבטן.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"א"ס

ברכת "אדמה" על פרי העץ

וּלְקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה (כו, ב)

מראשית, ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין בביכורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן 'ארץ' ונאמר להלן (לעיל ח, ח) 'ארץ חטה ושעורה וגו', מה להלן משבעת המינין שנשתבחה בהן ארץ ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל שהן שבעת המינין (רש"י) תנן (ברכות מ, א): "בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה, יצא". ואמרינן (בגמ' שם): מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא, אמר רב נחמן בר יצחק רבי יהודה היא, דתנן (ביכורים פ"א מ"ו), יבש המעיין ונקצץ האילן, מביא ואינו קורא, רבי יהודה אומר מביא וקורא, ע"כ. מבואר, דלחכמים אם בירך 'בורא פרי האדמה' על פירות האילן, לא יצא יד"ח, משום דעיקר אילן אינו ארעא נוראה רשב"א (שם) שמביא שהרמב"ם פסק (פ"ח מהל' ברכות ה"י) דלא יצא, כשיטת חכמים. ובכס"מ (שם) הכריע כגירסה אחרת ברמב"ם, שיצא. וראה שאגת אריה (סי' כג) שקיים גירסת הרשב"א ברמב"ם שלא יצא].

ויש לתמוה, מקרא דידן, שהרי מצות ביכורים מפירות שבעת המינים היא, ואם מביא ביכורים מכל הנך פירות, אומר: "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה" (להלן פסוק י), הרי שפירות האילן נחשבים "פרי האדמה", ואמאי אם בירך על פירות האילן 'בורא פרי האדמה', לא יצא לשיטת חכמים.

ת. ונראה ליישב שאלה זו בדרך דרוש ומוסר, בהקדים ביאור מדוע מצינו במסכת בביכורעם ובדינים רבים הנזכרים בה, כי ישנה חשיבות מרובה שכל יניקת האילן תהיה רק מתוך האדמה של בעל השדה, וכל עוד שאין יניקה מלאה משדהו, לא מתחיל חיוב ביכורים בו. דלכאורה מה איכפת לי כמה יונק העץ משדה אחרת, סוף סוף רובו יונק משדה בעל האילן, ולמה יגרע חלקו מהבאת ביכוריו מעץ זה.

שכן עיקר מצוות הפרשת הערלה בעץ ומצות הביכורים בפירות בהם נצטווה האדם, מטרתם לעקור ממנו את הרגשת ה"אני", שאני עשיתי וזה שלי. דהנה אם נתבונן כמה האדם עמל וטורח בנטיעת העץ, עומד ומשקה אותו, וכל גאוותו עליו. הנה, עוד מעט יוציא האילן שלי פירות בזכות שאני טרחתי ועמלתי עליו שעות רבות. אכן, מגיע לי סוף סוף ליהנות מעמלי, מטירחתי ומיגיע כפי.

וכאן מגיע ציווי ה', לא! פירות אלו שגדלים עכשיו הם אינם שלך! לא "אתה" גידלת את העץ כפי שאתה חושב, אלא השי"ת הוא זה שנתן את כח הגידול בעץ, הוא זה שנתן את הכח באדמה שתתן כח לקיום העץ, הוא זה שהוריד משמים מטר לחיזוק קיום העץ, והוא זה שהוציא את הפירות מהעץ, מתוכננים בצורתם, צבעם היחודי וטעמם הטבעי

ומעלותיהם. ולכן נצטוינו בתורה לחכות שלש שנים! לא להינות מפירות העץ עד אשר יעבור זמן ניכר בו ירחיק האדם מעצמו את הרגשת השייכות שיש לו בעץ זה שנטע, וידע שמה' ניתן לו עץ זה וכל פירותיו. וגם בשנה הרביעית לא יאכל האדם מפירות הפרי אלא בירושלים "נטע רבעי- קודש הילולים" בו יהלל לה' שזיכהו להינות מעץ זה ופירותיו.

אלא שירדה תורה לסוף דעתו של אדם, וידעה שאף לאחר כל פעולות אלה, מ"מ בזמן שיראה האדם בפרדסו תאינה שביכרה או רימון שביכר, יהנה הוא באופן מיוחד ממראיהם ומזה שגדלו אצלו, ושוב חיישינן שייחס גידול זה למעשיו. ולכן ציווהו לעשות פעולות רבות שיעקרו ממנו את כל ההרגשים של השייכות שלו לפירותיו שגדלו אצלו. מתחילה יקשור האדם על הפרי חוט של גמי, שייחד פרי זה וידע: "מה' בא, והרי הוא קודש לה'".

אבל אע"פ שיכל האדם לקרוא לגבאי הצדקה של בית המקדש שיבוא ויקח פירות אלה כמו שעושה כן בתרומות בדק הבית, מ"מ ידעה תורה שבתרומה זו לא יצא האדם חובה בעקירת שורש מידותיו, ורק אם הוא בעצמו יעלה את כל הדרך הארוכה לירושלים, יקשט את פירותיו ואת השור של העגלה, יעלה לבית המקדש ויביא את פירותיו לכהן בעצמו, לא ע"י שליח, יקרא בעצמו פרשת ביכורים ויודה לה' על "האדמה אשר נתת לי", רק מהלך זה יעקור וישרש מקרבו את הרגשת הכוחי ועצם ידי שהוא גידל את העץ ובזכותו יצאו פירותיו, ורק ע"י שיעשה כל זה יוכל הוא להחדיר לליבו את האמונה, גם במעשה גידול עץ זה וגם לכל שאר פעולותיו בחיי היומיום.

והשתא נבין את עומק מאמר חז"ל "בראשית" בזכות הביכורים שנקראו ראשית }בראשית רבה}. דלכאורה כיצד שייך להבין כי בזכות מצוות ביכורים נברא העולם ונבראו ישראל לשכון בו. ורבינו הרמח"ל כתב בראש ספרו דרך ה' דהקב"ה הוא טוב, ומדרך הטוב להיטיב, ולפיכך ברא הוא את הנבראים כדי שיוכל הוא להעניק להם מטובו עי"ש. וברור הוא שאם לא יודו להשי"ת על טובתו שנתן להם, כפירה בהכרת הטוב זו סותרת היא למטרת בריאת העולם וכל הנבראים, שהיתה לצורך הענקת הטובה להם.

וא"כ כיון שכל מצוות הביכורים באה להחדיר בקרב ישראל את עומק הכרת הטוב שיש לישראל כלפי השי"ת, אפילו בדברים שאפשר לחשוב בהם שהאדם עשאו כנטיעת אילן ויציאת פירותיו, נמצא שבכך מקיימים ממש את רצון ה' בבריאת העולם, שיכירו הנבראים בטובת הבורא, שברא העולם כדי להעניק להם מרוב טובו.

והשתא יובן נמי אמאי קפדינן כ"כ במסכת ביכורים שכל אילן תהא לו יניקה מלאה מקרקע בעליו, מדשום שצריך שיוכל בעליו לומר בצורה ודאית: "האדמה אשר נתת לי", שלכן אילן היונק בחלקו מקרקע רה"ר או מקרקע חבירו לא יוכל לקרוא, ויש שאינם מביאים כמבואר שם, דכיון דמטרת מצוה זו הוא לעקור מהאדם את הרגשת הכוחי ועצם ידי עשו לי, שייכא מצווה זו דווקא בקרקע והאדמה השייכת באופן מלא לבעליה, דרק בה שייך הרגשת השייכות במלואה, שכל אדמה זו שלי היא ובחלקי היא, ודווקא על קרקע זו צריך האדם לומר בביהמ"ק "האדמה אשר נתת לי" שבכך יעקור הוא לגמרי את כל הרגשותיו העצמיות, וידע שכל מממונו וכל אשר לו וכל מעשיו כולם, נעשים ומצליחים

רק בזכות הסייעתא דשמיא של השי"ת "כי הוא נותן לך כח לעשות חיל" ע"כ דברי בהקדמה הנ"ל.

מעתה גם השאלה תתורץ ממילא, דמה שהצריכו את האדם לומר "ועתה הנה הבאתי מראשית פרי האדמה אשר נתת לי", לאו למימרא שפירות אלה שהביא, שם "פרי האדמה" עליהם, אלא כל ענין הזכרת האדמה המופיע כאן, לא נועד אלא לעקור מן האדם את תחושת הבעלות והעשייה העצמית, ולכן הצריכו שהוא יזכיר לעצמו שאפילו את האדמה שעליה עבד, נתן לו ה', כי ממנו הכל והכל שלו.

*

הבאת ביכורים מספק

וְלִקְחַתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֶרֶץךָ (כו, ב)

תנן (במס' ביכורים פ"א מ"ו), שהקונה שני אילנות בתוך של חבירו, מספקא ליה לתנא קמא אי קנה נמי את הקרקע שתחתם או לא, ולכן מביא ואינו קורא.

ויש לעיין, מה טעם מביא מספק, הרי כלפי מוכר האילנות ודאי אין הקונה יכול להוציא את הקרקע מספק, שהרי המוכר מוחזק בקרקע ו"המוציא מחבירו עליו הראיה" (ראה רמב"ם פכ"ד מהל' מכירה ה"ו).

נמצא שאין לקונה שום בעלות על הקרקע בפועל, ואינו יכול לקדש בה את האשה, וא"כ אמאי אין דינו שלא יביא כלל, וכקונה אילן אחד.

ת. ויש לומר, כי לעולם כל מי שיש לו פירות בעץ שלו, חייב במצות ביכורים, אלא שלמדו חכמים במשנה א', שאם אין יניקה מלאה של העץ מקרקע שלו, אינו מביא, משום שנא' "ראשית ביכורי אדמתך", עד שיהיו כל הגידולים מאדמתך. ואם חלק מיניקת העץ היא אינה מאדמתך, כבר חל פטור על בכורים אלה.

אבל בקונה שתי אילנות בתוך של חבירו, שם נסתפקו חכמים אם קנה קרקע שביניהם. ספק זה, אינו חילוק במציאות, כמו יניקת העץ במשנה א', המחולקת בין יניקת העץ מהקרקע של הבעלים ויניקה חלקית מקרקע אחרת, אלא שם הספק הוא בדין, שלצד אחד יש "אדמתך" מלאה, ולצד ב' אין כאן "אדמתך" כלל. מסיבה זו, אין לנו "פטור" ממצות ביכורים כמו משנה א', כאשר אין יניקה מלאה, אלא רק "ספק" על בעלות הקרקע. כשיש ספק, לא נפקעה המצווה, ולכן מביא מספק, כי אין פטור למצווה, אפילו שלא יכולים להוכיח של מי בעלות הקרקע מצד דיני ממונות, אבל קריאה לא יקרא, שאינו יכול "האדמה אשר נתת לי", שהרי יש ספק של מי האדמה.

וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ שם חילוק זה: "אלא הכלל אצלינו הקונה שלשה אילנות קנה קרקע אבל שני אילנות לא קנה. אבל לענין הבכורים מביא מספק, לפי שנסתפקו חכמים אם קנה קרקע או לא, לפיכך לענין מקח וממכר אמרנו לא קנה, ולענין בכורים חייבנוהו להביא מספק אבל אינו קורא עד שידע שהם בכורים ודאי", עכ"ל.

חזק ונתחזק / הרב יחזקאל אהרונסון

ויתחזק דוד בה' אלוקיו □ חזק ויאמץ לבך וקווה אל ה' | חזק ונתחזק באמירת מזמור "לדוד ה' אורי וישעי" בכוונה גדולה

בחודש אלול נוהגים ברוב תפוצות ישראל לומר פעמיים ביום מדי יום ביומו עד ליום הושענא רבא (ויש נוהגין עד לאחר שמחת תורה) את המזמור "לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא וכו', קווה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקווה אל ה' "כו.

טעמים שונים נאמרו בזה בספרים הקדושים ונכתבו גם מעלות רבות להם זוכה מי שאומר המזמור בכוונה בימים אלו¹. כגון, בסידור האר"י ז"ל עם פירושו של הרה"ק רבי שבתאי מראשקוב שהיה מתלמידי מרן הבעש"ט והמגיד ממעזריטש זיע"א מביא בסדר כוונת ראש חודש אלול את כל הקטע של הכוונות והסודות שכתובים בספר שם טוב קטן ושערי רצון², וזה לשונו 'כל האומר מזמור כ"ז לדוד ה' אורי וגו' מראש חודש אלול עד אחר שמחת תורה ערב ובוקר דבר יום ביומו אזי הוא מובטח שיוציא כל שנותיו בטוב ויערב לו, ואפי' גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים יכול לבטל, ומבטל ומעביר מעליו כל המקטריגים ושטנים ומארי תריסין ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות ויוצא בדימוס זכאי בדין ועי"ז יכניע כל המקטריגים כי בר"ח אלול נפתחים י"ג מקורות מי"ג מכילין דרחמי' עכ"ל³.

בכדי להתרומם מעט באמירת מזמור זה ובהבנת עומק פירוש המילות, ננסה נא להתבונן באיזה תקופה חיברו דוד המלך ובאיזה מצב נורא היה שרוי באותה השעה, ולאיזה מעלה רמה הגיע ברוחניות ובגשמיות על ידי בטחונו והתחזקותו בה' אלוקיו.

¹ יש קהילות, בעיקר מעדות המזרח, הנוהגות לאומרו תדיר, לא רק בחודש אלול אלא כל ימות השנה. כבר החיד"א צידד בכך וכתב בספרו סנסן ליאיר: "ומה טוב לאומרו כל השנה אחר שחרית, מנחה, ערבית, ולפחות כל יום, והאומר בכוונה אחר תפילת שחרית ימצא חיים".

ובספר "ימלט נפשו" לרבי אברהם חמוי מאריך בסגולת המזמור שמצא מקדמונים וז"ל 'סוד גדול ונורא וסגולה נשגבה מצאתי באמתחת כתבי רבני שאלוניקי יע"א מי שהוא בעל נפש יכתוב לו מזמור זה על גויל או קלף כשר המעובד לשם ספר תורה ובכל יום יפתח ההיכל ויקרא המזמור הנזכר בכוונה עצומה', עיי"ש היטב סודן של דברים.

² המנהג מוזכר לכאורה לראשונה בספר "שם טוב קטן" (תפילות על דרך הסוד ולפי כוונת האר"י, נדפס בעיר זולצבאך שנת תס"ו) של רבי בנימין ביינוש (הכהן) "בעל שם טוב מקראטשן" שם כתב- "הא לך סוד גדול □ כל האומר רז מזמור זה מר"ח אלול עד אחר שמחת תורה, אפילו גזירה רעה נתונה על האדם מן השמים יכול לבטלה, ומבטל ומעביר מעליו כל המקטריגים ושטנים ומארי תריסין ומבטל ומעביר מעליו כל גזירות רעות וקשות, ויוצא בדימוס זכאי בדין". גם בספר זכירה, של רבי זכריה סימנר, שנדפס לראשונה בהמבורג בשנת תס"ט, נכתב: "סוד גדול האומר מזמור זה, אזי הוא מובטח שיוציא ימיו ושנותיו בטוב ומעביר כל המקטריגים.

וכן מבואר המנהג בספה"ק פנים יפות מבעל הפלאה "והנה נהגו לומר מן ר"ח אלול עד לאחר הסוכות מזמור כ"ז ושמעתי הטעם מפני שיש בו י"ג שמות הוי"ה כנגד י"ג מדות' האמורים באלול".

³ והמעייין יראה בעליל דמקור דבריו של הרה"ק ר' שבתאי היו או מהספרים הנ"ל (המובאים בחלקם בהערה הקודמת) או מהכתבים בעצמם של האר"י ז"ל ותלמידיו, שמשם העתיקו כולם את הסוד וסגולה זו.

⁴ וידוע שהריי"ץ זיע"ע מליובאוויטש היה מספר שבהמקומות שהיה שם בצעירותו, נשפכו נחלי דמעות בשעת אמירת 'לדוד ה' אורי וישעי' אף מהיהודים שהיו נקראים פשוטים ביותר.

מובא במדרשי חז"ל^ל שדוד חיבר המזמור בשעה ובזמן שאנשיו הקרובים אליו רצו להרגו בסקילה, לאחר שהעמלקים שבו את כל הנשים והילדים תושבי עיר מגוריו- צקלג, ובאותה השעה אדוננו דוד התחזק בה' אלוקיו ויצא להילחם עם עמלק והצליח להשיב את כל השבויים בתוספת שלל עצום.

מה בדיוק אירע שם?

בנביא בשמואל א' בפרקים כט' ול' מסופר באריכות שדוד (בתקופה שעדיין היה בבריחה מפני שאול המלך) הלך עם שש מאות אנשיו שגרו בצקלג לעזור לאכיש מלך גת, וכשחזרו לעירם צקלג גילו שבהעדרם מהעיר פשטו העמלקים על צקלג ושבּו את כל נשיהם (כולל את נשי דוד) ואת בניהם ובנותיהם, לקחו את כל ממונם ושרפו את העיר כולה באש.

באותו הזמן - אומר הנביא - "וישא דוד והעם אשר אתו את קולם ויבכו עד אשר אין בהם כח לבכות". פירושן של דברים: הם היו באותה השעה בשיא הצער, היגון והאנחה, כאשר כולם מרוב יגונם ובכייתם העצומה כבר אפיי לא יכלו יותר לבכות. הם היו שבורים ורצוצים, מבולבלים ומרוסקים לגמרי, שכן מובא בגמרא^{לא} שקשה השבי מכל מיתות שבעולם □ "שבי קשה מכולם", וכמובן שחששו לגרוע מכל באשר לנשיהם, בניהם ובנותיהם, הן ברוחניות והן בגשמיות, להריגות, רציחות ועינויים, שבניהם ובנותיהם יטמעו בין הגויים, ושהעמלקים - שיא הטומאה והרשעות - יטמאו ויסאבו את משפחותיהם לדורות עולם.

שיא השבר והיגון - איבוד שתי העולמות

ממשיך הנביא ואומר "ותצר לדוד מאד כי אמרו העם לסקלו כי מרה נפש כל העם איש על בניו ועל בנותיו"- דוד המלך היה בצרה גדולה עד מאד באותה השעה, כשעמדו האנשים הקרובים אליו ביותר להרגו בסקילה, זאת מרוב שברונם וכעסם עליו על שגרם בידיים בפשיעה את המצב הנורא הזה ברוחניות^{לב} ובגשמיות, בכך שהשאיר את העיר צקלג ללא שמירה כלל ולקח את כל הגברים משם לעזור לאכיש, ועקב כך כל משפחותיהם נפלו בשבי וכל רכושם ירד לטמיון, ואילו היה נזהר ומשאיר חלק משש מאות אנשיו הגברים בצקלג לשמור על הנשים והילדים הייתה נמנעת הצרה הגדולה הזאת^{לג} ועל כן דנהו למוות בסקילה.

דוד המלך שכבר עבר בחייו כמה וכמה מצבים של עמידה בפני הריגה, של רדיפות וכדו' עמד כאן לכאורה במצב קשה יותר, ויתכן שבמצב הנורא ביותר בימי חייו, שכן מלבד

^ל ויקרא רבה כ"א, מדרש תנחומא פ' תצווה ובילקוט שמעוני תהילים כו'.

^{לא} ב"ב דף ח', "ואמר רבי יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו. חרב קשה ממות... רעב קשה מחרב... שבי קשה מכולם דכולם איתנהו ביה"

^{לב} רק עיקר שיברונם ומרירותם הייתה על הרוחניות, שכן מדוייק "כי נפש כל העם מרה איש על בניו ועל בנותיו" ולא נאמר גם "על נשיהם", שכן הם היו בטוחים שנשיהם ימסרו נפשם על קידוש השם, ורק חששו על ילדיהם הקטנים שאין בהם דעת למסור נפשם, והעמלקים יעבירו על דתם ויטמעו בין הגויים עד סוף כל הדורות (מנחה קטנה).

^{לג} כפירוש המלבי"ם והרד"ק וכעין זה במצו"ד.

העמידה על סף הריגה בסקילה, היו לו ייסורי הנפש קשים ומרים עד דכדוכה של נפש, שכן הרגיש שגרם בפשיעה למצב נורא ביותר ברוחניות ובגשמיות לשש מאות משפחות □ אנשים נשים וטף, לשואה רוחנית, לעינויים, להריגות ולרציחות. הוא הרגיש שאיבד את שתי העולמות, הוא עומד בודד בעולמו, וכך הוא עומד להסתלק מן העולם במיתה משונה ע"י ידידיו הקרובים, ועומד גם לאבד את כל חלקו בעולם הבא בשל גרימתו למצב נורא ואיום למאות המשפחות. דוד המלך לא מצא לעצמו מקום בעולמו באותה שעה מרוב נקיפות מצפון קשים, ייסורי הנפש איומים, יגון ואנחה, ולא נשאר לו במה להתחזק.

אבל לא רק שלא היה לדוד עם מה להתחזק, גם לא נשאר לו עם מי להתחזק. כי מטבע הדברים כאשר אדם שרוי בעת צרה, יש המתחזק בבני המשפחה המחזקים זה את זה, יש שמתנחם ברכושו, אם ברכוש הגשמי ואם ברכוש הרוחני, ולפעמים יש חבר טוב שניתן להתחזק עמו. אך כאן נשאר דוד המלך ללא משפחה וללא הרכוש וגם את החברים והידידים הקרובים ביותר איבד □ "כי אמרו העם לסקלו", והוא מרגיש שגם את רכושו הרוחני □ עוה"ב הוא איבד, ולא נותר לו במה להתחזק ועם מי להתחזק, ואז עמד אולי בשעה הקשה ביותר בחייו.

ויתחזק דוד בה' אלוֹקיו

בשעה נוראית ואיומה זו - מוסיף וחורט הנביא באש שחורה על גבי אש לבנה, ארבעה מילים בלבד - "ויתחזק דוד בה' אלוֹקיו" לה.

באותה שעת הסתר פנים איומה ונוראה, באותו זמן צרה □ של "ותצר לדוד מאד", דוד המלך התחזק בה' אלוֹקיו בלבד. הוא אמר לעצמו באותם רגעים קשים וצורבים - אמנם אולי איבדתי בידיים את שתי העולמות אבל את ה' אלוֹקי לא איבדתי, ואפי' חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים, ואני מתחזק ונאחז ונתפסלי בכל כחי גופי ונפשי בה' אלוֹקי - המייחד את שמו עלי בכל מצב ובכל שעה^{לח} - בחיזוק גדול באמונה ובביטחון בצור עולמים שיצילני ויושיעני גם במצב נורא זה. אני מתחזק באמונה פשוטה ובהירה כי מה שאמרו חז"ל 'גם זו לטובה', וכי 'כל דעביד רחמנא לטב עביד', הוא גם בשעה ובזמן שלא שייך בשום פנים ואופן להעלות על הדעת איך יכול בכלל עוד להיות

^{לד} הגדרת ה"דרכי נועם" בפרקי אמונה ובטחון מאמר שביעי. ועיי"ש שמאריך בעניין זה בצורה נפלאה ובחיזוק הגדול שאפשר ללמוד מדוד המלך.

^{לה} כדכתיב שם בפסוק ו' ותצר לדוד מאד, כי-אמרו העם לסקלו--כי-מרה נפש כל-העם, איש על-בנו ועל-בנתיו, ויתחזק דוד, בה' אלוֹקיו.

^{לו} וכמו דאיתא מהרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע ב"אמרי פנחס" שער הסיפורים עמ' תקכ"ו □ "ויתחזק דוד בה' אלוֹקי כשראה שנשבו הנשים והטף וגם לא נודע היכן הם, וכל העם כעסו עליו והיה צר לו מאוד, מה עשה? נתחזק בה' אלוֹקיו, כיון שיש אלקים בעולם בודאי יעזור לי, וכן היה וכו' ושאל באורים ותומים והשיבו לו השג תשיג והצל תציל. ומשה חתן ישראל כהן אמר לי ששמע ממנו (מהרה"ק מקאריץ) - "ויתחזק דוד" - לחזק את עצמו הוא גם כן דבר טוב, שאני מחזק את עצמי ואיני מייאש וכו', אבל אין זה עיקר, רק בה' אלוֹקיו.

^{לז} וכמו שפי' הגה"ח רבי חיים וורנר שליט"א שיש לפרש את "ויתחזק דוד בה' אלוֹקיו" - ויתחזק מלשון החזיק בו, תפס והחזיק בו כביכול, וכמו בן הנתפס ונאחז באביו, דהיינו שדוד התחזק והחזיק ונתפס בה' אלוֹקיו.

^{לב} כמדוייק "ויתחזק דוד בה' אלוֹקיו" □ "בה' אלוֹקים" לא נאמר, אלא "בה' אלוֹקיו" (נתיבות שלום ועוד ספרים).

מצב של "לטובה" ו"לטב עבד" במצב כזה, ואיך תיתכן האפשרות שהמצב ייהפך לטוב. כיוון שהרי גם על מצב איום ונורא זה נאמר (תהילים קמ"ה, ט) **"טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו"**, וברור בתכלית הבהירות שגם עכשיו זהו ה"טוב האמיתי", רק שהוא טמיר ונעלם, טמון ומכוסה עמוק עמוק מעיני בשר ודם לעת עתה, בהסתרה שבתוך ההסתרת פנים העצומה. דוד ידע, הרגיש והתחזק בידיעה ברורה שה' אלוקיו עמו בכל מצב ובפרט בעת צרה, וכמו שדוד המלך עצמו אומר (תהילים מו, ב) **"אלוקים לנו מחסה ועוז עזרה בצרות נמצא מאד"** - היכן שצר יותר, שם הקב"ה נמצא יותר^ט, בין אם זה מיצר גשמי או מיצר רוחני, ככל שהצרה גדולה יותר ורוב ההסתרה, שם הקב"ה נמצא יותר, ממילא במצב כזה של **"ותצר מאד" הריהו נמצא 'מאד מאד'**.

דוד התחזק בידעו כי **"אורך כי עניתני ותהי לי לישועה"** (תהילים קי"ח, כא) שהקב"ה מביא העינוי לאדם כדי שיתחזק לבטוח על ה' ולהישען עליו, ואז יושיעו ה' מצרה לרווחה ומאפילה לאורה ומשיעבוד לגאולה^מ.

שירה לה' על הישועה □ קודם הישועה

באותם רגעים נשגבים ומרטיטים, כשדוד נאבק בכל תמצית כוחותיו להתחזק בה' אלוקיו, שר דוד שירה כאומרו (תהילים קא, א) "לדוד מזמור חסד ומשפט אשירה לך ה' אזמרה" □ ואמרו בגמרא (ברכות דף ס') **'אם חסד אשירה ואם משפט אשירה'**. אבל שירה זו לא היתה רק בבחינת "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, ולקבלינהו בשמחה", אלא זו היתה **"שירה חדשה" על הישועה ש"ה' אורי וישעי"**^{מא} מחיש אליו בוודאות גמורה, ככתוב **"מהולל אקרא ה' ומן אויבי אוושע" וכפירוש רש"י שם (תהילים יח, ד) "שדוד המלך מרוב בטחונו בהקב"ה, על כל צרה שבאה עליו היה אומר שירה קודם התשועה לפי שהיה בטוח בה' שוודאי יושיע אותו והיה אומר שירה על התשועה קודם התשועה"**^{מב}, וכאמור במדרש^{מג} שבאותה השעה חיבר את המזמור הקדוש של **'לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא'**, וזאת מרוב בטחונו שעל אף ש"בקרב עלי מרעים לאכול את בשרי" (העמלקיים ששבו את משפחתו □ ויקרא רבה שם^{מד}) ועל אף ש"אבי ואמי עזבוני", אבל **"וה' יאספני"** ו"המה כשלו ונפל",

^ט כפי' הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש, תורת אבות אמונה וביטחון, טו.

^מ כפי' הרה"ק מבארדיטשוב פ' מקץ ד"ה ובגפן.

^{מא} וכמו דאיתא במדרש שבאותו הזמן חיבר מזמור זה - ויקרא רבה כ"א, מדרש תנחומא פ' תצווה ובילקוט שמעוני תהילים כז'.

^{מב} ועיין בקדושת לוי בשלח בד"ה במדרש אז ישיר, שהאריך בזה בצורה נפלאה בניאור שירת הים ע"פ דברי רש"י אלו. אכן באמת יסוד הדבר מובא כבר במכילתא פ' בשלח עה"פ ה' ילחם לכם', **"אמרו ישראל לפני משה רבנו, משה מה עלינו לעשות, אמר להם, אתם תהיו מפארים ומרוממים ונותנים שיר ושבח וגדולה ותפארת למי שהמלחמות שלו וכו', באותה שעה פתחו ישראל פיהם ואמרו שירה אשירה לה' כי גאה גאה"**. מוכח מדברי המכילתא שבנ"י אמרו שירה על הישועה עוד קודם הישועה מתוך אמונה פשוטה וביטחון בהיר וברור בישועה שתבוא.

^{מג} ויקרא רבה כ"א, מדרש תנחומא פ' תצווה ובילקוט שמעוני תהילים כז'.

^{מד} וכך שר לו דוד, במצב הנורא בו הוא היה: **"ה' אורי וישעי - ממי אירא? ה' מעוז חיי - ממי אפחד? 'בקרב עלי מרעים - אמר רבי יהושע בן לוי: אלו עמלקים, לאכול את בשרי - נשותי שנשבו. מכאן ואילך אמר דוד: אם תחנה עלי מחנה של עמלקים - לא יירא ליבי, אם תקום עלי מלחמה של עמלקים - בזאת אני בוטח..."** (ויקרא רבה כ"א).

וממילא גם אם "תקום עלי מלחמה", "בזאת אני בוטח" ו"ממי אירא וממי אפחד" מה, כי גם בזמן סער וסופה זו - "יצפנני בסכה, יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני, ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי". לכן כבר עכשיו כשאני עדיין שרוי בעומק תהום רבה ובתוככי השאול ובעומדי על שערי מוות "אשירה ואזמרה לה", כאומרו (תהילים קמ"ו, ב') "אזמרה לאלוקי בעודי"- אזמר לה' על הישועה בעודי נמצא במצב שמידת הדין (אלוקים) מתוחה עלי ואופפת אותי, כי אני בטוח בהצלתי ובישועתי הקרובה לבוא. ודוד מסיים השירה בעצה האיך האדם יכול להגיע למצב כזה של שירה לה' על הישועה העתידה להגיע, כשהוא נתון עדיין בעמק הבכא - "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", "ביטחון וביטחון ועוד ביטחון, וזאת ע"י "חזק ויאמץ לבך" - ויתחזק דוד- בכדי שהקיווי והבטחון "בה' אלוקיו" יהיה בשלמות וללא רפיון והפסק.

הכל השיב דוד

ממשיך הנביא ומספר שמיד לאחר ה"ויתחזק דוד בה' אלוקיו", שאל דוד באורים ותומים היצליח במלחמה נגד העמלקים, ולאחר שנענה שיצא למלחמה ויצליח, אסף את אנשיו ורדף אחרי העמלקים וניצחם באופן מוחלט ללא נפגעים מקרב אנשי דוד, השיב את כל השבויים ללא שנפל שיערה מראשיהם הן בגשמיות והן ברוחניות (כמו שמובא במפרשים שם שנשארו כולם בטהרתם), וגם שלל רב ועצום נטלו עמם, ככתוב "ולא נעדר להם מן הקטן ועד הגדול ועד בנים ובנות ומשלל וגו' הכל השיב דוד".

למעלה מזאת, מיד לאחר ימים ספורים עלה לגדולה למעלה הרמה ביותר - נמשח למלך על יהודה ובהמשך על כל ישראל ותמו בזה כל מסעות בריחתו מפני שאול שביקש להרגו,

^{מ"ה} ויש להדגיש את כך שדוד מתחיל המזמור בלשון שאלה ותמיהה □ "ממי אירא?" "ממי אפחד"?

זהו לשון המורה על הביטחון הבהיר והברור בדרגה הנעלית ביותר עד כדי שהוא תמה ומתפלא "ממי יש בכלל לפחד ולירא? הרי ה' הוא אורי וישעו! משל לאדם הרואה ילד מפחד מאדם המלוכב בתחפושת, והוא מנסה להרגיע את הילד מתוך שהוא מראה לו שזה רק תחפושת, ושואל אותו בתמיהה "ממה יש לך בכלל לפחד ולהיבהל? אתה הרי יודע שזה רק תחפושת!"

^{מ"ו} ישנה נקודה מעניינת וחשובה בעניין זה, והוא מהמבואר בדברי הימים (א', י"ב כ'-כ"ג) "בלכתו אל ציקלג נפלו עליו ממנשה עדנה ויוזבד וידיעאל ומיכאל ויוזבד ואליהוא וצלתי ראשי האלפים אשר למנשה. והמה עזרו עם דוד על הגדוד כי גבורי חיל כולם ויהיו שרים בצבא". ואיתא בגמרא בבא בתרא (קכ"ג ע"ב), בעא מיניה ר' חלבו מר' שמואל בר נחמני, כתיב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', מאי שנא כי אתיליד יוסף, אמר ליה, ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף, שנאמר, והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'. איתיביה: ויכם דוד מדהנשף ועד הערב למחרתם (והיינו במלחמת ציקלג). אמר ליה, דאקריך נביאי לא אקריך כתובי, דכתיב, בלכתו אל ציקלג נפלו עליו ממנשה עדנה ויוזבד וידיעאל ומיכאל ויוזבד ואליהוא וצלתי ראשי האלפים אשר למנשה (והיינו שהצטרפו אל דוד בני יוסף למלחמת ציקלג). ממשמעות המפרשים שם נראה שבני יוסף הגיעו לדוד והצטרפו אליו כשחזר מאכיש מלך גת לעירו ציקלג וכשהגיע לציקלג גילו דוד ואנשיו את החורבן הגדול כאשר כל משפחותם נשבו והעיר שרופה באש, ולאחר מכן הוא יצא להילחם עם העמלקים מתוך ה"ויתחזק דוד". יש כאן לימוד גדול בהשגחה פרטית דפרטית כשהקב"ה הזמין בדיוק באותו הזמן את בני יוסף בכדי שיהיה לדוד אפשרות להילחם עם עמלק. ויתכן אף להוסיף, שזה סייע בידי דוד להתחזק בה' אלוקיו, בראותו בחוש בעיני בשר שה' זימן לו את בני יוסף בדיוק ברגע שהוא צריך לצאת למלחמת עמלק, ובבחי' "עשה עמי אות לטובה, ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה' עזרתני ונחמתני", וזה נתן לו הכח להתחזק מתוך ביטחון גמור בישועה שתבוא כי ראה בזה בחי' של "הקב"ה מקדים רפואה למכה", שעוד לפני שנודע לו מהצרה של השבי וכו', כבר זימן לו אלוקים את אלו שיוכלו להציל שבו משביו.

ומאז "דוד מלך ישראל חי וקיים", כי מהתבוננות בהמשך הפרקים רואים כי מיד לאחר נסיון עצום זה שעמד בו דוד, מת שאול במלחמה דכתיב (שמואל ב' א' א') "ויהי לאחר מות שאול ודוד שב מהכות את העמלק" ולאחר ימים ספורים נמשח למלך ותכון מלכותו לעד עיי"ש^{מז}.

ה"חפץ חיים" ("מחנה ישראל" פ"י אות א) מדגיש בדבר נורא ועצום, שמוכח מסדר הפסוקים שדוד המלך שאל באורים ותומים רק לאחר שהתחזק בה' אלוקיו. וביאר החפץ חיים כי באם דוד המלך היה שואל את האורים ותומים ללא הקדמת "ויתחזק דוד בה' אלוקיו", היה נענה שלא יצליח במלחמה, ורק לאחר ה"ויתחזק דוד בה' אלוקיו" קיבל הסייעתא דשמיא וברכת הדרך לצאת למלחמה ולהצליח^{מח}.

כשעומד אדם בחודש אלול לקראת הימים הנוראים, ובפרט לאחר שכבר עבר כמה ימים נוראים וכמה חדשי אלול בימי חלדו, ולפעמים מרגיש שברון לב ויאוש עצום ואינו יודע לשית עצה לנפשו איך לגשת אל הקודש, איך יוכל להגיע מהמצב שבו הוא שרוי, ל"שבתי בבית ה' לחזות בנועם ה'", ובפרט כשחושב ומתבונן במה שפגם וכילה חלק ניכר משנות חייו להבל ולריק, בבחינה שמרגיש בלבו שבשום פנים ואופן כבר לא יוכל להשיב לעצמו את מה שהיה יכול להשיג באותן שנים ואת מה שאיבד בידיים, ובפרט באופנים שהזיק גם לאחרים באופן שלא נראה כלל לעיני בשר שניתן להחזיר הגלגל, בבחינת "מעוות לא יוכל לתקן" (ואין צורך להאריך בזה כי לב יודע מרת נפשו ולכל אחד יש הרגשות אלו באופנים שונים).

במצב כזה נותנים לנו חכמינו ז"ל עצה טובה, להתבונן ולהעמיק מדי יום ביומו בפסוקי המזמור "לדוד ה' אורי וישעי"^{מט}, וללמוד מדוד שנאחז והתחזק בה' אלוקיו, ולהתבונן בכל

^{מז} בנביא לא מתואר כיצד הצליח דוד להטות ולהניא את לב שש מאות אנשיו מהצעד שעמדו כבר ממש לסקלו. יתכן שזה היה בעקבות הוראת האורים ותומים להילחם בעמלק ולנצחם (אלא שעל כך יש להקשות איך בכלל נתנו לו את האפשרות לשאול את ה"אורים ותומים" הרי הם רצו להרגו תיכף ומיד). אולם יתכן לומר שעוד לפני הוראת האורים ותומים, מיד כשראוהו מתחזק בה' אלוקיו בכזה אופן מופלא, כשהוא בוטח בה' באופן נעלה כזה שכבר בטוח בישועה ואומר כבר שירה על הנס שעומד לבוא, זה הכניס גם בלבבם את מידת הביטחון בו יתב', ואת כל דעביד רחמנא לטב עביד וכו' וכנ"ל, ואף הם הצטרפו עמו לשירה הגדולה הזאת מתוך אמונה וביטחון בשלמות.

^{מח} מן העניין להזכיר כי בנו של של החפץ חיים (רבי אריה לייב הכהן בקובץ שכתב "דוגמא מדרכי אבי זצ"ל") העיד עליו שבמשך ימי חייו היה הח"ח חוזר תדיר על המלים "ויתחזק דוד בה' אלוקיו" פעמים רבות. בנוסף, ה"אמרי אמת" בכנסיה הגדולה לפני פרוץ השואה בדבריו הקצרים תיאר את המצב שדוד המלך היה שרוי באותה שעה כשנשאר לבדו ללא המשפחה וללא הידידים, ובכל זאת "ויתחזק דוד בה' אלוקיו", ועי"ז היתה ישועתו והצלתו. רבים התחזקו במשך שנות השואה הארורה גם בזמנים האפלים ביותר, במשפטים אלו.

^{מט} פעמיים ביום תמידין כסדרן במשך 50 יום עד יום האושפיזא של אדוננו דוד המלך- בבחינת "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך" ושוב "קוה אל ה'", ובבחינת שונה פירקו מאה ואחד פעמים לנהגים לומר גם בשמח"ת (גם לנהגים להפסיק אמירת המזמור בהור"ר, אומרים לכה"פ עוד פעם מזמור זה באמירת תהילים בחודש אלול, בעשי"ת ובהור"ר).

^נ ומה נפלא עד מאד הדבר, כי לפי החשבון, תאריך התרחשות מעשה נשגב זה של "ויתחזק דוד בה' אלוקיו" בעיר צקלג היה בימי אלול בשלהי השנה לקראת ערב ראש השנה. כיוון שמובא בסדר עולם רבה פ' י"ג ש"שמואל מת לפני מיתתו של שאול כארבעה חדשים שנאמר ויהי מספר הימים אשר ישב דוד בשדה פלשתים ימים וארבעה חדשים". והמעשה דצקלג אירע הרי בימי מות שאול כדכתיב בתחילת שמואל ב' "ויהי אחרי מות שאול ודוד שב מהכות את עמלק וישב דוד בצקלג ימים שנים" וכמו שרואים בסוף שמואל א' מהשתלשלות העניינים שזה היה ממש באותם הימים, וא"כ יוצא שהמעשה היה בימי אחרית השנה בערב ראש השנה. הרי ששאל מת בערב ראש השנה

מה שעבר על אדוננו דוד המלך משיח ה' באותו הזמן ובאיזה מצב היה כשזימר מזמור זה ואיך הישועה שהושיעו צור עולמים היתה באופן של "הכל השיב דוד" למעלה מדרך הטבע, באופן שלא רק שתוקן לחלוטין ה"נזק" שגרם דוד, אלא גם לקחו עמם שלל רב, ובנוסף לזה (ואפשר שהוא העיקר), שנתקדש שם שמים באופן מופלא ונעלה ביותר באותו הזמן ולדורות עולם, בראות כל יושבי תבל כי ע"י ההתחזקות¹ בביטחון הבהיר מתוך אמונה פשוטה, וה"קוה אל ה' " ששזור יחד עם "חזק ויאמץ לבך" □ שזה בעצם כלול בארבעת המילים- "ויתחזק דוד בה' אלוקיו", הגיע דוד ל"הכל השיב דוד", אם כן גם בדורנו בשפל המצב, יכול כל אחד ואחד גם אם נמצא בשאל תחתיות ובעמקי תהום רבה, לזכות ולהגיע לתשובה שלימה, לסליחה מחילה וכפרה², ולהשלים את כל מה שהחסיר ברוחניות ובגשמיות באופן של למעלה מדרך הטבע³, ולהגיע ל"שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה'".

בנוסף, ישנה עוד נקודה הסובבת כחוט השני בספה"ק את ימי הדין □ ראש השנה ויום הכיפורים והושענא רבה מצד אחד, עם יו"ט סוכות זמן שמחתינו מצד שני, והוא האמונה והביטחון של כלל ישראל ביציאתם זכאים בדין ובכתיבתם וחתירתם לחיים טובים ולשלוש ולשנה טובה ומתוקה, ואכמ"ל במקורות לכך כי רבים וידועים הם.

ממש או כמה ימים קודם, כי שמואל מת בסוף אייר, יש דיעות האם בכ"ח או בכ"ט, ויש דיעות שבכ"א אייר, וארבעה חדשים לאחר מכן יוצאים בשלהי השנה ממש.

הרי שכשאנו אומרים מזמור זה בחודש אלול ועד להו"ר, הרי שבימים אלו ממש נתחבר המזמור שעי"ז "ויתחזק דוד בה' אלוקיו" - חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', ומן הסתם לאחר הישועה של "הכל השיב דוד" הרי שבנ"י שוררו את שיר ההודיה על הנס "לדוד ה' אורי וישעי" כל אותו החודש, וזה היה ה'הלל' וה'נשמת כל חי' שלהם...

¹ עד"ז זה יש גם לבאר דברי המדרש רבה (ויקרא כא) "אורי בראש השנה וישעי ביום הכיפורים" ובספה"ק רמזו שההמשך "כי יצפנני בסכה" מרמז על חג הסוכות, שדוד מרמז לנו לדורות עולם שהוא לקח חיזוק מראש השנה, יוהכ"פ וסוכות. כי כמו שה' מחדש הבריאה מתחילה בראש השנה בכל שנה ושנה, ובכוח ההתחדשות של ראש השנה אפשר לצאת מאפילה לאורה □ "אורי", כך אנו למדים שאפשר להתחדש ולהתרומם בכל רגע ורגע גם כשנמצאים בשאל תחתיות, וכמו שב"ישעי" זה יום הכיפורים ה' מטהר את ישראל והופכם לבריה חדשה ע"י התשובה והדבקות בו יתב', כך יכול גם הוא ליהפך לבריה חדשה ע"י ההתחזקות בו יתב', וכשם שב"כי יצפנני בסכה" זה סוכות הקב"ה סוכך ומגין עלינו כאם הסוככת ומגינה על בניה כך בכל עת צרה וצוקה ה' מסתיר בסתר אהלו את הבוטחים בו באמת ובתמים.

² יעויין במדרש שוחר טוב (תהילים כ"ז) "רבנין פתרי קרא בראש השנה וביום הכפורים 'אורי בראש השנה שהוא יום הדין שנאמר (תהלים ל"ז) והוציא כאור צדקך ומשפטך כצהרים וישעי ביום הכפורים שיושיענו וימחול לנו על כל עונותינו, בקרוב עלי מרעים' אלו שרי אומות העולם 'לאכול את בשרי' שהם באים לקטרג את ישראל ליום הדין, 'צרי ואויבי לי' את מוצא השטן בגימטריא שס"ה כמנין ימות השנה חסר חד, כל ימות השנה יש רשות להשטן להשטין לישראל, חוץ מיום הכפורים. אמר ליה הקדוש ברוך הוא אין לך רשות ליגע בהן אף על פי כן לך וראה במה הן עסוקין, כיון שהולך ומוצא אותם כולם בתענית ובתפלה ולבושין בגדים לבנים ומעוטפים כמלאכי השרת, מיד חוזר בבושה ובכלימה. אמר ליה הקדוש ברוך הוא מה מצאת בבניי, אמר לו הרי הן כמלאכי השרת ואיני יכול ליגע בהן. מיד הקדוש ברוך הוא סובל אותו ומבשר להם סלחתי לכם. מכאן ואילך אומרים ישראל 'אם תחנה עלי מחנה' אומות העולם 'לא יירא לבי' ו'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח' בתורה שנקראת זאת שנאמר זאת התורה. אמר ר' לוי אכסיטורין שכתבת לי בתורתך בזאת יבא אהרן, עכ"ל. ויש לפרש ד"הן הן הדברים', דמכיוון דעם ישראל מתחזק בתשובה ובתפילה ולבושין לבנים כמלאכי השרת מצד הבטחון ש"יודעים שהקב"ה עושה להם נס" (לשון הטור ס' תקפ"א), הקב"ה מבשר להם "סלחתי לכם" וזוכים מיד לסליחה מחילה וכפרה ולשנה טובה ומתוקה.

³ בדרך צחות שמעתי לרמזו: "ויתחזק דוד בה' אלוקיו" ר"ת אבוד, ללמד, שגם אם הכל נראה 'אבוד' עדיין ויתחזק דוד בה' אלוקיו, ועי"ז דייקא זוכים ל'השבת האבידה" או "האבוד" ול"הכל השיב דוד".

והנה לב יודע מרת נפשו, שלא תמיד הדברים מתיישבים לגמרי על הלב, ופעמים ובתוככי פנימיות הלב מקרקר הפחד והספק, מי יודע האיך אכתב ואחתם, והאדם מהרהר בלבו איך אוכל לקיים הדברים שנשנו ונכפלו בספה"ק בדבר חשוב זה לבטוח שה' יפסוק לנו חיים טובים, ולבטוח ולהאמין שנכתב וניחתם לשנה טובה ומתוקה, ולשמוח בחג הסוכות בכך שאנו נקיים וטהורים ושרור לנו אשר נכתבו לחיים טובים ארוכים ולשלום?

אמנם י"ל, כי כשאנו מתבוננים וחושבים על אדוננו דוד המלך, הרי דוד עבר בימי חייו **שבעים "ימים נוראים"**, והרי הדברים ק"ו, אם על כל צרה וצרה שהיתה לו (וגם כשעמד על שערי מוות) אמר שירה על הישועה שתבוא - מתוך ביטחון גמור בה' שיושיעו, אם כן, ק"ו בן בנו של ק"ו בעניין מה שנתפס לפעמים ח"ו אצל אנשים כ"צרה גדולה" אשר שמה נקרא "ימי הדין ו"ימים נוראים" אשר בהם נכתב ונחתם מי יחיה ומי וכו', אמר דוד שירה חדשה מתוך ביטחון גמור שיכתב לחיים טובים, ושה' הטוב ומטיב לרעים ולטובים יוציאו זכאי בדין. ברור אם כן באופן מוחלט ללא ספק וספק ספיקא שדוד בימי הדין היה מזמר לה' שירה חדשה על השנה טובה ומתוקה שאבינו מלכנו כותב לו, זאת מתוך ביטחון מוחלט שכך יהיה.

לכן כשאומרים מזמור זה בימים אלו, זה עוזר ומסייע להתחזק בביטחון גמור שה' יכתוב וכותב וכתב אותנו לחיים טובים ארוכים ולשלום.^{נד}

בשולי הדברים נציין, כי ישנו סיפור מרתק מה"אמרי אמת" שסיפר אותו ה'פני מנחם' מגור זצ"ל - כשהגיע לנחם אב שבנו הצעיר נספה באסון טראגי (בניחום אבלים אצל הרה"ח ר' יחיאל לודמיר ז"ל על בנו הבחור דוד ז"ל), ואז פתח וסיפר: מעשה בחסיד שבור לב מהשרידיים (ר' אברהם חנוך זנדר ז"ל) ששיכל את כל יוצאי חלציו אשר נכחדו במלחמה עקדה"ש, ופנה אל רבינו שיואיל לבקש מאביו הרבי דברי חיזוק עבורו. ואכן האמרי אמת הגיד אז שיכתוב לו: שכאשר לקחו מדוד המלך ע"ה במלחמת ציקלג את הכל, את הנשים, "ויתחזק דוד בה' אלוקיו", ואח"כ החזירו לו את הכל.

הוסיף ה'פני מנחם' וסיפר: עזות היתה בי (ו'נערות וילדות היתה בי') ושאלתי את אבא זצ"ל "הלא אצל דוד רק לקחו בשבי, והתחזק בה' שיחזיר אליו, אבל עכשיו הרי כולם נהרגו ונשרפו עקדה"ש". אולם אבא השיבני קצרות 'כך תכתוב לו' ולא יסף לפרש כוונתו. ואמנם בכל עת שנפגשתי עם אותו חסיד היה אומר שהמענה חיזק אותו בלי גבול.^{ניה}

---

^{נד} מובן וברור, שאין זה פוטר כמלוא נימא מלהתחזק בעוז ותעצומות בכל דרכי ואופני התשובה, להפציר ולהתחנן בתפילה, להרבות בקיום המצוות ובלימוד התורה ולהוסיף זכויות ככל האפשר. רק זה בא לבאר את עניין זה של האמונה והביטחון של כלל ישראל ביציאתם זכאים בדין, כלשון הטור (סי' תקפ"א) בשם המדרש "אבל ישראל... לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחים זקנם ומחתכים צפרניהם ואוכלים ושותים ושמחים בראש השנה, לפי שיודעים שהקב"ה יעשה להם נס" (ואי"ה בל"ג נבאר במקום אחר כיצד הדרך לשלב בין שתי הדברים □ אימת הדין, התשובה, התפילה וריבוי הזכויות, יחד עם הביטחון הבהיר ב"יודעים שהקב"ה עושה להם נס").

^{ניה} והפטיר הפני מנחם זצ"ל: "באמת עוד נקבל הכל בחזרה למרות שלא רואים בעיני בשר איך זה יתכן, גם אליהו הנביא נמצא בכל ברית מילה ואין עינינו רואות".

וכשראיתי הדברים הנפלאים האלו של ה"אמרי אמת" שנראים שטעונים הסבר, וכמו שה"פני מנחם" התפלא ולא הבינם, חשבתי לבארם ע"פ דברי ה"יסוד העבודה" (מכתבי קודש מ"א) שמאריך בגודל חשיבות המקבל עליו הנהגת ה' בתמימות, ואשר מן הראוי לצפות למידתו הטובה של הקב"ה המרובה ת"ק פעמים, ואשר עי"ז זוכה שאכן יתהפך הכל לטובה, ומבאר ומביא ראיה לכך מ"וידום אהרן" במיתת נדב ואביהוא, דהרי איתא בספה"ק שקיבל את הצער היסורים במיתתם, באהבה ובשמחה וב"כל דעביד רחמנא לטב עביד"י. ועפי"ז מרעיש ומחדש ה"יסוד העבודה" בחידוש נורא ועצום, שאכן זכה עי"ז שנשמתם נכנסה בעיבור נשמה בנכדו פנחס במעשה דזמרינ^ה, וא"כ הרי ידוע שפנחס זה אליהו שחי לעולם ויבוא לבשרנו בשורת הגאולה במהרה בימינו, היוצא מזה שבני אהרן נדב ואביהוא חיו אלפי שנים, במקום שהיו נשאים בחיים עוד כמה עשרות שנים בלבד, ואין לך לטב עביד גדול מזה בפועל ממש.

והן הן דברי האמרי אמת, דגם במוות ממש הקב"ה יכול לעשות הלטב עביד בצורה שלא יעלה על דעתינו ושלא נחלום על כזה סוג של "לטובה" ו"לטב עביד", דהרי גם אהרן הכהן מן הסתם לא ידע ולא חשב אז שיכול להיות כזה סוג חיים ע"י העיבור נשמה בפנחס זה אליהו שיחיה לעולם... וא"כ שפיר יכולים להתחזק מ"ויתחזק דוד" דצקלג, שכמו שדוד המלך בשעת ה'ותצר לדוד מאד כי אמרו העם לסקלו' לא האמין ששייך בחי' של 'הכל השיב דוד' ברוחניות ובגשמיות וכנ"ל, ובכל זאת 'ויתחזק דוד בה' אלוקיו', וזה גרם ל'הכל השיב דוד', כך בהחלט יתכן מצב של 'הכל השיב דוד' גם בקדושי השואה הי"ד אם יהיה מצב של 'התחזקות בה' אלוקיני', וא"ש דברי ה"אמרי אמת".

ואולי יש להוסיף ע"פ דבריו הק' של ה"יסוד העבודה' ולומר שלכן אליהו הנביא הוא זה שיבשר לנו על הגאולה, דזה בא לרמוז גם לכל הדורות ובפרט לדור האחרון בעיקבתא דמשיחא, שהגאולה הפרטית לכל יחיד ויחיד באשר הוא תגיע ע"י שישריש בלבו רוחו ונשמתו את העניין של "לטב עביד" ו"גם זו לטובה" בכל מצב ומצב, גם כשאין נראה כלל לעיני בשר שום אפשרות בעולם של "לטובה", כי כל מה שפינחס זכה להיות אליהו זה ע"י המעשה קנאות בזמרי שהגיעה ע"י עיבור נשמת נדב ואביהוא שיכלה להיות רק לאחר

ופעם אחרת בניחום אבלים ביאר דברי אביו עפ"י מה ששמע מר' מרדכי יהודה איינפלד ז"ל שהאמרי אמת הגיד באחת משיחות קדשו שלעתידי לבא יתברר שלא היה כלל מיתה רק דמיון והוסיף לנחמם כי מדבריו למדנו שהנשמה ממשיכה לחיות ובתחיית המתים נזכה לראות זאת (מפי בן רבינו הג"ר יצחק דוד), ע"כ.

¹¹ ולענ"ד אפשר גם להכניס הדברים, בכוונת דבריו של הפני מנחם הנזכרים לעיל ולבארם בצורה המתקבלת על הלב. ¹² וידוע ביאורו של האוסטרו-בצער זצ"ל על 'וידום אהרן', שהכוונה היא שאהרן התנהג אז בבחי' דומם. והיינו שהרי יש ארבע דרגות מדבר, חי, צומח ודומם, והנה יש חילוק ביניהם כשמכאיבים ומייסרים אותם, 'מדבר' צועק בכל מיני דיבורי צעקה ובכי, 'חי' בוכה ומייבב בלי דיבור (ה'חי' וה'מדבר' אף לפעמים נוקמים במכאיב להם), גם ה'צומח' מתכווץ בשעת כאב והכאה (כמו שהמחקרים מראים), ורק ב'דומם' אין שום השתנות. ולמדדגה זו הגיע אהרן □ 'וידום אהרן', הוא קיבל בהשתוות גמורה את הדין, בהתחזקות עצומה ב'גם זו לטובה' וב'כל דעביד רחמנא לטב עביד'. ¹³ כדאיתא בזה"ק במדבר דף קי"ז, שכשרצה להרוג את זמרי פרחה נשמתו של פנחס ונכנסה בו נשמתם של נדב ואביהוא ועי"ז יכל לבצע את קינאת ה', עד כדי כך שהזוהר מפרש את הפ' "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", שע"י שנתעברה נשמתם של נדב ואביהוא בפנחס, נקרא פנחס "בן אלעזר" מחמת עצמו ו"בן אהרן הכהן" מחמת נשמת נדב ואביהוא

קבלת הייסורים באהבה ע"י אהרן הכהן והתחזקותו העילאית ב"כל דעביד רחמנא לטב עביד" וב"גם זו לטובה".

עפי"ז אפשר להוסיף ולהסביר, דהנה איתא מהרה"ק רבי חיים וויטאל בספרו ליקוטי תורה (עה"פ במלכים ב' ב' ט') 'ויהי נא פי שנים ברוחך אלי', שהרי אליהו היה בבחי' 'פי שנים' □ גלגול נשמת נדב ואביהוא שהם שנים, וביקש ממנו אלישע שגם הוא יהיה בבחי' זו כי 'נא' ראשי תיבות נדב אביהוא, עיי"ש שהאריך בזה. ובספרו של המהרח"ו 'שער הפסוקים' עה"פ 'אנא ה' הושיעה נא' כתב עפי"ז ש'אנא' זה ר"ת 'אליהו נדב אביהוא', ועפי"ז מבאר עניין אנא ה' הושיעה נא והצליחה נא עיי"ש שנט.

ועפי"ז ניתן אולי להסביר מדוע אכן מוזכר ב'הלל' כמה וכמה פעמים המילה 'נא', במילים שחוזרים ומדגישים בציבור החזן והציבור בפסוקים של אנא ה' הושיעה נא והצליחה נא, והפסוקים של הודו לה' כי טוב, שנא' שם יאמר נא ישראל, יאמרו נא בית אהרן, יאמרו נא יראי ה', כי באים כאן באמת להדגיש ולחדד ולהעמיק בסוד העניין של נדב ואביהוא, איך שיצא טובה וברכה ממיתתם ע"י קבלת הדין והייסורים באהבה של אהרן הכהן. ואנו אומרים בקול רם 'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו', וכשהיצר מגיע אלינו בטענה חזקה 'האיך אפשר וניתן להודות לה', הרי המצב שלנו כל כך קשה ברוחניות ובגשמיות ולא נראה כלל במצב שלנו שיכול לצמוח מזה טובה וברכה, על זה ממשיכים 'יאמר נא ישראל', נלמד מעניין ה'נא' של אהרן הכהן עם נדב ואביהוא האיך שקיבל דינו בהשתוות ולמה זכה לאחר מכן, וממשיכים בפרטות 'יאמרו נא בית אהרן', כי משם מאהרן למדנו עניין זה של ה'נא'. וכן מתפללים הושיעה נא והצליחה נא, כשם שאהרן נושע בכזה טובה וברכה מהמצב של מות בניו, כן ניוושע אנו ונתברך בכל מיני ההצלחות ברו"ג ישועות ונחמות.

ומצאתי דבר פלא בספר הקדוש 'מגלה עמוקות' עה"פ וידום אהרן, קיבל שכר על השתיקה וזכה להיות במדריגת גואל שנשתנה שמו למעליותא, נתנו לו מפתחות רפואה נגע צרעת והביאו אל הכהן אל רפא נא (במדבר יב לח) רזא דמלה נוטריקון נדב אביהוא באותו יום שנשרפו נדב ואביהוא זכה אהרן למדריגת אל. לכן כשנצטרעה מרים ביקש משה שיתן רפואה לה כי כבר ניתן לאהרן וזכה שתהיה הרפואה בידו, לכן רפא נא לה. לכן התחלת הפרשה ויהי בגי' אל ביום השמיני, כי אז הוכן בחדס כסא (תהלים צג) נכון כסאך מאז שהוא יום שמיני א' רוכב על ז' וכו'.

וע"פ דבריו הק' יש לומר שכל מי שמתחזק במידת השתיקה וההשתוות, כשמתחזק בה' אלוקיו ומקבל הדין באהבה ומשריש בלבו האמונה הפשוטה והביטחון הבהיר ב'כל דעביד רחמנא לטב עביד' וב'גם זו לטובה', זוכה ל'מפתחות הרפואה' בגוף ובנפש.

^ט וכבר הובאו הר"ת האלו בספה"ק, יעויין ב"קדושת לוי" עה"פ ויאמר אל נא תעבור מעל עבדך וכו' דהנה ידוע שפנחס זה אליהו וכשנקם נקמת ה' אזי מתוך כך בא לנשמת נדב ואביהוא וזהו שאמר אברהם 'אל נא', שהוא ר"ת נדב אביהוא - שהוא אליהו - 'תעבור מעל עבדך', דהיינו בעת שיהיה לישראל ברית מילה יהיה אליהו שם

חזק ויאמץ לבך בה' אלוקיך.

לתגובות: 8711514@gmail.com

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

מה פשר "העסק" שהיו עושים מביכורים, לנים ברחובה של עיר, השור מצופה בקרניו, עשירים היו מביאים אותה בקלתות של זהב"

(רש"י דברים כו א): והיה כי תבוא וירשתה וישבת בה □ וכתב רש"י: מגיד שלא נתחייבו בבכורים עד שכבשו את הארץ וחלוקה: וצריך ביאור במה שונה מצות ביכורים משאר מצוות שחובתן חובת הקרקע כדוגמת ערלה חלה עומד ועוד שנהגו מיד שנכנסו לארץ. וא"כ מדוע לדעת רש"י לא נהגה מצות ביכורים רק לאחר יד שנות כיבוש וחלוקה.

עוד הלכה נאמרה בבכורים, והובא ברש"י: מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל שהן שבעה מינין ומבואר שבבכורים נאמרו דדוקא במנים משובחים ולא בכל סוגי הפרות. וצריך להבין דבר זה.

עוד יש להבין שבכל הביכורים היו עושים ממצוה זו עסק גדול מאד.

תחילה עצם הבכורים עצמם, הובא בספרי "מכאן אמרו העשירים מביאים ביכורים בקלתות של כסף וזהב והעניים בסלי נצרים של ערבה קלופה".

היינו לא רק שהבאו את חובת הביכורים שנתחייבו בה, אלא בני אדם מעצמם היו עושים קישוט וסלסול במצוה זו עשירים בקלתות של זהב וכו'.

מלבד זאב במשנה ביכורים (פ"ג מ"ד): משנה מסכת ביכורים פ"ג מ"ב כיצד מעלין את הבכורים כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולמשכים היה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלהינו:

ושם משנה ג): והשור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב ועטרת של זית בראשו החליל מכה לפניהם עד שמגיעין להר הבית הגיעו להר הבית

ומבואר שכל פעולות אלו נעשו ליקר ולהחשיב את מצוות הביכורים עצמה.

וצריך להבין מה שונה מצוה זו שכל כך עשו אותה בעסק גדול מאד.

ולגוף הביכורים נאמר שם "אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתפו ונכנס". היינו שמבואר שעצם ההבאה עצמה לא נעשת על ידי שליח, ולכך אפילו המלך היה צריך לנהוג חובה בעצמו בענין הביכורים.

ואשר יראה בזה, שהנה כחלק ממצות הבאת הביכורים יש מצוה של הבאת קריאת פרשת הביכורים, המתחיל מלבן הארמי ארמי עובד אבי, שעבוד מצרים. ובסופו מסיים (דברים כו ג): **ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה:** "באתי

ובמבואר ששורשה של מצוה זו הינה הכרת הטוב והודאה לה'.

והביאור בזה ותכלית יסוד האיש הישראלי הוא הכרת הטוב ושאינו כפוי טובה וכדלקמן.

שבראשית ימי יציאת עם ישראל ממצרים נצטוו רבות על עניני הכרת הטוב

ראשית הדברים מצינו בתחילת סיום גלות מצרים, וכך נאמר במדרש: (שמות רבה פרשה ד) **וז"ל: ובשעה שאמר לו הקב"ה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה אמר לו רבון העולם איני יכול, מפני שקבלני יתרו ופתח לי ביתו ואני עמו כבן ומי שהוא פותח פתחו לחבירו נפשו חייב לו. ושם נאמר עוד. לכך אמר משה לפני הקב"ה קבלני יתרו ונהג בי כבוד איני הולך אלא ברשותו, לכך כתיב וילך משה וישב אל יתר חותנו. עכ"ל**

והדברים צ"ב עם ישראל נתון בצער והשמדה בתוך מצרים וכבר מתחיל להתנוצץ אור הגאולה, ומה שעומד לעיניו של משה רבינו הוא נתינת שלום לחותנו.

וביאור הדבר נראה, שמשה אומר, "שיתרו פתח לי ביתו ואני עמו כבן", היינו באותה שעה היה משה רבינו בורח מאת חרב פרעה, ולא רק שניצול בביתו של יתרו מן המיתה ממצרים אלא "הכניסו לביתו והרי הוא כבן", שוב נפשו חייב לו.

והיינו שאותה הארת פנים והכנסת אורחים שקיבל משה רבינו מיתרו כל צמיחתו הרי היא נוקפת לזכותו של יתרו, ושוב אין לא משה אישיות משלו, והרי אין אינו בעלים על עצמו, "נפשו" משעובדת ושייכת למי שהחיה אותו ליתרו, ומשום כן אינו ברשות עצמו לצאת למצרים ללא רשות מיתרו.

ומבואר כאן, שאף שיש כאן מצב של פקוח נפש של כלל ישראל, אם כל זה אין לו למשה רבינו, כח עצמי לעשות כרצונו והוא חייב לשאול בכבוד חותנו. בהכרת הטוב זו, בא נתחננו להכיר טובה לבני אדם כל שקיבלנו מהם ועדיין צ"ב ויבואר להלן.

בשנית, מצינו הכרת הטוב גם לדומם, במכת דם שלא הכה משה בעצמו על היאור, וכתב רש"י (שמות ז יט): **וז"ל: אמר אל אהרן - לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן: וחידוד ההרגשים של הכרת הטוב, שאף לדומם יש להכיר טובה.**

בשלישית, מצינו כן בהכאת כינים שלא הכה משה רבינו בעפר מצרים שאף הוא לדומם, אלא עשה זאת על ידי אהרן. ועין שם ברש"י (שמות ח יב) אמר אל אהרן - לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול ולקה על ידי אהרן:.

ברביעית, נאמר (שמות כב ל): **מצוות בשר בשדה טריפה לכלב תשליחון אותו וכתב רש"י. אם כן מה תלמוד לומר לכלב, למדך הכתוב שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה,**

שנאמר (שמות יא ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אמר הקדוש ברוך הוא תנו לו שכרו: וכאן מצינו הכרת הטוב לבעלי חיים.

בחמישית, אף היא לבעלי חיים, מצות פדיון פטר חמור. ובגמרא (בכורות ה ע"ב): הקשו מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים. ושם נאמר לפי שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים. ומבואר שהוא מדין הכרת הטוב שעשו החמורים טובה לישראל מכח זה זכו שנעשו בהם מצות פדיון פטר חמור.

שתי ציווים הללו נחדשו מכח הטוב, שמלבד הכרת הטוב לדומם, כאן נחדשו מצוות מכח הכרת הטוב גם לבעלי חיים.

בשישית, אנו מוצאים הכרת הטוב שעם ישראל מצווים להכיר טובה לאלו שעשו להם רעה לישראל, למצרים, (דברים כג ח): "לא תתעב מצרי", וכתב שם ברש"י, לא תתעב מצרי - מכל וכל אף על פי שזרקו זכוריכם ליאור. מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק.

וכתוב כאן דבר נורא למתבונן, "אף על פי שזרקו זכוריכם ליאור", רצו להשמיד את הממשכיות של כלל ישראל, ולכאורה יש לשנאותם ביותר, יש איסור לתעבם לרחקם, לפי "שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק". דבר זה הוא סיבה הם היו לכם מקום למגורים, אף שמקום מגורים מצרים, היה מציאות מוכרחת מזה כמה דורות ולא שעשו בהם הכנסת אורחים, ולא רק זו אלא אף שיעבדו בהם, מ"מ זה סיבה שאסור לרחקם, ומשום כך דור שלישי מקבלים מהם גרים ממצרים.

הכרת הטוב זו למצרים אף שרוצים להשמידם, מתחברת לבקשת משה רבינו כשצריך לצאת למצרים, אף שהעם נאנק תחת סבלות מצרים, דבר שהוא מחודש כאמור. אמנם כאן החידוש הוא יותר גדול, תינח הכרת הטוב ליתרו, אמנם לאלו שגמלו רעה את ישראל גם להם צריך להכיר טובה וצ"ב.

ומעתה צ"ב רב מדוע יש כל כך הדגשים על הכרת הטוב דווקא ביציאת מצרים .

ונראה לבאר על פי מה שנתבאר בכמה ממאמרינו, וכן במאמר של שבוע שעבר שתכלית האדם הישראלי הוא להיטיב לזולתו, ובכך הוא מדמה לבוראו. , וכידוע דברי הגר"ח מוולאזין זצ"לה"ה שאמר נפש החיים הקדמה כה היה דברו אלי תמיד שזה כל האדם לא לעצמו נברא. רק להועיל לאחריו ככל אשר ימצא בכחו לעשות

מעתה, בשעה שהחלה הגלות של בני ישראל במצרים, נשתעבדו נעשו שפלים ונמוכים ברוחם ונעשתה נפשם נפש עבדים חסרי ערך עצמי , במצב כזה קטן כח האדם ואין בכוחו לדאוג ולחשוב על זולתו, הוא כולו שפל. אמור מעתה במצרים חסרו ישראל את הכח המרגיש להרגיש בצערו של השני וכן להודות לשני, כל זה מחמת השעבוד והעבדות

כדי ליצר ולחדש את היחס לשני, היה צורך להדגיש ולבנות את הכרת הטוב לכל הסוגים בבריאה, לאדם, אפילו לרשעים לבעלי חיים ואפילו לדומם, שמכל זה כשמכיר אדם טובה

לכל סוגי הבריאה לרשעים ואפילו לדומם, יהיו אנשים אלו בעלי מידות לבנות בתוכם כל טוב שאדם מקבל.

וכל עניני הכרת הטוב היו בראשית הקמת עם ישראל, כדי שיתיסדו על האופן הגבוה להועיל כל אחד לחבירו וכפי המתבאר.

אחר שבאו ישראל לארץ ישראל נתחייבו במצות הביכורים.

והואיל וענין הבאת הביכורים ענינו להודיע שאין האדם כפוי טובה שהוא כאמור יסוד יסודי בחיי היהודי, אחר זה יתבארו הדברים אל נכון וכדלהלן.

ונראה לומר שכדי שיודה האדם על הטוב לבוראו באופן הנעלה צריך הוא שיהיה במנוחת הנפש להכיר את רוב הטובה שיש לו.

משום כן לא נאמרה מצות בכורים אלא לאחר ארבע שנה של כיבוש וחלוקה של הארץ, אחר שהיו במצב של ישוב הדעת שנכבשה הארץ ונתחלקה לכל שבט וכל אחד יושב תחת תחת גפנו, שוב שייך שיודה האדם על הטוב שיש לו כראוי. וכפי שנאמר בפרשת ביכורים **"ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך"**. והיינו שאדם היושב במנוחת הנפש יש לו רב מפרי הארץ הוא שמח בכל אשר לו.

הואיל וכן יבואר עוד, שבמצות הביכורים נאמר: שסדר הבכורים כדינו שיהיה אדם מביא וקורא. את כל פרשת בכורים, ואמתי אמרו כן מעצרת ועד החג. שהוא זמן של שמחה.

ובטעם לכך אמרו (פסחים לו ע"ב): **שמחה כתיב בהו ושמחת בכל הטוב**, וכתב רש"י שם: **זמן שמחה - בזמן קצירה ולקיטה, שאדם לוקט תבואתו ולבו שמח,**

מעצרת ועד החג - שבתוך הזמן הזה זמן לקיטה, ושמח במעשיו.

עולה מזה, שהטילו על האדם חובת קריאה פרשת ביכורים רק כשהוא שמח בכל הטוב שיש לו.

וכבר נתבאר במאמרינו בכמה מקומות, שככל שאדם יותר שמח הוא יותר אדם. ובידוע שאדם הראשון נברא שמח. שהוא צורת האדם כתיקונה.

הואיל וכן, כיון שענין הביכורים ענינו הוא הודאה לה' על הכל הטוב שניתן לו, הודאה זו צריכה ליעשות מתוך שלימות של הודאה שיכיר ויודה באמת מתוך עוצם נפשו. משום כך בזמן שאדם שמח וטוב לו שהוא זמן שמחה אז הוא מרגיש בעצם את הטוב, ויכול להודות בשלימות בפה מלא לומר ולהודות על כל הטוב שיש לו.

אמנם בחנוכה ועד עצרת אף שמביא, אין קורא. כי בזמן זה זאינו שרוי בשמחה כל כך אינו יכול להודות בשלמות ואין ערך לקריאת פרשת ביכורים לאומרה בפה כל שהוא אינו שרוי בשמחה.

עוד יש להוסיף בזה, שכל ענין לומר ארמי או בד אבי, ענינו הוא כפי שכתב הרמב"ם (חמץ ומצה פ"ז ה"ד): וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח, כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז, ומסיים בדת האמת

שקרבונו המקום לו והבדילנו מן התועים וקרבונו ליחודו, וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו, "והוא שידרוש מארמי אוֹבד אבי עד שיגמור כל הפרשה".

הרי שמבואר שמתחיל בגנות הוא כל סיפור לבן הארמי והירידה למצרים. וצריך ביאור בזה.

אכן הביאור בזה, הוא שאחר המתבאר שיסוד הבאת הביכורים ענינו הוא הכרת הטוב על כל הטובה. כחלק מלהודות על הטוב, הוא לדעת שככל שהיה כל כך רע לישראל, ונעשה אחר כל כך טוב, א"כ גדלה עוצמת ההודאה על הטוב שיש לו. וא"כ אם ארמי ח"ו אוֹבד אבי", הרי שלפי זה כלל ישראל לא היה צריך להיות קיים, וא"כ לא רק שאנו קיימים אחר כל זה אחר כל שעבוד מצרים, ובאנו אל הארץ, ויש לכל יהודי היכולת להביא מפרות הארץ הקדושה אלו המשובחים. א"כ ההודאה צריכה להיות מתחילתה מכל פירור של קבלת טובה מאת ה'. שוב באופן זה מתעצמת ההודאה לעין שיעור וגבול להודות על הכל בכל מכל כל שהכל ניתן לנו מידו.

ובזה יבואר עוד, שבמשנה (ביכורים פ"ג מ"א), אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה. וכתב שם הרא"ש שבכרה - ואפי' לא נגמר הפרי ומפרש טעמיה בירושלמי הנה הבאתי ראשית כל פרי בשעת הבאתה פרי, בשעת הפרשה אפילו בוסר ואפילו פגין: ומבואר, שבשעת ההפרשה אפילו שאינו עוד פרי חל על כך שם ביכורים.

ויבואר, שהואיל וענין הביכורים ענינו הוא הודאה כל כל טובה אפילו הקטנה שהכל הוא מאיתו יתברך, לכך מיד שיוצא הפרי הראשון הוא כבר מודה הכל שלך בורא עולם, אפילו ראשית פרי זה שהוא עדיין בוסר הכל מידך והכל שלך ואותו הבאתי, והוא כחלק מחובת ההודאה.

לפי זה גם יבואר, שהיו עושים גם עסק גדול מעצם ההבאה של הביכורים וכן מגוף הביכורים שהביאו אותם העשירים בקלתות של זהב והיינו כמתבאר שיסוד הכרת הטוב הוא עושה ומיצר שהאדם מיטיב עם זולתו שהוא ענין היהודי כמתבאר, משום כן כיון שההודאה צריכה להיות על כל הטוב, מתחילה ועד סוף, היו עושים העם עסק גדול, מניחים את הביכורים בתוך כלי חשוב ונכבד לבטא את גודל ההודאה לבורא.

ויש לומר בזה עוד, שתכלית היות עם ישראל עם ה' הוא "והבאתי אתכם אל הארץ". והבכורים הוא הביטוי והסימן שעם ישראל הגיע לתכלית הנרצה, להיות לחיות, בארץ ה' ויש לו פירות ארץ ישראל המשובחים, הוא ביטוי של מציאות עם ישראל בארץ הקודש ומשום כן היו עושים עסק גדול בכל עניני הבאת הביכורים בגוף הבכורים מכלי כסף וזהב וציפוי השור בזהב וכו'.

ובזה יבואר עוד מה שנתבאר לעיל שאפילו אגריפס המלך היה צריך ליטול על כתיפו את הביכורים.

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

והביאור בזה, אחר שיסוד הביכורים הוא הודאה על כל הטוב, שוב היא מצוה שבגופו שהוא האדם צריך להודות, ולכך אפילו המלך צריך הוא להודות, להביא ולהודות לשים על כתיפו לחוש את גודל הטובה שניתן לו.

ועוד יש להוסיף בזה, שעוד הלכה היא בחובת הביכורים, שרק כשיש בית המקדש אזי נאמרה חובת הביכורים.

והפשוט בזה, שהואיל וענין חובת הביכורים הינה הכרת הטוב, בזה מתעוררת האהבה לבורא עולם.

וא"כ כל זה בזמן שהקב"ה נמצא בביתו שהאזהב בביתו, ועם ישראל הוא הנאהב בכך יש דין להביא הבכורים להראות שאינו כפוי טובה להודות לה' על כל הטובה לומר "לפניו" הודאה שאינו כפוי טובה.

לתגובות: ys.rabin@gmail.com

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים

בשכונת פסגת זאב

ועבדת את ה' אלקיך - בשמחה, ובטוב לבב, ורוב כל

תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. ועבדת את איביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל ונתן על פרזל על צנאריך עד השמידו אתך (כח מז, מח)

בסיום הקללות נאמר בתורה: "ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך עד השמדך כי לא שמעת בקול ה' אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוך.. תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל".

ורש"י פירש שכוונת הפסוק, שכעונש על כך שלא עבדת את ה' אלוקיך, שהיה ראוי לך לעשות כן מתוך שמחה וטוב לבב, בהיות לך כל, במידה כנגד מידה, ניאלץ לעבוד את אויבינו, מתוך כל מיני קושי, בחוסר כל.

אך גם יש משמעות בכתוב, שיש הדגשה מיוחדת ועונש מיוחד על כך, שאפי' אם עבדת את ה', אך לא היה זה מתוך שמחה על כל אשר נתן לך, יש על כך תביעה, וכמו שכתב הרמב"ם (לולב ח, טו) וז"ל: השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב עכ"ל. [וכדבריו כתב גם רבינו יונה (משלי כא, טו)].

ורבו הפירושים^{סא} בטעם הפורענות המיוחדת על 'חוסר שמחה' בעבודת ה', למרות שמקיים את כל המצוות, שהדבר נראה תמוה, שהרי אין ציווי על דבר זה, ואין איסור לא

---

^ס והנה בגמ' (בערכין יא.) דרשו שעבודה זו אשר לא עבדנו את ה' בשמחה, הינה השירה על הקרבנות, והוא אחד המקורות שהביאה הגמ' שם לעיקר מצות שירה על הקרבן. ומדוקדק הפלא ופלא, המבואר בתהילים קל"ז, שבגלותנו מארצנו ציוונו האויבים "שירו לנו משיר ציון". וזהו קיום הכתוב, שתחת אשר לא עבדת את ה', תעבוד את אויביך באותה עבודה עצמה, וכמו שאמרו בתנא דב"א (רבה פרשה כ"ח) 'אמרו להן, שוטי עולם, אילו שרנו לא גלינו מארצנו'.

^{סא} במשך החיים שמעתי הרבה פירושים על שאלה זו, ורובם מבארים שמצווה בלא 'שמחה. מוכיח שהדבר עליו כמעמסה ושאינו חפץ בה. ויטוד זה נכון וברור ומוכח מכמה מקומות. ומפורסם בשם רבינו האר"י (שער רוח הקודש דף י ע"ב) שמה שאמר בפסוק "בשמחה.. מרב כל". **שצריך האדם לשמוח בעשיית המצוה וקיומה יותר מרב כל שמזמין לו השם יתברך והוא שמח בו**, ביותר מזה צריך לשמוח במצוה הבאה לידו שיקיימנה.

והעיד מורנו המהר"י שאמר לו רבו שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי חכמה ורוח הקודש, בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית. ותהילות לאל יתברך זכיתי ביום הולדתי [י"ב אלול פ"ד] לחדש בנושא זה תירוץ שלא שמעתי עד היום, וגם נראה לענ"ד שהוא גם הטוב ביותר.

להיות 'שמח'. ולמה החמירה תורה בדבר זה. עוד יש להבין מה הכוונה במה שהוסיף לומר מלבד 'השמחה'. עוד ב' מידות. א. "טוב לבב". ב. "ומרב כל".

עוד יש להבין שבגמ' (ערכין יא.) אמרו חז"ל איזו היא עבודה שהיא בשמחה ובטוב לבב? שעליה נאמר: "תחת אשר..". הוי אומר זה 'שירה'. והקשת הגמ' שמא נאמר שהכתוב מדבר על עבודת התורה, שנאמר בה "פיקודי ה' ישרים משמחי לב". ותירצה הגמ' שהתורה נקראת "משמחי לב". אבל לא נקראת 'טוב'. ולכך אי אפשר לפרש את הפסוק על 'תורה'. ודברי חז"ל אלו תמוהים טובא, שהרי כתוב על התורה "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף". (תהילים קיט, עב). וכן נאמר: "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו". (משלי ד, ב). ואיך אמרה הגמ' שהתורה אינה נקראת טוב.

והתוספות (שם ד"ה משמח לב) כתבו ליישב עפ"י מה שמבואר בהמשך הגמ' שהקשתה שמא פסוק זה נאמר על הביכורים שנאמר בהם: "ושמחת בכל הטוב". דהיינו שכתוב בהם גם שמחה וגם טוב. ותירצה הגמ' שבכורים נאמר בהם 'טוב'. אבל לא נאמר בהם 'טוב לבב'. ולכך מוכל שהפסוק לא מדבר בביכורים. ובזה מבואר שאף שנאמר על התורה 'טוב'. מכל מקום כיון לא שנאמר בה 'טוב לבב'. על כרחך הפסוק לא מדבר בה, כי אם על 'שירה'. ועדיין דברי הגמ' צ"ב, מה ההבדל בין "שמחה וטוב לבב". שכתוב בשירה. יותר 'מהשמחה וטוב' שיש בתורה.

בשם משמואל (חוה"מ סוכות תרע"ד) כתב לבאר שהנה האדם מורכב מב' כוחות סותרים 'נשמה - וגוף' והיצר הטוב מושך את האדם לדברים המועילים לנשמה. ואילו היצר הרע מושך את האדם לדברים שמועילים לגוף. הביא בשם הזוה"ק שהכח שמחיה את ב' היצרים הוא 'השמחה'. דהיינו שיצר הטוב מתגדל ע"י שמחה פנימית שבאה מתורה ומצוות, ואילו יצר הרע מתגדל ע"י שמחה חיצונית שבאה מהוללות ודברים בטלים. ובזמן שיש לאדם שמחה בתורה, הרי שהוא מגביר את כוחו של היצר הטוב, וממעיט את הכוח של יצר הרע, וממילא יתמיד ויוסיף בעשיית מצוות וימעט בעברות, אבל אם ח"ו אין לאדם שמחה בתורה, ממילא היצר הרע הוא ששמח בלבד, כי הנאות הגשמיות אין צורך לטרוח להשיגם, כמו הנאות רוחניות, וממילא מגיע לידי כל העברות כולם, ומזה מתגלגל כל הקללות והגלות רח"ל³⁰.

אמנם באו חז"ל ואמרו שלמרות שעל ידי שמחת התורה אדם מגביר את כוחו של יצר הטוב וממעט בזה כח היצר הרע, מ"מ כח 'השירה' עדיף עליהם³¹. כי על שירה נאמר

³⁰ ובדומה לזה ביאור האחרונים עניין 'טומאת מת' שיהודי כל זמן שהוא בחיים שורה בקרבו רוח קדושה, וממילא מיד כשמת נשאר גופו פנוי מאותה הקדושה, לכך נכנס בו מיד רוח טומאה. אבל גוי שבעודו בחיים שוכן בתוכו רוח טומאה, וכשמת נעדר ממנו אותו הרוח, על כן אינו מטמא באהל.

³¹ מובן מאליו, שהאמור כאן ובכל הדברים לקמן, מדבר על השמחה והשירה לפני ה' כעין השיר יושר על קרבנך, והיינו שמחה מתפרצת מתוך הכרה בהירה של אהבת ה' לעמו, והשגחתו עליהם כל ימי עולם, והאדם המגיע להכרה הנכונה, ומשבח לאלוקיו על כך מתוך שמחה המתפרצת, זהו הכלי להשיג רוח הקודש כמו בשמחת בית

"שמחה וטוב לבב". ואילו על תורה נאמר "שמחה וטוב". וביאר רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א (פרי צדיק מוצאי יוכ"פ אות ו) שהחילוק בין הדברים עפ"י מה שאמרו בחז"ל (ברכות נד.) עה"פ "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך". שלא נאמר בכל 'לבך' אלא 'לבבך' שהכוונה ליצר טוב וליצר הרע. וכמו שנאמר עליהם "לב חכם לימינו, ולב כסיל לשמאלו". (קהלת י, יב). וכמו כן יש לומר "שטוב לבב". הנאמר כאן הוא ב' יצרים אלו.

ובזה שונה 'שירה' מתורה, כי בלימוד תורה אף שמחזק אצל האדם את 'הלב חכם' ניצר הטוב] שלא יתפתה אחר 'הלב כסיל'. [ניצר הרע]. כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל:): 'אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח. מ"מ אינו מכניע את היצר הרע לגמרי, שהרי אכתי יש יצר הרע גם בבית המדרש, ורק שאינו 'מנוול' כמו היצר הרע שיש ברחובה של עיר, ולזה אמרו חז"ל (שם) עוד 'בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה אינו עוזרו אינו יכול לו'. כי התורה לבדה אינה מכניע את היצר הרע לגמרי. ולכך צריך תוספת עזרה מהקב"ה.

אבל 'שירה' זה שמחה שפורצת גבולות, שגם הגוף משתתף בשמחה נאמר בה 'לבב'. דהיינו שגם היצר הרע שמח בזה, וממילא אין מקום לשום חטא אצל האדם כי גם היצר מקבל חלקו ואינו מחפש כלל ליהנות "מבארות נשברים אשר לא יכלו המים". [אין 'מים' אלא תורה]^{סד}.

ומעתה מואר באור יקרות מה שסיימה התורה אחר מידת "השמחה בטוב לבב". - "מרוב כל". שכיון שהשמחה המדוברת היא שגם הגוף שותף לה, מתוך כך מתעוררת השאלה, וכי תמיד אדם נמצא במצב שהגוף מאושר וטוב לו, הלא העולם הזה מכונה בשם 'נוה התלאות'. (ר"ת בספר הישר). וא"כ כיצד יתכן לדרוש מהאדם לשמוח 'עם גופו'.

לזה הוסיפה התורה "ומרוב כל". וביאר רבינו החת"ס שהסיבה שאדם אינו עובד את ה' בשמחה, הוא משום שהחליף את מדתו של יעקב אבינו במידתו של עשיו, שבשעה שיעקב חזר מבית לבן וניפגש עם עשיו אחיו, אמר לו: "קח נא את ברכתי אשר הבאת לך כי חנני אלהים, וכי יש לי כל". (בראשית לג, יא). ואילו עשיו ענה לו: "ויאמר עשו לי רב, אחי יהי לך אשר לך". (שם ט). שההבדל בין הנהגת יעקב לעשיו, שיעקב אבינו מתספק הוא במה שיש לו, ומתוך כך חי גם אם חסר לו איזה דבר מה, הרי שמח ומאשר וכמו שאמרו חז"ל (אבות ד, א) 'איזהו עשיר השמח בחלקו'. ולכך יש לו 'הכל' לא חסר לו מאומה. אבל עשיו יש לו הרבה, ומתוך כך תמיד הוא עומד בחסרון כי עדין לא מילא שאתו, וזה מה שאמר הכתוב "צדיק אכל לשבע נפשו ובטן רשעים תחסר". (משלי יג, כה).

השואבה (וכידוע מכתבי רמח"ל, שא' העיקרים הגדולים בהשגת רוח"ק, הוא ע"י שירי דוד המלך ע"ה □ שירות בשם ה'. ואין לכך כמובן כל קשר לשמחה המגיעה מתוך התרוננות 'מצב רוח' או הנאות העולם.

^{סד} והגר"א בביאורו לדה"י כתב כי הממונה על שירת הלויים במקדש נקרא 'מנצח', לפי שע"י הניגון מנצחים ליצר הרע.

ואכן רבים הם העוסקים בתורה, ואף שמחים בה, אבל תמיד עסוקים הם 'בהכנעת היצר'. ולא בשיתופו בעבודת ה'. כי 'שירה' שאמרו חז"ל הוא ביטוי 'לשמחת חיים' שאדם מביא מהתורה לשאר חלקי החיים, ולא רק בשעת לימוד. אלא אף בהליכה בדרך ובהנהגת הבית ובשאר הזמנים, יש את מצוות השמחה, שגם הגוף מרגיש שעבודת ה' ושמירת מצוות מועילות עמו, וכמו שמשא רבינו חזון ח' פעמים במשנה תורה שכל התורה והמצוות הם "לטוב לנו כל הימים". (דברים ו, כד). כבר בעולם הזה, ולהשיג מעלה עצומה זו, צריך התבוננות רבה, איך המצוות זומניהם [שמחה עצומה בפורים, אבל עצום באב, יראה בראש השנה, אהבה בסוכות ועוד..] מועילים לנו ומטיבים עמנו באיכות החיים בעולם הזה.

ורבים מאמרי חז"ל אשר מרמזים לבר זה, דוגמא קטנה מה שאמרו במשנה (אבות ו, ד). כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. וביאר בספר 'הון עשיר'. שאין אתה סובל צער גדול בהתנהג עצמך בעניות, מפני שיש לך פת בסלך, כמו העני ממש שהוא אביון תאב לכל דבר כי אין לו פת בסלו. דהיינו שמייעוט עונג בעוה"ז הוא טוב לגוף ממש. ואדרבא הרדיפה אחר עינוגי העוה"ז מרחיקה את האדם מחיים מאושרים. [והארכנו בזה בהרבה מקומות ובעיקר בקונטרס להתענג על ה'].

ומעתה נחזור על הפסוק בשלמותו, עם החידושים שנתחדשו. "בשמחה". דהיינו שמחה פנימית שמגדילה את היצר הטוב, ומקטינה את היצר הרע. (שם משמואל). "טוב לבב" שגם הגוף [יצר הרע] שותף לשמחה. (רבי צדוק). "ומרוב כל". שגם אם נמצא בשעת מחסור, והגוף לא כ"כ שמח. ירבה במידתו של יעקב אבינו ששמח בחלקו בכל שעה. (חת"ס).

*

מובא בשם רבינו הגר"א לרמז עה"פ "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה". דהיינו אותיות שהם מתחת תיבת 'אשר'. שאחרי א בא ב. ואחרי ש בא ת. ואחרי ר בא ש. ויוצא תיבת 'שבת'.

ובא לרמז שנעשו עם ישראל על שלא מענגים את השבת, ולהפך ע"י עונג שבת זוכים לקרב את הגאולה.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)

**האם בידינו להכתיר שמו של שבת פרשת כי תבוא "שבת
הכרת הטוב" כהכנה לקראת ראש השנה?**

אם מישהו ישאול אותך לרשום רשימה של דברים שחייבים להיות מכיר בטובות של הבורא כל עולמים, בקצת התבוננות יצליח כל אחד מאתנו לפרט חסדים טובות לאלפים ולרבבות מכף רגל ועד ראש, הוא הטיב הוא מטיב הוא גמלנו הוא גומלינו.. ואף אם אנו מתייסרים רח"ל ביסורים שונים, יסורי הגוף והנפש, הרי בתוך כל הצרות (שהם לטובתינו) יש חסדים נסתרים ואף גם גלויים. והנה האי סוגיא של הכרת הטוב, שייכת ביותר לעבודת השעה, בסוף השנה וכהכנה לקראת השנה החדשה הבעל"ט □ כי הזמן גרמא, דייקא לפני שבאים לבקש ולהתחנן לכתיבה וחתימה טובה להיות מכיר בגודל הטובות שזכינו במשך השנה שעברה ולהלל ולהודות עליהם. ולכן מן הראוי להציע לפניכם מה שראיתי השנה בספר "משך חכמה" ביאור מחודש ונפלא בפסוק בפרשת השבוע שחייבים להוסיף ברשימה הגדולה שלנו של הכרת הטוב לפניו יתברך.

ביאור חדש בדברי הפסוק "מרוב כל"

דבריו באים לפרש הפסוקים (כ"ח, מ"ז-מ"ח) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. ועבדת את אויביך.. ובעירם ובחוסר כל.. ומפרש ע"פ דברי הגמ' (נדרים מ"א) "אמר אביי נקטינן אין עני אלא בדעה, במערבא אמרי דדא ביה, כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה.. זאת אומרת כי "דעת" מכונה בשם "כל", ומקדים עוד דברי הגמ' בברכות (נ"ח) האיך שבן זומא התבונן כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש זורע וקצר ועמר ודש וזרה וברר וטחן והרקיד ולש ואפה ואחר כך אכל, ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני! וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש גזו ולבן ונפץ וטוה וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש, ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני! והנה כל זה בנוגע לאכילה ולבישה, אולם כמו כן בנוגע לשלימות השכלי... ואלו דבריו "כן צריך האדם להתבונן אל חסדי הבורא ב"ה על השתלמות השכלי אשר כמה יגיעות יגע וחקירות ונסיונות עמל אברהם אבינו עד שהתבונן להרחיק הגלולים, ולהשכיל אמיתת מציאות השי"ת, ויחודו והשגחתו, והשארת הנפש, ואח"כ עמלו אבות הקדושים לעמוד על אמיתתו, ויגעו אבותינו במצרים עד שנעשו ראויים לקבל תרי"ג מצות ותורתנו הק', והמה כולם אורות בהירים ומזהירים את הנפש אשר בכל אחת מהם יוכל האדם להתדבק בצחצחות האמיתית, הדבקות להיחיד האמיתי, ומה שיגעו כולם אני מוצא כל אלו מתוקנים לפני! כמה צריך האדם הנלבב להיות שמח ולהודות להשי"ת הטוב שזכוהו לכל זה.."

ביאור דברי הפסוק

ומעתה נבוא ונשמע להפירוש בדברי הפסוקים הנזכרים □ וזהו "בשמחה ובטוב לב מרוב כל", זהו מרוב הדיעות הצודקות והמשכילות, המזהירות בשכל האלקי, אשר זה יקרא הריבוי מכל, כמו שאמר על שלמה חכמה ותבונה הרבה כו' כחול כו' (מלכים א' ה, ט). וכבר התבונן החסיד בשער הבחינה, ז"ל והגדולה שבטובות שהטיב בהם הבורא לאדם כו' התורה הנתונה כו' כו', על זה צריך האדם לשמוח ולתת שבח והודיה להשי"ת מעומק לב ולהתנחם בזה על כל מדוי לבבו והמקרים המעיקים לו בשנות ימי חייו הספורים המועטים בעולם הנפסד והעובר. עכ"ד הנפלאים.

ש"ס בלי פרש"י ותוס'!?

והנה כאשר מתבוננים בזה, יש לנו להיות מוסיף והולך, כי בזה שהבורא כל עולמים גזר שנחיה בדור הזה דייקא, הרי שותים אנו מבאר מים חיים של רבותינו אשר מפיהם אנו חיים, במשך כל האלפי שנות עולם, מהאבות הקדושים, הדור דיעה, התנאים, אמוראים, גאונים, ראשונים ואחרונים, לחיות ולשאוב מתורתם של החדרים השונים בכלל ישראל, מהחדר של הבעש"ט ותלמידיו מחדרו של הגר"א ותלמידיו ושל החכמים של אחינו בני הספרדים וכל השערים השונים בכלל ישראל לקיים דברי חז"ל איזהו חכם הלומד מכל אדם. אנא לצייר האיך נצליח ללמוד ש"ס בלי פרש"י ותוס' ודברי הראשונים ואחרונים, האיך נזכה לקיים דבר ה' זו הלכה בלי השו"ע והנושאי כלים עד לפוסקי דורינו ועד בכלל. הרי חייבים להיות מכיר ולשמוח "מרוב כל"!! ולקיים דברי הפסוק "ושמחת בכל הטוב" שכולל בה הטוב של התורה וכפי הפירוש הידוע של האורהחה"ק שם. וכבר הצענו פעם להציע בשער בת רבים, אשר אם היה בידינו להכתיר שם עבור השבת הזאת, כמו שמנהג ישראל תורה לקרוא "שבת סליחות" "שבת שירה" וכמו כן כמה שבתות, להכתיר השבת שבו אנו קוראים אודות מצות ביכורים, בשם "שבת הכרת הטוב" כהכנה דרבה לקראת השנה החדשה הבעל"ט, אכ"ר.

מי הדעת / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית

חביבה תורה על לומדיה

הַסֵּפֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם לֵה' אֱלֹקֶיךָ (כז, ט)

ועוד פתח ר' יהודה בכבוד תורה ודרש "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם" וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה תורה מהר סיני.

(ברכות סג:)

*

מתן תורה בכל יום ויום

הט"ז (או"ח מז' סק"ט) כתב וז"ל ונ"ל עוד שתקנו לחתום [בברכת התורה] "נותן התורה" שיש במשמעותה לשון הוה ולא "נתן" בלשון עבר, אלא הכונה שהוא יתברך נותן לנו תמיד בכל יום תורתו דהיינו שאנו עוסקים בה, וממציא לנו הוא יתברך טעמים חדשים, וכמ"ש (עירובין נד:): על דדיה ירווך בכל עת מה התינוק וכו' עכ"ל.

ובכלי יקר על התורה (ויקרא כ"ג ט"ז) כתב וז"ל שעל מתן תורה לא רצה ה' להגביל יום ידוע, לפי שצריך האדם שיהיה דומה לו בכל יום ויום מכל ימות השנה כאילו באותו יום קיבלה מהר סיני, כי באמת אמרו רז"ל שהתורה נמשלה לדד, מה דד זה שכל זמן שהתינוק ממשמש בה הוא מוצא טעם חדש, על כן דין שהוא שיהיה דומה אליו בכל יום כאילו קיבלה מהר סיני, ואם כן כל יום הוא מתן תורה אצל ההוגים בה על כן אין ראוי להגביל יום ידוע לנתינתה, ועל כן אמרו רז"ל שיהיו ד"ת חדשים עליך וכו' שהרי באמת אתה מוצא בה דבר חידוש בכל יום ויום, ועל כן אין יום נתינתה מבואר בתורה עכ"ל.

וראה בזוה"ק (במדבר קע"ט ע"ב) תא חזי, מילין דאורייתא קדישין אינון, עלאין אינון, מתיקין אינון, כמה דכתיב (תהילים יט) הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש וגו', מאן דאשתדל באורייתא כאילו קאים כל יומא על טורא דסיני וקביל אורייתא.

בדברי הגמרא "מה למזון שכן נהנה"

איתא בגמרא בברכות (כא.). אמר ר' יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון בקל וחומר וכו' ודוחה הגמרא איכא למפרך מה למזון שכן נהנה.

וידוע להקשות שהרי ודאי נהנה מהתורה, ומה שייך לומר שדוקא ממזון נהנה ולא מהתורה, והרי מקראות מפורשים שדברי תורה מתוקים מדבש ונופת צופים, ומדרשי חז"ל מלאים מזה, ומפורש בראשונים ואחרונים שדברי תורה יש בהם הנאה, ופוק חזי עדות הלומדים בבית המדרש, והביא אאמו"ר שליט"א את דברי הט"ז (יו"ד רכ"א סק"ג) על הדין

שמודר הנאה מחבירו שמותר ליטול לולבו כיון דמצוות לא ליהנות ניתנו מ"מ אסור לשאול ממנו ספר וללמוד בו כיון שלימוד התורה הנאה מיקרי שמשמחת את הלב וכו',

דברי האבני נזר שהנאה בתורה היא כהנאת גרונו

והביא אאמו"ר מדברי האבני נזר (או"ח סימן ס') שהקשו לו קושיא זו, וביאר שברכת המזון מברך על הנאת מעיו אך הנאת גרונו כבר אינה קיימת בשעת הברכה, ועל כן אמרו מה למזון שכן נהנה דזה קאי על הנאת מעיו כיון שרק במזון שייך לברך לאחר המזון דיש הנאה במעיו אחר האכילה אבל בתורה ההנאה היא בשעת הלימוד עצמו אך לא לאחריה. והדברים טעונים ביאור רב שהרי ודאי נהנה מהלימוד אף אחר שגמר ללמוד כמו שהחוש יעיד.

ונראה להציע ביאור בכונת דברי האבני נזר דהנאה לגבי מזון יש לה הגדרה שונה כיון דהמחייב בברהמ"ז הוא על השביעה, וזהו דוקא מחמת שהמזון משביע שלא יהא רעב יותר משא"כ בתורה אף שהוא מתענג בד"ת והתענוג נשאר אחר הלימוד מ"מ אי אפשר לומר שאינו רעב לדברי תורה נוספים שהרי אדרבה הרי הוא משתוקק לעוד ד"ת, ולכן לגבי ברכה שלאחריה שבאה על הנאת מעיו, י"ל דדוקא במזון מברך שכן נהנה הנאת מעיו דהיינו שמועיל שלא יהא רעב טפי, משא"כ בתורה דשייך הנאת גרונו ולא הנאת מעיו.

"ישבעו ויתענגו מטובך" □ בתורה אין שובע

ויסוד הדברים לפי דברי ההפלאה בהקדמתו (אות יב) ובפנים יפות (שמות) על מה שאומרים בתפילת מוסף בשבת "כולם ישבעו ויתענגו מטובך" שבמידת בשר ודם יתהפכו הענינים יש שביעה בלא עונג ויש עונג בלא שביעה כגון במרבית אוכל ימצאו בו שביעה גמורה אבל כשישבע ימאס בעיניו כמ"ש נפש שבעה תבוס נופת, וברבות הכסף תתהפך עניניו כי לא ימאס במלא ביתו כסף וזהב אבל אין לו שביעה כמ"ש אוהב כסף לא ישבע כסף, אבל במידת הקב"ה כלי מלא מחזיק וכו' אלא שיותר שירבה לימודו וישבע מאד יערב ויתענג תענוג נפלא, וזה ישבעו ויתענגו שלאחר השביעה יתענג ולא יזוע ממנה ואין לך מידה טובה הימנה עכ"ד.

ומתבאר בדבריו שבדברי תורה מתקיימים שני הדברים יחד שביעה ועונג ואף שהוא שבע מהדברי תורה שלמד הרי הוא מוצא טעם בדברי תורה חדשים שלומד, וביותר לא רק שמתענג אלא שמשתוקק ללמוד עוד דברי תורה.

וצריך להבין דברי ההפלאה שאף שיש השתוקקות ללמוד עוד מ"מ יש גם בחינה של שביעה וכמו שאמרו כולם ישבעו ויתענגו מטובך ולכאו' הרי שני הדברים תרתי דסתרי ואם משתוקק עוד ללמוד כיצד מתקיים כאן שביעה,

אלא הביאור דבתענוגי העולם כיון שמשתוקק עדיין לתענוגים נוספים הרי שאין אצלו סיפוק ממה שכבר התענג שכל זה איננו שווה לו כיון שעדיין אין רצונותיו מסופקים והרי הוא נמצא באותו מקום שבתחילה שמשתוקק לתענוג, מה שאין כן בדברי תורה הרי שהוא

מלא סיפוק ממה שכבר למד ומלבד זה הוא משתוקק לעוד דברי תורה אך אין זה מונע את הסיפוק שכבר יש בתוכו אלא מתווסף עוד ועוד תענוג על מה שבתחילה.

ועיין במש"כ החתם סופר בדרשות (חג סוכות תקנ"ה) שבדברי תורה לא שייך הסתפקות כי אם בכל יום יוסיף אומץ ותאווה וחשק והשתוקקות ודביקות בה' אלוקיו, וכל שהוגה בה מוצא בה טעם ושמח בעמלו ומתאוה למדריגה שאחריה, וכשמשיגה שמח בזה ומתאוה למה שאחרי זאת המדרגה, כי התורה טוב בעצם לכן לא ייטב בה לעולם וכו' עכ"ל.

וכבר איתא במדרש (ויקרא רבה פכ"ב) על הפסוק אוהב כסף לא ישבע כסף אמר רב נחמן מי שאוהב דברי תורה אינו שבע מדברי תורה, ובילקוט שיר השירים (ב' ד') ומה היין כל שאוהבו אינו שבע ממנו כך דברי תורה.

ביאור דברי הגמרא שבתורה אין הנאת שביעה

ולעניננו יש לפרש דלא שייך ללמוד ברכה שלאחריה בתורה בקל וחומר מברכת המזון כיון דבמזון הברכה היא על הנאת מעיו והוא על מה שהוא שבע ואינו רעב ואף שבתענוגי עודה"ז נתבאר דאינו שבע אלא משתוקק עוד, מ"מ זה על התענוג של הנאות ותאווה וכמו בכסף שנאמר "לא ישבע כסף" אך ברהמ"ז הוא על מה שמשיג רעבונו והמזון משקיט רעבונו והברכה היא על מה שאינו רעב משא"כ בתורה אף שיש בחינה של שובע מ"מ עדיין הוא רעב ללמוד עוד ולא שייך לומר שכבר אינו רעב, וכיון שברהמ"ז באה על מה שהמזון משפיע שיהא שבע ולא יהא רעב יותר, זה לא שייך בתורה שאף אם שייך שביעה אך עדיין לא השקיט רעבונו.

ויתיישב בזה קושיא נוספת שבגמרא בברכות (דף מח:): מבואר דשפיר ילפינן ברכת התורה מברכת המזון וקשה מדוע לא פרכינן מה למזון שכן נהנה וכמו שהגמ' דוחה בדף כא. וצ"ע. ולהמתבאר א"ש דדוקא לגבי ברכה שלאחריה בתורה שייך לפרוך מה למזון שכן נהנה דהמזון תכונתו שאינו רעב אח"כ משא"כ בתורה שעדיין הוא משתוקק עוד ללמוד אך בגמ' בדף מח' דילפינן לענין ברכה שלפניה בתורה שפיר שייך ללמוד ממזון כיון שבתורה יש הנאה ואף יש הנאת שביעה.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

הנהגת השם יתברך האור שבתוך החושך

וּנְתַנֵּךְ יְקוֹק לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנֵב וְהֵייתָ רֵק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמִטָּה פִּי תִשְׁמַע אֶל מִצְוֹת יְקוֹק
אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶךָ הַיּוֹם לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת: (מג) הִגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעַלָּה
מַעַלָּה וְאַתָּה תִרְדּ מִטָּה מִטָּה (כח, יג)

א} יש להתבונן מדוע בברכות כתוב רק למעלה ולא כפל הלשון מעלה מעלה כמו שאמר בקללות? ב} הנה ידוע מאמר חז"ל שבתוך הקללות גם יש הברכות לבנ"י כאב לבנו. ומה ברכה בזה שהגר יהיה עד למעלה ובנ"י עד למטה? ג} ועצם כפילות הלשון צריך ביאור מעלה מעלה ומטה מטה?

הנהגת בני אדם שבעת צרה נכנסים לדיכאון:

הנה דיברנו בשיעורים הקודמים על אהבת המסטיקה שאדם משתוקק לחקור על העתידות וביארנו את דעת תורה שזה הבל וריק והכל אשליות וישראל מעל המזל והכל תלוי בבורא יתברך אין עוד מלבדו ואפס זולתו אין שום כוח בעולם להועיל או להזיק, ובשיעור השני ביארנו את פענוח תעלומת החיים שיש שני הנהגות עם האדם או לתקן אשר פגם בגלגול הקודם או יסורים לבחון את האדם, וכעת נוסיף נדבך נוסף בחיזוק האמונה על דרכי ההשגחה של הבורא יתברך, למרות שהאדם בשעת צרה רואה רק חושך ואפילה מצוקה וצער ונכנס לדיכאון, אולם תורתנו מלמדת אותנו דוקא שכל צרה מסתרת מאחריה גאולה וישועה, וכאשר רואים שהעולם חשוך ויש איבוד העשתונות מחוסר אונים הדבר מסמל את תחילת הגאולה כי אחרי כל שפל גאון, ומתוך החושך עלינו להתעודד ולהתחזק באמונה כי הגאולה קרובה לבוא וכל אחד ישתדל לחזק ולהתחזק באמונה תמימה ולהפנים שאין עוד מלבדו ואפס זולתו ורק מכוח אותה אמונה נזכה לגאולה במהרה בחסד וברחמים כאשר נבאר להלן.

אחרי גאון שבר:

אולם כידוע שאחרי גאות שפל ואחרי שבר גאון כיון שהכלל לכל עליה יש ירידה ולכל ירידה יש עליה והעולם הוא גלגל, וחז"ל כבר לימדונו שאדם שרואה שהכל הולך טוב בלי שום יסורים ידאג שמא משלמים לו שכרו בעוה"ז. וכמאמר חז"ל במסכת סנהדרין דף קא ע"א אמר רבה בר בר חנה כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו. אמר להן, חמה עזה יש בעולם. התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק. אמרו לו למה אתה משחק? אמר להן וכי מפני מה אתם בוכים? אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער, ולא נבכה? אמר להן לכך אני משחק. כל זמן שאני רואה רבי, שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה, ואין שמנו מבאיש,

ואין דובשנו מדביש, אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו. ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח. אמר לו עקיבא, כלום חיסרתי מן התורה כולה? אמר לו לימדתנו רבינו [קהלת ז'] כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ע"כ. וביאור דברי רבי עקיבא שכאשר האדם יראה שיש הצלחה יוצאת מגדר הרגיל עליו לדאוג כיון שלכל עליה והצלחה יש ירידה ולכן היה עצוב, אך כשראה שבאו עליו יסורים שמח שיש עכ"פ חוסר בשלימות ויש תקוה להמשך.

מעשה עם רבי סעדיה גאון:

נפתח בסיפור מפורסם על רבי סעדיה גאון בתקופת הזוהר זכה לשני שולחנות והיה מתגורר בטירה כמלך ורבים היו משרתיו, והנה פעם הלך אחד ממשרתיו להטביל בים כלים יקרים מאוד לפני פסח, אולם הים היה גועש וכאשר הכניס את הכלים לטובלם נסחפו ונעלמו, אותו משרת לא ידע את נפשו על הנזק שנעשה בגללו אך העלים את הדבר ולא סיפר על כך, והנה לאחר שנה שוב נצרך ללכת להטביל כלים חדשים לפסח וכמובן הפעם פעל במשנה זהירות, ולהפתעתו פתאום גלי הים מציפים את הכלים משנה שעברה לחוף וממש התפעל מהנס שאירע לאדונו כיצד הקב"ה החזיר לו את האבידה, כמובן מרוב התפעלות חזר וסיפר לאדונו את חטאי אני מזכיר היום ומתוודה שכך היה שנה שעברה אולם השנה נעשה נס גדול והוחזרה האבידה בשלימות, כאשר שמע רבי סעדיה גאון את הנס הצטער, והמשרת לא הבין הרי צריך לשמוח איזה נס הקב"ה עושה לו, אולם הרס"ג אמר למשרתו דע לך שאחרי גאות שפל כאשר אדם רואה שהכל מצליח בצורה מיוחדת יצפה שלאחריו יהיה שפל, ואכן לא עבר זמן מועט וירד הרס"ג מנכסיו עדי הגיעו לדפק על דלתות נדיבי עם לספק לחם למחייתו, והנה באותה תקופה קשה שהיה מחזר על הבתים הגיע לאחד הישובים וראה טירה יפה של גביר וניגש לבקש כדי מחייתו, אולם בעל הטירה היה אחד מתלמידיו לשעבר והצליח לזהות את רבו והופתע על מצבו שהיה בלתי נסבל והחליט לאוספו לתוך בית ולספק כל צרכיו בצורה מכובדת, אולם לצערנו כל המצב הזה פגע קשות ברס"ג וחלה במחלה קשה, אולם הגביר לא חסך מאומה בכדי לדאוג לרפואתו ואת מיטב הרופאים הביא עד אשר הגיע רופא ממרחקים ואמר שיש תרופה מיוחדת שיכולה להועיל אם יכינו סיר גדול של עופות ויבשלו מרק מהן וירתיחו עד שישאר רק כפית מכל הסיר ואותה כפית ישתה יועיל לרפואתו, ואכן כך עשה הגביר וטרח והכין עד שהגיע לכף מרק מרוכז ובהגישו את הכף להשקות את הרס"ג לא פחות ולא יותר נופל עכביש מהתקרה לתוך הכף, הגביר חשב עד כמה מזלו רע אולם הרס"ג באותו רגע חיך, אמר לגביר דע לך שאחרי שפל גאות כיון שהגיע לשיא השפל שאפילו את הכף מרק נופל לתוכו עכביש סימן שמכאן מתחיל הישועה ואכן כך היה.

הקדמה ראשונה החושך אינו העדר האור אלה יצירה בפני עצמה:

אחר הדברים האלה נקדים שני הקדמות הקדמה ראשונה שהחושך אינו העדר האור אלא הוא בריאה בפני עצמה ונצרכת לקיום העולם. ועלינו להבין שהבורא יתברך ברא את העולם בחכמה מעל השגת השכל האנושי וככל שנעמיק נשכיל להבין את עומק חכמת

הבורא יתברך, אחד הדברים המעניינים שהקב"ה ברא את העולם עם ניגודים, אור וחושך, טוב ורע, דין ורחמים, ימין ושמאל, וככל שנעמיק בדבר הזה נראה שטובת הבריאה כולה שיהיה ניגודים כי אחד מעצים את השני, וכל אחד ממצה את עצמו ובכך הדבר מתפתח, ובלעדי השני אין לו ערך וכך כל העולם מתנהל עם ניגודים בכל תחומי החיים, כי בלעדי זה לא יהיה ערך ולא יצליח השני. כי אין האור ניכר אלא מתוך החושך, ולכן אילו היה רק טוב אין לו ערך ולא יכירו בטובת הבורא יתברך אלא מהחושך יהיה ערך לאור, ויתרה מכך זה המסלול היחיד לקבל אור לאחר שמקדים לו חושך ומכשיר את האדם להיות כלי קיבול לאור והטוב. ולזאת תורתנו מלמדת אותנו בבריאת העולם שיש שני יצירות אור וחושך, כמ"ש בראשית פרק א פסוק (ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קֶרָא לַיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד: וכך כתב הנביא ישעיהו פרק מה פסוק (ז) יוֹצֵר אֹר ובוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֲשֵׂה שְׁלוֹם ובוֹרֵא רָע אֲנִי יִקְוֶךָ עֲשֵׂה כְּלֵי־אֱלֹהִים: וכך חז"ל תיקנו בנוסח ברכות קריאת שמע כמבואר במסכת ברכות דף יא ע"ב אמר רבא: כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום. בשלמא מדת לילה ביום - כדאמרינן: יוצר אור ובורא חשך, אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה? - אמר אביי: גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור. וכך מבואר במסכת פסחים דף ב ע"א אלא הכי קאמר: קרייה רחמנא לנהורא: ופקדיה אמצותא דיממא, וקרייה רחמנא לחשוכא ופקדיה אמצותא דלילה. ללמדנו שהחושך אינו העדר של אור אלא הוא יצירה בפני עצמה להוציא מדעת אותו מין שאמר לא יתכן שמי שברא את האור יברא חושך, וכתב על כך רבינו יונה במסכת ברכות דף ה ע"ב גמ' מדת לילה ביום יוצר אור ובורא חשך וכו', יש ששואלין למה צ"ל מדת יום בלילה ומדת לילה ביום הלא די כשיאמר מדת יום ביום ומדת לילה בלילה והיה אומר הרב רבי אליהו הצרפתי ז"ל שטעם הדבר משום דאמרינן בגמרא ההוא מינא דאמר לר' מי שברא אור לא ברא חשך ומי שברא חשך לא ברא אור שנאמר יוצר אור ובורא חשך כלומר ממה שלא אמר יוצר אור וחשך משמע שכל אחד ואחד היה לו בורא לבדו, אמר לו שוטה שפיל לסיפיה דקרא ה' צבאות שמו שהוא לבדו ברא הכל, וע"כ אנו אומרים מדת יום בלילה ומדת לילה ביום להודיע שבורא אחד ברא הכל: וכן כתב הגאון בקול אליהו שמות פרשת בא אות נג) ועיי"ש בהערות שהעיר אמנם ראה זה פלא בב"ח בטור או"ח סי' ו' שכתב שם דחושך אינו כי אם העדר האור וכו' ע"ש וצ"ע. ללמדנו שהאור אשר מסמל את הטוב והחושך אשר מסמל את הרע הכל ברא השם יתברך ואמנם הם שני ניגודים אבל שניהם תכלית ומטרה אחת ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ואחד משלים את השני.

הקדמה שניה שהאור בה דווקא אחרי החושך:

עוד הקדמה שניה שהאור מתחיל מהחושך ולכן כל צרה היא תחילת הישועה. ויותר מכך התורה מלמדת אותנו שהלוח היהודי בנוי על השקפת תורה והיממה מתחילה דווקא מהערב ויהי ערב ורק אחר כך ויהי בוקר לרמז לדברי איוב פרק ח פסוק (ז) וַהֲיָה רֵאשִׁיתְךָ מִצֶּעַר וְאַחֲרֵיתְךָ יְשׁוּעָה מְאֹד: כיון שהמסלול לקבל את האור ולהעריך את חסדי השם יתברך צריך קודם חושך, כך שהחושך הוא בשורת האור העתיד להגיע וחייב האדם להאמין כמו שאמר דוד המלך בתהלים פרק צב פסוק (ג) לְהַגִּיד בַּבֶּקֶר חֲסִדְךָ וְאַמוּנָתְךָ בַּלַּיְלוֹת: לרמז לנו

בלילות צריך את האמונה החזקה ולראות את האור בקצה המנהרה, להאמין שאחרי זה יהיה בבוקר חסדך. ואכן כך אמרו חז"ל בבראשית רבה (וילנא) (פרשת בראשית) פרשה ט סימן ז רבי נחמן בר שמואל בר נחמן בשם רב שמואל בר נחמן אמר הנה טוב מאד זה יצר טוב והנה טוב מאד זה יצר רע וכו', וכן שם נאמר עוד והנה טוב מאוד זה רע, או זה גיהנם או זה יסורים וכדומא איך יתכן. אלא חכמנו מלמדים אותנו שהמסלול לקבל טוב ולהעריך אותו רק מתוך הרע והחושך, ולכן כל חושך ורע הוא בעצם בשורה ולבאות, וכמ"ש בישעיהו פרק ס פסוק (ב) בַּיְהוָה הַחֹשֶׁךְ יִכָּסֶה-אֶרֶץ וְעֶרְפֶּל לְאֲמִים וְעֲלִיךָ יִזְרַח יְקוֹק וְכְבוֹדוֹ עֲלִיךָ יִרְאָה: ללמדנו כשאתה רואה חושך וערפל תצפה שיזרח עליך כבוד השם. כי אחרי כל ירידה יש עליה ואחרי שבר גאון, ולהיפך אחרי גאות שפל והשם יתברך גולל אור מפני חושך אבל גם חושך מפני אור כי תהליך בניית וקיום וצמיחת העולם, ודווקא כשיש חושך וכשהצב קשה צריך להתחזק ולצפות לישועה כי היא קרובה לבוא.

מעשה אבות סימן לבנים:

וכאשר נתבונן בהיסטוריה של אבותנו נראה שכך התהליך של הגידלה והצמיחה כמו אצל אברהם אבינו שנזרק לכבשן האשם והשם יתברך הציל אותו, ואחר כך אמר לו לך מארצך עם הבטחות של עושר וכבוד והלך והיה רעב בארץ ונלקחה אשתו, ולבסוף והשם בירך את אברהם בכל, כך יעקב אינו שעבר צרות רבות ירידות ועליות עם אחיו עשיו ובניו, וכן יוסף הצדיק קודם היה בבית סוהר ואחר כך נעשה למלך על מצרים עד סוף ימיו, וכן יהודה כישלון תמר ואחר כך צמחה מלכות בית דוד, וכך משה רבנו נרדף על ידי פרעה והלך למדיין ונזרק לבור עשר שנים ואחר כך מנהיג עם ישראל וקביל את התורה, וכך דוד המלך אחיו זרקו אותו ומאסו בו ושמו אותו לרועה צאן ונרדף על ידי שאול ולבסוף מלך, וכמו שסיפרנו על רבי סעדיה גאון, וכך בכל ההיסטוריה תמיד עוברים ירידות שהם לצורך עליות אף פעם לא יודעים כמה תהיה הירידה ומה גודל הירידה רק בורא עולם היוצר יודע ומתכנן לכל אחד את המסלול אבל העיקר שנאמין ונדע שהחושך והאור הם אחד מאיתו יתברך ולטובת האדם כך שבעת צרה צריך להתחזק ולהאמין ולשמוח ובזה תבוא הישועה במהרה.

ביאור כוונת התורה בפרשתנו:

ובזה יובן היטב הפסוקים בפרשתנו ההבדל בין הברכות לקללות שבברכות הדגיש הקב"ה רק פעם אחת והיית רק למעלה בלי לכפול בכדי לרמוז שתמיד ישאר המשך לעליה, אולם בקללה שרצה הקב"ה לטמון בתוכה את ברכתו, לכן הקב"ה מדגיש בזמן הקללה אינו שוכח שאנחנו בניו אי לזאת מעלה את הגר לא רק מעלה אלא מעלה מעלה עד השיא כדי שכבר שם תתחיל נפילתו, ומאידך את בניי מפיל לא רק למטה אלא מטה מטה שאין כבר יותר מה לרדת וממילא בהכרח ששם תתחיל הישועה, וכמאמר דוד המלך בתהלים פרק צ (ג) תָּשֵׁב אֲנֹשׁ עַד דִּכָּא וְתֵאמֶר שׁוּבוּ בְּנֵי אָדָם: ובירושלמי בחגיגה עד דכדוכה של נפש.

משל ומעשה להמחיש יסוד הנ"ל:

וכעין המשל הידוע שפעם אדם חלם על המלך שהוא עולה בסולם והגיע לחציו, ובבקר הלך למלך ולקח עמו סלסלה של תאנים לתת למלך ולספר לו חלומו הטוב, המלך שמח בחלומו וציוה למלאת הסלסלה במטבעות זהב. שכנו שמע הסיפור החליט שגם הוא יעשה כך ולכן למחרת הלך למלך עם סלסלה פירות וסיפר למלך כי חלם עליו שהיה עולה על סולם ולא רק שהגיע לאמצע אלא עלה עד הסוף וחשב בליבו לבטח יכפיל את שכרו. אולם מיד ציוה המלך לאוסרו במאסר. אך הלה תמה ושאל מדוע שכנו סיפר החלום וקבל סלסלה מטבעות זהב ואילו הוא שחלם יותר טוב שהגיע עד סוף הסולם ונענש, השיבו המלך הראשון בישרו שעם כל גדולתו עדיין יש לו המשך לעלייתו, אבל אתה בישרת אותי שנגמרה העליה ומכאן והלאה הברירה היחידה שנתרה שאני ירד לכן הענשתי אותך.

ולהנ"ל יובן מעשה של רבן יוחנן בן זכאי:

ולהנ"ל יובן מעשה המבואר במסכת כתובות דף סו ע"ב ת"ר מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו: רבי, פרנסני אמר לה בתי, מי את? אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני. אמר לה בתי, ממון של בית אביך היכן הלך? אמרה לו רבי, לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר? ואמרי לה חסד. ושל בית חמיך היכן הוא? אמרה לו בא זה ואיבד את זה. אמרה לו: רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי? אמר להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה. בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה. וקשה כיצד רבן יוחנן בן זכאי אומר אשריכם על מצב זה הניחה על מצב שהן בעליה מובן היטב לומר אשריכם אבל על מצב שהושפלו עד כדי כך שמחפשת מזונה בגללי בהמה בת עשירים איך אפשר לומר אשריכם? ולפי המבואר לעיל מטרת הקב"ה להצמיח את הישועה מתוך המפלה ולכן משפיל עד הסוף ועל ידי זה תיכף תתחיל הישועה ולזאת אמר אשריכם שהקב"ה אוהב אתכם אפילו בזמן שחוטאים מערב מידת הרחמים במידת הדין.

מעשה שהיה כיצד נזק הופך לישועה:

אחד מיקירי ירושלים סיפר אמו יצאה לקניות בסופרמרקט עם אחיו הקטן. לפתע שלח הילד את ידו והפיל מאחד המדפים קופסה של חברת ניקוי מפורסמת ושברה. דמעות עלו בעיניה, המוצר היה יקר ערך, ובשל העניות ששררה בביתם לא ידעה מאין תוכל לשלם עליו. האנשים שראו את הנעשה והבחינו במבוכתה, ניסו לשכנעה באומרים "כדאי לך ללכת לבקש מהמנהל, הוא יוותר לך על הנזק". אחרים אמרו "יש להם ביטוח לדברים כאלה". אך היא כבת ישראל כשרה חששה לגזול, לקחה את המוצר ושילמה עליו. בבית כשפתחו את הקופסה מצאו שמצורפת אליה גלויה של השתתפות בהגרלה. מכיון שעל

הגלויה היה רשום שהבול שולם, שלחו את הגלויה. עברו מספר שבועות ולביתם הגיע מכתב "זכיתם בהגרלה סופשבוע משפחתי במלון מפואר". התקשרו לחברה "לא מתאימה לנו זכיה כזו, האם אפשר להמיר את הפרס במוצרים שלכם? הסכימו בשמחה. למחרת, דפיקות בדלת, שני אנשים סוחבים ארבעה ארגזים גדולים של מוצרי אותה החברה. כך במשך שנים בתחום מוצרי הניקוי היתה להם הרווחה. (נר לשולחן שבת).

מעשה כיצד מהצרה צומחת הישועה

עוד מעשה (הובא בעיתון משפחה פ' ויקרא ויינשטוק עונג שבת) שהיה עם אדם אחד אשר התגורר בירושלים והיה עובד בת"א כרואה חשבון דרכו בקודש היתה להתעורר מוקדם להתפלל לאכול מעט והיה נוסע באוטובוס מוקדם בכדי להגיע בזמן, והנה פעם אחת ישן מאוד מאוחר מפני הטרדות והתעורר באיחור והפסיד התפילה והאוטובוס, ולזאת לא נותרה לפניו ברירה אלא לרוץ תיכף לאוטובוס הבא עם התפילין בכדי להגיע בהקדם, בהיות ונקבעה פגישה חשובה עם הבוס על הבוקר, ורץ כל עוד נפשו בו להגיע לתחנה וב"ה הגיע אחרי שכבר האוטובוס סגר דלתותיו אך בהיות ומכירו הנהג פתח לו, התיישב בספסל ליד סטודנט חילוני, בדרך התלבט מה עם התפילה והרי תיכף שיגיע יצטרך להיפגש ומי יודע מה יהיה, לכן החליט להתפלל בדרך חיש מהר הוציא הטלית והתפילין הניחם והתפלל, בגמר התפילה הסטודנט פנה אליו ואמרו לו שמו גדי מאיר והוא לומד באוניברסיטה ומעולם לא ראה מה הם התפילין ורוצה הסבר, כמובן שהיה אדיב והסביר לו מעלתן וחיובן על כל יהודי, וביקשו אם אפשר להניחם, שמח הר"ח לזכות נשמה יהודית ולכן עזר לו להניחן ונתן לו סידור להתפלל, ובנתיים הר"ח מתוך העייפות שב ונרדם בנסיעה ואילו הסטודנט האריך בתפילתו, ולבסוף הרו"ח מוצא עצמו שהנהג מעורר אותו מה לך נרדם כבר כולם ירדו הצטער כיון שהיה צריך לרדת קודם וכבר מאוחר, אך פתאום התעשת היכן הסטודנט והתפילין שלו חיפש חיפש ולא מצא והנהג לא ראה דבר, כך שנעלמו התפילין. והיה מאד טרוד כל אותו יום עבור התפילין מאחר והיו יקרות לו מאוד שהן היו של הסבא ונכתבו ע"י סופר מיוחד ואביו הזהירו לשמרם מכל דבר וכעת נעלמו לו ועוד בעקבות מעשה של זיכוי חילוני במצווה, גמר בליבו לאחר העבודה ילך לאוניברסיטה לחפשו עפ"י השם שנתן לו אך לא מצא דבר, וכך לאחר חיפושם ובירורים כל אשר לאל ידו לעשות ולא מצא התייאש והזמין לו תפילין מהודרות והדבר נשכח. אותו סטודנט אשר גנב התפילין למעשה חמד לצון והיה הדבר סמוך לפורים והחליט לעשות הצגה להתחפש לבעל תשובה עי"ז שיתעטף ויניח תפילין, וכך היה ובאמת היה הדבר לששון ושמחה, אחד הסטודנטים אשר אביו היה אוסף יודאיקה חמד התפילין לאוסף אביו וידע כי לאותו סטודנט אין מה לעשות בהם שכנעו למוסרם לו, ואמנם סיפר לו כי את התפילין גנב והיה רוצה להחזירן אך אינו יודע למי לכן מסכים לתתן לו. ואביו שמח על המזכרת, ולאחר פטירת אביו עבר כל הונו ורכושו לבנו יחידו, כמובן שחפצי יודאיקה רבים היו שם וקטלג וסידר הכל ואף התפילין שמר. והנה כעבור עשרים שנה רח"ל אותו רו"ח מירושלים חלה וגילו לו גידול בראש סמוך למוח ומצבו קשה ונוקק לניתוח ראש, כמובן הומלץ אך ורק בחו"ל אצל איזה רופא בעל שם עולמי בנתוחי מוח, אך לרש אין כל והדבר

עולה סכום עתק התגייסו כולם לגייס כסף ולאחר מאמצים הצליחו לאסוף רק כעשרים אחוז, עכ"פ אשתו החליטה בכל מחיר חייבים לנסוע לחו"ל, והנה כאשר הגיעו ופנו לאותו פרופסור השיבו להם שאינו מקבל חולים חדשים רק בעוד חודשיים שיגמור עם החולים הקודמים, מאחר והוא עמוס מאד אינו מוכן אפי' בביקור, ניסו להפעיל לחצים מהארץ והכל לא הועיל, האשה אשר כבר עקבה היטב אחר סדרי הפרופסור החליטה לעשות צעד נועז כי יקרים לה חיי בעלה, מנהגו של הפרופסור מפני העומס של הניתוחים בכל יום יורד בשעה מסוימת לשתות כוס קפה ועוגה ולאחר מכן יורד לקרקע שם מכוניתו נוסע להתאורר מעט וחוזר, והיא החליטה עם בעלה לרדת לקרקע החניה ולהמתין לו לתופסו ישירות ולדבר אל ליבו, וכך היה שכאשר ירד הפתיעו אותו והתחננה לפניו אך אמר לה שכבר השיב שאינו יכול אפי' לביקור כי יש עומס וגם בעלה הצטרף לשכנוע. ופתאום הפרופסור שאל אותו האם אתה מכיר אותי השיבו שאינו מכירו כלל, סיפר לו הפרופסור אתה זוכר לפני עשרים שנה נסעת באוטובוס לת"א וישב על ירך סטודנט וגנב התפילין, הגיב נכון נכון אמר לו הפרופסור זה אני אמנם השם שלי כאן הוחלף, אך מאותו זמן ליבו נוקפו על התפילין שלקח ולא ידע איך להשיבן, והנה אמר הפרופסור דבר ראשון בעקבות הנ"ל תוך זמן קצר אעשה לך הניתוח, זאת ועוד שאגבה ממך רק כעשרים אחוז תשלום עבור ההוצאות, ובנוגע לתפילין אני אברר, ובאמת תוך יומיים קיבלו לניתוח ובדיעבד התברר שמצבו ר"ל היה ממש קריטי וב"ה הכל עבר בשטו"מ, וחזרו לארץ. כעבור זמן מה הפרופסור הגיע לארץ וכבר דיבר עם חבירו על התפילין להחזירן לבעליהם וכן היה. **מעשה זה מלמדנו** ברור שבעת הצרה הדבר היה קשה להבנה כיצד ע"י קיום מצוה באה עליו כזו צרה, אך אחרי עשרים שנה מתברר כיצד הקב"ה הכין תרופה למכה העתידה לבא. ומאותה צרה ובזכותה הוא ניצל ובודאי אם היה יודע מראש היה שמח שזה יקרה לו וזוהי כוונת ירמיהו פרק ל פסוק ז הוֹי כִּי גָדוֹל הַיּוֹם הַהוּא מֵאִיִן כְּמָהוּ וְעַתְּ-צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמְמַנְהָ יִנְשָׁע:

מוסר השכל:

עלה בידנו כל אדם עוברים עליו מצבים שונים בחיים יש תקופות הזוהר ויש תקופות החושך אך לעולם אדם חייב להאמין שיש מנהיג לבירה ואבינו אב הרחמן הוא המנהיג את העולם בחסד וברחמים ובכל צרה ומצוקה יש גם תחילת הישועה כמו שאחרי כל ירידה יש עליה ולכן אחרי כל חושך יש אור, ומתוך אותה אמונה באה הישועה כמאמר חז"ל בא חבקוק והעמידן על אחת כי צדיק באמונתו יחיה, ודווקא מתוך הקושי הגדול והחושך שאופף את העולם צריך לקבל את העידוד ולהתחזק באמונה כי מכאן מתחילה הישועה אשר בקרוב נזכה ונראה את גאולת עם ישראל בכלל וגם הפרט, ויהי רצון שנזכה לראות בביאת גואל צדק בחסד וברחמים וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות אמן ואמן.

בידידות ואהבה ובברכת שבת שלום ומבורך וכתובה וחתימה טובה

הצב"י מרדכי מלכא ס"ט

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

אני לדודי

אֵלֶּה דְבַרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֵק אֶת מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית
אֲשֶׁר פָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב (כח, סט)

בחורב, היתה ברית.

□ הברכות והקללות שבפרשת בחוקותי.

וכעת יש עוד ברית כזו. אבל כאן □ משה כורת אותה איתנו.

וזה לא ההבדל היחיד בין הבריתות הללו.

אחד מההבדלים, אולי הבולט שבהם, הוא שבברית של 'כי תבוא' □ אין בכלל נחמות.

אין מילה על כך שאנחנו בניהם של אברהם יצחק ויעקב; על הברית המיוחדת איתם; על
כך ש'לא מאסתים ולא געלתים'; וגם לא על כך ש'זכרתי להם ברית ראשונים'.

כל אלו היו □ בקללות שבפרשת בחוקותי. בברית שהיתה בחורב. רק שם!

שם מדובר □ על הגלות הראשונה. זו שלאחר חורבן בית ראשון. הנחמה היתה גלויה.
היה לה גם תאריך קבוע מראש: לאחר שבעים שנה.

כאן, זו הגלות שלנו. מחורבן בית שני □ ועד היום. ועד בכלל.

□ האם ה' זוכר אותנו? האם הוא אינו מואס בנו? ומה יהיה הסוף?

ברור לנו שהוא זוכר. ושהוא לעולם לא ימאס בנו. ושהסוף יגיע בקרוב.

□ אבל המקור לכך אינו הפסוקים של 'כי תבוא'. שם זה לא כתוב.

אתה קורא את הקללות, ורואה שזה 'נטו' □ קללות. בלי מילה אחת של עידוד, של נחמה.
בלי הבטחה כלשהי.

והחסר הזה □ זועק.

□ ועלינו לזעוק את הזעקה הזו.

הרפואה שבתוך המכה

ואם אכן נזעק, ונחפש, ונבקש □ נגלה.

למשל □ הקשה שבקללות:

'גַם כָּל חֲלֵי וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כָּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלִים ה' עֲלֶיךָ עַד הַשְּׂמֹדֶךְ.'

כל חולי. כל מכה. מה שאפשר לדמיין, ומה שאי אפשר לדמיין.

אבל בתוך המילים של הקללה הנוראה הזו, טמונה ההבטחה: זה לעולם לא יקרה (עי' בכ"ז בו"ח כאן).

□ היכן?

□ במילים □ 'יעלם ה' עליך'.

□ יעלם = 'יעלים'!

הם ייעלמו. ה' יכבוש אותם. יכסה אותם במקומם, שלא יצאו לחוץ (עיי"ש).

במילים שב'גלוי', כתוב שזה כן יקרה. שאנחנו נסבול כפי שלא סבלנו מעולם.

אבל בסתר, 'מאחורי המילים', כתוב □ שזה לעולם לא יקרה.

□ שה' דואג לנו. שהוא אינו נוטש אותנו. שלא מאסתיים'.

משל למלך, שאוהב את בנו.

□ והוא מלקה אותו חזק. וגם מקלל אותו בקול גדול.

וכולם יודעים: זה הבן שלו. והוא אוהב אותו מאוד. איך זה יתכן.

אז כל אחד עונה לעצמו □ שזה לא כפי שזה נראה. בתוך המכות והקללות, יש אהבה

גדולה. רחמים גדולים.

האהבה שה' אוהב אותנו, היא גדולה. מאוד גדולה. אין לנו אפשרות להבין, לתאר,

להמחיש. זה מעבר להשגה שלנו.

והאהבה הגדולה והעצומה הזו, טמונה □ בכל קללה שבאה עלינו. בכל מכה. בכל צרה.

בכל קושי בחיים.

בתוך כל מכה, יש רפואה; בתוך כל קללה, יש ישועה; ובתוך כל צרה □ יש משהו שמהפך

אותה ל'צד השני' לגמרי.

מלך מסתתר

בגלות הראשונה, עם ישראל חטאו ב'עומק'.

□ כך הדברים מתפרשים בפרשת בחוקותי. שם יש ל"ב פסוקי קללות, כנגד ל"ב נתיבות

חכמה. החכמה, היא החלק העמוק יותר שבמציאות.

ובגלות השנייה, חטאנו ב'גלוי'. ב'ג"ן'. נ"ג פסוקים. וג"ן □ זו המלכות (עיי"ש).

□ ומה גרוע יותר?

כאן משמע שהגלות השנייה גרועה יותר.

אצל הראשונים, הקץ □ היה גלוי. אחרי שבעים שנה. הכל היה ידוע מראש.

□ הכל היה בתוך המציאות עצמה.

אולי יותר נכון לומר □ הם לא יצאו מהמציאות הגבוהה הזו. לא פגמו בה. הם עדין היו

'שם'.

אנחנו נמצאים במקום אחר לגמרי. פגמנו בחלק ה'גלוי'. במלכות ה' יתברך. ומשכך, במערכת המציאות שלנו □ אין גילוי מלכות. אין 'קץ'. אין דבר כזה. אין אפשרות 'לגלות' אותו.

זה משהו שמגיע ממימד אחר לגמרי. ממציאות אחרת, עליונה מאיתנו. רחוקה מאיתנו. הגאולה שלנו, תהיה 'חידוש'. גילוי של מציאות שונה, שאנחנו לא מכירים. לכן גם אין אפשרות 'לחשב' את הקץ; הוא לא שייך למערכת ה'חשבון' שלנו. אנחנו, כיום, נמצאים עמוק עמוק □ בתוך ה'עולם הזה'. בתוך ה'עולם' כמנהגו נוהג'. בתוך דרך הטבע, המסתירה כמעט לחלוטין את מלכו של עולם.

□ את מלכנו שלנו.

להחיות את השאיפה

אנחנו חיים אלפי שנים בתוך התסכול הנורא הזה.

□ כבר התרגלנו אליו.

פעם היתה לנו שאיפה כזו □ 'רצוננו לראות את מלכנו'.

□ זה עדין קיים??

אנחנו מדמיינים אפשרות כזו בכלל? או שזה משהו רחוק. איפשהו בנבכי העבר. בפסוקי הנביאים. במציאות אחרת, שאינה שייכת לנו.

אנחנו מסוגלים לדמיין את קריעת ים סוף?

□ לדמיין שזה קורה כאן, בים התיכון. אולי בכינרת. איפה שטיילנו בימי 'בין הזמנים'.

לדמיין את ההרים המרקדים כאילים. את הגבעות הקופצות כבני צאן.

לדמיין את המקור לכל אלו: 'מלפני אדון'.

האדון □ מופיע. מתגלה. נראה ל'עין'. כמובן שזו אינה העין הגשמית; אבל זה באותה הבהירות כפי שרואים בעין.

□ אז ודאי, שיהיה כאן □ 'חולי ארץ'.

איפה כל זה?

אפילו בדמיון שלנו, זה בקושי קיים.

ואפילו בשאיפה שלנו □ זה בקושי נמצא.

'להתקדם'

האדון הזה, שממנו 'חולי ארץ', התרחק מאיתנו.

אז, בעבר הרחוק, הוא היה קרוב.

היה זה קשר של נישואין. אנחנו היינו ה'רעיה' האהובה שלו.

וכולם □ כל 'בנות ירושלים', אומות העולם □ קינאו בנו.

והיתה זו קנאה נוראה ואיומה. עמוקה משאול. וכדרכה של קנאה, היא גררה אחריה שנאה פתולוגית. מאותו עומק. עשרות מליוני יהודים מעונים, מיוסרים, נשחטים ונטבחים, יעידו עליה.

ולפעמים, אפילו הקנאה הזו □ מוסתרת. קשה להם להסתיר את זה הרבה זמן; אבל לשעה קלה הם מצליחים.

ואז הם פונים אלינו, מתוך 'אמפתיה' עמוקה, ושואלים:

□ 'אנה הלך דודך, היפה בנשים? אנה פנה דודך (שיה"ש ו, א)?

הדוד הזה, שסיפרת לנו עליו כל כך הרבה. צח ואדום. דגול מרבבה. ראשו כתם פז. עיניו כיוונים. חיכו ממתקים, וכולו מחמדים.

אמרת לנו שהוא כל כך מתוק. כל כך נחמד.

□ אז איפה הוא?

הם גם מוכנים באמת לעזור לנו. 'נבקשנו עימך'. בואי נחפש. בכוחות משותפים. אולי נמצא אותו.

ובתוך השאלה ה'תמימה' הזו, מונח המסר:

□ הרי את בעצמך אינך יודעת איפה הוא. אז מה את 'מרעישה' עליו כל כך (עי' ביאור"ג (שם). תעזבי את העבר המיושן. תמשיכי הלאה. יש חיים לאחר המוות.

הם כל הזמן עושים את זה.

טונוסרופוס, למשל. זה שחרש את מקום ההיכל.

□ וזה היה אחד הדברים הנוראים ביותר שארעו לנו.

מדוע?

כי הוא הציע לנו □ 'להמשיך הלאה'.

למה להתחפר בעבר הכואב. למה לשאוף למציאות שאינה קיימת עוד. עפרא לפומיה.

בואו ונבנה משהו חדש. נעשה כאן גינה יפה. פרחים בשלל צבעים. עצי פירות עסיסיים. דשא מרהיב עין.

בואו איתנו. 'נתקדם'.

אני לדודי ודודי לי

ומה אנחנו עונים להם?

□ שאנחנו יודעים בדיוק איפה הוא.

הוא 'ירד לגנו'.

הוא נמצא. יותר ממה שכל דבר אחר נמצא.

- הוא רק □ מסתתר. ביגנו'. בגן עדן. שם הוא משתעשע עם הצדיקים שלנו. עם כל אלו שהיו חיים כאן, וכעת גם הם □ 'נסתרים'.
- ולגבי הינבקשנו עימך' □ אז ממש לא. תודה.
- אין לנו כל שותפות איתכם. גם לא בלחפש את הדוד האהוב שלנו.
- כי כל שותפות כזו איתכם □ היא בגדר 'זנות'.
- הוא עצמו ציווה אותנו:
- 'ימים רבים תשב לי. לא תזני, ולא תהיי לאיש' (הושע ג, ג. עי' באוה"ג שיה"ש שם).
- תשבי □ לי.
- תחכי, לי. רק לי. וגם אל תזווי ממקומך. 'תשבי'. תישארי אותו הדבר כמו שהיית איתי. בלי סטיה של מילימטר.
- ואל 'תשתתפי עם אף אחד.
- גם אם הם מאוד 'משתתפים' איתך, בצערך. בכאבך. אל תאמיני לאף אחד. אצלם הכל זה 'זנות'. הם רוצים להפריד בינינו, ותו לא.
- ודעי נאמנה:
- 'וגם אני □ אֵלֶיךָ' (שם).
- גם אני, מחכה לך.
- אז זו התשובה שלנו:
- אָנִי לְדוֹדִי □ וְדוֹדִי לִי (המשך שיה"ש שם).
- אני מחכה לך!!
- והוא גם מחכה לי.
- וב'לחכות' הזו, אין לכם שום חלק. אפילו לא כחוט השערה.
- להישאר נאמנים**
- אז זה ה'אלול'.
- הציפיה הזו. ההבנה □ שהוא כאן. רק מסתתר.
- הידיעה הנפלאה, שככל שאני מחכה לו □ הוא גם מחכה לי. ככל שאני משתוקק אליו, הוא גם □ כביכול □ משתוקק אלי.
- וכששני הלבבות פועמים כך, בקצב אחיד, משני צידי המתרס □ אז יש 'גלים' באמצע. נימים דקים כאלו, 'אלחוטיים', שקושרים אותנו ביחד.
- ואז 'ליבו קרוב אל דודו בתשובה'.
- ואז גם 'דודו קרוב לו, לקבל תשובתו מאהבה' (עי' משנ"ב תקפא בהקדמה).

וזאת עלינו לדעת:

אנחנו לא מחפשים את ה'בורא עולם'. הוא מסתתר, והוא תמיד יסתתר. הוא מנהל את הכל 'מאחורי הקלעים', ואין לנו השגה בדרכי הניהול שלו.

אנחנו מחפשים □ את ה'דוד' שלנו. את ה'גילוי' שלו □ כ'דוד'.

ברור □ שזה אותו אחד; אבל כ'בורא עולם' □ הוא מעל הכל.

והוא גם שייך להכל, באותה מידה. לכל ה'עולם', שהוא ה'בורא' שלו. לדומם, לצומח, לחי, ולמדבר. הכל אותו הדבר. כולם בגדר 'נבראים', כלפי ה'בורא' שלהם. כולם שווים לפניו.

עם ישראל מחובר לרובד אחר לגמרי שלו. לאותו הגילוי שאפשר לומר עליו 'קשר של נישואין'.

זהו קשר, שלאומות העולם □ ל'בנות ירושלים' □ אין שום מושג בו. הם רק יודעים ללגלג עליו. אנה פנה דודך. ספרי לנו על החלומות שלך.

והקשר הזה, אמור להיות ביגלוי'. בתחושה ברורה וחזקה. בחוויה של 'אמצאך בחוץ אשקך'. ממש ככה.

□ לא 'ככה' כפשוטו, חלילה; רק באותה רמה של 'חוויה'. ואפילו הרבה יותר.

ומי שאינו מבין, וכולנו לא מבינים, אז נדע נאמנה □ שזה קיים. ונמצא. הבעיה שלנו היא שאנחנו 'מתים'. והרבה יותר גרוע ממתים. כי אפילו הגופה, כבר נרקבה. אין כמעט שום 'חיות'.

ומת, לא יכול להרגיש את החי.

התפקיד שלנו הוא □ לדעת. ולהפנים. להיות 'תשבי לי'. וחלילה 'לא תזני'.

אפילו שאנחנו בכלל לא יודעים מה זה ה'לי' הזה; אפילו שאנחנו בתוך חושך כמעט מוחלט, מנסים לגשש את דרכנו; אפילו שיש שלל אורות מרצדים, קורצים, קוראים לנו בואו □ אנחנו מעדיפים להישאר בחושך הזה. בהסתר הזה. בהעלמה הזו.

□ להישאר נאמנים לגמרי ל'אני לדודי'.

להשיב מלחמה

בחוץ לארץ, אין 'מלך'.

□ ה' אינו מתגלה שם כ'דוד'.

שם, אנחנו רק 'מתאמנים' (עי' רמב"ן ויקרא יח, כה). מנסים בכח לזכור שאנחנו, הדוויים והסחופים, המעונים והנרצחים □ אנחנו זה המלכה בעצמה. ה'רעיה'.

הלא אנחנו אחוזים בה; אז אנחנו כמותה ממש.

אז אנחנו ממשיכים 'להתקשט', כאילו שאנחנו לפני המלך. כאילו שה'דוד' שלנו כאן, ו'מקבל' את ההתקשטות שלנו. מתרצה אלינו. מתחבר אלינו.

□ כאילו.

כי הוא יתברך □ אינו מתגלה שם. זה לא המקום שלו.

אבל בארץ הקודש, הוא נמצא. זה המקום שלו. שכינה לא זזה מכאן מעולם.

וכאן □ הוא מסתתר. מתחבא. לא רואים אותו.

□ אבל אנחנו לפניו! ממש!

כאן, הקשר הזה קיים. לגמרי. יש 'דוד', ויש 'רעיה' □ מולו ממש.

וה'דוד' הזה, נהנה □ מקישוטיה של רעייתו. מהמצוות שלנו.

ואם היא יודעת שהיא לפניו, ומתקשטת כדי שהוא יתחבר אליה □ אז הוא יתחבר. אז 'דודי לי'.

אבל אם היא לא מודעת לכל הטוב הזה; אם היא חושבת □ שהיא עדין בחוץ לארץ, שהכל זה רק ב'כאילו'; אם לדעתה הכל זה רק כדי לקבל שכר בגן עדן לאחר המוות □

□ אז זה מה שזה יהיה. לא יותר.

כי 'בו לדבר □ יחבל לו' (משלי יג, יג). כשלא מודעים לערך של הדבר, אז הערך הזה באמת אינו מתגלה כאן.

ודוקא כאן, בארץ הקודש, יש מלחמה עיקשת. בין ה'גלוי', המציאות בה שולטים הערב רב, לבין ה'נסתר' □ שמו הגדול יתברך, והקשר הנפלא שבינינו לבינו.

ה'רע' יודע ומרגיש, שכאן זה נמצא. והוא גם מרגיש □ שכאן זה הסוף שלו. שאם אנחנו נקים את הקשר הזה מהעפר □ אז הוא לא יהיה קיים יותר.

אז הוא נלחם.

□ וכולנו חשים היטב את המלחמה הזו.

ועלינו □ להשיב מלחמה שערה.

ה'דוד' האהוב שלנו, מחכה. מצפה. תאמינו בי. דעו שאני קיים, אפילו שאני מסתתר.

□ ואל תניחו לי להסתתר!

תזעקו את הזעקה הזו. תאחזו חזק □ בכל כוחכם □ ב'אני לדודי'. תפרסמו את הידיעה הזו, שאני כאן. שאני מסתתר. שכל אלו שהם חלק מ'רעייתי' □ יבואו. שיגלו את המחבוא.

והתוצאה של כל זה, לקוחה כבר מהגאולה בעצמה:

□ 'ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך'.

זה השלב הבא. השלב הגלוי. השלב, בו ההסתרה הזו □ נעלמת. ה'ערלה' הזו, שהיתה על ליבנו, מוסרת. ה' ימול' אותנו.

ואז □ כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב, כאשר שש על אבותיך'.

בקרוב בימינו.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

דין ביכורים בנוב וגבעון

וְלָקַח הַפֶּהָן הַטָּנָא מִיַּדְךָ וְהִנִּיחוּ לְפָנַי מִזְבַּח ה' אֱלֹקֶיךָ (כו, ד)

ספרי פיסקא ש. ר' אליעזר בן יעקב אומר כל זמן שיש לך מזבח יש לך ביכורים וכל זמן שאין לך מזבח אין לך ביכורים.

ז"ל הרמב"ן ז"ל (פסוק ב): ובספרי (פיסקא רחצ) והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם זה שילה ובית עולמים. ושמא יאמרו כי הבמות אסורות בשני הזמנים האלו אבל גם בנוב וגבעון יקריבו הבכורים, אבל בבמת יחיד אינן קריבין דמזבח כתיב. ואולי ממה שכתוב (שמות כג יט) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך לא קרבו באהל ובמשכן, אלא בשילה שהיה שם בית אבנים ובבית העולמים. עכ"ל.

וראה בזית רענן וזרע אברהם ומלבי"ם שפירשו כונת הספרי שאמר זה שילה ובית עולמים, למעט הבאת ביכורים לנוב וגבעון. (וראה בסה"מ לרס"ג בד' הגרי"פ ז"ל עשה פד-פה).

תוס' בפסחים דף ל"ח ע"ב (ד"ה נאכלים) נקטו דאין ביכורים קריבין בנוב וגבעון כיון שאין קבוע להם זמן (ע"ש ב' תירוצים למה חשיבי אין קבוע להם זמן).

אולם תוס' בפסחים דף ל"ו ע"ב (ד"ה דאמר ר' אליעזר) ובזבחים דף קי"ט ע"א (ד"ה באו) נקטו דביכורים נאכלין בנוב וגבעון.

והנה רבינו הרוגוצ'בער זצ"ל מביא ממכות דף י"ט ע"א (דאמרינן דבכור וביכורים יש בהם צד מזבח) כהספרי כאן. וכן הביא ילפותא נוספת למעט ביכורים בזמן הזה, דבתוספתא שקלים (פ"ג הט"ו) איתא: ומפני מה אמרו בכורים אין נוהגין אלא בפני הבית משום שנא' (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך, כל זמן שיש לך בית יש לך בכורים אין לך בית אין לך בכורים. וביאר שיש נ"מ בזמן נוב וגבעון דאף דיש עליהם שם 'בירה' (עיין זבחים דף קי"ט ע"א) מ"מ שם מזבח ה' לא הוה. עוד נ"מ כתב עפ"י ביאורו שם דיש ב' מיני ביכורים, א. אותם שאין קוראין עליהם מקרא ביכורים, שהם בגדר קדושת תרומה ודי בהבאה להר הבית. ובזמן הזה אין נוהגים משום שאין בית^{סה} ב. אלו שקוראין עליהם

^{סה} ומובן עפ"י דבריו שנוהגים בנוב וגבעון שהיה להם שם 'בירה'.

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

דקדושת קרבן עליהם ובעו הנחה אצל המזבח. ואין נוהגים כשאינ מזבח^ס. [מקורות: עה"ת כאן ומכות דף י"ט ע"א ועל הרמב"ם ערכין פ"ו ה"ה ותרומות עמו' 11 (ע"ש עוד נ"מ בין הטעמים היכא דכבר הובא) ועמו' 126 וכן ציין על פיה"מ ביכורים פ"ב מ"ג]

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים ותמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

---

^ס ומובן עפ"י דבריו שלא היו נוהגים בנוב וגבעון אף שהיה להם שם 'בירה'. רק היו מביאים כקדושת תרומה. ואולי לכן לא הביא הרמב"ם בחיבורו הך ילפותא דמזבח כיון דאינו בא לכתוב דיני נוב וגבעון שהיה בשעתם. ורק בפיה"מ שאינו אלא פירוש הביא הך ילפותא דבית ה' (הממעטת גם נוב וגבעון).

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות)

ההודאה שבמצוות הביכורים

וּלְקַחַת מִרְאשֵׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֶרֶץ וְגו' וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וְגו' (כו, ב-ה)

כמה תמיהות בעניין ההודאה של מצוות הביכורים

הפרשה פותחת במצוות הביכורים שעניינה לקיחת הפירות [משבעת המינים] שהבשילו ראשונים וגדלו בארץ ישראל ולהביאם לבית המקדש. ובמצוות הביכורים מצינו דין ייחודי שלא מצינו בשאר מצוות □ הודאה לקב"ה. והודאה זו מלבד שכוללת הודאה על הקרקע, עוד מוסיפים לספר בה את כל השתלשלות עם ישראל מירידתם למצרים עד הגיעם אל הארץ המובטחת. ויש להבין במה נשתנתה מצוות הביכורים, שחלק מהמצווה היא הודאה על הפירות, ומהו שמוסיפים בה את סיפור ירידת אבותינו למצרים. עוד יש להבין, שמצווה זו של סיפור יציאת מצרים נמצאת גם בליל הסדר. אולם בשונה ממצוות הביכורים בה מתחילים מירידת יעקב למצרים, הרי שבליל הסדר מתחילים כמה דורות קודם, מתרח אבי אברהם, ויש להבין את השוני בין שתי ההודאות.

נצטוונו (לעיל יט יד) "לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים בנחלתך", וביאורו שהגזול קרקע בארץ ישראל, מלבד שעובר על איסור גזילה, עובר על איסור נוסף של גזילת קרקע בארץ ישראל. ויש להבין, שעל דרך כלל, מצוות שהם חובת הגוף כציצית ותפילין נוהגות בכל מקום, ואילו מצוות שהם חובת הקרקע כתרומות ומעשרות נוהגות רק בארץ ישראל. ובמה נשתנתה אפוא גזילת קרקע בארץ ישראל מבחוץ לארץ שעוברים על גזילתה באיסור נוסף, והלא כל הארץ אחת היא.

יסוד א □ הארץ ישראל מוציאה פירותיה רק לעם ישראל

והנראה בזה, שאדמתה של ארץ ישראל שונה במהותה מכל אדמה אחרת. שהנה, נאמר בפרשת בחוקותי "והשמתי אני את הארץ ושממו עליה איביכם הישבים בה" (ויקרא כו לב), וכתב רש"י (עפ"י התו"כ) שהובטחנו בפסוק זה, שכל אותם שנים שהעם היהודי לא יתגורר בארץ ישראל, לא ימצאו האויבים נחת רוח בארץ ישראל וממילא לא יישארו להתיישב בה. והבטחה זו נתגלתה בחוש שמאז ימות בית שני עד שיבת העם היהודי לארצו, לא הצליחה שום אומה להתיישב בארץ ישראל. ועל כן שנינו (כתובות קיב א) שכאשר ראה רבי יהושע בן לוי מקום יישוב של ערבים בארץ ישראל עם פירות משובחים, התפלא על כך, שהרי אין הקרקע בארץ ישראל מוציאה פירות אלא לבני ישראל, ולכן גער

בקרקע "ארץ, ארץ, הכניסי פירותייך". ולכן שנינו (סנהדרין צח א) שכאשר הארץ נותנת פירותיה ברחבות "אין לך קץ מגולה מזה".

יסוד ב □ הקניין בארץ נעשה על ידי שיעבוד מצרים

עוד יש לידע, שעל אף שהארץ הובטחה לאבותינו, הקניין בפועל על הארץ נעשה על ידי אותם שהשתעבדו במצרים. שעל הפסוק (בראשית לו ו) "וַיֵּלֶךְ [עשיו] אֶל אֶרֶץ מִצְרַיִם יַעֲקֹב אָחִיו" הביא רש"י את דברי המדרש (רבה פב יג), שהטעם שעזב עשיו את ארץ כנען מפני שקבלת ארץ ישראל מותנית בשעבוד מצרים, ועשיו לא רצה את שיעבוד מצרים. וזה הביאור במה שנאמר (דברים ד כ) "וַיִּוְצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבְּרָזָל מִמִּצְרַיִם לְהִיּוֹת לּוֹ לְעַם נַחֲלָה כִּיּוֹם הַזֶּה", שהמקום היחיד בתורה שעם ישראל מכונה בשם 'עם נחלה' הוא בפסוק זה, כיוון שעל ידי שיעבוד מצרים המוזכר בתחילת הפסוק, נחלנו את ארץ ישראל. ועל כן אף שנחלקו רבותינו (בבא בתרא קיז א) באופן חלוקת הנחלות בארץ, מודים כולם שהנחלות נקבעו גם על פי יוצאי מצרים כיוון שהם אלו שזכו בארץ ישראל.

ישוב התמיהות עפ"י היסודות הנ"ל

ואחר הקדמות אלו נבוא ונבאר את מהותה של ההודאה במצוות הביכורים. שפירות הצומחים בארץ ישראל אינם דומים לפירות הצומחים בחוץ לארץ. בפירות הצומחים מחוץ לארץ ישראל, ישנה כאן פעולה טבעית בלבד של זריעה, גידול וקצירה. אולם צמיחת הפירות ארץ ישראל, מהווה ראיה ומופת על הקשר בין הארץ הקדושה לבין העם היהודי היושב עליה □ שהרי אין הארץ מוציאה פירות אלא לעם היהודי. ולכן נצטוונו בהודאה מיוחדת בפירות הביכורים, להעלות על נס את ההוכחה על השייכות שיש לנו אל ארץ ישראל. וכיון שסיבת ירושת הארץ היא גלות ושיעבוד מצרים, לכן חייב האדם לפתוח את ההודאה בסיפור שיעבוד מצרים שהוא הגורם לירושת הארץ. אולם אין צריך בשעה זו לספר על תחילת התהוות האומה היהודית שהחלה באברהם אבינו כפי שמספרים בליל הסדר, אלא רק את הנוגע להבאת הביכורים שהוא סיפור שעבוד מצרים שהקנה לנו את הקרקע.

ואפשר שלכך ישנו איסור נוסף של גזילת קרקע דווקא בארץ ישראל. לפי שמלבד מעשה הגזילה ישנו כאן דבר נוסף, שכיוון שאדמתה של ארץ ישראל באה מכוח אבותינו והם שנתנו בה כח מיוחד להוצאת פירותיה המשובחים, הרי שהגזול נחלה זו, פוגם גם בזכות אבותיו של הנגזל, מנחילי ומורישי הארץ, ולכן נאמר "לא תִּסְיַג גְּבוּל וְגו' אֲשֶׁר גְּבְלוּ רֵאשֻׁנִים", שיש כאן לקיחת קרקע שיש בה את אותה קדושה שהשרישו בה הראשונים.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

הקדוש ברוך הוא מונה פסיעותיך ונותן לך שכר - מדידה של אהבת השם

וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל ד' אֶלְקֶיךָ לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וּנְתַנֶּךָ ד' אֶלְקֶיךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ. וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ד' אֶלְקֶיךָ:..

הנה במדרש רבה פ' כי תבוא פרשה ז' אות ב': זהו שאמר הכתוב, (משלי פרק ח' פסוק ל"ד) אֲשֶׁרֵי אָדָם שִׁמְעַ לִי לְשִׁקֵּד עַל דִּלְתֵתִי יוֹם יוֹם לְשָׁמֵר מְזוּזַת פֶּתַחִי.

מהו לשקוד על דלתותי, אמר הקב"ה אם הלכת בתוך בית הכנסת אל תעמוד על פתח החיצון להתפלל שם, אלא הוי מתכוין להכנס דלת לפנים מדלת, לשקוד על דלתי אין כתיב אלא על דלתותי ב' דלתות, ולמה כן שהקב"ה מונה פסיעותיך ונותן לך שכר. ע"כ המדרש.

הקדוש ברוך הוא מונה פסיעותיך - כלומר כביכול, זה משנה להקב"ה כמה פסיעות פסעתי פנימה... אם פסעתי רק שלוש פסיעות בבית הכנסת או ארבע או חמש או עשר, זה משנה... והשכר נקבע לפי הפסיעות...

ולכאורה יש להתבונן, מה זה משנה כמה פסיעות פסעתי, הלא העיקר שאני בפנים. ויתכן לפרש שהפסיעות מוכיחות כמה כבוד האדם רוחש לשכינה. כי מי שמשתדל להיות יותר בפנים, זה מוכיח שהוא רוצה להיות יותר מזוהה עם הקדושה, יותר מחובר, ויותר קשור, והמחובר לטהור טהור. וכל בר דעת יעיד על כך, כי מקום יותר פנימי הוא יותר מכובד, ונאמר כי מכבדי אכבד.

ויש בזה עוד ענין, שטבע האדם הוא שלמקום שהוא מעונין להיכנס הוא נכנס פנימה, ואם הוא בא לשם שלא מרצונו האמיתי, רק מפני שלא נעים לו שלא לבא, אזי הוא נכנס רק המינימום ההכרחי. וכאשר אדם בא לבית כנסת או בית המדרש ונרצה לבחון האם הוא בא כי הוא רוצה ומתאוה להיות שם, או שאינו בא לשם רק מחוסר ברירה, כי הוא מחוייב, נסתכל איפה הוא יושב בבית הכנסת, בפנים ממש, או ליד הדלת, וכבר כתב המסילת ישרים, כי ידוע שעיקר הנרצה בעבודת השם הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה, וזהו שכתב המדרש, הקדוש ברוך הוא מונה פסיעותיך, ונותן לך שכר לפי הפסיעות, והיינו כי לפי זה נמדדת מידת הקשר שאתה מרגיש לבית הכנסת ובית המדרש.

והנה חז"ל למדו כל זה מהפסוק במשלי, אֲשֶׁרֵי אָדָם שִׁמְעַ לִי לְשִׁקֵּד עַל דִּלְתֵתִי יוֹם יוֹם לְשָׁמֵר מְזוּזַת פֶּתַחִי. והיינו שהרצון לשמוע אל הקדוש ברוך הוא מביא את האדם להיכנס

פנימה יותר, ולא להשאר סמוך אל הדלת, כי אם להיפך, להעדיף להיות כמה שיותר בפנים. **שמע לי - לשקד על דלתתי.**

ומצאתי עתה ביאור חדש בדברי המדרש הללו בב"ח על הטור אורח חיים סי' צ'. דהנה במס' ברכות דף ח' ע"א איתא, אמר רב חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת, שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כריתפלל. וברש"י שם, שיעור של שני פתחים, רוחב, יכנס לפנים, שלא ישב סמוך לפתח, דנראה עליו כמשוי עיכוב בית הכנסת, ויהא מזומן סמוך לפתח לצאת.

ובטור אורח חיים סי' צ' הביא בזה כמה דעות, ומתחילה כתב, שלא ישב מיד אצל הפתח אלא יכנס שיעור ב' פתחים, ועוד כתב שיש אומרים דהיינו שלא ימהר להתפלל אלא ישהה כדי הילוך שיעור ב' פתחים אבל אם יושב סמוך לפתח אין לחוש, וואחר כך הביא שהר"מ מרוטנבורג היה אומר שדוקא כשבית הכנסת פתוחה לרשות הרבים מפני שמביט לחוץ ואינו יכול לכויין אבל אם אינה פתוחה לר"ה שפיר דמי, ועל זה כתב הטור שנראה שאין לחלק דהא יליף טעמא מקרא, ועוד כתב שגם גרסת הירושלמי, לעולם יכנס אדם לפנים משתי דלתות מאי טעם אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום משמע דלאו משום פתיחת הפתח הוא ומשמע נמי כפשטיה שיכנס לפנים משני דלתות.

והב"ח כתב ליישב דעת הר"מ מרוטנבורק, דס"ל דהך דהירושלמי דרשה אחריתא היא, ולא בא ללמד דיכנס אדם שיעור שתי דלתות שכבר למדנוהו מקרא דלשמור מזוזות פתחי, אלא בא ללמד דכל בית הכנסת צריך שיעשו עזרה לפני בית הכנסת כדי שיכנס אדם לפנים משני דלתות דוגמת האולם שהיה לפני ההיכל דלא כבתי תפילות של אומות העולם עובדי עבודה זרה דאינן נכנסין אלא לפנים מדלת אחד. וכתב שנראה דהטעם הוא להורות דאף על פי דבמדת מלך בשר ודם מי שמבקש איזה שאלה מן המלך אינו נכנס לפני המלך לטרקלין שלו אלא עומד בחצר ושואל על ידי עבדו של מלך שנכנס לטרקלין לפני המלך, אבל במדת מלך מלכי המלכים הקב"ה אסור לשאול על ידי שום אמצעי, לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף, וכדי להורות על אמונה זו ועיקר זה, צריך האדם ליכנס לפנים משני דלתות, כלומר, דאע"פ שבאתי לעזרה שלפני הטרקלין של מלך מלכי המלכים הקב"ה, אין אנכי מבקש על ידי אמצעי שיכנס לטרקלין ולשאול שאלתי על ידי אחד ממשרתיו, אלא אני נכנס לבית הכנסת עצמו לטרקלין של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומבקש מלפניו יתברך ולא על ידי שום אמצעי, אבל אומות העולם שמעמידין עבודה זרה בבית תפילתם ומעלין בדעתם שעבודה זרה זו היא האמצעי שעל ידה יתן להם הקב"ה שאלתם לפיכך אין להם אלא דלת אחד שנכנסין בה לבקש שאלתם מעבודה זרה שמעמידים בבית זה.

והב"ח הביא דברי המדרש הללו שהבאנו באלה הדברים רבה פרשת כי תבא (פרשה זו אות ב) שאמרו הוי מתכוין להכנס דלת לפנים מדלת ולמה כן שהקב"ה מונה פסיעותיך ונותן לך שכר וכו' וכתב על זה כך: נראה דרצונו לומר שמונה הפסיעות שאתה פוסע כדי להורות על עיקר זה להתפלל לפניו יתברך ולשאול ממנו בעצמו ולא על ידי שליח שיהא

אמצעי בינו לבין הקב"ה ועל כן נותן לך שכר על קיום וחוזק אמונה זו בלב כל ישראל שעל ידי כן נכנסין דלת לפנים מדלת וכדאמרן.

והרי שהב"ח הבין בדברי המדרש הנ"ל שעיקר השכר דהקב"ה מונה פסיעותיך, הוא משום שמראה ומוכיח בהנהגתו, שהוא מאמין באמונה שלימה שהוא בעצמו יכול לשאול ולבקש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה בלא שום אמצעי. ועל זה כתב, דכל בית הכנסת צריך שיעשו עזרה לפני בית הכנסת כדי שיכנס אדם לפנים משני דלתות דוגמת האולם שהיה לפני ההיכל.

והנה יש לומר שגם לדברי הב"ח על ידי שמראה בעצמו שמאמין שהוא יכול וניגש באמת בעצמו לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, הרי הוא מראה דביקות בהשכינה הקדושה, ומרגיש את קדושת בית הכנסת. והוא ענין שהקדוש ברוך מונה הפסיעות היינו משום שהפסיעות מורות על עומק האהבה והקשר שמרגיש כל יהודי בבואו להתפלל.

והנה במדרש כתב: ומהו לשמור מזוזות פתחי, אמר ר' יהודה בר סימא, וכו' מה המזוזה אינה זזה מהפתח, כך לא תהא זו מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, אמר הקב"ה אם תעשה כך דע שאתה מקבל פני השכינה.

לא תהא זו, מה העניין שלא לזוז?

ונראה שעל ידי זה שאינו זו, הוא מראה קביעות בבית הכנסת ובבית המדרש.

ומה הענין להראות קביעות?

כי זה מראה קשר ואכפתיות. והיינו שמראה שזו המטרה שלו בחיים. שמצפה ממש, מתי יבא לידי ואקיימנו. ונתבונן מעט בדבר.

הנה אם אדם נוסע לחתונה שמתקיימת במקום רחוק מביתו, ובגלל קשיי התחבורה הוא "נאלץ" לשהות שם יותר ממה שהוא היה מעונין, הוא מרגיש תקוע שם, וכאילו הוא יושב באפס מעשה ולא עושה כלום, למרות שיתכן שהוא מבלה בנעימים, ויש שם אפילו מה לאכול, וכמה חברים לפגוש, עם זאת הוא מחשב בדעתו כל הזמן דרכים כיצד להשתחרר מהמקום המשעמם כל כך והלא מועיל, שהוא עומד להיות כבול שם לכמה זמן שלא מרצונו, ואם זה היה קרוב לביתו הוא היה חוזר מיד ברגל.

ואולם אם זו חתונה של אחיו או אחותו, או בנו או בתו, אזי הוא ישאר כל משך החתונה, גם אם זה במרחק שתי דקות מהבית, והוא גם נהנה מכל רגע. ומה ההבדל, אלא שזה תלוי אם יש לו קשר מיוחד לאירוע או לא.

וכמו כן כשאנו בבית כנסת או בבית מדרש יש מדידה לדעת כמה אנו קשורים וכמה אנו מחוברים למקום, וכמה אנו מרגישים שייכים. כי מי שלא זו מבית הכנסת ובית המדרש, זהו סימן שהוא מחותן בבית הכנסת ובית המדרש, והוא נמצא שם בשביל סיבה חשובה. וחילופיהן במי שיושב בבית הכנסת ומשתדל לקצר את שהותו שם, רחמנא ליצלן מהאי דעתא...

ואמר הקב"ה - שהוא בעל השמחה - אם תעשה כן, אתה מקבל פני השכינה □ כלומר, אתה מחותן, אתה משפחה, אתה קשור, ויש לך פרוטקציה אצל הקב"ה כשתצטרך, וכמה זה כדאי וחשוב... קשרים עם הקדוש ברוך הוא...

מה כתיב אחריו כי מוצאי מצא חיים, אמר הקב"ה מי הוא זה שבא לבתי כנסיות ובתי מדרשות ולא מצא את כבודי שם. ע"כ.

אם נמצאים שם בלי לוז, ומרגישים מחותנים, פוגשים את הקב"ה, כי לא יתכן לבוא לשמחה ולא לפגוש את בעל השמחה, ואדרבה בעל השמחה עצמו מחפש את מי שבא לשמוח אתו... לא היה מי שבא לבית הכנסת ולא מצא השכינה - אם זאת המטרה שלו, הרי התוצאה בלתי נמנעת, הוא מוצא את השכינה, כי השכינה כביכול מחפשת אותו.

ולא דיין שאתה מקבל פני השכינה אלא שאתה יוצא משם טעון ברכות, מנין שנאמר כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה'.

טעון, ברכות... באמת משתלם...

והנה זה לא כתוב במודעות רחוב, איך יוצאין טעונים ברכות, הסגולה הזאת היא סגולה שצריך ללמוד, זו לא סגולה שעושים עליה פרסומות, (כי אין מי שמממן את הפרסומת הזאת...) ועוד שזו סגולה שצריך לעמול כדי להבין אותה, אבל מי שמחפש את האמת ימצא אותה.

הוי והיה אם שמוע תשמע לקול ה' אלוקיך. ובאו עליך הברכות האלה והשיגוך.
צריך להבין, אבל זה שוה ללמוד...

והנה יש אנשים שלומדים מקצוע כדי להרויח אח"כ כסף, גם את המקצוע הזה כדאי להם ללמוד. איך נכנסים לבית הכנסת, איך מוסיפים פסיעות, ואיך לא זזים, ואחרון חביב, איך יוצאים מבית הכנסת טעונים ברכות.

וכמה ברכות נחוצות לנו לפני ראש השנה וים הכיפורים הבאים עלינו לטובה ולברכה... הבה ננצל את הימים הקדושים והיקרים, ושאנחנו בכל זאת יכולים להיכנס לבית הכנסת, ושאף אחד (אחר) לא יספור לנו פסיעות, רק הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו... ונצא כולנו עמוסים בברכות... ונזכה שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה ונזכה לכתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים, אמן.

פרחים לתורה - כיצד מחנכין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

הקדם דברי שבח! חובת השעה...

אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹקִים וְלָלֶכֶת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשָׁמֵעַ בְּקוֹלוֹ וְה' הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לּוֹ לְעַם סִגְלָה פֶּאֶשֶׁר דִּבֶּר לְךָ וּלְשָׁמֵר כָּל מִצְוֹתָיו וּלְתַתֵּךְ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִיתֵךְ עִם קָדֹשׁ וְכו' (כו, יז-יט)

פסוקים אלה נכתבו בתורה לפני התוכחה הקשה והארוכה.

ללמדך □ צריך להוכיח. גם חובה להוכיח. אבל כדי שתוכחה תתקבל, חייבים לשבח, חייבים לרומם, חייבים להראות שהעם הוא "עליון על כל הגוים לתהלה לשם ולתפארת". חייבים להדגיש שה' האמרך היום להיות לו לעם סגולה.

כעת ניתן להוכיח.

*

המשגיח רבי אליהו לופיאן זצ"ל - לרגל יום פטירתו כ' אלול תש"ל

אצל אדירי האומה, גדולי הדור ואישי המוסר, אשר התורה הפכה להיות חלק מאישיותם, ראו בכל צעד ושעל את הנהגתם האצילית והמופלאה, ואת רגישותם יוצאת הדופן לצרכי הזולת וכבודו.

סיפור מפעים ובלתי ידוע, התפרסם בגליון ישן לפני כחמישים שנה, עוד בחיי חיותו של הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל, בעל ה'לב אליהו', סיפור שמבטא מאוד את יופי מידותיו התרומיות של איש המוסר הגדול בדורו:

מעשה בתלמיד ישיבה בירושלים, שבא לבקר ב'כפר חסידים'. לאחר התפילה בהיכל הישיבה, ניגש אל רבי אליהו ואמר לו: "שלום עליכם", ורבי אליהו השיב לו שלום בחביבות, והתעניין בו: "מאין באת? כמה ימים מתכנן אתה להישאר כאן בכפר חסידים?". הבחור השיב: "באתי מישיבה בירושלים על מנת להתרשם מהמקום, ובדעתי להישאר כאן עד ליום חמישי".

בבוקרו של יום שישי, כאשר בא רבי אליהו לתפילה, הבחין כי הבחור עודנו שוהה בישיבה. כמה שעות לאחר מכן, נפוצה השמועה בישיבה כי רבי אליהו מחפש אותו. כל מי שנקרה בדרכו של רבי אליהו התבקש על ידו לשלוח אליו מיד את הבחור. עד שהבחור המבוקש נמצא, נראה רבי אליהו סוער ונבוך.

כאשר הבחור הגיע, הזמינו רבי אליהו להיכנס עימו לחדרו. "ישב נא בבקשה" □ הורה על כסא הניצב בחדר. הבחור ישב. "כאשר דיברתי עמו, כלום לא אמר לי שביום חמישי דעתו לנסוע מכאן?", הבחור נבהל קמעה מן השאלה, אבל אישר מיד כי אמנם כך אמר. "ולאחר מכן ודאי החליט להישאר כאן עד לאחר שבת?" □ חזר רבי אליהו ושאל. "כן" אומר הבחור וכולו חרדה לתוצאותיה של שיחה זו. מי יודע מה רוצה ממנו רבי אליהו. "ולכתחילה לא חשב להיות כאן בשבת?" □ שאל רבי אליהו שוב. "לא" משיב הבחור כשהוא סמוק כולו. "מלכתחילה חשבתי לחזור לירושלים ביום חמישי, אבל מצאתי כאן חברים ואוירה נעימה והחלטתי להישאר כאן עד לאחר השבת".

למשמע תשובה זו, קם רבי אליהו וניגש אל הארון, וכשחזר לשולחן, החזיק בידו חולצה צחורה ונקיה. "הרי לא התכוונת להישאר כאן לשבת ובוודאי לא הבאת עמך בגדים להחלפה, יקח נא איפוא את החולצה הזאת בהשאלה ויחליף לכבוד שבת קודש..."

סיפור זה הוא אחד מיני רבים המעטרים את אישיותו של רבי אליהו, ומלמד עד כמה היה ער ודרוך כולו לרגשות הזולת בדברים שלאחרים היו נראים פעוטי ערך.

רבי אליהו ראה אותם כיסודות עליהם העולם עומד. (מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא')

***

כשלושים שנה אחרי המעשה מעלה אחד מתלמידיו המקורבים (של הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל), עובדה שהתרחשה בינו לבין רבינו, ואשר זכורה לו היטב כאפיזודה מחנכת יותר מכל שעורי המוסר, וכך סיפר:

מדי בוקר היה רבינו מעיר אותנו לתפילה, כשבקולו - קול ארי - הוא מתפלל את ה"קרבנות" שבתפילת שחרית.

ואני - מודה על חטאי כיום - כי לאחר שעזב רבינו את החדר הסבתי פני לצד השני, ו... המשכתי לישון.

השעה היתה 6:00 בבוקר. התפילה התקיימה מדי יום בשעה 6:30, עשיתי חשבון בליבי, הנה אוכל לחטוף עוד תנומה קלה, ועוד אספיק לקום לתפילה. אך - חשבוני היה מוטעה. נרדמתי לתנומה יותר מ"קלה". כשפקחתי את עיני בשנית הראו מחוגי השעון את השעה 8:00.

בשעה זו, ניצב לידי רבינו.

לא גערה בפיו, גם לא דברי תוכחה, כשחיוך מרחף על שפתיו אמר לי: "אתה עלול להפסיד את ארוחת הבוקר...", ועזב את החדר.

רבינו עבר אז את גיל הגבורות והוא ישיש... אך את סבלנותו לא איבד.

גם לא לנער צעיר שכמעט בעקביות מפנה עורף לסדרי הישיבה, מעיז פניו נגד המשגיח הישיש שטורח בגיל כה מופלג לבוא ולהעיר את תלמידיו, וחוזר לישון...

מעשה זה, ש'פקחות' - סבלנות - וטוב לב' כרוכים בו יחדיו, חינוך אותי יותר מכל!

הרב יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, מייסד וראש ישיבת פוניבז' - לרגל יום פטירתו כ' אלול תשכ"ט

מספר הרב אליעזר כהנמן שליט"א: בעיירה פוניבז' בחו"ל פעלה רשת בתי הספר של הציונות בשם 'תרבות'. מנהל בית הספר, עלה לימים לארץ. קראו לו 'מלמן'. הוא היה אספן ספרים הגדול ביותר בארץ. יצא לי לדבר איתו. הוא אמר לי במילים אלו: "סבא שלך [הרב יוסף שלמה כהנמן זצ"ל] לחם נגדי בכל הכוח, עד שלא נותר לי מה לעשות בעיר, נאלצתי לעזוב שם. הוא לחם בכל כוחו נגדי, אבל מעולם לא פגע בי אישית, הוא נאבק בדרך שלי לא 'בי'! □ הוא 'אהב' את הבריות, הכל נעשה מתוך אהבה". [מתוך לקראת שבת מלכתא, ויקרא תשפ"ג]

שבת שלום ומבורך!

לתגובות:

Blu.israel@gmail.com

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

השירה של מי שהביא ביכורים

איתא במס' ביכורים (פר' ג, ד) "החליל מכה לפניהם עד שמגיעין להר הבית הגיעו להר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו ונכנס עד שמגיע לעזרה. הגיע לעזרה ודברו הלויים בשיר ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי".

והנה רש"י בפירושו על תהלים כתב שפרק זה של שיר חנוכת הבית לדוד, נתחבר על ידי דוד המלך "שיאמרוהו הלויים בחנוכת הבית בימי שלמה". ואם כן צ"ב דמה ענין שירת מזמור זה דייקא להבאת ביכורים, הלא מזמור זה נכתב לרגל חנוכת בית המקדש ואיזה שייכות יש לה להבאת ביכורים. וגם צריכים להבין למה אנו אומרים אותה בכל בוקר כחלק מתפלת פסוקי דזמרה.

והרד"ק כבר תמה על כוונת מזמור זה וז"ל "מזמור שיר חיברו דוד שיאמרוהו בחנוכת בית המקדש אע"פ שאין בזה המזמור זכר הבית". וכן תמהו עוד הרבה מפרשים, הלא אין שום רמז וזכר במזמור זה לבית המקדש ואיך יתכן שמזמור זה חיבר דוד המלך לזמרה בעת חנוכת המקדש. ועקב קושיא זו כתבו כמה מגדולי המפרשים שאכן לא היה כוונת דוד המלך במזמור זה על חנוכת בית המקדש, אבל דבריהם לא היו ניחא להחסידי יעב"ץ שכתב עליהם בחריפות בפירושו על תהלים "קצת המפרשים התנבאו על זה המזמור וברו מלבם דברים אשר לא כן, והאמת ברור כשמש כי חברו על חנוכת הבית הראשון".

אמנם הקושיא עדיין נשארת, דאם מזמור זה נתחבר על חנוכת בית המקדש, למה אין בה שום זכר לבית המקדש ולא לקרבנות ולא לעבודה וכו', והכל מיירי על רפואתו של דוד המלך והצלתו משונאיו הרבים.

ובפירוש המלבי"ם כתב וז"ל "המזמור כולו יוסד לתת הודאה בחלותו ויחי מחליו, ולא נמצא בו שום ענין מחנוכת הבית, ומבואר שהבית המוזכר פה הוא הבית המשלי, הוא הגוף שהוא מעון לנפש ובית להאדם הפנימי השוכן ודר בקרבו, כי הנפש הוא האדם באמת, והגוף החמרי הוא רק בית חומר לשבתה כל ימי היותה במצודה, לכן ציין שם השיר בשם חנוכת הבית לדוד - ר"ל בית דוד העצמי, מעון נפשו שנתחנך בהרפאותו".

גם ביסוד ושורש העבודה כתב כעין דברי המלבי"ם וז"ל "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד הוא תקון גדול מתקוני התפלות לאומרו קודם ברוך שאמר ע"פ האר"י ז"ל ובמזמור זה ראוי לכוון כוונות ישרות וזה הוא כשיהיה לאדם איזה מיחוש או חולאת רחמנא ליצלן בבריאותו או בבני ביתו חם ושלוה ויתרפאו בעזרת ה', יתן בלבו ומחשבתו שבח והודאה גדולה בכוונה עצומה להבורא ית' על ששלח רפואה לו או לבני ביתו מהמיחוש או החולי רח"ל". הרי שגם למד כוונת הפסוקים שמדברים על רפואת הגוף ולא על חנוכת המקדש".

וצריכים להבין מה הקשר בכל זה וחנוכת בית המקדש דאין מסתבר שהמלבי"ם ויסוד ושורש העבודה באו לחלוק על חז"ל ועל רש"י, ומוכרח שהגם שפירשו שכוונת המזמור היא ברפואת גופו של דוד המלך, עכ"ז אין זה סתירה שיזמרו אותה בעת חנוכת המקדש והדבר צ"ב.

ובשפת אמת (כי תבוא תרמ"ט) כתב דבר נפלא וז"ל "לכן איתא במשנה כשהביאו ביכורים דיברו הלויים בשיר ארוממך ה' כי דליתני כו' כי היה כמו חנוכת הבית, וכמו כן בכל יום אומרים מזמור שיר חנוכת. פי' חנוכת הבית אינו דוקא על בהמ"ק רק כל מעשה בראשית בנין ביתו של הקב"ה. וע"י עבודת בני' בתורה ותפלה מתחנך ומתחדש הבנין, כי הכל בכ"ב אתוון נברא, ויש חינוך במעשה כמו שהיה בביכורים ויש בדיבור בתפלה".

בדבריו יש להבין מה שכתב במלאכת שלמה על מס' ביכורים שלכן אמרו ארוממך ה' כי דליתני "משום דבכינופיא גדולה נעשו דלכך תקנו שיהו באין אל עירו של מעמד כדי שיהו מתקבצין שם רבים ודמי לחנוכת הבית". הרי שענין חנוכת הבית אינה מוגבלת רק לחנוכת איזה בנין, אלא שבכל פעם שעושים מצוה ברבים בהתחדשות ובשמחה היא כמו חנוכת הבית מחדש.

ודבר זה היה ניכר ביותר בעת הבאת ביכורים כדכתיב "ולקח הטנא בידך" ובכמה ספרים העירו שמילה זו "טנא" לא נמצא בשום מקום אחרת בתורה נביאים וכתובים רק פה ועוד פעם אחת בפרשה זו "ברוך טנאך ומשאתך" וצריך להבין כוונת המילה, ובבעל הטורים כתב שטנא בגימטריא שישים, דבא לרמז דשיעור ביכורים הוא אחד משישים. ודבריו צ"ב דהלא אם משום הא גם "כלי" הוא שישים ולמה לא כתב "ולקח הכלי בידך".

וכתב הבן איש חי בספרו עוד יוסף חי שכתוב במצות הקהל "הקהל האנשים נשים וטף" וזהו לשון ברוך טנאך, ולכן כאן בביכורים שבא להודות ולהזכיר חסדי המקום ושמח בטנא "ר"ת טף נשים אנשים", שכולם ישתתפו בה להודות לה'. הרי שהבאת ביכורים לא היה נעשתה ביחידות ובצנעא אלא בפירסום גדול באנשים נשים וטף בכינופיא גדולה.

ויש לציין לדברי המדרש המובא בריטב"א (מכות יח:) עה"פ "וענית ואמרת" שכתב הריטב"א "ובמדרש אמרו וענית בנגון כמו ותען להם מרים", ורש"י כתב עה"פ וענית ואמרת לשון הרמת קול, ובספר פאר ישראל (ח"ב עמי קכז) מביא מעשה שהרה"ק הבית ישראל העיר פעם לאחד ממקורביו שביקש מחבירו בקשה וכתב לו על כך מכתב, וכשהיה צריך להודות לו על מילוי הבקשה רצה להסתפק להודות לו בע"פ, וע"ז העיר לו הבית ישראל "כשבאת לבקש ממנו ערכת מכתב שלם, וכשהנך מודה לו אתה מסתפק באמירה בעל פה! אין זה מידה נכונה שיש לו להודות לו לכל הפחות באותה צורה שביקשת.

דהנה מצינו בפרשת ביכורים וענית ואמרת ופירש"י בהרמת קול ולכאורה הרי אמרו חז"ל (ברכות כד:) "המגביה קולו בתפילתו הרי זה מנביאי השקר", ומדוע להרים קול, אלא שכל ענין וידוי ביכורים קשור בהכרת טובה כדברי רש"י בפסוק והנה כרגיל כשאדם מבקש דבר מה מרבש"ע הוא מרים קולו אנא ה' הושיעה נא, ובשבא אח"כ להודות על מילוי בקשתו עליו להודות באותו קול שביקש.

הרי שבעת הבאת ביכורים היה האדם צריך לתת קולו בשבח והודאה להשי"ת על כל רחמיו וחסדיו, ולא היה עבודה זה רק בקול, אלא גם היה עבודה במעשה שהיה כל אדם צריך לקחת בעצמו הטנא על כתיפו כדהבאנו לעיל לשון המשנה "הגיעו להר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו ונכנס עד שמגיע לעזרה", כדי להראות חביבות המצוה והכרת הטוב להשי"ת והיה עושה כן בכנופיה גדולה לפני כל משפחתו, ואז היו שרים המזמור ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי.

ויש לפרש את זה יותר בהקדם המסופר מהמגיד רבי הלל מקאלאמעא שהיה פעם אצל אדמו"ר הזקן מסאדיגורא, וביקש הרבי מר' הלל שיאמר לו איזה דבר מוסר וכדרכו שהיה נוסע ממקום למקום להוכיח אנשים ליישר דרכם. ענה לו ר' הלל שאינו מרגיש את עצמו ראוי לומר מוסר אל הרבי, אולם מאחר שהרבי ביקשו, יש לו הערה אחת והיינו למה אין הרבי אומר מוסר לחסידיו. השיב לו הרבי מסאדיגורא "אבינו לימד אותנו שאין זה מספיק רק להגיד מוסר, צריכים לראות שכל מעשינו והנהגתינו הם מוסר, שילמדו ממעשינו מה לעשות ומה לא לעשות".

וזוהו ביאור הפסוק (דברים כו, ג) "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך" והמפרשים הקשו הלא "והגדתי" היא לשון עבר ולמי כבר הגיד הלא הוא עוד אמר שום דבר זה עתה בא בא ועכשיו הוא מתחיל להגיד, והל"ל בלשון עתיד ולא בלשון עבר.

ובספרנו שם כתב "הגדתי היום הודעתי לכל מתוך מעשי אלה" וכ"כ המלבי"ם "הגדתי היום לה' אלהיך אף שעדיין לא אמר לפני ה', אבל לשון הגדה יבוא גם במקום שאין אמר ודברים רק פרסום ע"י מעשה כמו השמים מספרים וגו' ומעשה ידיו מגיד וגו' אין אמר ואין דברים, וכן כאן הגדתי היום לה' ע"י הבאת הביכורים, כידוע שהיתה הבאת בכבוד ושמחה והכל היו יודעים שאין ראוי זה בשביל המעט פירות, ועוד למה לו לישא ממרחק הלא שוקי ירושלים מלאים מפירות ובנקל יוכל להביא משם מנחה ודורון אלא הכל לפרסם כי הארץ היא במתנה מה' ונתן להם שיהיו רק כאריסים בעבודת האדמה ולזה יביאו הביכורים".

ומעכשיו אנו מבינים ענין שירת ארוממך ה' כי דליתני להבאת ביכורים, ויש להרחיב יסוד השפת אמת עוד יותר עם דבריו הנפלאים של הגרש"ר הירש בפירושו על תהלים שכתב הסבר נפלא על מזמור זה וז"ל: "בהשקפה ראשונה קשה למצוא את הקשר בין תוכנו של המזמור ובין הכותרת, אין בו זכר לבית המקדש בנינו וחנוכתו. ברם אם נשווה לנגד עינינו את מהותו ומובנו של המקדש של בית ה' היהודי שיעודו להביא להכרתנו את קרבת ה' בארץ, את יחס האהבה שבין המקום לאדם ואת שאיפת התרוממותו של האדם אל ה', תעלה לנו כוונת הפרק.

בכל מקום שהכוחות הרוחניים והחומרניים (מנורה ושולחן) מתאחדים להעלות רצון בפני ה' (מזבח הקטורת) ולקיים תורתו (ארון) חיי אדם הופכים להיות כרובים לכסא כפורת ושכינת ה' יורדת עליהם בגילוי הנהגה אלוקית לבטחוננו ואושרו של האדם כפרט וכבלל,

כפי שמעידות המלים בהם בהן ניתן הציווי לבנין הראשון של בית ה' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

אז נבין כי ההחלטה לבנות את בית ה' העולמי באה לו לדוד מתחושת קרבת אלוקים הנהגתו והדרכתו הבלתי אמצעית כפי שהבחין בה בחייו רבי התלאות. מכוח זה נולד המזמור כביטוי להרגשה הזאת. פרי תשוקת חנוכתו של "בית" זה הלא אלה הם הרעיונות שכל בתי ה' שלנו מושתתים עליהם".

ובדבריהם מבואר שאכן בהודאת דוד המלך על רפואת גופו הכנה וחנוכה לבית המקדש, במקודם שיכולים לזכות לבית המקדש האדם צריך לעשות את עצמו כמקדש מעט ורק אחר כך יכול לבוא לבנות את בית ה' וכך היא לשון האלשיך הק' (שמות כה ח) "עיקר השראת השכינה באדם הוא ולא בבית וכאשר המה ראויים להשרות שכינתו בנשמותם ישתלשל ויתפשט השפע אל היכל ה' כי למענם להיות איתם משכן את שמו יתברך במקום ההוא, כי נפשותם המה המשכן האמיתי ומהם יתפשט אל המקום המיוחד ההוא כי אין חפץ ה' לשכון בארץ כי אם על ידי בנפשות ישראל שמהם עושה עיקר בהנשאת מהיותם מרכבה אל השכינה".

ועל דרך זה ביאר זקני הק' אדמו"ר מטשארטקוב זצ"ל (גנוזי ישראל, סוכות תרע"ט) את דברי הגמרא (סוכה נג.) "אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן אם אני כאן הכל כאן, ואם איני כאן מי כאן", וכבר תמהו המפרשים איך מתאים לעניו כהלל הזקן לומר דברים כאלו? וביאר רבינו כוונת הלל, דאע"פ שהיה עומד בבית המקדש שהיא מקור כל ההשפעות טובות בעולם, המקום שמשם יצאה הוראה לישראל ומשם יצאה קדושה לישראל, עכ"ז היה תנאי בדבר דזה היה רק אם 'אני' כאן, כלומר רק אם האדם בעצמו היה נמצא שם דהיינו שהכין עצמו כדבעי והוא בעצמו נמצא שם עם כל חלקי נפשו ורוחו ונשמתו אז הכל כאן דאז היה יכול לקבל כל ההשפעות טובות, אבל אם אין "אני" כאן, אם חסר ה"אני" שהאדם בא לבית המקדש כגוף בלי נשמה "מי כאן" לא יעזור לו כלום שהוא נמצא בבית המקדש דחסר ה"אני" האדם בעצמו!

וראה עוד בגמ' סנהדרין (קז:): שדוד המלך ביקש שהשי"ת ימחול לו על מעשה דבת שבע ומחל לו ואח"כ ביקש עוד "עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה' עזרתני ונחמתני, אמר ליה בחיך איני מודיע אבל אני מודיע בחיי שלמה בנך. בשעה שבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה, אמר עשרים וארבעה רננות ולא נענה, אמר שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד, מי זה מלך הכבוד ה' עוזו וגבור ה' גבור מלחמה ונאמר שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד וגו' ולא נענה. כיון שאמר ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דויד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו העון".

וכתב שם התורת חיים בפירושו: "שונאי דוד היו סבורים שלא היה כדאי לבנות המקדש מצד חטא אוריה ובת שבע כי ע"י עריות ושפיכת דמים השכינה מסתלקת מישראל ואיך

תשרה השכינה על ידו, ולכך רצה הקב"ה להודיע לשונאיו שאין הדבר כן ולפיכך כשרצו לחנך את המקדש להשתמש בו בדבר אשר נעשה בעבורו דהיינו להעמיד שם הארון לא היו יכולין להכניסו שם כי אם ע"י זכותו להודיע כי הוא היה ראוי לבנות את בית המקדש אלא שעשה מלחמות גדולות וכיון שנכנס הארון בזכותו ולולי זכותו לא היה תכלית בבנין נמצא דהוה ליה כאלו הוא בנאו עתה":

ובזה מתורץ תמיהת המפרשים למה מזמור זה שחיברו דוד המלך לאמרה בעת חנוכת המקדש אין בו שום זכר מבית המקדש וכל המזמור סובב רק על בריאות גופו ונפשו של דוד המלך, והתשובה היא שא"א לזכות לבית המקדש כל זמן שאין האדם ראוי לה ואינו ראוי להשראת השכינה. ורק אחר שנתעלה ועלה וקידש את גופו ונפשו יכולים לקדש מקום המקדש "כי נפשותם המה המשכן האמיתי ומהם יתפשט אל המקום המיוחד ההוא" (לשון האלשיך הנ"ל). ולכן מזמור זה שמדבר אודות גופו של דוד המלך היא גופא הוי ההכנה וחנוכה לבית המקדש.

ובמזמור זה העיד דוד המלך על עצמו "החייטני מיורדי בור" שמקודם חשדו אותו על מעשה של בת שבע, ועכשיו "העלית מן שאול נפשי" "ולא שמחת אויבי לי". הרי שרק על ידי זכות דוד המלך זכו לבית המקדש. ונמצא לפי זה דדברי המלבי"ם ויסוד ושורש העבודה שמזמור זה מיירי רק על גופו של דוד המלך אינם סתירה לדברי חז"ל והראשונים שמזמור זה חיברו דוד המלך לאמרה בעת חנוכת המקדש.

ועוד תוספת ביאור כתב הגרש"ר הירש וז"ל "ארוממך ה' כי דליתני, השורש דלה אינו נמצא עוד בשימוש זה, דלה, שאב, הוראתו הרם דבר מן העומק והנחתו ממעל לעומק במצב רחיפה, הנשאב מוצא חיזוקו מלמעלה, בלי חיזוק זה ירד שוב אל העומק, על כן אין לך ביטוי יפה מזה לתאר בו ובמלה אחת את המיוחד שבגורל דוד וגורל ישראל וגורל כל אדם המוסר עצמו להנהגת ה' ולהדרכתו כביטוי דליתני.

כל האחרים מוצאים את חיזוקם בארץ מתחת, אולם אנו רק בשמים ממעל אצל ה', אין דבר בארץ שיתן לנו יציבות ומעמד. בלי ה' עוזבים לנפשנו, היינו שרויים בעומק וטובעים בעומק, זהו הרעיון הנובע מנסיונותיו של דוד. מתוך הרעיון הזה, עם הרעיון הוה ולמען הגשמת הרעיון הזה בחיי עמו, מקדיש הוא את בית ה'. הנכנס לבית הזה, המשתייך אל הבית הזה ברוחו, המביא בו את קרבן קדושת חייו יותר על כל עידוד ארצי, בנאמנותו לתורה הוא מחזיק את האגד שבו רוצה ידו החזקה של ה' להרים ולשאת אותנו מעל כל ההרפתקאות והתמורות הארציות ולהביא אותנו אליו לתה ממרום חיזוק וקיום לחיינו".

היוצא מדבריו הנפלאים, שבמזמור זה דוד המלך משבח את השי"ת "כי דליתני", שהוא נמשל לדלי כלומר שהשי"ת העלה אותנו מבור עמוק, והוא בעצמו לא היה יכול לעלות בלי סיוע ה' ורק ה' העלית מן שאול נפשי חייטני מיורדי בור". וכ"כ החסיד יעב"ץ ה' העלית מן שאול נפשי, והוא אומרו תהלה כי דליתני ונאמר למעלה (תהלים כח) לדוד אליך ה' אקרא צורי אל תחרש ממני פן תחשה ממני ונמשלתי מיורדי בור".

ומעכשיו אנו מבינים למה היו שרים מזמור זה בעת הבאת ביכורים, שכן היא עבודת הביכורים שידע ויכיר שאין זו אלא מתנת אלקים ולא כוחו ועוצם ידו, וכדביאר האור החיים הק' הפסוק (דברים כו, א) "כי תבוא אל הארץ, אשר ה' אלקיך נותן לך", "שידע בלבו כי לא בכוחו ולא בעוצם גבורתו בא לרשת הארץ, והוא אומר "אשר ה' אלקיך נותן לך לנחלה".

וכמו שהדלי אינו יכול לעלות מן הבור רק אם היא קשורה לחבל ואז מעלים אותה מן הבור, כן היא בביכורים שכורך עליה גמי ובמאור ושמש איתא גמ"י ר"ת גדולים מעשי ה', ואז יזכה לכל הברכות.

ובשפת אמת (חנוכה תרנ"ג) הוסיף עוד לימוד גדול מהדלי ז"ל "דלותי ולי יהושיע, פי' כל הדלות שלי הוא לצורך הישועה, והוא ממש כמו הדלי שיורד לעומק הבור ומעלה המים, לכן הוריד הקב"ה נשמות בנ"י להיות דולה מים מבורות עמוקים, ולכן כשיוצאין מכל מלכיות ומתעלין הנ"ק משם יש התחדשות ושמחה רבה. ובאמת בכל יום יש בירורים והעלאות נצוצות ולכן אומרים בכל יום מזמור שיר חנוכת כמ"ש האר"י ז"ל".

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה.

להדמות בדרכי ה' הטובים והישרים

וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי ה' (כח, ט)

החיוב לרכוש אופי טוב לעצמינו

מצוות "והלכת בדרכיו" היא המצווה ה-611 מתוך התרי"ג מצוות. וענין מצווה מבואר בספר החינוך: "מצוה להדמות בדרכי השם יתברך הטובים והישרים, שנצטוונו לעשות כל מעשינו בדרך היושר והטוב בכל כוחנו, ולהטות כל דברינו אשר בינינו ובין זולתנו על דרך החסד והרחמים, כאשר ידענו מתורתנו שזהו דרך השם וזה חפצו מבריותיו, למען יזכו לטובו כי חפץ חסד הוא, ועל זה נאמר, 'והלכת בדרכיו'. ונכפלה המצוה עוד במקום אחר, שנאמר 'ללכת בכל דרכיו'.

ואמרו זיכרונם לברכה בפירוש זאת המצוה, 'מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום □ אף אתה היה רחום! מה הקדוש ברוך הוא נקרא חנון □ אף אתה היה חנון! מה הקדוש ברוך הוא נקרא צדיק □ אף אתה היה צדיק! מה הוא נקרא קדוש □ אף אתה היה קדוש!'. והענין כולו לומר, שנלמד נפשנו ללכת בפעולות טובות כאלו ומדות נכבדות אשר יסופר בהם יתברך, על דרך משל, לומר שמתנהג במידות טובות אלו עם בריותיו וכו'.

כלומר, הדרך לקיים את המצווה של "והלכת בדרכיו" היא, שאדם יקנה לעצמו הנהגה טובה ואופי טוב.

ככה אתה? אז תשתנה!

אולם, כיצד אדם יכול לרכוש לעצמו מדות טובות, הנהגה טובה ואופי טוב? הרמב"ם מקדיש לכך פרק שלם בהלכות דעות.

לפעמים אנשים מתרצים את עצמם ואומרים, "מה לעשות? ככה אני. זה הטבע שלי". ואכן יתכן שזה האופי שלו, אך האם זה אופי טוב וחיובי? האם טוב שתישאר בדיוק כפי שהנך כעת. אולי צריך לעשות משהו כדי לשנות ולשפר את האופי, את המידות ואת הטבע שלך?

למשל, ישנם אנשים שמתעצבנים בקלות. כאשר מעירים לאדם כזה, הוא בדרך כלל ישיב, "ככה אני. זה הטבע שלי". אך זו איננה גישה נכונה. עליו להדריך את עצמו לשנות את טבעו כדי לא להיות כה עצבני.

או למשל, יש אנשים שכועסים בקלות. הם אומרים "ככה אני, יש לי טבע של כעסן". אולם אין דבר כזה! הרי כאשר התורה מצווה עלינו "והלכת בדרכיו" היא בעצם אומרת

לנו שאנחנו יכולים לשנות את הטבע והאופי שלנו, ואם כן אנחנו חייבים לשנות ולשפר את האופי שלנו.

והנה ברמב"ם ישנם הלכות כיצד האדם צריך להדריך ולהרגיל את עצמו כדי לרכוש את המידות שהתורה רוצה שיהיו לו. התורה רוצה שאנשים ירכשו לעצמם מדות טובות. מי שרוצה לשפר את המידות שלו □ ראוי שילמד ענין זה ברמב"ם.

* * *

ברית הכניסה לארץ ישראל

כאשר בני ישראל נכנסו לארץ ישראל הקב"ה כרת עמם ברית. בעצם הוא כרת עמם ברית מיד אחרי מתן תורה, בסוף פרשת משפטים. ובסוף פרשת בחוקותי □ שזהו סוף ספר ויקרא □ גם ישנה כריתת ברית לגבי אופן החיים בארץ ישראל. וכעת, לאחר ארבעים שנה במדבר, מחמת חטא המרגלים, עם ישראל מתכונן שוב להיכנס לארץ ישראל, ועל כן שוב יש כריתת ברית.

בכל יום יהיו בעיניך כחדשים

וכהקדמה לכריתת הברית הזאת התורה אומרת לנו כמה דברים אודות עם ישראל: "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך" (כו, טז)

"היום הזה". באיזה יום? מפרש רש"י (מחז"ל), "היום הזה ה' אלקיך מצוך. בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטוית עליהם". הוי אומר, בכל יום הקב"ה מצווה אותנו "לעשות את החוקים ואת המשפטים" וגו'.

חוקים ומשפטים

מה זה "חוקים ומשפטים"? יש שני מובנים.

הפירוש הראשון הוא שחוקים הם מצוות שאנחנו מבינים שאנחנו לא משיגים את טעמם. למשל, שעטנו. אנחנו מבינים שאנחנו לא משיגים מדוע לא ללבוש צמר ופשתים יחדיו. אבל כך היא מצוות התורה. זהו "חוק".

בעצם, זה לא משנה אם אנחנו יכולים לתת טעם למצווה או שלו. בצבא, כאשר ישנה פקודה, מוטל על החייל לבצע את הפקודה. אסור לסרב פקודה □ וזה לא משנה בכלל אם החייל מבין את הפקודה או שלא. וכך בדיוק, אנחנו □ עם ישראל □ הצבא של הקב"ה. כאשר ישנה פקודה מוטלת עלינו החובה לקיים אותה. אלו הם "חוקים".

"משפטים" הם מצוות שאפשר לתת להם קצת טעם. אין הכוונה שמבינים את הטעם בעצם. באמת אנחנו לא מבינים את הטעם האמיתי. ובכל זאת, המוח האנושי מסוגל לתת טעם מסויים למשפטים. והתורה מצווה לשמור ולעשות את החוקים ואת המשפטים. "ושמרת ועשית אותם".

השמירה המיוחדת הנדרשת למשפטים

וכאשר נתבונן נגלה שהמשפטים זקוקים לשמירה אף יותר מהחוקים. מדוע?

לפני שנים רבות בא אלי איש שמח מאוד. הוא קרא ידיעה עיתונאית שהרפואה המודרנית גילתה שאכילת בשר בחלב פוגמת בבריאות. והוא שמח על כך שמחה גדולה באמרו: "כעת אנחנו מבינים מדוע התורה אסרה בשר בחלב".

אמרתי לו, "אתה טועה! הכתבה הזאת בעיתון לא 'מטיבה' עם התורה. להפך, כל זמן שידעו שבשר בחלב אסור, ולא ידעו מדוע, לא עלה על דעתו של מישהו להתיר בשר בחלב. אך כעת, אם יבוא יום והרפואה תגלה כיצד להפוך בשר בחלב לבריא, עלולים לחשוב שכבר ניתן לאכול בשר בחלב, חלילה".

לכן "חוק" איננו בסכנה שיבוא יום שאנשים יאמרו שהשתנו הנסיבות. דוקא אודות "משפטים" יש חשש כזה.

לדאבון לב יש כיום אנשים, [נעל פי דין הם בבחינת "מסיתים ומדיחים"], שבאים ואומרים אודות מצוות מסוימות שהן היו רלוונטיות לזמנן ובשעתן, אך כעת כבר עבר זמנן. הנסיבות השתנו. כנגד גישה זו התורה מצווה לשמור את החוקים, וביותר לשמור את המשפטים, כי דוקא אודות המשפטים יש חשש שאנשים יבואו ויספרו "תיאוריות" חדשות אודותיהן, רח"ל.

ושמרת זו המשנה □ לימוד התורה מביאה לידי קיום המצוות

"וְשִׁמְרָתָּ וְעִשִּׂיתָ אוֹתָם". ואמרו חז"ל כמה פעמים "ושמרת □ זו המשנה" (עיין רש"י ויקרא כב, לא). הפירוש הפשוט הוא ששמירה היא לימוד התורה. כאשר לומדים ושונים תורה ממילא התורה נשמרת, וכתוצאה "ועשית" □ תקיימו את התורה. [יש פירוש נוסף במה שאמרו "ושמרתם □ זו המשנה", ואין כאן מקומו (א"ה): עיין קובץ מאמרים ואגרות כרך ב, ח"ג במדור התורה שבעל פה]. ככל שאדם למדן יותר גדול, וככל שאדם תלמיד חכם יותר גדול, וככל שאדם לומד יותר תורה, שמירת המצוות שלו הופכת להיות יותר ויותר טבעית עבורו. שמירת המצוות היא הרבה יותר קלה עבור תלמיד חכם מאשר עבור עם הארץ. כי לימוד התורה משנה את מציאות האדם ומעצבת את מהותו למהות של אדם המתאים והראוי לשמירת מצוות.

לכן התורה מצווה שמי שרוצה לשמור את המצוות עליו ללמוד ולשנות את התורה, וזהו הביאור הפשוט במה שאמרו "ושמרת □ זו המשנה". כי על ידי שתלמד ותשנה תגיע לידי "וְעִשִּׂיתָ אוֹתָם בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ".

ה' אלוקינו ה' אחד

והנה אנחנו אומרים (דברים ו, ד), "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". מדוע הכפילות? והנה אומרים "אלוקי אברהם, אלוקי יצחק ואלוקי יעקב", וכן אומרים "אלוקינו ואלוקי אבותנו". הוי אומר: "אלוקים" הוא שם המבטא יחס או קשר למשהו. לכן "ה' אלוקנו". כלומר, כ"אלוקים" הוא שלנו. הקשר המיוחד של הקדוש ברוך הוא הוא עם ישראל.

יש להקב"ה יחס מיוחד לעם ישראל. אך בל נטעה שאין אותו קל, שבאמת יש לו שייכות מיוחדת לעם ישראל, גם אדון העולם כולו. לכן מוסיפים "ה' אחד". אותו קל הוא ריבון העולם כולו.

וכעת, לפני שעם ישראל נכנס לארץ ישראל, התורה מדגישה את הקשר המיוחד שיש להקדוש ברוך הוא לעם ישראל (כו, יז): "אֵת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם [נְכוֹנֵם עִם יִשְׂרָאֵל יִיחַד אֵת ה'] לְהֵיוֹת לְךָ לְאֱלֹקִים וְלִלְכֶת בְּדַרְכָּיו [וְכִבֵּר נִתְבָּאָר לְמַעְלָה הַכוֹוֹנָה בְּלִלְכֶת בְּדַרְכֵי ה' □ לְסַגֵּל לְעַצְמָנוּ מִיְדוֹת טוֹבוֹת] וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ".

🔗 חוקים ומשפטים במדות שהתורה נדרשת בהן

וכאן אנחנו מגיעים לפירוש השני בחוקים ומשפטים. הפירוש הראשון, כפי שנתבאר, ש"חוק" הוא מצוה שאין לו הסבר כלל. "משפט" הוא מצוה שניתן לתת טעם. הפירוש השני הוא שיש כמה דרכים בלימוד בתורה □ שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. גזירה שוה, היקש ועוד לימודים. וכן קל וחומר. ההבדל בין הנלמד מקל וחומר לבין הנלמד משאר לימודים הוא שהנלמד מקל וחומר הוא סברא. ואילו הנלמד משאר הלימודים אינם סברא. למשל גזירה שוה איננה סברא, אלא עצם זה שהתורה משתמשת באותה מלה בשתי פרשיות שונות מלמדת שיש ללמוד הלכה אחת מהשניה.

כל המידות שהתורה נדרשת בהם, שאינן מבוססות על סברא, הן "חוקים". אנחנו לא יודעים מדוע התורה מקישה פרשיות אחת לשניה.

מאידך, כאשר לומדים הלכה מקו וחומר זהו "משפטים" כי קל וחומר הוא סברא.

🔗 לימוד תורה הוא שמיעת קול ה'

ובסוף הפסוק הנ"ל: "וְלִשְׁמֹעַ בְּקוֹלוֹ". עם ישראל נבחר לשמוע את קול ה'. מתי וכיצד "שומעים" את קול ה'?

הביאור הוא שקול ה' יוצא מכל מלה ומלה של תורה שאנחנו לומדים. כאשר לומדים תורה, ומתאמצים להבין את מה שאנחנו לומדים, בעצם אנחנו מטים את אוזנו לשמוע את קול ה'. זהו "לשמוע בקולו".

וזה שייך רק לעם ישראל. רק עם ישראל יכול לשמוע את קול ה' דרך לימוד התורה. וכמו שאמרו חז"ל בכמה מקומות שרק יהודי ששומר תורה ומצוות יכול להבין את התורה.

🔗 "עם סגולה" □ מחלקת המכירות

עד כאן התפקיד של עם ישראל כלפי הקב"ה. אך כביכול יש להקב"ה גם תפקיד כלפי עם ישראל:

"וְה' הֶאֱמִירָךְ הַיּוֹם לְהֵיוֹת לְךָ לְעַם סִגְלָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְךָ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו. וְלִתְתֶךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וְלִשְׂמֹעַ וְלִתְפָּאֲרָתָהּ וְלִהְיוֹתְךָ עִם קָדֹשׁ לְה' אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר".

מהו "עם סגולה"? נדמיין חנות כל בו. יש בו כל מיני מחלקות. ולהחזיק את המחלקות השונות עולה כסף. האם בעל החנות ייסד את העסק כדי לשרוף את כספו? ברור שלא!

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

אבל כאשר יש מחלקת מכירות, והוא ריווחי, זה מצדיק את שאר המחלקות כולן. כל שאר המחלקות נועדו להגביר את המכירות. ואילו המכירות □ הן האוצר, הן הסגולה! ישנו עולם שלם, ויש בעולם כל מיני דברים. אבל היכן האוצר? היכן הסגולה? היכן ההצדקה לקיום העולם כולו? "בראשית ברא. בשביל ישראל שנקראו 'ראשית תבואתו'" (רש"י בראשית א, א). עם ישראל הוא "עם סגולה". ומוטל על עם ישראל להיות במדרגה כזו שהוא יצדיק את הקיום של כל העולם כולו.

בס"ד

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה

קימה לפני תלמיד חכם העוסק בתורה

וְלִקְחַתְּ מִרְאשֵׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֲרֶצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לְךָ וְשִׁמַּתָּ בְּשָׂנְאֵי וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְשֹׁפֵן שְׁמוֹ שָׁם (כו, ב)

איתא בגמ' (קידושין לג.), אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם, ולא, והתנן 'כל בעלי אומניות עומדים מפניהם ושואלים בשלומם ואומרים להם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום', אמר רבי יוחנן, מפניהם עומדים מפני תלמידי חכמים אין עומדים. אמר רבי יוסי בר אבין, בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי מפניהם עומדים מפני תלמידי חכמים אין עומדים וכו'.

וכתב בפני יהושע, ואע"ג דבכל דוכתי פשיטא לן דתלמוד תורה עדיף ממצוה אף בשעתה, מכל מקום נראה לי דשאני הכא דמה שהן עומדין מפני מביאי ביכורים היינו דבהאי שעתא גופא עסקי במצות הבאת ביכורים גופא, והיינו דקאמר בשעתה, משא"כ בקימת תלמידי חכמים, אפשר דבהאי שעתא לא עסיק התלמיד חכם בתורה.

ת"ח אינו יכול לעמוד בלא הרהור תורה □ ומאי שנא מביכורים

אבל בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק או"ח סימן כז) הקשה, דהא אמרו בגמ' (ברכות כד:): שתלמיד חכם אינו יכול לעמוד בלא הרהור תורה, ואם כן אין לחלק בין ביכורים לתלמיד חכם, דהא גם התלמיד חכם ודאי שעוסק בתורה וצריך לעמוד לפניו.

ותירץ הנודע ביהודה, דחביבה מצוה בשעתה היינו דווקא מצוה הבאה מזמן לזמן שיש לזה חביבות ולכן חייבים לעמוד לפניהם, משא"כ לימוד התורה שכל שעה זמניה, ליכא חיובא.

אך קצת תימה לפרש כן, דמצינו בגמ' (פסחים סח:): שאמרו 'חביבה מצוה בשעתה' על הקטר חלבים ואברים, וזה אינו מצוה הבא מזמן לזמן, אלא משמע דביאור 'חביבה מצוה בשעתה' היינו כפשוטו בעת קיומה, משא"כ תלמיד חכם שאינו עסוק אז בלימוד התורה.

ת"ח הלומד רק בהרהור אין צריך לעמוד בפניו

באופן אחר תירץ החתם סופר (עה"ת סוף פרשת כי תצא, עמוד קא) וז"ל, ויש לומר, נהי דעסק התורה חשובה מצוה רבה, וגם אמת הוא שתלמיד חכם אי אפשר לו בלא הרהור תורה, מכל מקום הרהור לאו כדבור דמי, ולא מקרי זה עוסק בתורה שנעמוד מפניו כמו מצוה בשעתה. ולא ביאר הסברא, דאי נקטינן דהרהור כדיבור, אם כן מאי שנא הרהור שאין חיוב לעמוד בפניו.

ונראה ביאור דבריו, דהחיוב לעמוד לפני המקיים מצוה הוא כדי לכבד המצוה, וזה שייך רק כמקיים מעשה מצוה הנראית עליו, אבל הרהור בדברי תורה שאין נראית עליו כלל, לא שייך חיוב כבוד לעמוד מפניהם, שאין ניכר כלל שמכבד המצווה.

בעלי אומניות אין חייבין אז בת"ת, ולכן אין חייבין לעמוד

ובפשיטות אפשר לומר, דשאני תלמוד תורה מכל המצות, דכל המצות חייבים בהם בעלי האומניות, ולכן צריכים לעמוד בפני המקיימים, משא"כ תלמוד תורה דחייב תלמוד תורה אינו חלה על האדם אלא בשעה שהוא פנוי ובטל מעשיית צרכיו, דקרא כתיב ואספת דגנך (ברכות לה:), אבל בשעה שהוא צריך לעשות מלאכתו, אז אינו מחויב כלל בתלמוד תורה (קובץ הערות סוף יבמות), נמצא בעלי האומניות אינן חייבים בתלמוד תורה בעת מלאכתם, ואם כן חייב עמידה לפני המקיים לא חמיר מהמצווה עצמו, וכיון שפטור מעצם המצוה, פטור גם מחייב עמידה.

אלא דלפי זה אף אם עוסק בתורה ממש אינו חייב לעמוד מפניו, כמו שפטור מתלמוד תורה, אבל לטעם החתם סופר אין הפטור רק במהרהר בדברי תורה, אבל בלומד ממש בפיו, יתחייב לעמוד לפניו. וכן הוא משמעות הגמ' דהפטור לעמוד לפני תלמיד חכם הוא כיון שאינו מצוה בשעתה, אבל בשעת המצוה עצמו חייב לעמוד לפניו, ובשלמא להחתם סופר שמחלק בין הרהור ללימוד, י"ל דלהכי לא נחשב מצוה בשעתה כיון שאינו לומד בפיו, אבל אי נימא דעצם לימוד התורה שאני, צ"ב לשון הגמ' 'בשעתה'.

ואפשר לומר דמצוה שחייב בה באותה שעה נחשב 'בשעתה', שחביבה מצוה בשעתה היינו כלפי העומד, משא"כ לימוד התורה שהאומן אינו חייב בה, לא חשיב בשעתה כלפיו, ולכן אינו חייב לעמוד.

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה

אל תעמוד על הפרק

וּבָאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשִּׁיגְךָ כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ (כח, ב)

א. רבים העירו מדוע הקללות מרובות מהברכות, והלא מרובה מידה טובה.

והוזכרה קושיא זו באבן עזרא, בקללות דפרשת בחקתי (ויקרא פכ"ו, יג'), וז"ל "וריקי מוח אמרו, כי הקללות רבות מהברכות, ולא אמרו אמת. רק נאמרו הברכות כלל, ונאמרו בקללות פרטים לירא ולהפחיד השומעים. והמסתכל היטיב יתברר לו דברי".

ובפשטות נראה שכוונתו שכיון שכוונת התורה באמירת הברכות והקללות היא לזרז על עשיית המצוות ועל המניעה מהעבירות ממילא הדגישה התורה יותר את העונשים, כיון שדרך העולם היא שאדם מתעורר מחשש מהפסד וצער יותר מחשש של מניעת רווח ועונג. אבל באמת הברכות נאמרו בדרך כלל, והכלל הקצר מרובה מהפרטים הארוכים.

והנה הביא המהרי"ל דיסקין בפרשתנו, שהקשה לו ת"ח אחד מדוע הוזכרו הקללות שנאמרו בהר עיבל, ולא הברכות שנאמרו שם.

ולדברי האבן עזרא יש לומר שגם בפרשה זו באה התורה להדגיש את הקללות, כדי להזהיר ולהתרות.

ב. ועוד יש לומר שכלל הוא בידינו שיש להאריך ולפרט יותר בדברים המחודשים, וממילא יש לומר שפשיטא הוא שכשעם ישראל יהיו ראויים יזכו לכל הטובות, כיון שה' הוא אבינו, ורוצה להטיב, והוא מלכנו, והיכולת בידו להטיב, וכשעם ישראל ראויים לכך מדוע שלא ייטיב להם בכל הטובות. ואין צורך להאריך בכך.

אבל הקללות הן דבר מחודש מאד, ובהן הקב"ה הטוב והמטיב נהפך כביכול לאכזר, ושכל האדם אינו תופס וחס דבר זה כראוי, ועל כן האריכה התורה שוב ושוב בכל מיני אופני צרות ויסורים לומר שלמרות גודל רחמיו של הקב"ה אם לא ישמעו לו הוא יביא את כל הצרות שנאמרו בפרשה. ל"ע.

והנה יש להעיר על לשון הברכות והקללות, שבברכות נאמר בתחילה "ונתנך ה' אלוקיך עליון על כל גויי הארץ", ואח"כ נאמר "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך" ואילו בקללות לא נאמרה הקדמה זו אלא נאמר מיד "ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך". ואולי הטעם בזה הוא שהברכות מגיעות מסיבה אחת, שהרי הן עיקר רצונו של הקב"ה, ובשעה שישראל עושים את רצונו הרי הם יוצאים מהנהגת העולם הטבעית ועוברים להנהגת ה' עם ישראל עם קרובו שכל כולה טוב וחסד. אבל הקללות אינן מגיעות באופן טבעי, וכל קללה מגיעה בחשבון מדוקדק, וע"כ אין הקדמה זו שייכת אלא בענין הברכות.

ג. ובעומק יותר נראה בזה, שכיון שכל הברכות הן מכוח קרבת ה', על כן שרשן אחד, ואף הלשון בו התורה מתארת אותן היא לשון של כללים. אבל הקללות באות מכוח הריחוק מה', ומכוח פירוד זה באות קללות רבות ונפרדות.

והנה איתא בפסחים צד. (ובתענית י.) "מצרים היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, ומצרים אחד מששים בכוש, וכוש אחד מששים בעולם, ועולם אחד מששים בגן, וגן אחד מששים בעדן, ועדן אחד מששים בגיהנם". ולכאן צ"ע רב איך הגיהנם מרובה כ"כ מגן עדן, ואף מהעדן שהוא מדרגה גבוהה יותר (עי' ברכות לד:), הלא העולם נברא לטוב לנו?¹⁰

ונלענ"ד שהיא היא, כיון שהשכר הרוחני הוא להתענג על ה', ועל כן, כביכול, אין צריך לו מקום גדול כ"כ. אבל בגיהנם צריך כאו"א לקבל את ענשו בתכלית הדקדוק, ויש הרבה מאד מיני ענשים, ע"כ צריך מקום גדול מאד.

והנה בתנא דבי אליהו זוטא [(איש שלום) פרשה יב] הביא את שאלת חבקוק הנביא לקב"ה: "אמר לפניו, רבונו של עולם, מי שקרא ושנה הרבה ומי שקרא ושנה קימעה יהו מאור פניהם שוין במאור פנים לעולם הבא, אמר לו, לאו, כל אחד ואחד לפי דרכו, שנאמר ברוגז רחם תזכור (חבקוק ג' ב'), אף ברוגז מי שיש לו רחמים תזכור". ויש להאריך הרבה בשקלא וטריא זו. ומ"מ נראה ששורש הדברים מבואר בה, שעיקר השכר בעוה"ב הוא אחד, והוא השייכות לקב"ה. וכל הזוכים לעוה"ב זוכים ליאור מאורו, אלא שזוכים לו כל אחד ואחד לפי דרכו.

והדברים רחבים, ואכמ"ל.

אמנם יש לעיין היטב בכל משנ"ת כאן ע"פ דברי הגמ' במס' ב"ב (פ"ח:): שבויקרא נחשב שהברכות מרובות, כיון שכלולות בכל אותיות הא"ב, ובפרשתנו הקללות מרובות, כיון שכלולות בכל אותיות הא"ב. עיי"ש היטב ובמהרש"א שם.

---

¹⁰ אבל אולי יש לומר בפשטות ש"עדן" שייך בעיקרו לישראל ובמקצת לחסידי אומות העולם, והגיהנם מלא בשבעים אומות, ויתכן שישראל יחד עם חסידי אומות העולם הם בשיעור אחד משישים מע' האומות.

תבונות שורש □ הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

והופע בהדר גאון עוזך

תהלה הלל הוללות והילה | הארה וחידושה | אחריות ולא הפקירות | האור המרכך ומכניע ומקרב | ה'תהלות' של רחל ולאה | התהלה והתפארת לחי עולמים

וה' הַאֲמִירָךְ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לּוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו: וּלְתַתֵּךְ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וְלִשְׁם וּלְתַפְאֶרֶת וְלְהִתְךָ עִם קֹדֶשׁ לַה' אֶ-הֵיךְ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר (כו, יז-יט)

שְׁפַעַת גְּמִלִים תְּכַסֶּךָ בְּכָרִי מְדִין וְעֵיפָה כָּלִם מִשְׁבָּא יָבֹאוּ זָהָב וּלְבֹנָה יִשְׂאוּ וּתְהִלַּת ה' יִבְשְׂרוּ: כָּל צֶאֱן קָדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נְבִיּוֹת יִשְׂרָתוֹנֶךָ יַעֲלוּ עַל רְצוֹן מְזַבְּחֵי וּבֵית תַּפְאֶרְתִּי אֶפְאֵר: (הפטרות הפרשה ישעיה ס, ו - ז)

הענין של 'תהלה שם ותפארת' המוזכר בפרשה ביחס לכלל ישראל, מתואר בהרחבה גדולה בהפטורה, כל תוכן ההפטרה הוא שה'שם' המכובד של ישראל מביא עמו 'תהלות ה' ותפארת ה' ובפרט הענין של תפארת מוזכר הרבה פעמים בהפטורה.

יבואר בס"ד שה'תהלה' של ישראל נעשית מחמת 'תהלות ה' המאירים עליהם, וזהו 'תפארתם' ותפארת הנהגת ה', ויבואר הקשר והשייכות שלנו לאורות הללו, הן מצד זמני הנחמה שאנו מצויים בהם והן מצד ראש השנה המתקרב ובא והמועדים המגיעים בעקבותיו.

הלל ותהלה

את השורש 'הלל' מצאנו לגבי הענין הפשוט של 'הלל' שהם להאריך בדיבורי שבח, וכמו שנזכר גם בתורה הענין של 'קודש הלולים' (ויקרא יט, כד), שהמביא נטע רבעי לירושלם אוכל אותו שם בשמחה והלל לה'.

ומצינו גם ענין של 'הוללים' ו'הוללות' שזהו מצב של הפקרות ושטות.

וכן מצינו את הענין של 'הילה', כמו 'בהלו נרו עלי ראשי' (איוב כט, ג) והרד"ק כותב על זה שזהו ענין 'נוגה ואור'.

וצריך להבין מה הקשר בין כל אלו, והאם 'תהלה' ו'הלל' הם דבר אחד ממש.

ונראה שכמו שהענין של 'הילה' הוא אור וחום המקיף את אור הנר, או משהו מואר, כך כאשר יהודי מוקף במצב שאור ה' מאיר אותו ומחמם את לבו, הדיבורים המתארים את ההרגשה הנפלאה הזו מכונים 'תהלה', כי הם מתאיר את ה'הילה' המקיפה אותו...

אך כאשר חולף זמן וההארה הזו מסתלקת, ורוצים לחדש את ההרגשה הנפלאה הזו, אז צריך לעסוק ב'הלל' שהם דיבורים החוזרים ומתארים את כל המצב שהביא עמו את הרגשת ה'הילה' ומצב ה'תהלה'.

אולם כמו שיתכן להיות מוקף בהארה נפלאה של קירבת ה', כך יתכן שאדם ירגיש את כוחו ועוצם ידו, יהא לו התפעלות מההצלחה שלו או התחכום שלו וכו', והגדלות והגאות הזו גם כן יקיפו אותו בהשראה של מישהו נעלה שאין מי שיאמר לו מה תעשה, וזהו המצב של 'הוללים והוללות' נונראה שלא מצוי בענין זה מצב של 'תהלה' שכאילו ההרגשה הזו מגיעה מלמעלה, כי ה' לא שולח הארות כאלו, אלא האדם מחזק שוב ושוב את ההרגשה שיצר, כאילו עסוק כל הזמן ב'הלל' שבו מהלל את עצמו, וזהו כשמן המקיים את ההרגשה המקיפה אותו].

הארת המועדים ותועלתם

ונרחיב קצת יותר את ענין ההלל שאומרים במועדים, כי כידוע במועדים מאיר שוב האור שהאיר בימים ההם, ולמשל, בכל פסח מתחדש שוב האור והדרגה שהיה ביציאת מצרים, אך הנה אז שהרגישו בפועל את הגלות והעבודה קשה, והנה יצאו ממצרים וה' הולך לפנייהם וגו', הרגע הנפלא הזה, היה מלא קירבה ואהבה וחמלה וכו', עורר בלב את כל ההרגשים וההתרפקות של חסד נעורין אהבת כלולותיך, אך עוברים כמה ימים והלב כבר לא כל כך מתרגש, ואדם אינו מצוי באותה השראה והתפעלות... אך כאשר מגיע שוב זמן יציאת מצרים, רוצה ה' להשפיע מחדש הארה נפלאה שכזו, אבל כאשר אנשים טרודים בעסקיהם ואין להם פנאי להביט על האור, לא יבחינו בו, ולכן, צריך לעצור ל'מקרא קודש' לפנות אל הקודש, ולומר הלל שבו חוזרים על פסוקים המתארים את המצב של 'מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון... בצאת ישראל ממצרים... הים ראה וינוס... והפסוקים הללו מנתקים את היהודי מהאווירה שמצוי בה כעת, מקשרים את שכלו ולבו לאותו מצב נפלא, והנה האור והחום תופסים אותו ומקיפים אותו, חוזר למצב ההתפעלות של התהלה.

אך כמו שההתפעלות שהיה בזמן הנס חולפת ועוברת, כך גם ההתפעלות המתעוררת בשעת ההלל חולפת והולכת, וכמה דקות אחר הלל יכול יהודי להרגיש אדם פשוט שאין לו כלל השגות אלוקיות מיוחדות, כאילו לא היה מעולם 'בעל מדרגה', וכך הוא המצב גם ביחס לשאר ההרגשות המקיפים יהודי בימים הקדושים, ובימים הנוראים, רק עוברים להם הימים הנוראים, והאימת הדין וכל מצב הזהירות הנלווה אליו, חולף והולך, עד שנראה ליהודי שאין לו יראת שמים, אף לא יראת העונש...

ולא נאריך כאן בכמה פרטים להסביר מה התועלת בחידוש ההתעוררות כל שנה מחדש, אלא נתייחס רק לענין אחד, שכנראה לולא חידושי התהלה הללו, היה יהודי שוכח לגמרי מה, היה מקיף את עצמו בתהלה עצמית של כוחי ועוצם יהודי, היה נגרר למצב של 'הוללים והוללות', היה יכול לראות את החושך הזה כמו אור, אבל כאשר מפעם לפעם זוכים לראות אור אמתי, זוכים לראות את האור כי טוב □ האמת מנצחת את השקר, וגם

כאשר האמת אינה מאירה, השקר שהותקף אינו יכול ואינו מעיז להתחזק כל כך, עמוק בלב זוכרים שזהו חושך ולא אור.

ההלל של ראש השנה...

והנה בראש השנה ויום הכפורים אין אומרים הלל, כי לא שייך לומר שירה כאשר 'ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו', והיינו ש'ההשראה' של יום הדין אינה כל כך מקרבת ומחבבת כמו ההשראה של הנסים והנפלאות ביציאת מצרים ומתן תורה וענני הכבוד, אלא זהו מצב שכביכול ה' מביט על האדם אם לא שהה חלילה במשך השנה בהשראה של הוללות והפקרות... כי נכון שאור ה' לא מאיר כל כך במשך כל השנה, ויתכן שיהודי ישכח את קירבתו לה' והאהבתו לה', אבל כנראה אין אדם חוטא עד שנכנס להשראה של הפקרות שלא נורא לחטוא ויהא בסדר, והטענה היא שאם כבר מהולל ומכניס את עצמו להשראה בוטחת, היה עליו לפתוח בשירה לה', לעורר את ההשראה של האמונה בה', וכמו שאומרים בלכה דודי 'עורי עורי שיר דברי' □ כבוד ה' עליך נגלה'.

אילו היו אומרים הלל בראש השנה, היה זה כמו 'הוללות' שיהודי מרגיש בסכנה שדנים אותו על ששכח מה', והקיף את עצמו באוירה של שקר וניכור, והנה כאשר האמת תופסת אותו ומאשימה אותו על שנגרר אחר השקר, אינו מכופף את ראשו בהכנעה ואומר שמעתה מקבל עליו עול מלכות שמים, וכל הייחול של לבו הוא 'אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך', ומשאלת לבו האחת היא 'שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' וגו' □ אלא מקיף את עצמו שוב בהרגשה בוטחת ומבטיחה שאבא נותר אבא, ואני קרוב אליך וחוסה תחת כנפיך, ואתה מנהיג אותנו בנסים ונפלאות ללא חשבונות, אין מקום לדין ואין צורך לרחמים, אהבה בתענוגים... אין זה מצב של 'הלל' אלא שוב מצב של 'הוללות' והפקרות...

כי כאשר ה' רוצה להאיר על יהודי את האור של יציאת מצרים, אז, צריך להביא אש מלמטה ולהעיר ולעורר את ההרגשות הללו, להכין כלי לאור ה' הרוצה לזרוח עלינו, אבל כאשר ה' רוצה להאיר על יהודי אור ש'יש דין ויש דיין והעולם אינו הפקר', ואין ה' רוצה שיהודי יאמר 'שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך', אלא רצונו במצב של 'קבלת עול מלכות שמים', שיהודי ירגיש שיש מלך מעליו, יש מישהו המכתיב לו מה יעשה ומה לא יעשה □ גם המבט הזה של ה' אינו מלא אור וקירוב, אבל סוג קירוב של אחריות, כמו אבא המעורר את בנו לקחת את החיים ברצינות ואחריות, שיזהר מכל מיני פגעים ונזקים, ורצון האב לראות שהשכלה הזו מתקבלת על לב הבן, כל רצונו ומאוויי לבו מתמלאים בתשוקה עזה לחיות עם ההכנעה הזו, כל כולו משיג בבהירות ש'אני לא הבעל-הבית על עצמי', מרגיש את נועם הביטול הזה, ומרגיש איך שה' מתרצה בו ושמח בבן יקיר שלו על שיש לו את טבע ההכנעה והמסירות הזו.

רחל ולאה □ ו'תהלות ה''

וזוהו ביאור הפסוק שלפנינו 'ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה...' כי כל הגוים אין להם את הארות הללו של המועדים, אין ה' נותן להם הרגשות לא של יראה ולא של

אהבה, לא של 'שמאלו תחת ראשי' ולא של 'ימינו תחבקני', כביכול העולם נעשה בצורה שה' הוא מלמעלה, ואנחנו מתחתיו, תחת כנפיו, קרובים אליו, כביכול יכולים להרגיש את ההילה שלו, ואת ההארות השונות המאירות ממנו, אבל הגוים הם יותר מלמטה, וכמו שאומרים לפני התקיעות 'ידבר עמים תחתינו ולאומים תחת רגלינו', ההילה המאירה מה' אינה מאירה עליהם, לכל היותר יכולים הם לראות את האור המאיר עלינו, ויכולים להבין שיש זמני אהבה וזמני דין...

וזהו ממש המבואר בהפטורה: קומי אורי פי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח, פי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך זרח ה' וכבודו עליך יראה, והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך, מבואר שהגויים יבחינו באור הזה, יחפשו אותו, יבקשו לקבל איזה הארה ממנו, ואכן יזכו לכך כי הנה '...תהלת ה' יבשרו', ומפרש הרד"ק "טעם 'יבשרו' לפי שיהיו אומות העולם חדשים בספור תהלות ה' כי עד אותו הזמן ישראל הוא שיתיחדו בספור תהלות ה' וכל מספר חדשות יקרא מבשר" □

ולכאורה צריך להבין מהו לשון רבים 'תהלות ה' יבשרו'?

אך הנה גם אנו אומרים כל יום 'תהלות לקל עליון גואלם', ומבאר האריז"ל שהכוונה לתהלות של בחינות רחל ולאה המתאחדים, ואין לנו עסק בנסתרות, ורק על דרך הדרש והרמז יש להסביר כך כי הנה רחל היתה רצויה על יעקב כי היתה 'יפת תואר ויפת מראה', ולעומתה לאה נאמר שהיתה שנואה, ורק אחר כל בן שנולד הרגישה יותר קרובה ליעקב, כנזכר באורך בפרשת ויצא, וגם בפשטות הדברים הללו אין לנו השגה, אך מה שהתורה מלמדת אותנו בסיפורים אלו הוא שיש מצב של בחירה מחמת נשיאות חן, ויש מצב של בחירה מחמת תולדות והצלחה, וכמו כן הוא ביחס לכנסת ישראל עם דודה, יתכן שיהודי או יהודים ישאו חן לפני ה' ללא סיבה מיוחדת, אלא מחמת חיבת האבות וכו', וזאת היא בחינת 'רחל', ויתכן מצב שיהודי או יהודים יהיו רצויים לפני ה' מחמת המעשים טובים שלהם וההצלחות שמביאים בתורה ובתיקון העולם וכו', וזאת היא בחינת 'לאה'.

והנה שני סוגי היהודים הללו מרגישים קרובים לה', מרגישים את ה'הילה- התהלה', אלא שבחינת 'רחל' מרגישה את זה כמו המצב של פסח ויציאת מצרים, אהבה ללא סיבה מיוחדת, ערום ועריה, מספיק לו רק ההסכמה ללכת אחריו המבוטאת ב'מתבוססת בדמיך'... ולעומתה בחינת 'לאה' מרגישה את הקירוב רק בזכות הפעולות והמעשים המיוחדים, ולכן מצויה גם בפחד שאם המעשים לא יהיו רצויים, לא תהא מקורבת... וזוהי התהלה של ראש השנה...

אך כאשר שני הבחינות הללו מתאחדים, נהיה מצב משונה, שהנה גם רחל חוששת שהיות ולא ילדה ליעקב אולי יגרש אותה ועשיו יקח אותה... ולעומתה לאה יודעת שעיקר סיבת הנשואין הוא כדי להביא תולדות והצלחות, ואחר שהתברר שהיא זו המביאה תולדות, הרי היא כנבחרת מלכתחילה, רצויה כיפת תואר ויפת מראה, ונמצא ששני הבחינות יש להם את ב' ההרגשות, והם הם 'תהלות ה'', אלא שבשחרית שאנו עוסקים ב'גאולה' העיקר שם הוא התהלה של הקירוב, אלא שמבינים שסוף סוף סיבת הקירוב הוא

כי ה' רוצה עם שהוא יהיה מלכם והם יהיו מבוטלים למצוותיו, ולכן מסיימים שהתהלה הזו היא 'ה' ימלוך לעולם ועד', כי אכן כאשר ה' יהיה למלך על כל הארץ יהיה המצב הנפלא של 'קומי אורי כי בא אורך', אבל ה'מלוכה' הזו תתבע גם מעשים □ וידע כל פעול כי את פעלתו ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, ידעו שהעולם אינו הפקר, וכאשר מלכותו הזו תהא 'בכל משלה', גם הגוים יבשרו את 'תהלות ה' הללו.

לתהלה לשם ולתפארת

נחזור לביאור הפסוק שלפנינו □ לתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת □

הכוונה שאנו נזכה להשראות עליונות, למצבים של 'תהלה', והנה העליונות הזו שלנו תאיר למרחוק, תתן לנו 'שם' ופרסום והשפעה והשראה למרחוק, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', 'והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך', וכאשר הגוים יתבוננו להבחין כיצד נראה הרוממות שלנו □ יגדירו את זה כ'תפארת', שהרי ידוע שמדת התפארת היא מדה הממוצעת בין החסד והגבורה, משהו חדש שרואים בו הן חסד והן גבורה, וגם בפשטות הענין של פאר הוא יצירה חדשה המשלבת כמו מוצרים ביחד והשילוב ביניהם מייצר יופי חדש ומיוחד, כמו שמשלבים כסף וזהב, או שעושים ציור ומשתמשים בכמה צבעים וכו', ואין צורך להאריך כי כל עולם היצירה והיופי עסוקים כל הזמן ביצירת 'פאר' חדש הנעשה מכל מיני שילובים חדשים נוכן הוא גם בעולם הטעמים וכו', וזה מובן לפי המבואר לפנינו שמראה ה'תהלה' של יהודי משלב וממזג שני צורות ביחד מצד אחד קירבה עצומה לפני ה' מחמת נשיאות חן ללא התייחסות מיוחדת למעשים טובים שלו וההצלחות שלו בתורה ועבודה וכו', ומצד שני הרגשת תביעה בלתי פוסקת להוסיף במעשים והצלחות וביסוס המלוכה ותיקון העולם, כי אם לא יהיו לי הצלחות מי יודע אולי לא אזכה עוד חלילה לקירבת ה'... זהו מצב של 'וגילו ברעדה', וזהו המראה הטבעי של יהודי, זהו ה'תפארת אדם', וכאשר מגיע ראש השנה אחר שבעה הנחמתות ואחר ההפטורה שלפנינו, יודעים שצריכים לתקן את ההוללות וההפקרות שהביאו לחורבן, צריכים לקבל את כל הארות ה', לשפר את התפארת אדם בקול שופר ותרועת מלך, לקיים 'קומי אורי כי בא אורך', והרי ידענו ש"ה' אורי" נאמר על ראש השנה!

תשובות הגר"ח □ פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א (חלקם טרם נדפסו) / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח

שו"ת בפרשת כי תבוא

ש. כי תבוא כ"ו י"א. ושמחת בכל הטוב וגו' והגר אשר בקרבך. פרש"י וז"ל, והגר אשר בקרבך מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר לאבותינו עכ"ל, האם כונת רש"י לומר שההלכה הוא שגר אינו קורא, שהרי זו פלוגתא איך הלכה אם גר קורא או לא, וכמו שראיתי שכתב מרן שליט"א בדרך אמונה.

ת. רש"י פי' כסתם משנה.סח

*

ש. כי תבוא כ"ו י"ד. כתב מרן שליט"א בטעמא דקרא בזה"ל, לא אכלתי באוני ממנו, יל"ע מי שלא היה מימיו אונן אם יכול לומר זה, ואין לומר דהכונה שלא האכיל מזה לאוננים אחרים דזה ידעי' מסיפא דקרא לא נתתי ממנו למת כדתנן בפ"ה דמע"ש, ומסתימת הגמ' נראה שיכול לומר אע"ג שלא הי' אונן מימיו דהכונה שלא קרה בזה המע"ש תקלה שהייתי אונן ואכלתי ממנו וצע"ק. ע"כ. ומלשון מרן דכ' יל"ע מי שלא היה מימיו אונן אם יכול לומר זה, לכאורה משמע דזה פשיטא ליה למרן דמי שהיה כבר אונן מימיו כן יכול לומר לא אכלתי באוני אע"פ שעתהסט הוא אינו אונן, ונהי שכך הוא הדין מ"מ ע"ז לא היה קשה למרן, ולכאו' צ"ב למה ע"ז לא היה קשה למרן, דהא סוף סוף כיון שלמעשה עתה אינו אונן מה שייך שיתודה על דבר שלא היה לו ההיכי תימצי לחטוא בזה.

ת. מתודה שלא עבר עבירה.

*

ש. בהנ"ל. לא אכלתי 'באוני' ממנו. אי' בתרגום יונתן ב"ע, לא אכלית 'ביומי אבל' מיניה. וכ"ה בתרגום ירושלמי. ולכאו' צ"ב, דהא האיסור שלא לאכול מזה הוא דוקא בזמן כשהוא אונן והיינו כשהמת עדיין לא נקבר, אבל בז' ימי אבילות וכ"ש לאחמ"כ שכבר אינו אונן לא מצינו בזה איסור. וצ"ב כונת התרגום.

סח עי' מכות י"ט א' כיון דאיכא כו'.

סט הלשון שכתבנו בשאלה 'עתה' אינו מדוקדק, דודאי בעת שמביא המע"ש וקורא הוא אינו אונן, רק הכונה, אע"פ שלא היה אונן במע"ש זה שעליו הוא מתודה.

ע ר"ל כנ"ל בהערה קודמת.

ת. קרי לאנינות אבילות.^{עא}

*

ש. כי תבוא כ"ח י'. וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. כתב בבעל הטורים וז"ל, שם ה' נקרא. ר"ת שי"ן. פירוש שי"ן של תפילין. ויראו ממך. וסמיק ליה והותירך ה' לומר שבזכות התפילין יותיר ימים דכתיב ה' עליהם יחיו כו' עכ"ל, יש לשאול האם יש ללמוד מכאן דכל כמה שיניח התפילין יותר (שעות) כך יזכה יותר לאריכות ימים ושנים שהרי כתיב ה' עליהם - יחיו ומשמע דכל כמה שה' עליהם היינו שהתפילין מונחין עליו אז יחיו יותר ויותר.

ת. מדינא יש להניח כל היום עד הלילה.

*

ש. כי תבוא כ"ח כ"ג. והיו שמיק אשר על ראשך נחשת והארץ אשר תחתיך ברזל. יש להעיר מה הוצרך הכתוב לומר "אשר על ראשך" וכן "אשר תחתיך", דהא פשיטא דכך הוא. (וגם בפ' בחוקותי כתיב רק, שמיכם ברזל וארצכם כנחושה ולא כתיב שם שמיכם "אשר על ראשכם"). וצ"ב.

ת. מלמעלה ומלמטה.^{עב}

*

ש. כי תבוא כ"ח כ"ז. תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגו'. מפסוק זה לכאור' משמע שכל הקללות הם משום שלא עבד את ה' בשמחה, ואילו לעיל פסו' ט"ו מבו' דאי"ז מטעם זה כי התם כתיב והיה אם לא תשמע בקול ה"א לשמר ולעשות את כל מצותיו וחקתיו וגו' ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך, ולא נאמר שם גם שמחה. וצ"ב.

ת. תחת אשר לא עבדת בהיותך בשמחה.^{עג}

*

ש. כי תבוא כ"ח מ"א. בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך כי ילכו בשבי. לכאור' צ"ב דהא כעי"ז כבר כתיב לעיל מקרא ל"ב בניך ובנותיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות אליהם כל היום ואין לאל ידוך.

^{עא} היינו דיונתן ב"ע קורא לאנינות בשם אבילות, אך קצת צ"ב באמת אמאי קרי לאנינות בשם אבילות, וחכ"א אמר ליישב דהנה כתיב בפ' ויחי אבל כבד זה למצרים וגו' והרי אז יעקב אבינו עדיין לא נקבר וא"כ היו השבטים אז באנינות ואעפ"כ אמר הכתוב 'אבל' והרי לנו דלאנינות התורה קוראת אבילות עכ"ד, אך באמת צ"ע שם דמזמן הפטירה ועד הקבורה הי' זמן רב מאוד ואיך יתכן דהיו באנינות כל זה הזמן ועי' יו"ד סימן שמ"א סעי' ג' וד'. ועוד אמר ליישב דלדעת הרבה מן הראשונים אין כלל אבילות מן התורה, ועי' מש"כ בס' מאור אהרן לגבי רבקה כשמת בתואל יעו"ש.

^{עב} אולי י"ל דכונת הכתוב שבארצות שלצדיכם יהיה בהם גשם וכו' ורק שמיק אשר על ראשך ותחתיך תוכר בהם המכה. הערת חכ"א.

^{עג} עמש"כ בזה במאור אהרן בפ' כי תבוא שם.

ת. השניה גרועה יותר כי הם נמכרים לאחרים.

*

ש. בהנ"ל. בעת יש לשאול כן: מש"כ מרן שליט"א השניה גרועה יותר כו', האם הכונה לפסו' ל"ב או לפסו' מ"א, והיינו, דאם הכונה לפסו' מ"א ניחא כי סדר הקללות בפרשה אזיל מהקל אל החמור [השי"ת יצילנו אכי"ר], ואם הכונה לפסו' ל"ב אמנם קשה דהיתכן שהנזכר קודם הוא חמור טפי מהנזכר אח"כ וכנ"ל ומ"מ ניחא דהלשון 'נתנים לעם אחר' יותר מתפרש שנמכרים לאחרים מאשר לפרש כן בפסו' מ"א 'כי ילכו בשבי'. וצ"ב כונת מרן שליט"א.

ת. תפוס לשון אחרון.

*

ש. כי תבוא כ"ח ס"ג. והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם וגו'. כתב מרן הח"ח זצ"ל בס' שם עולם בשם הגר"א דששון בלשון הקודש פירושו שמחה עם תוגה, וא"כ צ"ב למה כתיב כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם, דלמה ההטבה נעשתה עם צער.

(והא דכתיב כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם וגו' דהיתכן שזה נעשה עם שמחה, זה ל"ק כי מבואר במגילה י' ב' דלא הקב"ה בעצמו שמח אלא רק משיש אחרים).

ת. עי' ברכות ל"א א' עי'

*

ש. בהנ"ל. בעניי באמת, לא זכיתי להבין כונת מרן שליט"א.

ת. שאין לשמוח ביותר.

*

ש. איתא במדרש רבה (כי תבוא פ"ז סי' י"א), אמר לו במיתתן לא נגעה בהן רמה בחייהן על אחת כמה וכמה כו', וכתב בפ"י עץ יוסף וז"ל, במיתתן לא נגע בהם רמה כו'. בפדר"א פ' ל"ג כל אותו הדור ששמעו קולו של הקב"ה בהר סיני זכו להיות כמלאכי השרת לא ראו טיפת קרי מימיהם ולא משל בהם כל מיני כינים ובמותם לא שלטה בהם רמה ותולעה אשריהם בעוה"ז ואשריהם בעולם הבא ועליהם הכתוב אומר אשרי העם שככה לו עכ"ל, עכ"ל העץ יוסף. ויש לשאול מהא דכתיב (נשא ה', ב' ד') צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, מזכר עד נקבה תשלחו וגו', ויעשו כן בני ישראל

ע"י אולי הכונה להא דאי' התם, רב אשי עבד הילולא לבריה כו' א"ל הי תורה והי מצוה דמגנו עלן כו' אמרו עליו על ר"ל כו', יעו"ש כל הענין. ועי' תשובה הבאה.

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

וישלחו אותם מחוץ למחנה וגו', דלכאו' איך היו שם טמאים טומאת זיבה, והרי היו כמלאה"ש וכמו שלא ראו טיפת קרי מימיהם כמו כן איך היה זיבה.

ת. היו טמאים לפני.

*

ש. בהנ"ל. צ"ב דהא קודם מעמד מתן תורה כולם נטהרו לגמרי.

ת. נולדו אח"כ.

*

לתגובות: A0548408381@gmail.com

בעזה"י, ניתן להשיג ספרי תשובות הגר"ח בכתובת הנ"ל.

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

חינוך

עמוד קכג

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

לראות בטוב ה'

בליל ר"ה דאשתקד חשף בפני אברך צעיר מהרהוריו: "נוהג אני, כפי שראיתי אצל אבי שי', להקדיש כמה דקות של יישוב הדעת בבין השמשות של ערב ראש השנה, ולומר פיוט 'אחות קטנה', כנדפס ב'מחזור'. כאשר אמרתי היום שוב ושוב את שורות הסיום 'תְּכַלֶּה שָׁנָה וְקָלְלוּתֶיהָ', נשתתקתי! איככה אתבטא כך? שנת תשפ"ב היוצאת התחילה לי ברוממות רוח, למדתי עדיין בישיבה הק' בצילו של מו"ר שליט"א שהגביהני בתורה ודעת. במחצית חודש מרחשון התחתנתי וב"ה 'מצאתי טוב!' אני יושב על התורה ועל העבודה, סמוך על שולחן חותני, מלא טוב. זו היתה 'שנה מעוברת' כפשוטו, ובחודש מנחם-אב חבקנו בן! נתמלא הבית כולו אורה! לפני כשבוע, ביום כ"ה באלול, יום בריאת העולם, קיימנו בפאר ושמחה מצוות 'פדיון הבן'... עבורי היתה השנה מצוינת בכל קנה מידה! בגשמיות וברוחניות, התקשיתי כעת לומר 'תְּכַלֶּה שָׁנָה וְקָלְלוּתֶיהָ! סיימתי את הפיוט בכוננת הלב: 'תְּחַל שָׁנָה וּבְרִכּוֹתֶיהָ', שרק ימשיך כך!".

המשכנו לשוחח על חובת היחיד 'לשתף עצמו עם הציבור'. אמנם תשפ"ב היתה נהדרת ביחס לאסונות תשפ"א ואימת הווירוס וחלליו שפרץ בתש"פ. אין באמירת פיוט קדום זה כפייה בטובתו של הקב"ה, חלילה. בהחלט יש להתבונן ולהודות על כל הטוב שהיה בשנה היוצאת, ולהוסיף להתפלל תְּחַל שָׁנָה וּבְרִכּוֹתֶיהָ. מתפללים על עצמנו ועל הכלל.

כמרכיב חשוב בעבודה החינוכית עם צעירי הצאן, נשוחח עמהם על מציאת הטוב בכל דבר, מהו 'אופטימי', שהוא מְפַנֵּיו של היהודי המאמין. שמעתי על משפחה שמדי ליל שבת משתף כל אחד ואחד מהמסובים ומספר 'דבר טוב שקרה לי השבוע'. אב המשפחה חוזר ומדגיש כי לא צריך לבחור דווקא את השיא, 'הכי טוב', זה מכביד על המחשבה. די ב'דבר טוב' שיגרתי, יומיומי. בכך מעצימים את זיהוי הטוב, מתארים ומשתפים, דבר שְׂמֵפֶתֶחַ ומבריא את האישיות.

רבי מאיר מלמדנו (ברכות מ"ח:): "מנין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה? ת"ל אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ, דִּיּוּנְךָ, בְּכָל דִּין שְׁדוּךְ, בֵּין מַדָּה טוֹבָה וּבֵין מַדָּה פּוֹרְעֵנוֹת". המהרש"א מבאר שזה נדרש מהשילוב 'ה' אלוקיך', מידות הרחמים והדין. אך שמעתי פעם מרגניתא טבא [מפי מאברך חסיד עובד ה' בשמחה, ערירי בעל ייסורים ל"ע!] כי רבי מאיר דורש את הפסוק מתוך שזה מופיע פעמיים בפרשתנו! האחת: וְשִׂמְחָתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ! וְהַשְּׁנִייה: וְאֶכְלָתָּ פְּרִי בְּטֶנְךָ בְּשֶׂר בְּנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק...! רחמנא ליצלן! רבי מאיר מעמיק ומלמד כי הקב"ה הוא הנותן הן בטוב והן בפורענות. ה' אלוקינו הביאנו לארץ טובה ורחבה, ואף היה עם אבותינו בירושלים הנצורה

בימי החורבנות ובגיטאות. **הכל** מאתו יתב"ש, ועל **הכל** אנחנו מודים, ומתפללים על העתיד - **'תַּחַל שָׁנָה וּבְרִכּוֹתֶיהָ'**.

ילדים אינם מגיעים לתובנות אלו מאליהם. נעזור להם לְאַתֵּר את הטוב בתוככי כל מצב קיים. שמעתי מגנטת ותיקה כי ילדים נוטים לחשוב ש'שנה טובה' הוא **כרטיס ברכה!** כאשר מייחלים 'לשנה טובה' מבקשים לקבל כרטיסים רבים... כבר מגיל הרך מקדישים זמן שיעור ומרחיבים 'מהי שנה טובה' □ שנת הצלחה בלימודים, שנת בריאות, פרנסה, שמחות במשפחה □ לידות וחתונות וכו'. 'שנה טובה' היא שנה **ללא** מלחמות, **ללא** חוליים וכו'. מאפשרים לילדים **להתבטא** □ "אני מאחל לי ולמשפחתי 'שנה טובה' שהיא: שנה של...". ריבוננו של עולם! עשה למען תשב"ר!

כאשר לומדים על 'דבש' לקראת ר"ה כדאי להסביר שהדבורה יצרנית מדהימה וחרוצה, מבעלי החיים החשובים בקיום העולם! **נהיה כדבורים ולא כזבובים!** זבוב תר ומחפש זבל! אף בארמון מלוכה הנוצץ ימצא את פח האשפה. לעומתו, הדבורה תרה ומתבייתת **בפרח!** אפילו במזבלה היא תמצא פרח! נאמץ לנו גישה זו בחיים! למרות שיש פינות פחות-נעימות בבני אדם שסביבנו, נבחין ונעצים את הפרחים שבקרבתם! נחייה חיים פרחוניים! נמצא גם הפרח שבתוכנו...

איזה טוב יש 'במצור ובמצוק' ל"ע? מה טוב יש באושוויץ...? הטוב הוא □ 'אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ! זה מאתו יתב"ש! נפזם ונפנים "ואפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה בוודאי גם שם נמצא השי"ת...". 'תִּכְלֶה שָׁנָה... תַּחַל שָׁנָה וּבְרִכּוֹתֶיהָ!

כבר מגיל צעיר נשנן באזני ילדינו [לא במילים בלבד אלא בעיקר בדוגמא אישית] שיש לשמוח בכל הטוב, בכל דבר **יש טוב**, מגיל חמש יכולים להבין האמרה "אִיזְהוּ עֲשִׂיר? הַשְּׂמִיחַ בְּחֶלְקוֹ" עשיר ר"ת עיניים שיניים ידיים רגלים, ב"ה רואים! שומעים! הכל תקין! ניתן לספר אודות רבינו אברהם ן' עזרא שראה תלמידיו הולך מביתו לביהמ"ד בפנים עטופות וממשש דרכו כעיוור באפלה! סיפר אח"כ לתלמידיו כי התעורר עם מחשבה עצובה על העוני המחפיר שבו נתון. **התעודד 'עני, רעב, אך טוב לי ממצבו של סומא!** ויצא לביהמ"ד כשהוא עטוף עיניים - כדי לשמוח בהסרת הרטייה וישוב לראות!

בימים אלה אומרים לילא הַאֲמַנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה'... 'לולא' רומז לאלול. **המאמין מתחזק באלול לראות בְּטוֹב ה'...**

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא

יסור שבט מיהודה'

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן הכתב')

הם באו בטענה ובתביעה

למה נתת הכל למעט

אבל הוא את לבבם ראה

והבין שהוא נפתח לדעת

*

פתרון חידת פתשגן הכתב

הפתרון: שבח משה לישראל

כט, ג רש"י - שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי כמו שכתוב לקמן בפרשת וילך ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה וניתנה לנו ומה אתה משליט את בני שבטך עליה ויאמרו לנו יום מחר לא לכם ניתנה לנו ניתנה ושמח משה על הדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וכו', היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום.

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

אספקלריא לדף היומי

עמוד קכט

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג

דף יט. גמ' שאני הכא דאמר רחמנא והפדה. והנה זה מבואר שאפילו לרב נחמן בר יצחק דמעות הראשונות לקידושין ניתנו, מכל מקום לרבי יוסי ברבי יהודה אין חלים מעכשיו על תנאי, אלא הוי כמקדש לאחר ל' יום, שאם קידשה אחר מקודשת, וכמבואר להדיא בברייתא דלקמן [ומש"ה כתב רש"י שהנ"מ הוא רק לענין אם הוי שפחות אחר אישות] ומה שאמר רבי יוסי ברבי יהודה שצריך שיהיה בה כדי פדיה, פירש הרמב"ן שאם אין בה כדי פדיה, הרי זה כמי שכבר יצאה מרשותו שהוי כאילו עבר שש שנים, ואינה אמה העבריה, וכבר אינו יכול ליעדה, וצ"ב לפ"ז מנין למד רבי יוסי ברבי יהודה, שבמה שכתוב והפדה התחדש שמעות הראשונות ניתנו לקידושין לאחר שלושים, הרי אפשר שלעולם מעות הראשונות ניתנו לקידושין מעכשיו, ומה שנאמר והפדה שיהיה בה כדי פדיה שוה פרוטה, הוא גזירת הכתוב, והרמב"ן כתב שמה שסבר רבי יוסי ברבי יהודה שמעות הראשונות אינם קידושין מעכשיו, אין זה משום שכתוב 'והפדה', אלא סבר כן מסברא דנפשיה וכן כתב הפני יהושע, אך בחידושי רבי מאיר שמחה כתב, שמה שבעינן כדי פדיה, הוא משום שהמקדש לאחר ל' יום, הקידושין לאחר ל' יום חלים, כיון ששעבוד המעות קיים, ולכן אמר רבי יוסי ברבי יהודה, שאם לא נשאר בה כדי פדיה, הקידושין אינם חלים כיון שאין כבר שעבוד המעות, שהאדון קיבל בחזרה כל הכסף שנתן, ולפי דבריו מבואר שבמה שהתורה כתבה שצריך שיהיה בה כדי פדיה, מוכח שהמעות הראשונות ניתנו לקידושין לאחר ל', ואינם קידושין מעכשיו, שאם היו מעכשיו, לא היה צריך שישאר בה כדי פדיה וכעין זה כתב המהרי"ט [ולפ"ז צ"ל שהפסוק מגלה שמהני מדין לאחר ל' וכ"כ החזו"א] ומדברי התוס' הרא"ש משמע שלרב נחמן בר יצחק הגם שהמעות הראשונות ניתנו לקידושין, מ"מ היעוד חל רק ע"י שמוחל לה השעבוד, וצ"ב הגדר בזה, ועיין שם בדברי המגיה.

דף כ: גמ' עבד עברי הנמכר לעכו"ם נגאל לחצאין או אינו נגאל לחצאין. רש"י ביאר שהספק הוא, האם ילפינן משדה אחוזה שיש למוכר זכות לומר שאינו רוצה לגאול רק חצי, ואין הספק האם יש גזירה שוה, שלא שייך ספק האם לומדים גזירה שוה, דאין אדם דורש גזירה שוה מעצמו אלא אם כן קיבל מרבותיו, וכיון שלא קבלו מה הספק, אלא ספק הגמרא האם התגלה בשדה אחוזה שמה שכתוב 'גאולתו' הוא דווקא אם פודה את הכל, או שלא ילפינן משדה אחוזה, וממילא אזלינן בתר הסברא שנלך לקולא, וכמו שמצינו לענין הכסיף, ומשו"ה לקמן לגבי ערי חומה, אינו מזכיר רק היכא דגלי גלי. וע"ז אמר אביי שבגאולה לחצאין שייך לקולא ולחומרא, ולא שסובר באמת כן, ובאמת יש לומר שהספק הוא בעצם דין גאולה, אם הפשט הוא שמחזיר ומבטל את הקנין, וזה לא שייך לחצאין, או שזהו מכירה שקונה בחזרה את הדבר, וזה שייך לחצאין, המנחת חינוך (מצוה שלט אות י) הסתפק האם בגאולה צריך מעשה קנין כדי לקנות בחזרה את השדה, וכתב שהנפקא מינה בזה, אם

מקנה לו מטלטלין אגב השדה שמחזיר לו, שאם החזרת הכסף הוא קנין יכול להקנות אגב זה מטלטלין, אבל אם אין זה קנין, אינו יכול להקנות אגב זה מטלטלין, והנה ספק הגמרא האם יש גאולה לחצאין, הוא רק במקום שהוא בעל כרחו של אדון, אבל מדעתו פשוט שמהני אפילו פדיון של חצי, וכן כתב הרשב"א, אבל לכאורה לפי המסקנא דהטעם שאינו נגאל לחצאין הוא משום 'נגאל כולו ולא חציו', שאין עבדות לחצאין, וכוונת הגמרא שכמו שיש דין שאינו נמכר לחצאין, משום שאין עבדות לחצאין, כמו כן אינו נגאל לחצאין משום שאין עבדות לחצאין או לא מהני אפילו מדעתו (ולפ"ז מובן למה נקט רש"י בד"ה ע"ע הטעם של ונגאל עיי"ש ברש"ש שנתקשה) ולפ"ז מובן דברי הרמב"ם (עבדים פ"ב ה"ז) כתב שהנמכר לעכו"ם נגאל לחצאין, והנמכר לישראל אינו נגאל לחצאין, והקשה הכסף משנה מנין חילק הרמב"ם בין נמכר לעכו"ם לנמכר לישראל, הרי בסוגיא כאן מבואר שגם הנמכר לישראל אינו נגאל לחצאין, וכתב המשנת רבי אהרן (סי' כא אות ה) שהסוגיא כאן היא למ"ד שיש דין שש בנמכר לעכו"ם, ולכן כיון שהעבדות היא שש שנים, לא שייך לגאול חצי, דהוי עבדות לחצאין, אבל הרמב"ם שפסק (עבדים פ"ב ה"ו) שבנמכר לעכו"ם אין דין שש, והוי כמוכר עצמו שיכול למכור לכמה שרוצה, וא"כ אם גואל רק חצי מזמן שנמכר אין זה עבדות לחצאין, שאין זמן קצוב לעבד והכל לפי מה שנמכר, אבל בנמכר לישראל שנוהג בו דין שש, אינו נגאל לחצאין, כיון שאין עבדות לחצאין.

דף כא: גמ' ושב אל משפחתו. המשנה למלך (עבדים פ"ג ה"ח) הקשה מדוע רבה בר רב שילא הביא את הפסוק 'ושב אל משפחתו', שנאמר במכרוהו בי"ד שמכרוה לפני היובל שיוצא ביובל, היה לו להביא את הפסוק 'ושבתם' שנאמר בנרצע, ואפשר לומר שהנה הקשה הקובץ שיעורים (אות קכט) כיצד כהן נמכר לעבד עברי הרי אינו ראוי להירצע (ולפי מה שכתב המנחת חינוך (מצוה מד) שרק היכא שיש מצוה כגון בפדיה וביעוד, אמרינן שבעינן שיהא ראוי לקיים את המצוה, ופירש שמה"ט בעבד עברי לא בעינן שני פרוטות, כמו שצריך באמה, כיון שאין מצוה לפדותו, אז לק"מ שמה שאינו ראוי לרציעה, אין זה מעכב אותו מלהיות עבד עברי, שהרציעה אינה מצוה) ותירץ הקו"ש שהקנין הראשון אינו אלא לשש, ואח"כ יש עוד אופן של קניה ברציעה, ולכן הקניה הראשונה שהיא לשש, אינה צריכה להיות ראויה לרציעה, וא"כ לפ"ז אפשר לומר שהטעם שאם אינו חוזר ביובל למשפחתו, אינו נרצע, הוא משום שאי אפשר למכור את העבד, אלא אם כן הוא ראוי ליציאה של יובל (ובברכת אברהם כתב בנוסח אחר, שהוי כמו בזמן שאין היובל נוהג, שאין ע"ע נמכר) וממילא מובן למה נקט הפסוק 'ושב' שזה כתוב בפרשת עבדים, וזהו תנאי במכירת עבד, אבל הפסוק 'ושבתם' שכתוב בפרשת שמיטה ויובל (שזה גדר הפקעה) לא יהיה סיבה שלא יוכל למכור את עצמו, ועיי"ש בברכת אברהם.

דף כב. גמ' ורבו אינו אוהבו. לכאורה רבו אינו אוהבו היינו שאינו רוצה שיהיה עבדו, וממה שיש למוד לומר שבכה"ג אינו נרצע, יש להוכיח שלאדון יש חיוב ומצוה לקבל את העבד כשאומר אהבתי את אדוני, ולכן צריך פסוק לומר שאם רבו אינו אוהבו, אין עליו חיוב. (ועיין בארזא דבי רב אות קסח' שמביא ראיה, שאמרו במדרש שמה רבינו אמר להקב"ה אהבתי את אדוני, זה הקב"ה, אהבתי את אשתי, זה התורה, אהבתי את בני, אלו

ישראל, אמר לו הקב"ה אל תוסף, וכתב הקובץ שיעורים אות קלב' בשם המהרי"ל דיסקין, שהקב"ה אמר למשה אל תוסף, כי אם היה אומר עוד פעם, היה הקב"ה חייב לעשות את בקשתו, כדין עבד שאמר ושנה, הרי מבואר שכאשר העבד אומר ושנה, יש חיוב על האדון לקבלו) אך החזו"א לעיל (יד:) נקט, שהאדון אינו מחויב לקבל את העבד להיות לו לעבד לעולם. ולדבריו צריך לפרש שכוונת הגמרא, כמו שכתב הריטב"א בדין שאם העבד אינו אוהבו, דהיינו שהוא רוצה להישאר להיות לו לעבד, אבל זה לא מצד אהבת האדון, וכמו כן מה שאמרו שהאדון אינו אוהבו, היינו שהאדון רוצה שלא יצא לחפשי, אבל זה לא מחמת שאוהבו, שדין נרצע הוא דווקא באוהבו, אבל באינו רוצה שיהיה עבדו פשוט שאינו נרצע, דאין חיוב על האדון לקבל את העבד לעבדות לאחר שש שנים.

דף כג. גמ' והא קיי"ל דגיטו וידו באין כאחד. מבואר שגם לרבנן שסברו שיש קנין לעבד, מה שהוא יוצא בשטר הוא רק משום שגיטו וידו באים כאחד, וביאור הדבר הוא על פי מה שביארו האחרונים (עי' קה"י גיטין סי' ח) שיש שני דינים בעבד, א. יד עבד כיד רבו, והיינו לענין שאם האדון נותן לעבד דבר כדי לזכות בו לאחר, לא זכה, מכיון שידו כיד רבו, ולא נחשב שיצא מרשות רבו. ב. כל מה שקנה עבד קנה רבו, והוא באופן שאחר נותן לעבד ממון, הרב זוכה בזה ולא העבד, והגם שאין כאן החסרון של יד עבד כיד רבו, אבל מצד מה שקנה עבד קנה רבו האדון זוכה בו, וביותר לפי מה שכתב הקצוה"ח (סי' רמט ס"ק ב) שהאדון זוכה גם בנכסים שהיו של העבד קודם שנמכר, וכן מוכח מאשה, שמבואר בגיטין (עז:) שידה אינה כיד בעלה, ובנתינת גיטה לא צריך לדין של גיטו וידו באים כאחד, ואעפ"כ אם אחרים נותנים לה ממון, אמרינן מה שקנתה אשה קנה בעלה, רואים שיש כאן שני דינים נפרדים, ולפי זה יש לפרש שמה שנחלקו רבנן ורבי מאיר, האם יש קנין לעבד, הוא לענין הדין של מה שקנה עבד קנה רבו, היינו לענין לקנות מאחרים, אבל לענין החסרון של יד עבד כיד רבו, שאין העבד יכול לזכות מרבו, לא נחלקו, ולכן שטר שחרור חל רק משום שגיטו וידו באים כאחד, והנה גם כלפיה הדין מה שקנה עבד קנה רבו חלוק מאשה דבאשה אינו קונה רק הפירות ומתקנת נכסי מלוג דאין ידה קנוי לבעלה, אבל בעבד קונה הכל והיינו כמ"ש הנתיה"מ (סי' קפח ס"ק א) שזהו מדין חצר שהעבד נחשב חצרו של האדון, או משום שכל דבר שהעבד עושה הוי כמי שרבו מושך או מגביה, מכיון דידו כיד רבו.

דף כד: גמ' בכולם עבד יוצא לחירות וצריך גט שחרור. רבי שמעון סבר ששן ועין מפקיע רק את הממון, ואינו מפקיע את האיסור כמבואר בגיטין (מב.) או שהתורה חייבו אותו לשחררו וכיון שיש חיוב לשחררו ממילא נפקע הבעלות והיינו חלק הממון, ולמ"ד דא"צ גט שחרור היינו דסובר דנפקע שם עבד, ואולי הדבר תלוי בשני צדדים האם היציאה בשן ועין, הוא משום תשלומי נזק ואז זהו רק על הממון, או שזה קנס שהפקיעו ממנו את העבד, והנה המקנה לקמן הקשה שמסרס עבדו לא ייצא לחרות משום קלבד"מ, ואם נימא שיציאת העבד היא הפקעה, לכאורה לא שייך בזה פטור של קלבד"מ, והנה לקמן הרי שהיה רבו רופא דנחלקו ת"ק ורשב"ג אם יוצא לחירות ואולי תלוי בהנ"ל שרשב"ג סבר שהוא בתורת מזיק, ולכן אינו יוצא, כיון שמזיק ברשות פטור, ות"ק סבר שיציאת שן ועין הוא קנס, אך אי אפשר לפרש כך, שאמרו בב"ק (כו:) שדין היתה אבן מונחת בחיקו ונפלה לו ופגע בעבדו,

תלוי במחלוקת ת"ק ורשב"ג, ולענין נזיקין בהיתה אבן בחיקו, לכו"ע חייב, מבואר שמה שפטר רשב"ג אין זה משום מזיק ברשות, שאם כן היה פוטר גם בנזיקין, ובספר אהל חייא בשם הגאון ר' מיכל פיינשטיין זצ"ל כתב לבאר שלכו"ע יציאת עבד בשן ועין הוא בגדר תשלומי נזיקין, ומה"ט אמרו רבנן בב"ק בהיתה מונחת אבן בחיקו, שהעבד יוצא לחירות, כשם שיש בזה חיוב נזיקין, והיכא שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה פטור, כיון שהוא מזיק ברשות, ומה שאמרו שבהיה רבו רופא יוצא לחירות, הוא משום שהתורה גלתה שבמקום שעשה את המעשה בכוונה, העבד יוצא לחירות, אף אם בדיני נזיקין פטור בכה"ג (ובאמת יש לומר שבמכוון הוא מתורת קנס) ולרשב"ג הוי ג"כ בגדר מזיק, ומה"ט אינו יוצא לחרות בשני האופנים, גם ברופא משום שאינו מזיק, וגם בהיתה אבן מונחת תחת חיקו, משום שהתורה גלתה שבעינן ג"כ שיהיה מכוון והיינו לקולא, שבעינן שיהיה נחשב למזיק וגם שיכוון.

דף כה. גמ' לענין טומאה כו"ע מודים. שנחשב הלשון גלוי, ופרש"י ששם בעינן נגיעה ושייך נגיעה כשמוציא לשונו. ויש לעיין מדוע לא פירש כמ"ש לעיל, משום שבשעה שמדבר הוי גלוי, וביותר קשה שלפי"ז החלק שאינו יכול להוציא לא יהיה טמא, ובדברי הרמב"ם (טומאת מת פ"א ה"ג) מדויק שכל הלשון טמא, וכן הוא בשיטה לא נודע למי, וכן ממה שכתב לקמן לענין טבילה, שאינו יכול להוציא כל לשונו, משמע שהיה צריך להוציא את הכל אלא שאינו יכול, וממילא אמרינן מכיון שאין טבילה לחצאין, אינו צריך להוציא, והנה התוס' הרא"ש הקשה, דלשון להוי כמו כל בית הסתרים, שאותו חלק שהוא בסתר אינו צריך טבילה והשאר צריך, ולכאורה מוכח מרש"י שהנדון כאן הוא האם הלשון מיקרי אבר גלוי, וכמ"ש לעיל שגלוי בשעה שמדבר, אלא שלענין טומאה יש הלכה שצריך גם נגיעה במקום גלוי, ומשו"ה הוצרך לפרש ששייך נגיעה במקום גלוי כשמוציא בלשונו, וכיון שנגיעה במקצת הוי נגיעה, נחשב כל הלשון ששייך ביה נגיעה במקום גלוי, וממילא כל הלשון טמא, ולענין טהרה זהו פשוט שאין צריך לפתוח את פיו, מכיון שכתוב מאבראי, וא"צ נגיעת מים רק מבחוץ, רק שעדיין היה אפשר לומר שיוציא את לשונו, ע"ז כתב רש"י שאינו יכול, שאם נימא שמיקרי אבר גלוי גם לענין טהרה, אז היה צריך להוציא כל לשונו וזה לא שייך, ואם נימא שרק את המקצת הגלוי לא מצינו טבילה לחצאין, וע"כ שהתורה לא חייבה בטבילה שיטבול את כל לשונו, ולענין הזאה נחלקו אם ילפינן מטומאה או מטהרה.

אספקלריא לפרשת כי תבוא תשפ"ג

סיפור

עמוד קלד

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק כ"ו מיסטר איקס חוקר את הפרשה

תמצית מה שמתרחש בזמן האחרון:

לאחר התפטרותו של יעקב ליכטנוביץ החזן המהולל מבני ברק נקלע בית הכנסת "נר תמיד" למאבק תמידי עם הגבאי פסח שולביץ, הקהל לא מרוצה מהחזנים החדשים שהביא, על כל אחד ואחד מהם יש להם טענות ומענות. נראה כביכול שמתפללי בית הכנסת מבינים מופלגים בחזנות ויודעים להבדיל בין חזן לחזן, את זה ניתן אולי לומר על ארבעה או חמישה ממתפללי בית הכנסת שמבינים קצת יותר מהאות הכתובה, היתר בקושי יודעים להבדיל בין קודש לחול, מהיכן יבינו ב"שטיקלאך" של חזן, מה זה קטע של קווארטין או יוסלה ואם פינצ'יק נתן לו את החותמת, מהיכן מבינים הם בגדולי תלמידי משה קוסוביצקי?

לשאלה הקשה הזו יש תשובה אחת. בניו של פיליפ מייזעס הפרוזידנט מלבים את האש מאחורי הפרגוד, הם מתייעצים במבין מופלג בחזנות שמתגורר לא הרחק מבית הכנסת והוא זה שנותן להם את העצות, איך לפסול חזנים שלא מנגנים לפי הנאטען'ס (תווים) עד שנהיה כאן טוענין ונטענס .

כך נעשתה הקהילה בוקה ומבולקה ובכל שנה מתחלף לו חזן ולפסח נעשה שחור בעיניים, עד שהוא שוקל להתפטר, אך לפתע הוא נזכר בסוד שהדליף לו אבי ברקוביץ משונאי הפרוזידנט על תיק פלילי שיש לפרוזידנט שיכול להשימו מאחורי סורג ובריח, פסח נתפס בכך והוא שוכר לשירותו את מיסטר איקס לחקור בדבר, הוא משקיע בזה הון עתק ובינתיים הוא יושב ומתפלל שלא הניח את כספו על קרן הצבי.

ר' שלמה שרפשטיין מתלבט קשה עם ההצעה של ר' בנימין מבושוביץ, לאחר שהשדכן סיפר לו על מחלתו האנושה שחלה בה בעבר, האם מותר להציע שידוך כזה לצילה, מי ערב לו שהוא התרפא לחלוטין מהמחלה? אך ר' שלמה לא מתייאש, הוא מברר ראשית דבר על האישיות של המוצע לדעת אם ההצעה שווה ביתר הבחינות, לבסוף יברר את הנושא הרפואי, הוא לא יניח עד שידע את האמת על בוריה.

*

ר' שלמה שרפשטיין שמר בזיכרונו את תאריך החתונה של נחומי סטוויצקי בגני התערוכה, עתה יש לו הזדמנות להכיר את דודי סטוויצקי מקרוב, בלי שהלה ידע כלל שהוא תחת מעקב.

בתחילה חשש קצת להגיע לשמחה שכלל לא הוזמן אליה, מעולם לא עשה כן, אבל כורח המציאות הביאו לעשות זאת.

כשהגיע למקום נדהם מהקהל הרב שגדש את המקום, נראה היה שיש למחותן הגביר אלפי מכרים, כל השטח היה גדוש במוזמנים הרבים, כולם מתערבים עם כולם, ר' שלמה עומד מהצד, איש לא טרח לברר מי הוא ומהי רמת ההיכרות שלו עם המחותנים. הוא ראה הרבה ידידים אך לא ממש קרובים, רק אלו מהמעגל השלישי והרביעי נמצאים במקום, הוא נפנף לשלומם, אבל לא ניגש לאיש כדי לדבר עמו, הוא פחד שאולי ינסו לדובב אותו מה רמת הקשר שלו עם אחד מהמחותנים. ברם היה זה חשש שוא, לכל אחד מהמוזמנים היו את הסיבות שלו להגיע למקום, כפי שלכל אחד יש את הסיבה שלו, כך גם לר' שלמה יש את הסיבה שלו.

בר ענק הציע לכל אחד מהאורחים מגוון עצום של מאכלים ומשקאות, עין לא ראתה, נדמה כי הייתה אובססיה למחותן הגביר לעשות "כרצון איש ואיש" השפע היה כה גדול עד שהייתה אפשרות להזמין עוד מאות אנשים אם ירצו להגיע ולא יאמר איש צר לי המקום.

ר' שלמה נזהר מאד לא לבלוט מדי, הוא חשש שמא דודי ירגיש במעקב אחריו, הוא סקר מהצדדים, מביט בהשתאות בשני המחותנים שלא התאימו זה לזה באף פרט, אבי הכלה נראה שוע ונגיד זחוח שמחזר אחרי כבוד וגדולה כאויר לנשימה, לעומתו אבי החתן נראה צנוע מאד, הוא משתרך מאחור כאילו הוא עני מרוד שנקלע לחתונה בטעות. החתן משמש כמגשר בין שני הצדדים, הוא ניצב בנקודת האמצע, הייתה בו מוזיגה מגינוני אביו הצנועים להפליא, אך ידע גם להתאים את עצמו לאבי הכלה שיושב בין רוזני ארץ.

ר' שלמה התפעל מאד מר' אברהם סטוויצקי שרחוק הוא כרחוק מזרח ממערב מכל האווירה, לא היה לר' שלמה ספק שאם הינן שואלים אותו היה מוכן לעשות חתונה למאה איש בלבד באולם הפשוט ביותר שניתן להשיג, יהודי כזה הוא כלבבו, עתה חיפש בזהירות אחרי דודי לראות לאן הוא משתייך, מי שהיה צופה בו מהצד לא היה מאמין שכל מטרתו לבחון איזה אחד מהאורחים, הזהירות של ר' שלמה הייתה מקצועית לא היה שייך לחשוד בו כי מטרתו לחפש חתן.

די היה במבטים החפוזים שנעץ בדודי כדי לדעת שהוא מסמר הערב, הוא תפס בחתונה נוכחות רצינית ביותר. הוא שר ביחד עם התזמורת מספר מנגינות עריבות לאוזן, חלקן לא היו מוכרות לר' שלמה, ניכר היה עליו שהוא מוסיקאי ברמת על.

היו לו מספר תובנות במבחן הקצר שלו. מסקנה ראשונה הייתה, דודי הוא אציל הנפש, אם הוא יכול לנגן בחתונת אחיו ולשמח אותו בצורה יוצאת דופן, חייב הוא להיות בעל מדרגה גבוהה במידות. תובנה שנייה, הוא נראה טוב ובריא לחלוטין בנפשו, קשה לראות אותות מחלה כל שהיא על פניו, אבל מבט חיצוני אין בו די כדי להפריך את השמועות בדבר מחלתו, שבשתא כיון דעל על (טעות שנקלטת קשה לעוקרה מהמוח ומהלב) אמרו חז"ל.

בקשר ללימוד ידע היטב שזו סחורה מעולה, הוא כבר עשה קודם לכן חקירות ודרישות במספר מקומות אודות השקיעות שלו בתורה וכן גודל השגתו בלימוד, הבירורים אצל כמה

רבנים וראשי ישיבות העלו שדודי הוא עילוי נדיר שקשה למצוא דוגמתו, הוא מחדש בטובו מערכות רבות בבהירות ובישרות, אלמלי הרינונים בדבר מחלתו הקשה שעבר יכול היה לעשות את השידוכים הטובים ביותר, אבל מי רוצה להינשא למי שעלול להיות בעתיד "בר מינן" רח"ל.

אלמלי חשש זה יש בהחלט על מה לדבר, הוא שופע בריאות, אין עליו שום סימני מחלה כל שהיא, אבל מי יתקע לידו שהמחלה לא תתפרץ בעתיד, לפעמים היא שוקטת מספר שנים ולפתע היא צצה מחדש.

מה שנותר לעשות, לברר אצל מומחים גדולים בשטח האונקולוגי משם יוכל לדעת יותר, עליו להשיג את התיק הרפואי של דודי ולוודא שאין יותר חשש שנותרו גרורות סרטניות ולא משהו בדומה לזה.

לפתע חש ר' שלמה כי דודי נמצא במתח עצום, אין ספק כי הבחור החכם הרגיש במעקב, כי מאותו רגע הגיב אחרת לחלוטין. באותו רגע הבין ר' שלמה כי עליו להסתלק מהזירה לפני שדודי יזהה אותו.

ר' שלמה חיפש את הדרך לצאת מהמקום בלי שירגישו בו, אך בלבו פנימה חש תחושת החמצה, הוא ציפה שיוכל לעקוב אחריו בניחותא מהצד, אבל אי אפשר לעקוב אחריו כי הוא רגיש וקולט ברגע. הוא מיהר לצאת לפני שיזהה אותו ובך ייסתם הגולל על השידוך.

למעלה מחודש לא עשה דבר בעניין, הוא לא ידע אם יש עוד טעם להתעניין בשידוך, כי אין לו דרך לברר את המצב הבריאותי של הבחור, אבל ר' בנימין מובושוביץ השדכן הבלתי נלאה אינו נותן לו מרגוע, מדי כמה ימים הוא מרים אליו טלפון להתעניין אם ישנה התקדמות, אבל לר' שלמה אין תשובה, הוא הוריד פרופיל לבינתיים ולא עשה חיים קלים לשדכן.

אך בתוכו פנימה הבין שאם הוא רוצה לקבל תמונה ברורה עליו ללכת לישיבת "קניין התורה" בה למד ועשה את הבניין העיקרי שלו וגם שם יצאה עליו השמועה כי הוא שכיב מרע ועשו לו שינוי השם, עליו לברר ביסודיות את העניין עם ראש הישיבה רבי צבי שטייף, אולי יחכים.

כמה ימים לאחר מיכן נכנס לישיבה ובירר בזהירות אצל מספר בחורים על המחלה המסתורית של דודי. כעבור כמה בירורים הבין שהסיפור מסובך מאד. הוא שמע קשת של דעות בנושא.

כדי לעשות סדר בנושא, נכנס לראש הישיבה ודיבר עמו על העניין. ראש הישיבה הכחיש מכל וכל את הוספת השם, הוא כמעט נשבע לו בנקיטת חפץ שיד בן בליעל מסתורי בדבר. לא היה לבחור כל מחלה סרטנית אמנם היה חולה בדלקת ריאות קשה ולצורך כך אושפז בבית החולים איכילוב, אבל מכאן ועד להגעה כדי סכנת חיים מוחשית רבה הדרך, בישיבה מעולם לא נעשה שינוי השם, רק היו תפילות בשל הפתקים המאיימים על הידרדרות במצבו.

עתה הבין שכנראה צל הרים דומה להרים גדולים, יתכן מאד שזו רק מחלה שעבר והחלים ממנה. אבל עדיין לא היה ברור לו מפני התקבע בציבור כי לקה במחלה קשה ביותר מהיכן המקור לשמועה מלבד זאת, איך יתכן שהופצה שמועה שנערך לו שינוי השם בבית כנסת גדול במאה שערים, הלא מילתא דעבידי לגילוי לא משקר איניש (דבר שעתידי להתגלות לא מעז אדם לשקר) זה כלל ברזל בגמ', איך כאן, שקר גדול מאד מחזיק מעמד כל כך הרבה זמן, עד כדי הריסת שמו של הבחור? שאלה קשה שעליו לעמוד עליה.

הוא יצא לישיבת מיר לעשות סדר בעניין, הפעם נזהר מאד שלא לבלוט, הוא בירר לפני כן שבאותו יום לא נראה הבחור בישיבה, יעקב בלומנפלד היה זה שסיפק לו מידע על כל תזוזה של הבחור, ר' שלמה הטיל עליו את התפקיד לברר לו את שורש הסיפור, איך יצאה כזו שמועה אם סך הכל מדובר בדלקת ריאות, אפילו אם הייתה קשה עדיין אין לא מהווה סיבה לשינוי השם, אלא א"כ היה סיבוך רציני ביותר שפעמים מסתבך ועלול להביא לידי מות ח"ו, אבל דבר כזה הוא נדיר מאד.

"אבל ראה והיזהר מאד שהבחור לא יקלוט שיושבים לו על הזנב, מדובר בבחור פיקח מאד שתופס ברגע אחד שיש עליו מעקב, אני לא מעוניין כרגע להיחשף אליו, עד שאדע ברור שאני ניגש אל השידוך, אני גם צריך לדעת לאחר כל הבירורים איך הבחור עצמו יגיב להצעה לא שגרתית זו, אולי הוא ייפגע שמציעים לו בעלת תשובה, לא כל אחד בנוי לקחת בעלת תשובה, אפילו שהיא בעצם יותר טובה מהרבה בנות ישראל שגדלו בבתים הכי טובים.

יעקב בלומנפלד הבטיח לעשות כמיטב יכולתו. המבצע מורכב מאד, לברר על כל סיבות הרכילות בלי שהבחור ידע שמבררים עליו, נראה כדבר לא מציאותי. אבל יעקב לא נואש, הוא החליט לברר בישיבת קניין התורה עצמה, הוא קיווה שיוכל למצוא קצת חוט במקום בו נכשל ר' שלמה.

החשבון שלו היה פשוט, ר' שלמה נראה מדי מכובד ולכן הבחורים נרתעים מלחשוף את סגור לבם בפניו, אבל לבחור שנראה כמותם אף שקצת מבוגר מהם יקל לאי מי לחשוף את צפונות החידה.

הוא חיפש לעצמו שעת כושר יום שלא יבלוט שיצא מהישיבה (בשל התפקיד המיוחד שהיה לו היו מתייעצים עמו בלא הרף, כמעט לא היה יום שלא היה נדרש, הוא לא רצה שאנשים יתחילו לרחרח סביב העניין)

אחרי צהרים אחד נסע לישיבה והחל לתהות את מי יוכל לתחקר, כבר עבר זמן ניכר מאז שדודי עזב את הישיבה, יתכן מאד שחלק מהבחורים שהיו מעורבים בעניין כבר עזבו את הישיבה ואולי הגעתו לחינם.

אבל חוש הריח המפותח שלו הצליח לעלות על זוג בחורים, מיכאל קירש ויוסי לרר (צמד הבחורים שלימדו את שלום צימר לקח והכריחו אותו לצאת בהכחשה להוצאת שה"ר על דודי) שהיה להם יותר משמץ מידע על הנושא. הם סיפרו לו על שלום צימר שהיה עוין

את דודי זמן רב הוא תקף את דודי במילים חריפות, דודי לא שתק ושלח אליו כמה מחסידיו שעשו לו מסדר נזיפה וביוש ברבים.

שלום נשבע מאותו רגע לנקום בדודי, הוא ניצל את מחלתו של דודי ואשפוזו באיכילוב שנעשה תוך הסתרה מוחלטת, הוא עלה על כך ונסע לאיכילוב ולמד את תיק המחלה שלו שתלה למראשותיו, מכך הסיק שיש לו דלקת ריאות קשה.

מוחו של הבחור שמוגדר כהיפראקטיבי מוחלט עבד שעות נוספות, הוא ניצל את חוסר המידע על דודי שנעלם לפתע בלא כל הודעה, כדי למלא עליו פתקים, כל יום החריפו הפתקים עד שברוב חוצפתו תלה פתק שעשו לבחור שינוי השם ב"ישועות יעקב" למרבה מזלו איש לא ניסה לחקור את העניין.

אבל שניהם עשו בירור מסביב וכך התגלה שאיש מאנשי בית הכנסת אינו יודע מאומה, כל אחד סבור שהדבר אירע במניין אחר, או אולי בישיבה. אבל לקנות רכילות כולם אוהבים, איש אינו בודק את המקורות.

הם סיפרו שחקרו את שלום צימר חקור היטב, עד שנאלץ להודות בכל מעשיו הרעים, כמו כן היו אצל הרופא ד"ר שוסטר שמוכן להצהיר בפני כל מי שמעוניין, על בריאותו התקינה ואף מוכן להראות את התיק הרפואי שלו, לדעת הרופא אין לכל השמועות אחיזה במציאות, דודי מעולם לא היה בסכנת חיים וודאי שלא נזקק להוספת שם. יש כאן יד של אדם רע ומושחת שלא התבייש אף להשתמש בלוגו שלו ולפרסם בשמו דברים שמעולם לא אמר.

הלכך אין לכל הסיפורים על דודי שמץ אחיזה במציאות, סיכמו השנים את שיחתם עם יעקב.

***

צריך להפריך את העלילה.

כשהגיע דודי אל יעקב בלומנפלד להתעניין אם ביררו אצלו עליו, לא ידע עד כמה התפרץ לדלת פתוחה, הוא לא רצה לספר לו כי למעשה כבר חקר ודרש עליו רבות, לפי בקשת ר' שלמה שרפשטיין אסור היה לו לדעת מכל החקירה. כבר שבועות שהוא חי בצללים נזהר מכל משמר שדודי לא ידע שיש לו יד בדבר.

כשניגש דודי אליו היה יעקב ממש מופתע מהעיתוי, מהשאלות שלו נראה באמת שלא ידע שיש לו יד רצינית בבירורים עליו, אף עתה עליו להיזהר ולא להוציא שמץ מידע מעבר למותר. עתה עליו לשחק את התמים שנשאל בתמימות אם ביררו אצלו, לפי מה שישאל יצטרך לענות, אך כדי חוט השערה ותו לא.

יעקב בלומנפלד שתק בכל השיחה נותן לדודי להוציא את כל מררתו החוצה. דודי סיפר לו את כל הסיפור מההתחלה, איך מדלקת ריאות פשוטה נעשה כדור שלג ענק.

אותו יצור הוא בחור מושחת שרצה לנקום בו על פגיעה מסוימת בו ד' וזה' ואף יותר, הוא תיאר בפרטות את כל התחבולות של אותו שלום צימר שנתגלו לאחר מעשה למרות כל ההסתרות המחוכמות שנקט, למרות שכבר נודע לו שהכל פרי נקמה אין בכך די. הקושי הגדול הוא שהציבור קלט את השמועה הרעה הזו ואימץ אותו כאמת גמורה, איש לא הלך לברר איך שקר גס כל כך שבבית כנסת "ישועות יעקב" עשו לו שינוי השם ואיש לא יודע לספר שהוא היה נוכח במקום.

"איך אפשר להאמין לשקר כה גלוי? זעק בכאב רב, הלא קים לך, שקר אין לו רגליים... והרוצה לשקר ירחיק עדותו, כאן לגודל הפלא, שני הכללים המוצקים ביותר אינם תופסים, לשקר הזה יש שתי רגליים יציבות שממאנות לקרוס והשמועה היא בקירוב מקום לא באמריקה".

"אני שומע את טענתך, אבל זה לא מספיק, כדי להפריך את השקר הגס, צריכים עדות איתנה שהכל יראו את אמיתותה, אתה בכל זאת בעל דבר שאינו נאמן על עצמו" העמיד יעקב עצמו כאחד שאינו מאמין.

"אדרבה, בא איתי אל הרופא שלי ד"ר נתן שוסטר רופא בכיר באיכילוב שטיפל בי בכל השבועיים שהייתי מאושפז שם וגם כששכבתי בביתי לאחר מיכן, תשמע ממנו דברים ברורים, יכול להיות גם שהוא יראה לך את התיק הרפואי שלי ותוכל להיווכח שלא הייתי בסכנת חיים של ממש" ענה לו דודי בהתרגשות.

"בסדר נסדר את זה מחר, אבל אין לי מושג מה זה יוסיף לך, כי אין לי קשר עם אותו יהודי שהתעניין עליך" הציג יעקב עצמו כאין לו שמץ מושג מכל הקורה "כשעושים חסד לעולם לא מצטערים" אמר לו דודי בנימת שידול.

"בסדר, בלי נדר נלך מחר אל אותו רופא והלוואי שתצא מזו תוצאה טובה".

חקירה לעומק:

X mister הבלש המסתורי לא שקט לרגע אחד, מרגע שקיבל את התפקיד על עצמו, חש שיש כאן סיפור רציני שצריכים לעלות עליו, הוא לא סיפר לגבאי שעוד קודם לכן היו לו חששות כבדים על פיליפ, אלא שלא רצה לתת לגבאי חיים קלים, הוא עוד ינסה אחרי זה להתמקח עמו על המחיר היקר שנטל.

מרגע שנטל את התפקיד נכנס לעניין ברצינות, היו לו ידידים רבים בשוק ההון שידעו לזהות עבירות חוק על הלבנת הון וכדומה, אלא שפיליפ כמה שלא היה חכם ידע איך לחמוק מעיני החוק, בכל דבר התייעץ עם בניו שהיו פקחים ממנו שבעתיים והם יעצו לו לפנות אל סטיב מרדר 'איל הון' שהיה יהודי [מצד אמו] שניהל עסקים שחורים ולבנים, אותו סטיב היה מומחה מאין כמוהו לניהול עסקים על קו האפור, היו לו כמה אנשי קש שעבדו תחתיו תחת זהויות בדויות עד שקשה היה לקשר בינו לבין עבירות ההון, הרבה מהקצינות הבכירה במשטרה ובאינטרפול היו שמחים אם היו יכולים להניח את ידם על אותו מרדר, אבל הוא היה חמקמק כצלופח וחמק מכל מכמורות המשטרה שהונחו לרגליו.

סטיב מרדר היה מחותן של פיליפ, בנו ג'ורג' היה נשוי לבתו של פיליפ, בשל כך נעתר סטיב לבקשת המשפחה לתת חסות לפיליפ תאב ההון אך לא נתן לו כל הסבר לאף פעולה שהוא עושה עבורו. כך הצליח להסתיר חמשה חשבונות חסויים שפתח לפיליפ בשוויץ משם התנהלו העסקים השמנים.

למיסטר איקס היה קשר עם כמה מאנשי בנק 'ליהמן ברדרס' שם התנהלו החשבונות הרשמיים של פיליפ וביקש לעבור על חשבונותיו של פיליפ, לכתחילה סירבו הפקידים לתת לו גישה אל התיקים כיון שיש חסיון לכל הפעולות ורק תחת צו בית משפט ניתן לפרוץ את החיסיון, אבל מיסטר איקס לא נרתע, היו לו קשרים עם צ'ארלס סנדרס שופט מחוזי שהיה ידיד נעורים שלו ועד עתה ניהל עמו עסקים מסועפים, הלה הסכים לאחר לחצים כבדים להוציא צו חקירה אפילו שלא הייתה לו אחיזה משפטית.

מרגע שהיה לו את הצו נעשו החיים קלים יותר, הוא הצליח לבקש את כל תנועות חשבונות הבנקים שהיו שייכים לפיליפ, כך ידע את כל הפעילות של פיליפ משך כמה שנים, הכל היה נראה חלק ותקין, פיליפ הוא שומר חוק למופת, הוא לא עושה צעד לא חוקי.

אבל ציפור קטנה לחשה לו באוזן, שיש לפיליפ עוד כמה חשבונות בנקים נסתרים שמתנהלים תחת שמות בדויים, עתה דומה הדבר לחיפוש מחט בערימה של שחת, אין כל סיכוי לחשוף את התרמית.

לגודל מזלו הצליח הבלש איקס לגלות מיהו הבנקאי שהדליף את הידיעה לאבי ברקוביץ, לאחר חקירה קצרה הסכים הלה לגלות את קצה החוט מהיכן יש לו את החשדות על פיליפ, נראה היה שהוא חיכה לרגע זה בקוצר רוח, כעת הגיעה ההזדמנות לפרוק את העול הכבד שהעיק עליו זמן רב.

אותו בנקאי הסתכסך עם פיליפ כשניהל עסקת תיווך עבורו ברכישת ווילה ענקית בקליפורניה, אותו בנקאי עשה מהצד עסקים נוספים, רחוק מעיני הבנק בו עבד, כשפנה פיליפ אליו לא החל לדעת שהוא בעצם אחד מהפקידים של הבנק שלו בו הוא מפקיד את עיקר הכספים שלו, זו הייתה הטעות המרכזית של פיליפ שלראשונה חשף את עצמו שיש לו יכולות כספיות גדולות מעבר לידוע.

כשהבין שפיליפ מעלים מעיני החוק את העסקאות הלא חוקיות שלו שתק בשעתו, הוא עצמו לא הצדיק הגדול ביותר, אפשר לומר שחלק גדול מהאזרחים לא שומרים על החוק במאת האחוזים, אבל כשפיליפ עשק אותו ולא שילם חלק גדול מהעסקה, הצטבר כעס רב בלבו, הוא החליט לשמור זאת אצלו עד שיגיע זמן.

עתה סיפר לבלש כי לפיליפ יש כמה אחוזות במספר מקומות בעולם כגון ברודוס קפריסין איי הוואי ובאתונה, הוא מעלים את הבעלות שלו עליהם כדי שלא יצטרך לשלם את הטקסס (מיסים), הוא רמוז לבלש כי אם יתחיל לשבת על הזנב של סטיב מרדר יוכל להחכים

יותר. אבל עדיין אין משהו ביד בצורה רצינית כדי שיוכלו להושיב את פיליפ מאחורי סוגר ובריה.

פיליפ הצליח להשמיד כל ראיות שמקשרות בינו לבין כל העסקאות, עשן רציני יש אבל לא מוצאים את הגחלים העשנים.

לאחר עבודה מאומצת ביותר, נאלץ גם מיסטר איקס להודות כי עדיין הגשת החשבון רחוקה מאד, אבל יש כאן תיק משפטי רציני שצריכים לחקור אותו בשקט רב, אם יצליח לפצח את התעלומה הרבה מהיכן השיג פיליפ את כל הכספים הרבים כדי לרכוש את כל האחויות שיש לו במספר מקומות מחוץ לארה"ב יוכל להתקדם במעלות הגדולה בחלומו להקים רשת פרטית של עשרות בלשים שיחלשו על כל ארה"ב, התפקיד הראשון שיהיה להם לפרק את רשת העסקים האפלולית של סטיב מרדר שהולך שנים רבות בצל ומתעשר עושר רב שיתכן שמגיע לעשות מיליארדי דולרים.

לאחר חמישה ימי שתיקה שב אל פסח שולביץ שישב במלון חמוץ כולו מרוב המתח והזעם, פסח שלט בקושי ברוחו ולא התקיף את הבלש הרמאי שנתן לו להתבשל במיץ שלו חמישה ימים בלי לפרט לו אפילו צעד אחד שעשה עבורו.

מיסטר איקס אדם אפל למדי לא נרעש מסבר הפנים החמוצות, רגיל הוא בכך, הוא סיפר לו בקצרה את כל הפעולות שנקט והבהיר לו בקצרה כי ברגע זה אין בידו ממצאים של ממש כדי להושיב את פיליפ בכלא, הבנקאי שסיפר לאבי הגזים מאד, אבל יש קצה של חוט שפיליפ עושה הרבה עסקאות לא חוקיות, הוא ממליץ לפסח לא להתיימש וללהשקיע \$500 כל חודש כדי לרכוש חפרפרת בבנק, הוא מכיר אחד כזה שהוא מומחה עצום לחשוף כל מיני עסקאות אפילות, אך עליו לשבת ולדגור על כך בקצב איטי מאד, כך הוא מרדים את כולם, איש אינו חושד בו כי הוא חפרפרת שמחפש למצוא מקום לקנן בו במקום בטוח, כך הוא מצליח תוך תקופת זמן לפצח את מה שאחרים לא הצליחו.

"אני ממליץ לך מאד לעבוד בשיטה הזו, לדעתי העסק הזה ישתלם לך, מדובר כאן בהשקעה לא רצינית למדי עבורך ויש לך 70% הצלחה תוך חמש שנים. אם תשמע להצעתי כדאי לך להשקיע בכך, לבסוף תראה את הפירות של ההשקעה" סיים הבלש בגיחוך רב.

פסח חש את מעיו מתהפכים בקרבו, הוא יצא לחפש את המלוכה ולא מצא אפילו את האתונות, שליימזל היה ושליימזל ישאר כל ימי חייו, הוא נפרד מכספו ומהבלש, אבל לקח את הפרטים כדי להתייעץ עם אורה מרים החכמה, אולי היא תחכימנו מה לעשות בהמשך.

סיפור / מתוך המדור 'פרחים לתורה' באספקלריא

הנוכחי

חולצה להחלפה

סיפור מפעים ובלתי ידוע, התפרסם בגליון ישן לפני כחמישים שנה, עוד בחיי חיותו של הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל, בעל ה'לב אליהו', סיפור שמבטא מאוד את יופי מידותיו התרומיות של איש המוסר הגדול בדורו:

מעשה בתלמיד ישיבה בירושלים, שבא לבקר ב'כפר חסידים'. לאחר התפילה בהיכל הישיבה, ניגש אל רבי אליהו ואמר לו: "שלום עליכם", ורבי אליהו השיב לו שלום בחביבות, והתעניין בו: "מאין באת? כמה ימים מתכנן אתה להישאר כאן בכפר חסידים?". הבחור השיב: "באתי מישיבה בירושלים על מנת להתרשם מהמקום, ובדעתי להישאר כאן עד ליום חמישי".

בבוקרו של יום שישי, כאשר בא רבי אליהו לתפילה, הבחין כי הבחור עודנו שוהה בישיבה. כמה שעות לאחר מכן, נפוצה השמועה בישיבה כי רבי אליהו מחפש אותו. כל מי שנקרה בדרכו של רבי אליהו התבקש על ידו לשלוח אליו מיד את הבחור. עד שהבחור המבוקש נמצא, נראה רבי אליהו סוער ונבוך.

כאשר הבחור הגיע, הזמינו רבי אליהו להיכנס עימו לחדרו. "ישב נא בבקשה" □ הורה על כסא הניצב בחדר. הבחור ישב. "כאשר דיברתי עמו, כלום לא אמר לי שביום חמישי דעתו לנסוע מכאן?", הבחור נבהל קמעה מן השאלה, אבל אישר מיד כי אמנם כך אמר. "ולאחר מכן ודאי החליט להישאר כאן עד לאחר שבת?" □ חזר רבי אליהו ושאל. "כן" אומר הבחור וכולו חרדה לתוצאותיה של שיחה זו. מי יודע מה רוצה ממנו רבי אליהו. "ולכתחילה לא חשב להיות כאן בשבת?" □ שאל רבי אליהו שוב. "לא" משיב הבחור כשהוא סמוק כולו. "מלכתחילה חשבתי לחזור לירושלים ביום חמישי, אבל מצאתי כאן חברים ואוירה נעימה והחלטתי להישאר כאן עד לאחר השבת".

למשמע תשובה זו, קם רבי אליהו וניגש אל הארון, וכשחזר לשולחן, החזיק בידו חולצה צחורה ונקיה. "הרי לא התכוונת להישאר כאן לשבת ובוודאי לא הבאת עמך בגדים להחלפה, יקח נא איפוא את החולצה הזאת בהשאלה ויחליף לכבוד שבת קודש"...

סיפור זה הוא אחד מיני רבים המעטרים את אישיותו של רבי אליהו, ומלמד עד כמה היה ער ודרוך כולו לרגשות הזולת בדברים שלאחרים היו נראים פעוטי ערך.

רבי אליהו ראה אותם כיסודות עליהם העולם עומד. (מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא')